

1952

242

1003010
 1003010
 1003010

W P

RD

RD

1003010

ԱԿԻՔԸ Վ. ՐՈՅՍ ՈՐ ԿՐԻՔ
ՕՌՆՈՎ ԱՆՈՒՄ

Վերջս այս ճառէ զպատմութի նախն
հարցն սբջ. Լ. Պ. և շինէ մերմէ Յնէ
Վ. սէ որ և մեկնէ ը առաջադրին իւ
րոյ գեղեցիկ իմացուած ովք շարագրե
ցեալ: Լ. Պ. և բարոզք պիտանացուք ա
սացեալ սբջ զարդասպետաց ի յօգուս
վերծանողաց:

Տպագրեցեալ 1776 թ. Թիվուզ փրկչին. և ի հայ
ոց. 1776 թ. ֆետրվարի. ի է. Ղ. Խառս Լ. մնաս
մծին Լ. ստուծոյ:

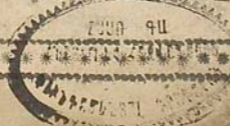
Ի հայրսպետութի սբջ Լ. Թուոյն Լ. ջնթ
ածնի նն Լ. շէկասնդրի ջուզնյեցւոյ
սրբազան Կաթուղիկոսի:

Լ. րդեամբ և գոյիւք և տպագրութի
Սարգսի նոճաստի:

Ի կոստանդնուպոլս:

Յանկ

ՀԱՅՈՒ ԳԱ

Յոնի գրքոյ յողորմ պատմութեան թեան Բոնիս :

Ս ըստեղծմանն ադամայ և մարդանալոյն քի. Բ

Ս Սաքարտուե սադայելն և անկանելոյն. Բ

Ս Թէ ողի մորդկային բնութիս գերի վա
րեցաւ ի ձեռն սատանայի :

Ս աբելն և կայենի պատճառ ըսպանմանն. Գ

Ս պատուիրելոյ ան մովսէսի տասանորդել
ընչեցն, և հանել բաժինն այ :

Ս սէթայ, որ ետ ան ադամայ մխիթարուի. Գ

Ս Ջրհեղեղն, Թէ ինչ պատճառի կորոյս ան
զմարդն և զամ յանասունս ընդ նմոյ :

Ս նոյի արդարուեալն և հեղ ընկալուի նորին. Բ

Ս աբրահամ և անետեօք ծնանին Սահակայ. Բ

Ս քեօան նահապետացն և յակոբայ ի լն. Բ

Ս գերուե որդւոցն ի լն ի ձեռն փարաւոնի. Գ

Ս Սովսէսի Թէ ող յօրինակէր քի և փա
բաւոն սատանայի :

Ս յունանու մրգոյն քի զելն նինուէացոց. Գ

Ս պատմուե Թգոցն յեղելիէն և մանասէի. Գ

Ս սոյնակ ուխտին որ յօրինակէր խաչն քի. Գ

Ս Սարիամու անածնին ծնանին Յուլա
կիմայ և ի Յաննայէ :

Ս աւետեացն Վաբրիէլն և ի քչ յանայն
զարարիայի և մկրտուին Յուլհաննու մկրտչն :

Ս յովսէփայ անախորն, և վաբր նորին : Գ

Ս ծննդեանն քի ի յայրին որ ի բեթղէհէմ. Գ

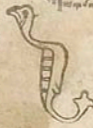
Ս բառասնօրեայ գալստեանն քի ի տաճրն
Ս փախելոյն ճի ի յեգիպտոս, հանդերձ
հարբն իւրով :

Ը

Աստուծոյ իմ Եւանջիլիոյ շարժան
Եւ իմ զարմանոյն զն ի մի Ձերո՛ք

ՄԵՐՈՍԻՆՆԻՍ
Ը Օ ԳՆՄ ՏՐԵՇ
տակաց, և Տրեշտակապետաց

Իմեր, և բարձր արար զն ի Տրեշտակ
Օ սաղապել և զեղևար նա՛ մեծ փա
ռօք զարդարեաց զնս իսկ իմ Տրեշ
Ը 1 տակ քն

տակ քն և հրեշտակապետքն օրհնելին, գովելին
 և փառաւոր առնելին զամբ. և պիղծ սատանայ
 հիանայր և զարմանայր ընդ մեծութե փառաց
 իւր : 11 Ե որոյ հպարտացաւ և ոչ կամէր օրհ
 նել զամբ. այլ կամեր ևս բարձրագոյն բազմիչ
 աթոռս հաւասար աթոռոյն ար : 12 Ե բարկա
 ցաւ արն, հրամայեաց ուռնաւոր սերովբէիցն
 և բազմաչա՛քերովբէիցն. և ամ՛ յերկնաւոր զօ
 րայն. հարին զդասսն սատանայի, և թօթափեց
 ին զամ գունդսն դիւաց. և վայր հարին որպէս
 կարկուտ ՚ի յամպոյն : 13 Ե բարեբարն ամ փոխա
 նակ հպարտութե սադայելի. ըստեղծ զադամ
 զի հողեղէն մարգօք ընուլ զտեղի նորայ :
 14 Ե արկ զթմրութի ի վեթ ադամայ, և է առ
 զմի կողիցն նր, և ելեց ընդ այնր մարմին և է
 զև կինն : 15 Ե բեւ զարթեաւ ադամ ՚ի քնոյ ետ
 ես զկինն և հաւանեցաւ և ասաց ահա՛ սայ ոս
 կր ոսկերաց իմոց. և մարմին ՚ի մարմնո՛ իմոյ. սա՛
 կոչեցի կին : 16 Ե ար ամ տարեալ եդ զնոսայ
 ՚ի մեջ գրախտին աշինա . որէ փառօք ՚ի միջա
 սահման եդ ՚ի վեթ նոյ պատուէր և ասաց . Թէ
 ուտելով կերիցէք զամ պտուղ գրախտին .
 բայց ՚ի պտղոյ ՚ի գիտութե մի ուտիցէք . զի

յորժամ ուտիցէք մահու վաղջանեւջիք վանն
այն պատուէր եդ ի վերննց զի փորձեսցէ և
տեսցէ թէ պահէին զպատուիրանն այ թէ ոչ
զի ի փշալեց աշխարհն ժառանգեսցես : Իսկ
պիղծն սատանա՛ նախանձեալ վն ադամայ կա
մէր մտանել ի դրախտն . ահա՛ բեկեալ հրեշտա
կաց և ոչ կարէր . ապա՛ օձնէր թեւաւոր , և ու
նէր լեզու , և էր գեղեցիկ և իմաստուն . քան
զի ամ կենդանի մտանէր ի դրախտն և ելանել
Իսկ ամենաչարն սատանայ ուսուց օձին , և խա
բեաց զադամ : Ի՛նչ զի օձն ետես զեայ , զի
ճաշակէր ամ պտղոյ դրախտին . և իմի ծառոյն
ոչ ուտէր . իբրև հեռացաւ ադամ և շրջէր ի
դրախտն : Իսկ օձն խօսեցաւ ընդ ևայի , և աս
աց ընդէր յամ ծառոց ճաշակես . և այտ մինն
ծառոյն ոչ ճաշակես գեղեցիկէ տեսեալք :
Ի՛նչ ևայ , զի ամ ասաց յորժամ ուտէք իծա
ռոյդ . մահու մեռանիք : Իսկ օձն ասէ , ամ
զձեզ խափեաց . զի յառաջ ամ մարդէր իբրև
զձեզ . յերբ կերաւ իպտղոյ այտի , նայ այն մե
ծու փառքին հասաւ . վն այն ասաց ձեզ չու
տել . զի մի կերեալ հաւասար լինիք ար . Իբրև
լուաւ ևայ զգրատ օձին , ցանկացաւ ամանայ

ժուԹապէս կտրեաց և կերաւ իսպաղոյն. և առ
Ժամայն մերկացաւ : Իսկ եկն ադամ և ետես
զկինն մերկացեալ. դառնացաւ և ասէ, այս
ինչէ զոր դու գործեցեր. ընդէր կերեր իսպա
ղոյր և մերկացար : Ըսէ և այ խիստ քաղ ջրէ
պտուղս և բարեհամ, առ դու ևս կեր. նա՛կա
մեր խաբել զադամ : Ըսէ ադամ ուտեմ, և ես
քեզ նըման մերկանամ. և ասէ յեայ ես շատ
կերայ. վն այն մերկայա յ. դու սակաւ կեր :
Ըսէ ադամ ոչ կարեմ ճաշակել և քեզ նըման
ընիր ասէ և այ Թէ պէտ և դու շատ ուտիցես
ոչ մերկացիս. զի սիրէ զքեզ ԹԺ. իբրև զայս
լսեց ադամ. էառ զպտուղն ի ձեռն. բայց
վախէր ուտելն. իսկ և այ լայր և աղաչէր զնա
և ասէր կեր, և մի որոշէլ զիս ի քեզանէ. առ
և դու կեր, Թէ ապրինք ի միասին ապրիմք. և
Թէ մեռանլմք իմիասին : Իսկ ադամ բազում
քննութի առնէր զպտուղն ի ձեռն մինչ դ
Ժամ. երբեմն կամեր ուտել. և երբեմն ոչ. բայց
յերբ հայէր կընոչ աղաչանքն և արտասուքն.
ողորմութի անկանէր իսիրտն. յերբ մերկութի
տեսանէր, վախէր ուտելն. յերբ գեղեցկուի
տեսանէր խելքն ի գլխոյն Թափէր. Թէ պէտ

մերկացեալէր. բայց գեղեցիկէր զի նորասեղ
ծէր, և մարմինն իբրև խալխասկ մարգարիտ
փայլէր: Ղափ ադամ զն սիրոյն կնոջն ոչ կա՛ց
պահել զնէն և կերաւ իպտղոյն, և մերկացաւ
իլուսոյն: Այա՛ զն մերկութե՛ւ ամօթոյն. մը
սեալ ի ներքս թղենոյն ծածկեցաւ ընդ աեր
և ոյն. զի մի տեսցէ անձ. քա՛յ զի հանապազ
գայր անձ և խօսէր ընդ նն սիրով և հանգարաւ:
Այլ տեսեալ ադամա՛ և այի զոտնս ձայնն ան
բաղոյն ան զոր իբր. ծ. կանգնաչափ բարձր ի վր
թղենոյն ձայնեաց բարկութե՛ւ և սսե ուրես
ադամ: Ասէ ադամ ան զքո ձայնդ լուայ և
երկեա՛ մերկէի և թաղեայ: Ասէ անձ ոչ ասա
ցիքեզ թէ մի ուսեր իպտղոյ այտի. զի յորժամ
ուտես մերկանաս և մեռանիս. ընդէր կերար.
ասէ ադամ ան այս կինն զոր դու ըստեղծեր.
այս խաբեայ: Ղարձեալ անն խօսեցաւ ընդ
և այի. թէ ընդէր կերար իպտղոյն. սսե և այ
ան այս օձս զոր դու ըստեղծեր օա՛ խաբեց զնս
Այլ բարկացեալ անն ի վեր սոցայ. և սսե դու
օձդ որ փոխանակ արարեր զայդ անիծեալ լի
ցիս իմեջ ան գազանաց և ան կենդանեաց. ի
վեր լանջաց քոց և ի վեր յորովայնի քոյ սօղաղով

գնացես, և հող կերիցես զամյաւորս կենաց
քոց. եղից զԹնամուծի իմէջքս և իմէջ զաւ
ակի դորս. դու ըսպասեսցես դորայ գարշո
սարին. և դա՛ ըսպասեսցէ իբուսմ գլխոյ.
Եւ դարձեալ ասաց ջկինն. փոխանակ զի արա
րեր զայտ. տրտմութի և ցաւօք ծնցիս, և ծնու
նդքս մահ փոխանակեսցի. և դի՛ծլ աւ ադամ
ասաց. փոխանակ Թողեր զսատուէր իմ. և լսե
ցեր կնոջքս. փոխանակ անմահ անկոցս փուշ
բուսանի. քրտամբք երեսաց քոց կերիցես զի
հողէիր և ի հող դարձցիս. Եւ հրամայեաց հը
րեշտակաց հանել զնս ի դրախտէն. և հրեզէն
գաւաղանաւն սահել զձա՛րհ դրախտին. զի ոչ
Թէ պտուղն չարեր որ կերան և մերկ ջն. զի չար
պտուղն ինչ կանէր ի դրախտն. զի պտուղն բա
րիէր, բայց ան զայն պտուղն պագ եգիր ադ
ամայ. Թէ պահեալէր այ խօսքն և չէր կերեալ
պագն, այլ յետոյ ուտեր, և բարձրանայր ի վե
րինն եհմ. զի փորձեաց զնա՛ ան. ապա՛ ետես
որ ո՛չ պահեաց զխրատն այ. այլ փութապէս լը
սեցին զխրատ օձին, և ցանկացան անութի. վս
այն բարկացաւ ան. Դարձել վս այն եկն ի վթ
Թզենոյն, և հարցաւ Թէ ուրես ադամ. վանն

64 44

այն հարցանէր թերևս մեզայ ասե՛ն և թողու՛ն
 գտանեն յե բբ տեսաւ արն որ զպատճառն իրս
 տեղծ օղն ասացին. վն այն բարկացեալ աս՛ իվե՛ր
 նց, և արտաքսեաց զնն իդրախտէն. և անկան ի
 տեղի մթին և աղջամղջ ին քաղճաց և ծարաւ
 սծ մինչև վեց օր ապա՛ դի՛ ձլ ողորմեցաւ արն
 իվե՛ր նց. և առաքեաց զհշտին և հանել զադամ
 իխաւարային տեղաց. և բերեալ իլոյս աշխհ. և
 և եցոյց նմա՛ զի գործել զերկիր, և իպտող նր
 կերակրել. Իսկ նք իբրև տեսին զարեգակն և
 զլուսին, ուրախացան մինչև երեկոյն. և ոչ գի
 տէին թէ արեգակն մտանէ և ելանէ. ապա՛
 հանց որ մտաւ արեգակն և մթացաւ երկիր նց
 և խաւար կալաւ զնն. և տրամուսթբ լացին գիշե
 րն աս. Եւ յսքան առ այս վն աշամա՛ գրեցւ. Ե
 ( ) որ ար աս՛ փրկել ազատեսցէ զձեզ ի խաբէ
 ութէ չարին սատանայի. և արժանի արացէ ար
 դար դատաննին. և արքայուէ լուսոյն ամէն:

Պատմութի յաղագիս ստրայելեան դատան. իէ ոսթի պատճառ
 ու անկա- ի ի սոսայ ի-բոյ Ե

ան զի վն միոյ մեզաց և հպարտութեն
 աքսորեաց և թօթափեաց իմեծութե
 փառացն սագայէլ և ամ զօրքն նք ընդ

նմայ. վն զի խաւարեցոյց այնպէս մեծ լուսա
ւորն, զի տեսցեն. Թ. դարք հրէշտիք. և եր
կիցեն նոքօք և խրատ առցեն, և մի հպարտաս
ցինս Վ Մ այն ամ հրշտիք, որ կան առաջի ամ
ուրթէն փառօք և պատուօք, ապա՛ և ի ահէն
այ ծածկեն զերեսս իւրնց, աղաղակեն և աս
են, նք նք նք նք զօրուրթեց, գողեն և օրհնեն
և վառաբանեն միշտ անլուի ձայնիւ: և ոչ դա
դարին ի փառաբանելոյ զամ. ապա՛ բազում
փափօք ունին տեսնել զերեսս այ. բայց վն
ահէն ոչ կարեն հայիլ խտտութի փառաց նր
Վ արձեալ խրատեն մեզ. Թէ որ քան սատանա
փառաց և պատուի մեջէր, և մեծ էր քան զամ
հրշտիք. ապա՛ վն միոյ մեղաց անկաւ ի բարձ
րութէ և ի մեծութե փառաց. իսկ. Թ. դարք
հրշտիայն զայն տեսեալ սարսել գողան միշտ
որ ամենեին ան մեղքեն և սքք. իսկ մեք որ
չսի պիտիմք լալ և սգալ, գողալ և սարսել. որ
միշտ իմեզս և իչարագործութիս, ի շուրթիս.
և ի պղծութիս. ագահութիս և ի տակալութիս
մատնութիս և ըսպաննութիս. որակ որակ, և
պէս պէս մեզս շախախտելով որ ոչ կարե մք երես
բերել մարդոյ և ասել. զայս ամ մեզս գործ մք

որ աւուր. նայ սատանայ այսպիսի մեզս ոչ գործեաց: Իսկ մեք որ այս Խմ մեզս միշտ գործեմք այլ ևս հպարտութիւն ի վր գործեմք. զի որոյ կարեմք փրկել զմեզ ի ձեռաց դժոխոց, եթէ ոչ կարեմք դարձ գալ ի մեղաց. ուրի պատասխան ՚ի տամբք յաւուրն դատաստանի. Եւարձեալ հրշակք որ անմարմին են, և ոչ ունին մեղք. և ոչ մարմին մեղաց. ոչ գատաստան ունին և ոչ դժոխք և ոչ տանջանք. նայ յայն չափ դողան և սարսին. այլ աղազահեն և օրհնեն և բարեբանեն. վնասէ փառաց Խժութի: Իսկ մեք որ չափ պիտի սարսիմք և դողամք. լամք և ողբամք զի իբրև լեառն բարձր մեղք եմք դիզեր. նա՛ որոյ պարտիմք դողալ և սարսափել ի յասէ Խժութեն: որ լալով և ցաւագին տագնապաւ կոծել. Թէ մահ կայ մեր առաջեն, և հոգի եմք տալու. վն այն դառնամք և խոստովանիմք, և պաշխարեմք. որ փրկէ զմեզ ի տանջանաց դժոխոցն. և ի հրեղէն վիշապացն:

Եւարձեալ մեկնութի պտղոյն ագամա՛. քան զի այն պտուղն բարիեր. և չար պտուղ ոչ կայր ի մէջ դրախտին. բայց Խժ պագ եդիր զայն պտուղն ադամայ փորձելով զնա՛. Ժամանա

կս ինչ թէ պահեալէր զպատճիրանն իյ. յերբ
 հրաման տայր Թժ. նա՛ յայնժամ ուտէր, ոչ ինչ
 ասէր նմայ. այլ փառօք բարձրանայր ՚ի վերինն
 եհմ. ապայ յերբ մոռացաւ զխրատն իյ. և կե-
 րաւ զպաղն. վն այն բարկացաւ Թժ, և արտաք
 սեաց զնս ՚ի դրախտէն. Սակ նոյն յորինակաւ բե-
 րանով առքլոցն և հայրնաց կանոնք և սահմա-
 նք և պահք եդին մեզ: Սակ որք պահեն. նմա-
 նին ենովքայ և եղիայի. նա՛ յերկնից արքայու-
 թեն ժառանգեն. և որք ոչ պահեն զպաղն
 և զկանոնքն հայրապետայ. և ադամն՝ նման ՚ի
 դրախտէն ելանեն. Վարձել զի Թժ ինքն գի-
 տէր, որ ադամ կերեալէր ի պաղոյն ընդէր հար-
 ցանէր թէ ուրես ադամ. վն այն հարցանէր
 թեր ևս մեղա՛ գոչեն, որ ոչ ելանէր ի դրախտ-
 էն. ապա՛ մեղա՛ ոչ ասաց. այլ ևս մեղաց պատ-
 ճառն ՚ի վերն իյ եդեր ասելով. թէ այս կինս
 որ տըւիր ինձ. սայ խաբեաց զիս. նոյնպէս և
 կինն պատասխանեաց. Ս ն որո՛ և Թրն բարկա-
 ցաւ, և արտաքսեաց զնոսա՛ ՚ի դրախտէն.
 Վոյնպէս և մեք յորժամ մեղք անկանիմք. յե-
 րբ երթամք առ քահանայն խոստովանիմք թէ
 մեր մեղաց պատճառն զմեր միտքն և զմեր մար

մինն դնեմք, և զզջանամք իմեզաց մերոց. և վո
չիմանեմք և գարձ գամք. նա՛ նոյն ժամայն թո
ղութի գտանեմք: Այլ թէ լրբաբար երթա
մք առ քահանայն, և պատճառանօք թէ այն
կինն խաբեաց զիս. կամ այլ ուրիշ մարդ խաբ
եաց զիս, այնպիսի խոստովանանքն ոչէ ընդու
նելի. այլ մատնութի է թէ Ֆալան մարդ արաւ
դուքեզ անմեղ առնեօ. վնրյ առաւել լբար
կանայ և պատուհասե զմեզ ամ: Ասկ ճշմարիտ
խոստովանանքն այնէ. որ գլուխդ դնես առ
յոտն քահանային, և լինիս ոմ մեղաւոր և սե
երես իբրև մահապարտ. և խփես զաչդ քո, և զա
կանջդ, զմիտքդ՝ իքեզ ժողովես, և քննես. զամ
մեզս քո խփտ բերես. զմահուտ օրն, և զհոգիդ
տայն. յիշես զդատաստանն. և զհամար տայն քի
զտանջանքն դժոխոց, և զհուր դեհենոյն: Լա
լում և արտասուօք խոստովանիս. զամ մեզս քո.
և զզջանաս ի չարեացդ. նայ իբրև քն զսարեր
մեծ մեղք սւնենաս, ջնջէ և քաւէ զամ մեզս
քո. զե ոմ մամ առաջի կրակին հաղի. և ոմ ձիւն
իհարաւ քանոյն. կամ թէ իբրև մութն և խա
ւար գիշերո՛. ողորմութիւն ար. իբրև զարեգա
կն ծագէ իսիրտս քո. և փախուցանէ զխաւորն:

Խակ որք անդարձ մասն. և ոչ գտանեն թողու
թի. քան զի ադամ զն միոյ մեղոց. եւ . ճ' զթ
տարի դժոխքն տանջեցաւ յամ որդուիքն. որ ոչ
տասց մեղայ. Խակ մեք որ այն չափ մեղք ունի
մք. շնութի. դողութի. ռեսակալութի. մատնութի.
բամբասանք. և հայհոյանք. և այլ բազում մեղք
որ ոչ փոշխմանիմք իմեղոց . նա' ուղ կարեմք՝ փո
կել ի դժոխոց . ( ) ի յառաջին մարգարէքն. և
աւբլքն. հայրնորն և մարտիրոսն. ճգնաւորքն
և կուսանքն. ամքն նք մարմին ունէին իբրեւ
զմեղ. կարէին ուտել և ըմպել. մեղքն և զամ
չարութքն գործել. բայց զն ահէ դատաստա
նին. և զն տանջանաց դժոխոցն. ( ) մանք գլխա
տեցան. ոմանք քարկոծեցան. ոմանք սղոցեցան
ոմանք աղբատացան. ոմանք քաղցեան . ոմանք
ծարաւեցան. ոմանք ծնողոց հեռացան. և հայ
րենեաց ելին պէս պէս տանջանօք չարչարեցին.
զն սիրոյն քի . և զն յուսո' արքայութի . զայս
ամ տանջանս յանձն առին. և համբերութի իւ
րեանց հասին անթառամ պսակին : Խակ եթէ
ոչ կարէք համբերել յայնպիսի տանջանացն .
ալ աղօթիւք և պահօք . ծօնով և ծարաւով .
պէս պէս առաքինութի զարդարիցուք զան

ձինս մեր, սրօք և ոգո՞ւմն թէ պաշտմամբ և պա
տարագօք յիշեցէք և քաւեցէք զմեզս ձեր. լա
լով և արտասու՞նք. քան զի սակ գիր, թէ տօն
ասէրն չէ զրկած իսպակաց մարտոց. այլ և հա
ղորդ նոցին փառաց. առանց գանից և տանջա
նաց. Սրով մասնակից լինիք սօցն իրոյս, և մը
տանել չ նսյար քայաւթն նայ լ' մէն :

Ս Էլանելն սրամայ եռայի իդրսորէն դորմութեիս

որժամ ադամ անկաւ ի լոյսն սակաւ մի
ուրախացաւ ի վեր լուսոյն արեգականն.
Թէ պէտ չէր հաւասար արեգականն լու
սոյն յար քայաւթն նայ. բայց լոյսէր, նա՛ ոչ

գիտէր թէ մայրն մտանէր արեգակն. իսկ որ
մըթացաւ և երեկոյ եղև, նա՛ հանց թուեցաւ
նց. թէ մաւթ եղև. և այլ ոչ լուսանայ. քան զի
դրախան հանազ լոյսէր. և նոյնպէս գիտէին
թէ աշխարհս ամ լուսով լինի, զի ոչ գիտէին
թէ ցերեկն գիշեր կու փոխի. վնոց իբրև մը
տաւ արեգակն. և մըթացաւ օրն. նա՛ այնպէս
իմացան թէ այլ չի լուսանայր Ս նոյ լացին
և կածեցին մինչև ցառաւօան. իսկ ի՛ հաւախօ
սին եկեալ սատանայ ի կերպս հրշակի և սակ

առ ադամ ընդէր տրտմիք. ասէ ադամ զասն
այն տրտմիք և լամք. զի ըստեղծեալէր զմեզ
աժ, և եղեալ իմէջ դրախտին լուսեղէն. և
պատրանօք օձին կերաք իպտղոյն. և արաքսե
ցաք իդրախտէն. և անկաք իտեղիս այս խաւար
մը թին. ապա՛ կրկին ողորմեցաւ մեզ աժ. և
առաքեաց զհրշակ իւր հանեալ զմեզ իխաւա
րէս, և եբեր իլոյս Ծ. այլ ոչ դիտեմք թէ ինչ
չար գործեցաք որ բարկացաւ աժ իվէր մեր,
և խաւար կալաւ զմեզ. ասէ սատանայ ինչ տը
վիք այն հրշակին որ եբեր զձեզ իլոյս աշարհ.
ասէ ադամ ինչ ունէաք որ տայաք. ասէ սատա
նայ պարտէր ձեզ ծառա՛ լինիլ նմա՛. զամ՛ ծը
նունդս ձեր խոստանալ նմա՛. յերբ զայտ ոչ ա
րարիք վ՛ս այն խաւար կալաւ զձեզ. Վսէ ադ
ամ յափշութի կալաւ մեզ. և զայտ ոչ իմացաք
ասէ սատանայ զինչ տայք ինձ թէ տամ ձեզ
աւետիքն լուսոյ. Վսէ ագամ եթէ միւսան
գամ լոյս տեսանիցեմք ծառայ լինիմք քեզ
մէք և ամ ծնունդն մեր լակ սատանայ ցոյց
ետ նոյ՛ յարեելս և ասաց անտի տեսանէք զլոյս
զայս ասաց սատանայ, և սակաւ մի հեռացաւ.
լակ ադամ և եւայ հային լւ յարեելս և տեսա

նէին զի նշան լուսոյ ելեւոր արեգականն . կա
տարեալ խնդացին իբրև սակաւ մի բարձրոցաւ
եկն առ նա՛ սատանայ և ասէ , տեսանէ՞ք աւե
տիսնիմ զի ուրախացուցի զձեզ : Ասէ ադամ
ծառայեմք քեզ , ևաւետեայ քոց . զի դու լու
սաւորեցեր զմեզ . զի ծառայեմք քեզ . մէք և
տմ ծնունդն մեր : Ասկ սատանայ բերեալ քար
մի , և եդ առաջի ադամայ և ասէ չա ադամա՛ ,
դիր զձեռն քո ի վերքարիդ և ասայ . այսպէս
մինչև անժինն ծնանի . ևանմահն մեռանի . տմ
ծնունդնիմ քեզ եղեցի : Այլ եթէ ոչ ասէ՞ք
այսոյ . դարձեալ խաւար բերեմ առ ձեզ : Ասկ
ադամ զձեռն ի վերք եդեալ ասաց . թէ մինչև
անժինն ծնանի , ևանմահն մեռանի . և ասէ տմ
ծնունդն մեր ծառա՛ քո եղեցի , և մնաց զնշն
ձեռացն ի վերքարին . այն եղև ձեռագիր ալ
դամայ ի ձեռն սատանայի : Ասկ սատանայ տար
եալ զձեռագիր քարն , և տարեալ թաղեաց ի
դետն յորդանանու : Արձեալ իբրև երեկոյ
եղև մտաւ արեգակնս գիտաց ադամ որ խաբե
ցաւ . լային ևողբացին մինչև . Է . որ անթի և
ծարաւ . աղաչեցին զտժ . կյետ . Է աւուրն լու
աւ տժ աղօթից նյ . և առաքեաց զհրշիկ իւր

աւետեաց ադամա՛ վն մարդանալոյն նն այ .
 և ազատելն ի ձեռաց սատանայի . և ետուր ադա-
 մա՛ զձեռագիրն այ . և եր գրեալ այսով . մի տրա-
 միր ադամ խաբեաց զքեզ սատանայ . վն այն
 որ ասաց թէ մինչև անձինն ծնանի . և անմահն
 մեռանի . զի անձինն եսեմ . և ան մահ չձուլի .
 զոր ի վեց դարուն առաքելցից զմիածին որդի-
 ն իլուսոյ չձուլի ի մոյ . մարմին առցի՛ ի սբ
 և անարատ կուսի . զոր ի զաւակէն քում մե ե-
 ղեցի որդին իմ , որդի քո . ( ) ի անձինն ծնանի
 և ջնջի զձեռագիր յանցանաց քոց . և դարձու-
 սցի զքեզ առաջի փառան քո . ի բն զայս աւե-
 տիսն լուսի , ուրախ եղև , զի վեց դարն ի բն
 ժամ մի համարէր վն աւետեացն հրեշտակին .
 ( ) որ նոյն սղորմութիւն սղորմեացի ՎՊԸ
 ձեզ և մեզ ՄՊԸ :

ԼՊԸ և Յինոսիւն առաջիս վան որտայ և մարդայր
 Բնութեսս :

ի ոմ հայր , որ զևր որդին ծախի և գե-
 ղի տայ . նոյնպէս և մեզ ադամ ետ գե-
 ղի ի ձեռն սատանայի : Իսկ մարդասերն չձ-
 առաքեաց զորդին իւր սիրելի , որ եկեալ մար-
 մին զգեցաւ ի սբ կուսին , եղև մեզ եղբայր

A
708

և մարմնակիցս Սէթէ չէր եկեալ քն, ոչ որ
 կարէր փրկել զմեզ ի ձեռաց սատանայի . քան
 զի բազում անձաբոս մարգարէք և նահապետք
 եկին կռուեցան պահօք և աղօթիւք հետ սա
 տանայի, բայց ոչ կարացին փրկել զմեզ ի գե
 րութի սատանայի: Սի մեծ նահապետն նոյ .
 և արբասամ. սահակ և յակոբ. մեղքիսէ թ քա
 հանայն. մրգիւն մովսէս. յեսայի. սամուէլ .
 էնոփս. դաւիթ. յունան. և սքն յովաննէս. և
 այլ ք մարգիւնք. և բազում արդարք պատե
 րազմեցան, բայց ոչ կարացին փրկել զմեզ. և
 ոչ զինքեանս. զի թ շնամին սատանայ յաղթողէր
 յաղագս ձեռագրովս, և զամենս գերի անէր ի
 իւր իսկ թագաւորն ամնացուն անձ, ետես որ
 հազարապետքն. զօրավարքն և զօրագլուխքն.
 նահապետքն. և մրգիւնքն. և արդարքն ամքն
 անկան պատերազմաւ հետ սատանայի, և ոչ կա
 րացին յաղթել. զի նա՛ յաղթեաց զամեն և գե
 թի անկան ի ձեռս նր, և եդ արգելական իբան
 դին, որէ դժ ոխքն: Ս պա՛ բարկացաւ թիւրն
 ամցն ի վեթ ապրտամբեալ թ շնամոյն սատանայի
 և աւաքեաց զորդին իւր սիրելի, որ եկեալ ծը
 նաւ ի սք կուսէն մարիամայ, որ էր անձինն ծը

17 նաւ
 JULIO
 507804 66 4124
 0547 8000

նաւ, և անմահն մեռաւ . զի մկրտեցաւ ՚ի յոր
դանան գետ. և ջախեաց զգլուխ վիշապին, որ
էր սադայել. և զձեռնագրք բարն . ասնակիս
արար, և ջնջեաց մկրտութիւն իւրով . և լուաց
զմեղս Յի . և որդեգիր արար զմեզ հօրն երկնա
ւորի . այլ և մկրտեալքն սք աւագանաւ հաւանով
՚ի քս, աղատեաց զամենեւին . **Միգ որում պա**
հեաց . Եւ . Եւ . Եւ . գիշեր, յաղթեալ զսատանյ
և ասնակիս արար **Ս** շրյ յիսկել սպայ, և եմուտ
՚ի դժոխքն . և արար զգուռն պղնձի, և զնիգն
երկաթի, և ամբացուցեալ պարփակեաց հսար
իւք և ասէր աւ զօրացն իւրոց . և ամ դիւցն
դասուց . Թէ ահա՛ այր մի յայտնեալ եւմ . մար
մնաւ որ մարդ գոլ . ապա՛ զօրաւոր իբրև յմծ .
առնէ գործս հրաշալի . զի յոյժ զարհուրեալ
եմ, և երկնչեմ ՚ինմանէ . զի մի եկեալ քակեացէ
զպարիսպս մեր, և զգերեալսն մեր յաւար առնի
ցէ . և ազատեացէ իձեռաց մերոց, և զմեզ պատ
ժեացէ ի դժոխս ներքինս . **Եսկ արն մեր զամ**
մարմնսս իկ անօրէնութիւն կատարեաց հանդ
երձ աշակերտօքն, մինչև խաչի համբերեալ և
մեռեալ մարմնով . և թաղեցաւ ՚ի գերեզմանի
բոս յառաջագրութե բանին անձինն ծնաւ,

և անմահն մեռաւ : ( ) որ և հոգւոյն իջեալ
իդժոխս անբաժանելի անութիւնս. և կապեաց
զսատանայ հանդերձ զորօքն և քակեաց զդժոխ
սն և ազատեաց զամբանդարդեալն, և կապ
եաց զկապողն սատանայ. և որք կենդանիքն
ին մկրտութի շնորհացն ազատ լինիլ : Իսկ որք
աչ ունին մկրտութի դեռ ևս գերի լինին ի
ձեռն դատանայի : ( ) ի յորժամ տանին ըզերե
խայն ի մկրտութի, յերբ հրաժարի ի սատանայ
նա գերութի ազատի : յերբ մկրտի ի յաւազան
ի իջի ծոցն մտանէ, և որդեգիր լինի հօրն երկ
նաւորի, յերբ գրողի սք մեռնաւն, նա՛ զգե
նու շնորհքն անային ող հանդերձ : յերբ հա
զորդի, նա՛ ի սեղանոյն ի ճաշակէ ամբլ :
Իսկ այն մարդն որ օրինօք կենա՛ զարդարեալ .
նա՛ մնայ շնորհք մկրտութեն և հաղորդութեն
ի զեցնի : Ի պա՛ մարդ որ քանի մեղք գործե
նա՛ հանայ և ազտեղանայ հանդերձ մկրտու
թեն, բայց ոչ մերկանայ : ( ) ի յորժամ խոստո
ղանի մեղքն և ապաշխարէ, նա՛ դի՛ծլ պայծա
ռանայ և մտքրի և թէ քն ուրանայ, կամ ի օրի
նաց խառնակի, յայնժամ մերկանայ ի սք մկր
տութեն : Դարձել այն մարդն որ ունի նշան

մկրտութեւն ունի բարեգործութիւն, այլ հնար
 չնանայ կարողանի. գողանայ և սուտ վաճառ
 մարդու արիւն ծրծե. հայհոյե և բամբասե.
 աղահալ և չարաչար մեղք գործե, և ոչ եկեղե
 ցի գա՛, ոչ խոստովանի և ոչ հաղորդի. այլ ան
 զեղջ սասակի. նա՛ այնպիսոյն, առնոյն զմկրտ
 ութիւն և հաղորդութիւն և մերկացնեն զնքն.
 և ապա՛ մատնեն ի հոռն դժոխոց, ուր մահաբեր
 թմբակե տ քս ջնջեաց զձեռագիրն ադամա՛.
 Այա՛ մարդն իւր կամաւն ծառայ ընի. և ձե
 րագիր տայ սատանայի, մինչև փոխմանի և դա
 րձ գայ խոստովանի ոչ կարե ջնջել զգիրն մե
 ղաց. և ոչ կարե ազատիլ զհոգին դժոխոց.
 Թորո՛ եղբարք իմ սիրելիք. աղաչեմ զձեզ,
 զի զմկրտութիւն և զսք մեռնի շնորհքն որ ու
 նիք առ ձեզ, սք պահեցեք, և հեռի կացեք
 ի մեղաց և իմ չարեաց. և յիշեցնատուողաց. և
 այլ պէս պէս ակտից, քան զի քրիստոնէին պր
 աե որ ի պատուիրանն պահե. Վակ այն մարդն
 որ յանունն քրիստոնէայե, և գործքն ս՛տնի.
 նա՛ սուտ քրիստոնէայե և ոչ կարե մտանել յար
 քայութիւն իմ. Աղաչեմ զձեզ մի մեղանչեք, և
 եթե սխալեք ի սատանայակն յորողայթից. նա՛

ան յոյս մի լինիք : Պողոս անբն ձեզ յօրինակ
բերիք. և դարձիք իմեզաց խոստովանութիւն
ապաշխարութիւն. որով փութով թողութի գը
տանէք, և քիմ մարդասիրին փառք մատուցէք
որի օրհնեալ յաճիտեանս Ամեն :

Յաղագս Կայենի և աբելի Ռիսո-Լիւն :

յսեր պատուէրն ադամայ զոր պատու
է իրեաց որդւոյն իւրոց և ասաց թէ
յորժամ որ ելայ ի դրակտէն, և ան
կա՛նս այս խաւարային. և դարձեալ ողորմեցւ
ինձ ամ. և առաքեաց զհրշնի իւր, և եբեր զիս
ի իրոյս. և որքան կենդանիք կային զաման հնա
զանդեցոյց ինձ. և զեզն լծեալ ետ ի ձեռսիմ.
և ուսոյց նովաւ վարել. և վաստակել. և գործ
ել զերկիր և ճաշակել ի ստղոյ նոյ. և լինալ և
ապրիլ : Այլ և հրամայեաց ինձ յամ ստղոյ բա
ժին հանել նոյ : Այն որո՛ իսկ ադամ պատուէր
ետ զնոյն կատարել որդոց իւրոց. զի ադամայ
առաջն զաճակն կայինէր և յետ նոյ աբել և
բեռքն իւրոց : Յորժամ եղև կային. Տ. ամաց. և
աբել. ի. ամաց. կային հողագործեր, և աբել
հովիւ սլխարաց : Ասկ ադամայ խրատեաց զոր

դիքն իւր և ասէ. Թմ ընչից ձերոց տասնէն մէ
կն բաժին հանեն քյ. Իբրև եղև ծնունդն
ոչխարաց աբէլի. նա՛ մէկն հաղար եղև. ապա՛
ընտրեաց զլաւն և զընտիր խաշանցն. զգերն և զ
պարարան տալ քյ բաժին. բայց ոչ մատոյց քյ
վն եղբօրն թէ քոյն ևս հասնին հունձք. ապա՛
ինձախն մատուցուք զբաժինն քյ. իբրև հաս
ին հունձք ցորենոյ կայենին. նա՛ զատեց զքա
մատարն և զմնացեալ սոնալոխն և զփունձն հա
նեց բաժին քյ. և ժողովեաց իբրև դէզ մի.
Ապա՛ եբեր աբէլ զնտրեալ դառնան. և մե
ծարեաց զկային քյ. ասելով փրէլե եղբայրիմ
զե դու մեծես և ես փոքր ծառա՛ք. յառաջ
դու մատոյ զբաժինն քյ. և ապա՛ ետ Իսկ կայ
ին կանգնեցաւ յաղօթս առ ար և տաց. դու
ար ըստեղծօղ ամի. ահա՛ քրտամբք իմով վաս
տակեցի և վարեցի. և ձեռօք ժողովեցի. և յուս
բարձեալ բերի բաժին քեզ. արդ ընկալ ըզզոհ
սիմ՝ ոմ հաճոյէ քեզ այնպէս արա՛. Եւ արն
բարկացեալ ի վէր կայենի. վն որոյ ամպ մի և և
ացեալ եկն ի վէր կայենի որոաց և թնդաց.
և ել հողմ և քամի ինմանէ. և ցրո՛ւեաց զամ
հասկք նր. և ոչ մնաց մի ցորեան. և զկայենի

երեսքն սեւացան ուն գործելն : Իսկ աբել մա
տոյց զողջակէզսն անգրանիկ դառանցն առա
ջն Խյ. և ձեռքն տարածեալ աղաղակեաց և ա
սէ. Խոր Խժ ըստեղծօղ և արարիչ յիմ բարու
Թեց. աղաչեմ զքեզ ընկալ զնրէնք իմ լոր մա
տուցանեմ քեզ բաժին, զի էքո արեալ բարի
պարգևաց քոց մատուցանեմ. աղաչեմ ընկալ
իհամայն քոյ : Ի յն ժամայն քաղցր հողմն հըն
չեաց. և լոյս ծագեաց յերկնից. և լուսաւորեց
զերես աբելի. և եկ բարբառ որ ասէր, ըս
է եղեն աղօթք քո. և ընդունեցի զնձայս քո,
և լուսաբոյլ ամսն հովանի եղև ի վրաբելի :
Իսկ կային սխտցաւ ընդ աբելի, և կամէր ըս
պանանել զնա. բայց ոչ գիտէր Թէ ուն ըսպան
ցէ զնա. զի դեռ չէր ըսպաննում եղեալ ի վր
երկրի. և ևս աբել ոչ գիտէր զչար խորհուրդն
կայենի. զի հանազ ընդ յիրար ուսեին և խմե
ին, և շօջէին : Իսկ իմիում առուր ասէ կային
ցեղբայր իւր աբել. գնասցուք իդաշա ման
գաղ. և ելեալ գնացին ի գաշտն, սպա՛ աբել
ուժովէր քան զկային. վնայն ոչ կարէր յայտ
նել զխորհուրդ իւր. ըսկիզբն արար խաղաղալ
ընդ եղբօրն կշտի բռնելով. Թէ կարէ գետ

նով տալ եկնիլ զնա՛. քան զի որ չափ քուշտի
բռնեցին, կային ոչ յազթել զեղբայրն. և ել
կային հայեցաւ աստ և անդ, և ետես խաղողի
յերկան ճիւղն որ ասմա՛ ասի. նա՛ ասաց աբելի
թէ եկու ասմայի մատիւ խաղաղացուք. դու
դրրկէ զժառն և ես. դ՛. անգամ պատեմ ու
ռամբս. տեսանեմ թէ կարես կտրել զնա՛:
Վարձեալ դու ինձ արա՛ նոյնով. դ՛. անգամ
պատե զնս, տեսանեմք թէ որտէ զօրեզ և յու
ժով: Իբրև գրկեաց զժառն աբել. նա՛ կային
առեալ զուռն պատեսց ոտիւքն և ձեռօքն
մինչև ցղլուխն. ապա՛ յիմացաւ աբել զչարու
թի կայենի. զոր գոչեաց լալով աս եղբայրն
և ասեր եղբայրիմ սիրելի աղաչեմ զքեզ արձա
կեա՛ զնս, և որ քան կենդանիեմ ծնայեմ քեզ
մի ըսպանաներ զնս. զի ես ոչ թշնամին քեզայլ
բարեկամ և միշտ հնազանդ հրամանաց քոյ. ես
առանց քեզ ոչ կարեմ ժամ մի կենալ. դու զի
արդ կատես զնս, և առանց ինձ մնալ ի վի՛ երկ
րի. և սէրնիմ ինչով մոռանաս դու: Իսկ կային
աստ և անդ շրջեր. և ոչ գիտեր թէ որով պի
տի ըսպանանել զինքն: Վ՛ պա՛ սատանայ եղեալ
իկերպս երկու տգռաւի. և առեալ մինն քա

բասուղնի քարոյն. և նոյաւ հարեալ զմեան, և
ըսպան զնա իկլարէն, և քարն սուրէր ոպ ամելի
ՍԵ կային ուսեալ խատանայէ, և առեալ ըզ
քարն և վաղեաց ի վի եղբօրն իբրև շատ ազա
չեաց աբել զեղբայրն, և ոչ լտց նմա. և ասաց
ել եղբայր մի անդամ համբուրեմ քեզ. զի ոչ
մնամ կարօտ ի քէն. այլ կայէն ոչ ետ պնտսնի
ըմբռնեալ զքարն իխուչակն, և տադաբերեալ
խաղնդեր, և քարն փոքրէր և ոչ կարատէր. նա
լայլ աղաղակէր ասելով թէ ինչի՞ ճուղակու
տաւ ծնողացնիմ, և ինձէն խապար չունին նք.
որ նցի հարցուի առնէի, քան զի բզմ աշխա
տանք ունին ինձ վերա. և դու ոպ կենաս ի վի
յերկրի և ամենեին ոչ լտց, այլ չարաչար բռ
նուք զսզիւ մորթեց զեղբայրն. և եդ կապեալ
այնոյ իծառին, և ինքն գնաց իբրև ուրիտուք.
Վա՛ պա՛ երևեցաւ ձե՛ ի վի անպոյ. Տ. կանգնչ փ
հեռի. և ասաց կային ուրէ եղբայրն քո աբել
ասէ կային յերբ արւիր ինձ պահ. որ ինձանէ
խնդրեօ, մի թէ ես պահապանէի նմա. ՍԵ բար
կացաւ ձե՛ ի վի կայենի. թէ յերբ պահապան
չէիր, ըսպաննող վսէր եղեր. վսրյ. Է. պատմ օք
պատու հասեաց զկայէն. զի թէ ի հարցանելն

Թի քաղցրութիւնս ապաշխարութի կոչեաց. Թի իբրև զղջացեալ մեղս գողցի ընդ որում ճակատն կոտոր բուսաւ որ ուր եւերթայր ձայն կուտայր կոտորն. Թի սայե եղբայր ասպան կային. ք. պատուհասն որ բողոր մարմինն գողցողեր. գ. պիտանն որ քանի ուտեր կոչ կշտնայր դ. որ ինչ ուղեր, ևնա՛ ոչ հասաներ ուտել և լը վայր խողեր. Է. պիտանն այնէր որ աչքն ամենեին քուն չի մտաներու զ. զի հիզ լալ և գողալով շրջեր. Է. այնէր որ քիմ մահ ոչ հրամայեց ալ ասաց Թի ինչ մարդ որ կային ըսպանանե. նա՛ ցաւն առ ըսպաննողնն դարձցի և ապրեցի կայեն. լը ճ կ. տարի զի մահն կուղեր և ոչ մեռաներ, իժամանակին յայմիկ զամէք ձիաւորել հիզ գնայր որս անել. Ըսկ կայեն անձար մնաց վն մահուն իւրո՛ւ. Ըսկա՛ հնարս իմացաւ, աւել մորթ մի վայրենի իժոցն, գնաց իլեառն և եղև ընծոյ նման անկաւ իժ պրհին. Ըսկ զամէք ելաւ գնաց յորս առնել. և ետես զկայեն եհար նետիւ և սպան զնա՛ւ. Ըսկա՛ ցաւն կայենի անկաւ իվր զամէքայ. և բուսաւ կոտոր իգլուխն. Ըսկ զամէքայ կինն բարիեր և առ նր աղաղակեաց, և այն չափ ելաց որ մինչ աչերուն արիւն

կաթեցաւ զիսանակ արտասոււցնս ( ) որ ետես
 ան արտասուան և աղաչանքն կնոջն, ողորմեցաւ
 ան անի. և բժ շիեաց ըզցաւն զամբա՛ս
 Վարձել յորժամ յիմացան ադամ և յեւայ զբս
 պաննու մն աբելի. գնացեալ բերին արեամբ շա
 զախեալ զմարմինն աբելի. որ և կոծ մեծ առ ին
 լալով և ողբալով. միշտ սուգ կենային բո՛ւժ ա
 մանակս. Վպա՛ յորժամ թաղեցին զմարմինն ա
 բելի, նայ ելանէր երես հողոյն. զի հոյ շ արև
 նըն ոչ ցամաքէր. ոչ հօտեր և ոչ որդիներ. նայ
 էր իբրև զբուռն. ոչ փրթէր, և ոչ հող լինէր
 Վան զի ան անի ադամայ ասաց հող լինիլ.
 և պա՛ ինմանէ ծնելոցն. վն բո՛ պիտէր յառ զ
 ադամ մեռանէր և հող դառնայր, ապա՛ ծնըն
 դոյ նի՛ մեռանէր և հող դառնայր. Սինչև ի
 մահն ադամա՛ այլ ոչ ոք մեռաւ. վն այն ոչ հող
 դառնայր մարմինն աբելի. Վպա՛ յերբ ադամ
 մեռաւ և թաղեցաւ. նա՛ ապա՛ յետոյ տեղ ե
 տուր որ թաղեցին զաբել ի գերեզմանի. Վայց
 յորժամ որ ադամ և կինն իւր տեսանէին զա
 բել արեամբ շաղախեալ. և զկայէն պատուհաս
 եալ. վն կոծոյն և սգոյն իւրեանց այլ ոչ մե
 ձեցան հետ միմեանց, զի մի այլ մեծ սուգ գայ

ի վերջս վն զաւակացն յսկ ձծ ողորմեցաւ և ա
ռաքեաց աւետիք վն ծնանելոյն սեթա՛ որև
մխիթարուի ետ վն աբելի, որոց և զձեզ մխիթա
րեսցի յամ արամուսեի ձերոց Վմէն :

Լ. յԼ Կատմութիւն բանիս շաղագս Կարլոս Բե որպէս
որսանողէն ՚ի ԸՆԶԵԿԻԷԿԵԱՆԿ Բանի- հրեշտակն :

Լ արդ առ մեզ զայս օրինակաւ խրատ
ուսոյց մեզ զպատճախն դառն ա
բելի Թէ ոպ ընդունելի եղև այ. և
լուսաւորեաց զերեսն աբելի : Վլ դարձեալ
Թէ ինչպէս բարկացաւ ի վեր կայենի և քամա
տար արար զհասկ և զպտուղն նր. և ևս սցան եր
եսք նր : Վջնպէս և այժմ ինչ մարդ որ ընտրե
զբարին և լաւն և զնտիրն տայ ՚ի սէրն այ նա՛
այնոյ իսի տուրն ընդունի ձծ. և աստ պէ ապէս
չարեաց փրկի. և անդ բղմ բարուեց և արքայ
ուսեի լուսոյն արժանի առնէ : Վսկ որ նմանէ
կայենի զփուչն և զամատարն, և զանպիտանն
տայ այ բաժին, այլ նման կայենի աստ բղմ պա
տուհասի և փորձանաց հանդիպի. և անդ լի կա
յենի տանջի, և իխորս դժոխոց հրոյն այրի :

Վարձել կայէն որ զանպիտանն և զքամատարն
28 մատոյց

մատոյց նոյ. այննդ պատուհասեցաւ: Ասկ որ զը
կէ և գողանայ, և անտի բաժին տա՛ նոյ. նոյննդ
պատուհասի պիտի հանդիպի: **Վ**րձեչ կայէն
զգէ շն և զանպիտանն մատոյց այնպէս կորեաւ:
Ասկ այնոքէկ, որ ունին ինչս բէ մն. այդիս և ան
դատանս ցորեանս և նմ բարու լն ըշտեմար
անս իւր, կոյու կիթ. և նմ չորքոսանիք. և ոչ
տան զտասանորդս նա՛ այննդ պիտի կորուստ լն
նի և ստանայի բաժինս: **Ք**ան զի նմ ազգ. և նմ
գիրք վկայեն, թէ ինչ ապրանք որ ունի մարդ
եթէ տասանորդ չի տայ. նա՛ նմ սպրանքն պի
ղծէ և հարամ զի նմ ընչեց բաժին խնդրէ նծ
ոնդ ասէ սողմոն. պատուեայ զնոր՝ ի քոյոց արդ
ար զատակոց. և հան նմա՛ պտուղի քոց արդա
րուէ արմտեաց: **Վ**ր հայրն դաւիթ ասէ: **Ո**ր
զպտուղ իւր ի ժամու տացէ. և տեր և նր միթա
փեցի, և զնմ զոր ինչ արասացէ աջողեցի նմա՛
Վր և մովսէսի տաց նծ. զվեց տարին սեր
մանեցես զերկիրքո. և ժողովեցես զարմախ
նր. և յամին եօթն երորդի թողուի արացես և
հանդուցես զնա՛: և զպտուղս առաջին արմո
եաց քոց բերցես իտուն նն. այնպէս արացես
զայդին քոց և զձրթենին: **Վ**ր ինքն քս ասէ. զի

որ աստ սերմանէ. և անդ հնձէ մէկին հազարն
Թէ չար և Թէ բարի. ինչ տոճեպէ ձձ մարդն
ձձ ընչից բաժին կու խնդրէ. **Մ. Ա. Ե. Ը. Գ.**
Գայարանայն իբերանոյն օրհնու ի. ձեռացն բա
րեգործութի ևողորմու ի. ոսիցն ծնկադրու ի
և աղօթքս իղաւակացն լաւն և ճարտարն. ի
յուսումն և իժառայութի եկեղեցոյն.

Ք. յայդւոյն և իպաղչային. իողխարացն. իկողէն
և իկթանէն. իհաւուցն և հաւկթէն. յամենց
նէ բաժին կու խնդրէ ձձ. ի վարուցդ և ի
վաստակոցդ տասանորդես և երեք բաժին ար
ացես. մինն աղքատաց միւսն եկեղեցոց. և
մինն և սքահանայից. քն զն ձձ աշողէ. և գու
պարձ ենաս Թէ ես վաստկեմ. եթէ ոչ տայ ձձ
ուստի կարես ժողովել. և Թէ գնաս վաճառ.

և ոչ տա՛ ձձ ուստի կարես շահել. գիտես որ
ձմի ալօղն ձձէ. զի արդ ոչ տաս իննին մէկն
բաժին յո. որ տայ քեզ գալ տարին մէկին տաս
ըն. և Թէ ոչ սաս նա՛ ոչ առնուս. և մնայեալն
ևս կորուսանես. **Ք.** ան զի տասնէն մէկն հրէ
այք և տաճիկք կու տան մալին սէքեաթն բա
ժին յո. **Ք.** սկ նոյ և աբրահամ եօթնէն մէկն տո
ճին բաժինս **Ք.** սկ նոյն քս ասէ Թէ վաճառես

զամ ինչս քո, և տուր աղքատաց, և թէ կամիս
 կատարեալ ինիլը Մ^ա պ' թէ ոչ կարէք զամէնն
 տալ. նա' տասնէն մէկն տուէք: Ս^լ այն մար
 քն որ ոչ տայ, չէ քրիստոնեայ. քան զՋհուան
 այլ վասթարէ ևանլծած: Վարձէլ ոչ թէ ան
 աղքատէ կամ քողցած. կամ մերկ, որ խնդրէ
 իմեզանէ ողորմ. լի. ոչ թէ կարօսէ մեր բար
 ուցն այլ փորձէ զծառայս իւր. տեսանելով թէ
 ովէ անասէր, կամ ողորմած. զի սրտի սէրն նա
 ձեռաց տուրքն երեւի. քան զի բերանոյ մար
 գարէ ին ասէ. թէ ոչ ուտեմ ես զմիս զոճարա
 կոց քոց, և ոչ զարիւն նոխազաղ քոց ըմպեմ:
 Ս^լ մատոյ մի պտորգ օրհնուէ. և կատարե' բար
 ձրեւոյն զուխոս քո: Վարդասցես առիս յաւ
 ուր նեղուէ քս. ես փրկեցից զքեզ. և դու վա
 աւա որ արասցես զիս: Վակայն նմանուէ առա
 կիս ասէ. թէ թգ' ր մի կայր, որ ունէր ազնիւ
 ծնւթ և ազատուէ գիրն ետ նմա, թէ ուր կա
 մի գնայ. Ս^լ նա' գնացեալ օտար Ծ մի. և անդ
 աշխատեալ վաստակօք, և ժողովեալ ինչս բզ մ.
 ոսկի և արծաթ: Վակ ի դառնայն իւր առ թա
 գաւորն. կազմեաց թագ մի ան նման յօրինու
 ծք, ոսկով և մարգարտով. և պատուական ակա

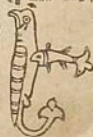
մբ. բերեալ մատոյց առ իւր Թիւրինս Իսկ Թա
գաւորն տեսեալ ուրախացաւ յոյժ. և համբու
րեաց զծառայն և եղ զԹագն ի գլուխնն. և
մեծարեաց և նստոյց զծիւնն ոսկիակազմ աթո
ռոյն իւրոյ ասելով. Թէ մինչև ցայս ծառայե
իր. ապա՛ յոյժ մեղեր ինձ սիրելի որդի. Երջն
պէս և մեք Թէ բաժին տամք քոյ. և ամպատու
իրանաց նք հնազանգիմք. և զարդարիմք յամա
ռսք ինուբ. նա՛ զայն ամժողովէ ամ, և Թագ
կազմէ յաւուրն դատաստանին ի մեր գլուխն
դնէ. և ամ լուսոմն զարդարէ. և սք արքայու
Թէն ժնդեցուցէ. Իսկ յերբ ոչ առնեմք
բարեգործութի. և ոչ տամք ողորմութի. նա՛ բզմ
փորձանաց հանգիսիմք. և անդ հուրն դժոխոց
տանջիմք. Իարձե՛լ որք լն անցաւոր աշխարհիս
մարդաստան լինին. նայ կայենի դասունէ. զի
որ ի սք աւազանն մկրտեալեն, և հաղորդե՛լ սք
մարմնոյն քի. և լինի մէկ մէկի եղբայրք. Իսկ
որ զրկէ եղբայրն. մասնէ և տանջէ. և կամ այլ
չարութի գործէ. այնպիսին կայենի դասունեն.
քան զի ար ամ գրեալէր ի վք բարեզէն տախտա
կին Թէ սիրեսցես զար ամ քո. յամ որտէք ում
մէ. Եւ և պատուեաց զհայր քո և զմայր. և սք

Դ.

Չ մյն

մին նման սիրեցէք զդրացիս և զնկերս ձեր. իբրև զանձն քո Եւ որ հայր և զմայր իւր պաշտէ և պատուէ. նա՛ զԾԹ պաշտէ և պատուէ. Եւ որ զնկերս և զդրացիս սիրէ զդասս առ քրոջն սիրէ. և մեծ արի՛ ինոցանէ և մտանէ՛ ի փառս արքայուէ. Եւ զաչեմք զձեզ եղբայրք ականջ դրնել խրատիս մերում. կալ և մնալ ի վր հաւատոց և պատու լրանացն. այլ և ի տուրս աղքատաց. և եկեղեցեաց, աղօթք առնել և պահս սք պահել. և զամ առաքինուք և բարեգործուք զարդարել զանձինս. և մասնաւորիլ ընդ սրբոցն. և պսակել ի քէ այ մերմէ Եւ մէն.

Եւ ան անտեսն սէլայ, որ եր ԾԹ արամայ յաղագս աբելէ որ ըստն հայէն ի մի իւրեւոյ շարտ և շեւ.

Եւ ար մեր քաղցրացաւ ի վր ադամայ և առաքեաց զՏ շնկ իւրեւ զաւետիս վն սեթայ, և ասաց ադամայ թէ մեր ձեցիր առ կին քո՛, և կինի քեզ որդի. և անուանեաց զպնուն նր սեթ. որ թարգմանի մի թարու թի. նա՛ եղիցի զաւակ օրհնեալ. և գլուխ նահապետաց Եւ սե ադամ ոչ կամիմ մեր ձե նալ ի կինդ. զի երկու անգամ մեր ձեցայ

զի ինձ մեծ սուք եղեն քան զելանելնիմ՝ իդր
ախտէն. զի կայէն տեսանեմ այնոյ ցաւագնել
դողդոջայ ևսարսափի. որ մորմոզի սիրտիմ. և
գալարի աղէքիմ. Եւս՝ զաբէլ տեսանեմ արե
ամբ շաղախեսպ. նա՛ ցաւի սիրտիմ. ևարտասու
քիմ արիւն հեզու. Վարձել մերձենամ իկ ին
կելնի զաւակ. վախեմ թէ այլ նոր սուգ բերի
ինձ. Եւսէ հրշոյկն տալոցի քեզ անձ, բարի որ
դի, ևանուն նր սէթ. որ թարգմանի մխիթա
բուի. Վայ եղիցի զաւակ օրհնել. զի չափ գաւ
նայցար ևտրամեցար վն կայենի և աբելի. այլ
նոյն չափ խնդաս ևմխիթարիս սեթաւ. ևբաղ
մանան զաւակ քո, ևզաւակ սէթա՛. ևնորա՛լց
վին աս. Վայց մի խառնեցին ի աղզն կայե
նի. զի ընդ անիծիւք են նք. յերբ խտունակին
աղզն կայենի ի աղզն սեթայ և այլ զաւակայ
բոց. նա՛ նորայ ևս կորնչին հետ նք. և յայնմ
ժամուն այլ օրդի չունէր ադամայ բայց իկայ
ենէ և իաբելայ. Եւս՝ կայենի զաւակն բազ
մայան. և եղեն. իդ. արու մարդ. և գճճ. կին
զի կայէն. իճլ. տարուէր որ ամուսնացեալէր
յերբ սէթ ծնաւ. քան զի կայէն. ի. տարուէր
որ ամուսնացաւ. ևաբէլ. ի. տարեկոսնէր ևէր

կոյս յերբ սպան զնա: Իբրև ծնաւ սէթ. և բազ
մացան ծնունդքն սէթայ և այլ եղբարցն. իբաց
հալածեին զաղգն կայենի. այլ սքուք կային,
և ոչ ժառանգեին ընդ աղգն կայենին:
Իսկ բարի պատուն ենովք. Եհարց ի հօրէն Թէ
վնէր լայք և միշտ արտամք, և ոչ ուրախնայք
նայ ասաց յաղագս ճաշակման պտղոյն, և արտաք
սին ի դրախտէնս վն որո ենովք յերբ լեց զայս
նա. ասաց ես վճարեմ ձեր պարսքն, և ոչ ամուս
նացաւ: Ել անկեաց այդի մի, իբրև յօրինակ դը
րախտին. և սվգք որ անցանէր, նայ պտղոյն ճա
շակեր. և ինքն ոչ ամենեկն ուտէր ի պտղոյն.
այլ երկաթե դատակ մի եդ ի գլուխն. զի մի տես
ցէ զպտուղ ծառոյն. քան զի կիտարի ի մէջ
այդւոյն կեցաւ և ոչ կերաւ ի պտղոյ անտի վն
այն քաղցրացաւ ամ. և հրամայեաց հրեշնկաց
որ բարձրեալ զենովք տարան ի դրախտին. և է
մինչև ցայսօր: Իսկ այլ որդիքն սէթայ և ադմա
յերբ տեսին որ ենովք վերացաւ մարմնով յեր
կինս. վն կուտուք, և պահօքն հասաւ այնպիսի
փնցն: Ինդ որում բզ մք յօժ արեցան հրաժ օրի
ճէս և կուտուք ճգնիլ ի կերինս: և եղեն Թլւք
աւելն մինչև Եճն. ոգի: Իայց աղգն կայենի

յոյժ բազմացան աղջ կուներն և կանայքն զի մէկ
մարդ ՚ի մէջ ճ. կնոջ շրջեցուցանէին. զոր կո-
չէին զն մարդոյն, և յափշտակէին միմեանց.
այլ և դնացին խառնակիլ յազգն սէթա՛, և նք
ոչ տային թոյլ ծեծէին և վարէին զնն խակ նք
անձար մնացին՝ Վ՛ ա՛ պաշայեցին պննիլ և զար
դարիլ. և շինեցին ծարսւրս և դեղեցին զերես
իւրց, և զձեռնն հինայելով Վ՛ սահմանեցին
զերգս և քնարս ազգի ազգի տաղերօք. խազօք
և պարօք, ծափս հարկանելով դնացին իլերինս.
և խաբեցին զձգնաւորսն. և խառնակեցան ի
նն Վ՛ իայն զնոյ ոչ կարացին խաբել. և այլք
ամքն խառնակեցան և պղծեցան ի նս իբրև զ
շուն լըլիեցին զամենեսին. ոչ հայելով զբոյր
և զգուտոր Վ՛ և ամբ բարկացաւ զն մեղացնց
և հրամայեաց հրշնկին. որ ասաց նոյին զի ամուս
նացի Վ՛ սէ նոյ ոչ կամիմ ամուսնանալ զն ան
ցաւոր ծիտ ասէ հրշնկն բարկացեալէ ամբան
մեղաց մարդկան. և կամի կորուսանել զնն ջրով
զն այն հրամայեաց ամբքեզ կին առնուլ. զի
դու եզիցիս նոր ադամ. զի սք ամքն ջրով խեղ
դին. և դու միայն ապրիս, որդովքդ և կանամ
բք. և դու լինիս սերմ և հայր ծի: Վ՛ սէ նոյ քա
36 նի տա

նի տարի դեռ ևս պիտի ապրին : ասէ հրշմկն .
Է՛ճ Ի . տարեկանեսս այլ ևս . Դ՛ճ . տարի ապրին .
Ա՛սէ նոյ վերջն մահէ և Տս անցաւոր . զի . Դ՛ճ
տարին իբրև երազ գիշերոյ անցնի , զի արդ խառ
նիմ՝ իմեղք աշխարհիս : Ա՛սէ հրշմկն հրամանք
այի . կառարել պարտիս : զի՛ աղջ իկ մի կայ կոյս
և մարդու իմեղաց . և գաստերացն սե թայ . և անս
ւն նի՛նեմզար , առ զնա՛ իքեզ կնուի . և շինես
ցես տապան . Ճ՛ճ . կանգուեն երկայնուի . Ճ՛ . կան
գուեն լայնուիս . և՛Է . կանգուեն բարձրութի . և
ճինեա՛ Դ՛ . տուն . վերնատուն միջնատուն . և
ներքնատուն . զայս՝ ասաց հրշկն և գնաց ինմա
նէ : Իսկ նա՛ առեալ զնեմզար , և ամուսնացաւ
լէնմա՛ . և ըսկիզբն արաւ տապան շինել ի վե՛ր
բարձր բլրի միոյ : Ա՛լ որ քան շինէին նոյ ձայն
տայր ուրաքն , և սղոցն և զայտն , թէ պիտի ջր
հեղեղ գայ երկրիս : Իսկ մարդիքն լսէին նոյ
ծաղը առնէին ասելով . թէ այս քան բարձր
տեղին ջուր պիտի հասնի : կամ դու որ զտապա
նդ շինես , դու պիտի ապրիս . և մեք խեղդվեմք
Ա՛պա՛ դու ուր պիտի ցան անես , և այդ ի սնկես
որ երկիրս ջրատոյզ լինի : Ա՛յլ և իկատարել . Ճ .
տարոյն . սպա՛ աւարտ եղև տապանն : Իսկ նոյք

եղև. Գ. որդի. սեմ. քամ. աբեթ: || Եւ երևեցւ
հրշակն նոյի ևասաց. Թէ առ. երեք որդոց քոց
կին իզարմէն սեթայ կոյս աղջ կուռնա. որ են ա
նուանքն զանազան. զարմանազան. արագնազան
|| Նայց կոյս պահեայ որդիքն քո մինչև որ ելա
նես խապանէն իսկ արար այնոր: || Եւ դարձել
երևեցաւ հրշին ևասաց. մուտ խապան քո, չի
լինի ջրհեղեղ իսկ նայ աղաղակեաց առ ար և
ասէ, ար տուր համբերուի, զի քարոզեցից Թեր
ևս դարձին իմեղաց. և արձ ներեաց ան ին զոր
քարոզէր նոյ ասելով. Թէ դարձիք իմեղաց. զի
դարձուցի ար զջր հեղեղան պատուհասին:
Գրծլ ծաղր առնէին զնոյ ևասէին գիտեմք զի
ընդ վայր տանջեցար, և փոշիմանեալես մնան
ձարութէ քո քարոզես. և զինչ տամք քեզ զգին
տապանիս և քակեմք ևտուռ շինեմք զփայտնոր
և այլ բնմբանիւ անաղանէին զնոյ: || Եւ յետ
ի. տարոյն հրամայեաց ար նոյի առնուլ զորդի
ան և մտանել խապանն: || Նկնոյ խնդրեաց հմ
բերել ի արմէ մինչև. Է. որ, առնուլ զորդիսն
իւր խապանն. զոր եմուտ ինքն և կին իւր. ապա
որդիքն և որդոց կանայքն և երկու տախտակ
էստ իձեռքն. և եհար զտախտակն նայ ձայն

արձակեաց իտախտակէն. Թէ փախերուք և մը
տէք իտապան զի եհաս ջըհեղեղն Սակզաղնք
և անասունք լսեցին և հաւատացին եկին ինք
եանք աղաղակէին. ընդորում հրամայեաց Խժ
առնուլ զնս. Բ. Բ. սքց Թռչնոց և անասնոցն.
Է. Է. զոր եդ Թռչնոցն ի վերնատունն. միջնա
տունն նոյ և որդիքն : Սակ ներքնատունն գա
զանքն և անասունքն : Ալ յետ. Է. օրն իբրև
ժողովեաց զԽժ ի ներքն տապանին. ապա ծե
փեաց զգրունն. ներքուստ և արսաքուստ :
Ալ ապա բացան սահանք երկնից և օրատառե
ցաւ երկիր, բղխեաց աղբերակունք. և շուրք
գետերաց արտահոսեալ. և երկնից անձրևն իբ
րև գետօրէն իջաներո զոր ապա մարդիք կամե
ցան փախչիլ իտապանն, և ինոյն խեղդեցին. մին
չև իս. օր այնպէս առտոտանայր, որ մինչև ծած
կեցան Խժ գլուխ լերանցն և արերուն անցաւ
Ծ. մարդու շափ աւելին Ալ մինչ մէկ տարի
շուրջ եկեալ տապանն. և գնացեալ հանդեաւ
իլեառն մասիս, որ այժմ ասեն աղբր տաղ ընդ
որում բացաւ պատուհանն, և առաքեաց զադ
ուաւն զի բերցե նշան ցամաքի. և նայ գնացէլ
անկաւ իգէշն այլ ոչ դի՛ծլ. և յետ. Գ. աւու

րն արձակեաց զաղաւնին. և գնացեալ եգիպտոս
 մայր. և եբեր, զ՝ ծարիկս զոր բացեալ նոյի զտա
 պանն. և ետես զգլուխ լերանցն. և արձակեաց
 զամ Թաչունն. և յետ, զ՝ ամսոյն ելաւ ինքն
 Խապանէն, և որդիքն իւր. և ամ կենդանիքն
 արձակեաց. ասպա՛ ինք կենդանեացն էառ. է
 էն մէկն և պարգ մատոյց ար. և խնդրեաց յայ
 սյլ ոչ պատուհասել ջրով զորդիս նր. ձայն եղև
 առ նա՛, Թէ ոչ կորուսանեմ այսպ իսի պատու
 հասիւ Թէ մեղանչեն ինձ: այլ ուրիշ խրատով
 խրատեցից զնն: Եւ երեւեցոյց նոյի զաղեղն ի
 ամպս. կանանչ ու կարմիր ընդ արևելս. և ասէ
 այս եւ շան ու խտին իմոյ զի յորժամ ցուցանեմ
 զայն նշանն յիմացին ամ որդիքն քո. զի հասեա
 լեն ողորմութիւն իզի նոյ: Եւ անտի իջին արկաւ
 ռի. և անդ բնակեցան. գեռ և ս գաշան նայ լի
 է ջրով իբրև բազմացան որդիք նր. գնաց էջ ի
 նախըլան. և անդ բնակեցև. և յետ ջրհեղեղէն
 ապրեցաւ նոյ. զ՝ ճ. տարի. և ինասխտուն ծնաւ
 ի. որդիս նոյ և մանեղսն, և անդ է գերեզմանն
 նոյի և նօղաւ լցին զամ ճա և կնոջ գերեզմանն
 իմարնդէ. որ մայր ասի անուն նրորոյ ազօթիւք
 փրկեացէ նր ամ զամ հւնոյլս ի ջրհեղեղէ ցան
 կուեց ճիս ամէն.

անս այն պատուհասաւ կորոյս զնս զիմեք
 խրատ առցուք. և մի կորիցուք ողբ ըզ
 նորայ զի նք միայն զպուսկուսեմ ան
 տին ունեին զմեղքն. Եւսկ մեք զամ չարուսեմ
 մեղքս մշտ գործեմք, և մեղանչեմք. Եւ թէ
 պէտասաց ան. թէ այսու հետեւ այլ ոչ ջրով
 խեղդեմ զորդիս մարդ կան. այլ որ մեղանչեն.
 նա՛ ուրիշ պատուհասիւ տանջեմ զնս. զի յամ
 ժամ գործեմք զմեղքն. որում պատեալեն մեղ
 իբրև ջրոյ նման ծովու. և կամին խեղդել զմեզ
 ապա՛ մարդ զգաստ պարտի կենալ. աղօթիւք և
 պահօք որով լողամք ի հեղձամուսն ծովէս. և
 մտանեմք խտապան եկեղեցին. և զերծիմք ի խեղ
 դմանէ ջրոյ ցանկուսեմ մեղաց. Եւ ինչ տապանի
 դուռն դեռ բացէ. յերբ փակեն զտապանի
 դուռն. նայ լինիմք խեղճ և ողորմելի և ջրասոյզ
 լինիմք և կորնչիմք. զի տապանն յօրինակէ եկե
 ղեցւոյն. և մայր ան եկեղեցեաց. զի վերնատու
 նրն որ թռչունքն բնակեալէին. օրինակէ բե
 մին, որէ տեղէք հիշ կց. և իմ ջնատուսն, որնոյ
 և որդիքն իւր բնակեցան, օրինակէ տաճարին
 որ ընչքն բնակին. Եւ ըբնա՛տուսն որ գազմք

( )

և անասնօք լցան. յօրինակէ ժամատանն որ ար
գարք և մեղաւորք միաբան ժողովուրդք առ
հասարակ աղօթեն: Վասն զի յօրինակէ ջրհեղ
եղն մեղաւորաց. և նոյ օրինակէ քհնից զն ձայն
կայնոյն և ուրաքին և սղոցին. նայ գրոց աւետար
անայ զոր հնչեցուցանեն ապա՛ որք լսեցին ըզ
ձայն կայնուն և սղոցին ոչ զգուշացան թէ ջր
հեղեղ կուգայ. նա՛ ոչ հաւատացին, ոչ իմեղց
դարձան. և ոչ իտապանն մտան ճամբն. նա՛ ջրով
սատակեցան և կորեան: Իսկ որ ծաղր արին թէ
ընդէր շինեցիր զտապանդ զուր և անիրաւ աշ
խատեցար: Վոյն գունակ զն մեք աւելն անհա
ւատմք քան զնն զն նոյ միայն քարոզեաց թէ
ջրհեղեղ կուգայ իսկ մեզքն քարոզէ վրդապք
և քհնից: Եւ նոյ երկաթն և փայտն քարոզ
էր, թէ ջրհեղեղ կուգա՛: իսկ մեզ գիրք և աւ
ետարնք քննէ. թէ պատուհաս կուգայ վն մե
զայ ձերոց. դժոխք և տանջանք կա՛. մահ և մե
ռանկ կայ. ահեղ դատաստան. հրեղէն ծով
կայ. մութ և խաւար կայ. անքուն որդունք. հր
եղէն վիշապ. և անանց կրակ. սառն և ցուրտ կա
զն ճամբ յօրինակն ձա կա՛, մեզ ցոյց կուտայ քն
ասելով. թէ փախերուք իծովու մեղաց. և մը

տէք իտապանն եկեղեցոյ ղն ապրեսցէք ի պա
տուհասէ. ղն մի սատակեցէք իմէջ մեղաց ծո
վուն. վուժացէք լող տալով. և ազատիլ ի փոր
ձանաց, յորում աւուր բացէ տապան եկեղեց
ւոյն. Բան լի դուռն եկեղեցւոյն փակ կն
այնէ. որ քանի մարդն կենդանիէ. բացէ նմա
դուռն եկեղեցւոյն. Թէ պէտ մեղանչէ, նա
յետոյ զզջանայ դառնա՛ իմեղաց. և գնա՛ եկե
ղեցին, այնէ որ լալով ելաւ իջոյն մեղաց, փա
խեաւ և մտաւ իտապան եկեղեցին. և ապրեցւ
իսատակմանէն. յերբ որ խոստովանի ազօթէ
և արտասոճէ զզջանայ և ապաշխարէ. նրման լի
նի նոյի, որ հաւատաց և մտաւ իտապանն. ազա
տեցաւ ի ջրհեղեղէն. և սիրելի եղև այ. և խօսե
ցաւ ի նմայ. Բլ եղև նոր աղամ, և նահապոյց
գլուխ անոճանեցաւ. Բսկ որ ոչ լսեն պատճի
րանացն ի, նա՛ աստ ազգի ազգի պատուհասի
հանդիպի. և անդ ի հուրն գծ ոխոց ասնջի, քա
նի մարդ առողջէ, բացէ նմայ դուռն եկեղեց
ւոյն, կարէ մտանել և ապրիլ. յերբ որ մեռաւ
փակեցաւ նմայ դուռն եկեղեցւոյն, և ողորմու
թիւն այ ի բէն հեռանա՛ և կորնջի հուրն դժո
խոց. Բան ղն ասէ քն անդարձ մեղաւորացն.

Թէ դիւրագոյն լինի երկիրն սողումայեցոց յա
 ւուրն դատաստանին քան զձեզ: Վն այն քն զն
 յայնժամ որ ջրով կամ հրով սատակեցան ստեղծ
 մեղսագործքն. նա՛ ոչ գիրք կայր և ոչ աւտիրն.
 և ոչ յօրէնք. Վն այն ոչ հաւատացին եկած պա
 տուհասէն: Ասկ մեք ունիմք գիրք և աւտիրն.
 վարդապետք քարոզիչ որ կու խրատեն զմեզ եթէ
 ոչ լսեմք խրատու գրոց աւելի տանջիմք ի հո
 րն դժոխոց քան զնս: Այնպէս սողումայեցիքն
 Թէ պէտ մեղագործքէին. բայց ոչ մարգարե
 կայր և ոչ քն. և ոչ գիրք. և ոչ քնէր եկեալ.
 և ոչ որ ճանաչէր զամ. կամ խրատէր զնս. Թէ
 պէտ մեղաւորքէին. բայց ոչ ինչ գիտէին:
 Ասկ մեք զամ գիտեմք և լսեմք քնդ և խրատ գը
 րոց վարդապետց. և ոչ դառնամք ի մեղաց նա՛ աւ
 ելի տանջիմք ի դժոխան քան զնս Վն այն աւէքն
 Թէ դիւրագոյն լինի երկիրն սողումայեցոց քն
 զձեզ: Աարձէլ Թէ նք պատուհասիւ մեռան
 բայց յերբ քն յարեալ, և գնաց ի դժոխքն աւե
 րեայ. զն նք չ ադամայ հանեց և ազատ արար:
 Ասկ ինչ մարդ որ անդարձ մեռանի, և մտանի
 ի դժոխքն, նայ այլ ոչ ելանի. այլ ոչ մտանի քն
 ի դժոխքն Վն մեղաւորաց: ( ) ի յայնժամ Վն

այն ողորմեցաւ նոյն Էմտաւ ի դժոխս զի ոչ գիտ
էին գիրք և յօրէնք և ոչ էին լսել քնոյ և ոչ գի
տէին թէ դժոխք կայ. կամ տանջանք. վն այն
ողորմեցաւ աս՝ : Վսկ քն ինքն յամժամ քնոյ
աւտորնաւն, և ոչ լսեմք խրատու նոյն. և ոչ դառ
նամք ի մեղաց. վն այն բարկանայ աս՝ ի վե՛ր ան
դարձ մեղաւորացն : զի ճշմարիտն այն է ուղ նոյ
տապանաւն ապրեցաւ. նոյնն մեղաւորքն եկե
ղեցեաւն ազատին ի դժոխսն : Վն ճշ նոյ պա
տուհի տայ թէ եօթէն մէկն տալ բաժին քոյ :
Վսկ մեք նոյն որդիքեմք. պարտէ լսել հօր մեր
ուսմ նոյն. եօթէն մէկն տալ բաժին քոյ : Վսկ
որք եօթէն մէկն չի տան. և կամ տասէն մէկն
չի տան. նա՛նք չեն աստաշտ. քանի որ կենդա
նիէք ձեզն ճար տեսէք. արթուեն կացէք և մշտ
աղօթից ծուլ մի կենաք, և ողորմուին շնորհէք
կարօտեւոց. կամ ժամուց և պտիւղց : || Ին ասե
նորն մեր, թէ մի լինիք ուղ յաւուրան նոյն, որք
ուստէին և ըմպէին. կանայք առնէին, և արնց
լինէին, և յանկարծ եկն ջրհեղեղն և կորոյս զա
մենեսին : || Ենն և սողոմայեցիքն, ուստէին և
ըմպէին. գնէին վաճառէին, յորում աւուր ել
ղօյլք ի սողոմայ, եկն հուր և ծրժումբ այրեայ

զամենեւնսն ըսկ մեզ պարտէ լսել զխրատն քն
 յամժամ աթոռն կենայ. աղօթել և խոստովա
 նիլ արտառնելով և ապաշխարելով. և ողորմուի
 տալ աղքատաց և կալօսելոց: Է յերբ մահն ի վր
 հանի. նա՛ աթոռն և պտտրաստ գտանիմք:
 Քան զի յորժամ մարդն մեռանի, նա՛ յամ գոր
 ծքն խաբանի. այ ոչ կարէ չար գործել. և ոչ բա
 րի. յերբ մահն ի վր հանի. գնա՛ մարդու խելքն
 և յուժն. և զօրուին. և զլեզուի ճարտարուին.
 և յիմաստուին. աչաց լոյսն, և երեսի գոյնն. ձե
 ռաց և ոտից կարողուին: Ոյնայ և յափշտակե
 զարքայութե բանալին ի ձեռացն. և ապա՛ հա
 նէ զհոգին: Սորոյ աղաչեմ զձեզ դարձէք ի
 մեղաց և ձեր հոգոց ճարն հոգացէք. որոց փր
 կեսցէ զձեզ արամ մեր յամ պատահարից փր
 ձանաց. և խատտնայական յորդայթից և իխա
 արային դժոխոց. աստ և իհանդի ձլումն ամէն:

Յողագս հիւր ընկալութեան երտե:

Ե յորժամ վաղջանեցաւ նոյ և թորուն
 քննի. մոռացան զամ ապաշտուին և
 պաշտեցին զկուռք. զի ոչ կայր յայնժամ
 գիր, և իրատասուք վնորո՛ւն մոռացան

զած. զի ոչ կայր մարդ որ ճանաչէր զած. մինչ.
Թճ. ձդ. տարի անցաւ ինչիւ մինչև աբրահամ.
ոչ որ յիշէր զանուանն իյ. քան զի կուռք պաշ
տէին. ( ) որ Թարա՛ հայրն աբրահամու կուռք
չինողէր. և ի տօնի կուռցն Թարայ ասաց աբրա
համու, Թէ որդի գնայ ինախիրն. և բեր ինձ
երիւջք զի մատաղ անեմք կուռցի. Եւ աբրահամ
ասաց հայր. Թէ իշխանուԹի իմ լինէր, խորտա
կէի զամ կուռքն քո. զի ձեռագործ մարդոյն
ոտի լինի ան մարդոյ բայց ոչ գիտէր Թէ ովէ
ան. Եւ պա՛ յայնժամ շնորհ քն իյ անկաւ ի վեր
աբրահամու. հ. անող իմիտ անէր և քննէր Թէ
ովէ ան. Եւ իժամանակին յայնմիկ եկն մի պա
տուհաս. զի բըմք Թուչնոց սև ագուաւուց
գային ուտէին զկալ կորեկին և այլ զոր ինչ
սերմանեալէին. նա՛ սերմն քաղէին և ուտէին
այլ ոչէր եղեալ այնպի. Եւսկ մարդիքն ամ պահ
ին զվաստակս իւրից. և ոչ կաղէին պահել զնաց
աբրահամ պահել զկալս իւրից. իբրև ետես աբ
րահամ զբազմուի Թուչնոցն և հիացաւ քննել
զմիտս իւր Թէ մինչև ցայսօր, այլ ոչ եղև այսպի
զի մեծ ան կա՛. որ զայս առնէ. հայեցաւ արե
գակն և լուսինն, մի Թէ տրքայ իցէ ան. այլ ոչ

հաւանեցաւ միտքն անձ ասել նոյն թիւ քարձրա
 ձայն դուչեաց յերկինքն ի վեր և ասաց թէ անձ
 նօթ անձ որ կաս բազմեալ ի վերն աթոռոյ երկն
 ից զի դու ես արարիչ երկնի և երկրի, արեգակ
 ան և լուսնի, և ան կենդանեաց : Ի թի առաքե
 ցեր զթռչունս զայս խել զ վաստակս մեր, ար
 զաչեմ զբեզ ուղորմեաց մեզ և գու պահեայ զ
 վաստակս մեր : Երբ և զայս ասաց արբահամ
 ան թռչունքն ելին ի վաստակոց նոյն և փախեան
 անցան վաստակն ուտեին թռչունքն, և ոչ մեր
 ձենային ի վաստակն արբահամու : Երախտն
 արբահամ զի ծանեաւ անձ որ և գոհանայր զնոյ
 և ինդու թի դնաց ի սուան, և պատմեաց հօրն
 ըսբանչե լինն ի սկ հայրն ասէ ի զօրուէ կուոցն
 եղև այս ըսբանչե լինն զի մեք կուուք շատ ու
 նիւք, վն այն ոչ ուտեն զ վաստակն մեր : և ոչ
 հաւանեցաւ խրատո՛ որդւոյն այլ ասաց արբա
 համու դնալ ի նախիրն և բերել եզն և առ ջառ
 զի մատաղ անեն կուոցն ի սկ արբահամ առ է
 կրակ, և մտաւ ի սուան կուոցն զի այրեցե զկու
 ոանս ի սկ նաքօ լը հօր եղբայր նր : զի եկն անցո
 ւսցե զկրակն և նայ անկեալ ի մէջ կրակին և այ
 րեցաւ : ի սկ հայրն և աղգականքն կամէին ըս

պանանել զաբրահամ. իսկ աբրահամ առեալ զ
սառայ և Կիսկեալ յեգիպտոս Լ^ա պա' տեսեալ
յեգիպտացիքն զգեղեցկուԹի սառայի. և պատ
մեցին փարաւոնի: Իսկ փարաւոն բերեալ ետ
զաբրահամ զս' սարայի, Թէ զինչէ քեզ. և նա'
ասէ, քոյ իմէ: Լ^ա փարաւոն կամեցաւ առնո
ւլ զսարայ իւր կնուէ: զիչերն յերբ կամեցաւ
մերձենալ. նա' երեւեցաւ նմա' հրեղէն գաւա
ղանաւ և ասէ, մի մերձենար 'իսարա' զի կին է
աբրահամու. այլ տուր նմա' բ՛շմ' ինչս զի հայե
ցար յերեսս սարայի. և Թէ ոչ առնես այսպէս
հրեղէն գաւաղանաւ սատակեմ զքեզ. և քան
դեմ զԹագաւորուիքո. և իբրև լուաւ Թագա
ւորն, անկաւ աս և գողումն ի վր' նր'. կոչեաց
զաբրահամ և ասէ զինչ գործեցիր դու չմեզ.
յերբ սարայ քո կինէր. ինչի ասիր Թէ քոյր է ինձ
Լ^ա սէ. աբրահամ զս' այն ասացի. զի մի սպանցէք
զիս զս' կնոջս: իսկ փարաւոն ետ սարայի. քա
սուէն ծն. յս. գ' ճ. ուղտս. և բ՛շմ' ձիս և ոչխարս
ոսկիս և արծաթս. և արծակեաց զնս և ասէ. եր
կիրդ ձմ առաջի քո կա'. ուր և կամիս անդ բլ
նակեա': Լ^ա բազմացան ոչխարք և ուղտք և
ձմ ինչ աբրահամու. և վրանով շրջէր և արա

Ժէր զանասունս իւր ուր եկամէր իսկ, Ի. ոչ
խար մօտ վրանին պահէր. վն ուտելոյ զկաթն
և զմածուեն, և զգառն. զի տան մօտն պատրաստ
լինցն հողոյ իւր հովու մի ունէր անունն նրմամ
բրէ հր. նա՛ խիտ ողորմածէր. և յաւուր մի
ուժգնաց ոչխարն արածել. հաց սակաւ տվին
նմա՛. ք. փոքր բաղարջ. ասաց աբրահամաւ այս
ք. բաղարջն. մինչ որ հացն եփեն ես գամ, և
բերեմ քեզ ի բրե սակաւ մի հեռացաւ մամբ
րէ. եկն աղքատ մի և ասէ. վն սիրոյն քո տուր
ինձ կտոր մի հաց զի սոված եմ. իսկ մամբրէ կը
թեց ոչխար մի, բրդեց զհացն և կաթով կերակ
րեաց զնա՛. և նա՛ կերեալ ասեաց զնա՛ և գնց
Ի բրե ճաշու ժամ եղև, եկաւ մէկ ճանփորթ
մարդ մի աղաչէր զնա՛ և ասէր, թե սոված եմ
վն սիրոյն քո. ունիս ինչ կերակուր, սակաւ մի
տուր ինձ նր ևս կթեաց ոչխար մի, և բրթեաց
զբաղարջն և տրւաւ որ կերաւ. նոյնի և աս զք
նելով գնաց ի սկ մամբրէ կամէր ճաշակել զ
մէկ բաղարջն. ապա՛ ասէր իսխոս իւր. մի թե
աղ ոք եկեալ խնդրիցէ կերակուր, վն սիրոյն
քո, և ոչ ինի հաց, ամօթով մնամ քո. և ոչ կեր
աւ զհայնս ի սկ յետ կէս աւուրն եկն ծեր մի,

աղաչէր և ասէր, քաղցած եմ զի սիրոյն ան, տո
ւր ինձ ուտելու իսկ մամբրէ կթեաց կաթն և
բրթեաց զհացն, և կերակրեաց զնա: Ի բրև լի
ացաւ ծերն, սկսաւ անհետ զմամբրէ ասելով այս
պէս և գու մամբրէ եղիցիս գլուխ ողորմածաց
և սեռութի քո փոխեցի իսպիտակուի. և անուն
քո յիշատակեցի յւնն. և առեալ զկաղնի գաւ
ազանն ի ձեռացն մամբրէի, և տնկեաց ի մէջ
աւաղին, և ասաց. այս գաւաղանս եղիցի նշան
իմէ զնա և ի քո: Ի բրև անհետ այսպէս և գնաց
ծերնն նա՛ տեսաւ մամբրէ որ գաւազանն կան
չացեալ. և տրև արձակեալ. ապա որոնեաց մամ
բրէ զծերն, թէ ա՛ն ելի և անհետ անցի ի
նմանէ, և ոչ եգիտ. և տեսաւ որ ոչխար քն իսպի
տակացեալ էին, և ինքն և սպիտակացեալ.
զի սե ծառայէր մամբրէ, և գրծ ճ հայեցաւ
ի գաւազանն, զի մեծ ծառէր եղեալ. և աղ
բիւր մի բղխեալ ծառին տակն. եկին ոչխար քն
ի մեցին ջրէն, և նստան ի հօլս ծառին: Ի սկ. Ը
ժամին, ելաւ ի տանէն աբրահամ, զի բերցի
հաց մամբրէի. հայեցաւ ի դաշտին, զի ծառ մի
եղևէր, և զարմանայր թէ ուստի իցի այս մեծ
ծառս. զի ոչ կայր անդ ծառ մինչև ցայտօր, և

երազ համարէր . երբեմն երթայր , և երբեմն
կանգնէր . Եւ գնացեալ եհաս ի ծառն . և սե-
սաւ ոչխարքն իսպ իտակ . և մամբրէ իսպ իտակ . ոչ
ճանաչէր թէ ուրիցէ հովիւն , և ոչխարքն իւր
Խակ մամբրէ , բառայ ընթացաւ և ստէ . հայր
աբրահամ . արի և տես , զօրութիւն օր , և զսքանչե-
լինն . իբրև եկն աբրահամ ետես չժառն և զաղ-
բիւրն և զոչխարսն . և զմամբէ իսպ իտակացեալ
զարմանայր զի ըսքանչելեայն . թէ զի արդ եղև
այս Խակ մամբրէ պատմեաց նմա թէ . գ . աղ-
բատ հանդիպեցան . և մէկ մէկ կերակրեցի զնս
և յետին աղքատն էր ծեր մի , յերբ կերակրե-
ցի զնա . և նա ձգեաց զիս և ոչխարսիմ և առ-
եալ զկաղնի գաւաղաննիմ ի ձեռաց իմոյ , և յը-
ցեալ իտեղնս այս . և եղև ըսքանչելիքս այս .
Խբրև լուաւ աբրահամ անկաւ ի զի ոտիցն նր
և ստէր , գու իմ հայր , և ես քեզ ծառա . և անդ
ուխտեայ աբրահամ . թէ քանի որ կենդանի
եմ , մինչ որ հիւր չհանդիպի հաց ոչ ճաշակեմ
Խակ մամբէ եղև պատմաւ հիւր ընկալութե
աբրահամու . Եւ և ձեզ նոյն շնորհեցէ հիւր
ընկալութե սերն . ըստ նմին արժանացի քօրհ
նութե և շնորհաց նորին ամէն .

ՏԻՐ ԸՆԴՈՒՆԻՒՆՆ ՈՔՐԱԿՈՒՄ ԻՄ ԸՆՏՆԱԿՐԻՆՆ
 Բրե ետես արբասամ զայս մեծ ըրբանչիս
 բերեալ զ վրանն ցը ցեալ իներքե կաղ
 նի ծառայն. և արկ սեղան ի վեր խաչածե
 ճանդրհին. և ուխտեաց ընդ ան թէ առանց
 հիւր ոչ ճաշակեմ. և անցաւ որք ճանդրհին որք
 հանդիպէին. զսեղանն լին և պատրաստուք տե
 սանե ին կերակրէին, և անցեալ գնային. թէ. ան
 օրն. թ. հետ հիւր հանդիպէր. նա. թ. անգամ
 ճաշակէր արբասամ զն հիւրին. և թէ. Ե. օր.
 կամ. Ժ. օր. կամ. Ի. օր. ոչ ճաշակէր առանց հիւ
 րի. Բրե ետես սասանայ այնդս բարեգործու
 թէ նախանձեցաւ ի արբասամ. և կարկեաց
 զճանդրհն. զի ոչ որ անցանէր և գայր ինդին ճա
 նադարհէն զի յետ գարձուցանէր. և ցուցէր
 այլ ճանդրհ. մինչև. թ. օր. ամենևն հիւր ոչ
 հանդիպեցաւ. Իսկ յոյժ նոճաղեցաւ արքիսմ
 և սառայ. և աղաչեաց առ արն արբասամ և ա
 սէ, յաստովամաս կու մեռնիս. սակաւ մի հաց
 կեր. և արբասամ ասէ ուխտ եղեալեմ հետ այ
 ոչ կարեմ ստել. զի միտք իմ զկայէ. որ այսօր հի
 ւր կու հանդիպի մեզ. եթէ ոչ հանդիպի. նա
 մեռանիմ իսերն այ. զի վոքրիկ պատու հան մի

Հինեալէր արբասամ. զի միշա հայեր վն հիւրի
և էր բարձրուի նր. Գ. մարդ աչափ և ասաց սա
ռայի արբասամ. Թէ հայեր ՚ի դ իտակն. իբրև
հայեցաւ ետես ՚ի հեռ աստանէ որ. Գ. մարդ
կու գայր. Աւետիս եւ սարա՛ արբասամու և
ասէ. Իր ոգորմեցաւ քեզ. և ասն. Գ. մարդ գն
առ քեզ. և ասէ արբասամ շուտով զենէք զհոր
Թն և եփեցէք. զի օր մի ծնեալէր արբաս. մու
նմանէր գառ ինն արեւլա՛ զայն հորթն զենեց
վն հիւրոց. Իբրև մտեցան մարդ իքն զօրցւ
արբասամ և ել յառաջ նց. իբրև եկին բազմե
ցանս իսկ մինն երից իտակէր զբանս զարմանալիս
ականջ դնէր արբասամ և հիանայր. բայց ոչ գի
տէր Թէ Իորնէ. իբրև կերան և լիացան. ասէ Իորն
եղիցի զաւակ իսառայէ. և անուն նր կոչեցի
՚իսասակ. և նա՛ եղիցի մեծ նասապետ. իբրև
լուաւ սառա՛ ի յետոյս վրանին նա՛ ժպտեաց
զի ասէր ի միտս իւր Թէ ես ծերեմ ոմ կարեմ
ծնանիլ զաւակ. զի նստեալ էր սարա՛ ծածուկ
՚ինոցանէ առ յետոյ վրանին. Իսկ Իորն ասէ սա
ռա՛ զի արդ ծիծ ալեցար. և ոչ հաւատացեր ինձ
զի սուտ համարեցար զբանս իմ զն այտ ծիծա
ղելոյդ. Գ. ճ կ. տարի անկցի ազգդ քո գերի ՚ի

ձեռն այլադեաց. զայս ամ լսէր աբրահամ և զը
մանայր. բայց ոչ իշխէր հարցանել թէ դու ով
ես. և գարծեալ ասէ օրհնելով օրհնեցից զքեզ
աբրահամ. և բազմացուցանելով բազմացուցից
զաւակ ձեր (ի զատուղս երկնից. և ոմ զաւազ
առ ամն ծոգու. և օրհնեաց զտունն և զսեզնն
Իբրև ել ասէ յարի ընդ իս մինչև ի լեառն սո
դոմա՛. և ի ճանաչիս առաքեաց զ. Թ. հրշիկն
և ասէ. գնացէք ի սոդոմ՛, և անդ կայ սյր մի հի
ւր ընկալ անուռն նր զօլս, և հանէք զնա՛ անտն
զն կամիմ պատուհասել զքիքն. Իբրև գնչին
հրշիկքն դիտաց աբրահամ զն արնէ. ի ահէն
դողալով երթայր լեւմա՛. բայց ոչ իշխէր հար
ցանել բան ինչ. իբրև ելին իլերինն. երևեաց
սոդոմ. ասէ արն ցաբրահամ կամիմ կործանել
զքիքս, զն յոյժ բազմացեալ են մեզք նոցա.
Լսէ աբրահամ ար ոչ իցէ ինմա՛. Ծ. արդար
որ ոչ խնայես. Լսէ արն եթէ լինիցի խն. ար
դար, որ ոչ կորուսից զնար. Լսէ աբրահամ ես
հոգեմ և մոխիր. եթէ իցեն անդ. Լ. կամ. Ի. ոչ
խնայես ինա՛. Լսէ արն եթէ լինիցի անդ. Ժ.
արդար ոչ կորուսիցի. Լսէ կրկնեալ աբրահա
մու ասէ, ար յերբ արժանի արարեր զնս խօսել

ընդ-քեզ. աղաչեմ զքեզ. եթէ լինիցի. ե. ար
 դար ոչ խնայես զնս. Յայնժամ վերացաւ նորն
 և ձայն եղև աբրահամու և ասաց ոչ կայ ինձա՛
 արդար, և ոչ մի. բայց դու կաց ի տեղիդ մին
 չև տեսցես զկատրճն սողոմայ. իբրև գնացին
 ք. հրշոյկքն իսողոմ. մտին ի քղքն ընդ յերէկ
 սէր իբրև. ժե. տարեկան տղի նման. և տեսել
 զօվտ զսոսա՛. մեծարեալ ասրաւ խուռն իւր ա
 սելով. Թէ դուք նորահաս մանկունք, և քաղա
 քացիքս չարագործ մարդիկ լիքի մտիք ի քղքս
 Լսեն հրշոյկքն մէք վնքոյեմ եկած. զի բարկա
 ցեալէ նծ. կամի կործանել զքղքս. ել շուտով
 խմանէ զի մի կորնչիս դու լսոցին. իսկ զօվտ
 աղաչէր բազմիլ ի տեղան և կերակրիլ իդիշէրի
 անդ. Լսա՛ մինչ դեռ կային անգ յանկարծ
 եկեալ պղծագործքն կալան զդուռն զօվտայ
 և ասացին, տուր մեզ այն օտար մարդ ի քն որ եկ
 եալեն իտուռքոս Խսկ զօվտ աղաչէր զնս ասե
 լով. Թէ մի մեղանչէք նց, այլ. ք. կոյս աղքկու
 նս իմ տամ ձեզ ապա՛ նք սկսան դուռն խորտա
 կելլ. Խսկ հրշոյկքն ասեն զօվտ, մէք հրշոյկեմք
 նոյ, դու մի հողար վն մեր. այլ փութապէս ել
 ի քաղաքէս մինչև դուրս լերինն. իբրև խորտա

կեցին զդուռն զօլտա՛. ելին հրշեկքն կուրցու
ցին զաչս նոյ, և ասացին զօլտա՛ ելէք և փախեր
ուք ի լերինն. և մի յետս հայիք ի սկ զօլտ ել
իքիքէն ինքն և ի բ. դատերքն և կինն Վերև
հասին կէս լերինն, նա կինն դարձաւ յետս հայ
ելով թէ փեսայքս պիտի դան. քան զի նիշանա
ծէր աղջկունքն. նա՛ առ ժամայն աղի քար դր
ձաւ. և է մինչև ցայսօր: Վպա՛ հուրն շրջապա
տեաց զքաղաքն իբրև պարիսպ. և ծրժումբն տե
ղացեալ իբրև անձլև. քար և կարկուտ. կրակ և
կայծակ ի միասին վայր թափէր, յերկնուց մին
չև է. որ, որ այրեցաւ քար և թուփ. այլ ևս եւ
ջուր ելաւ ի գետնէն, որ դեռ ևս երևի ըսքան
չեղի տեսողացն և ծով եղև մինչև ցայսօր:
Վպա՛ աբրահամ տեսեալ զանցումն նոյ. փառք
տայր նոյ, և գոհանայր, քան զի զօլտ որ հիւրա
սէր և աղքատասէր էր. նա՛ ազատեց ի սողոմայ
և ապա՛ կորոյս զնն: Վղաչեմ զձեզ եղբայրք ու
սարուք ի սուրս աղքատաց. և հիւր ընկալուի,
մեծարել չօտարն. զի յօրինակ առէք զմամբրե
և տեսէք թէ աղքատաց ոգորմելով ուղի փառ
աց արժանաւորեցաւ. և կամ աբրահամ որ հիւր
ընկալուի. պահօջ և ծօմօջ որ չափ մեծ ու թէ

Ի

հասաւ. և ամ ընդ նմա կերակրեցաւ. և խօսակ
 ցեցաւ. և օրհնեաց զնա՝ և հայր աղգաց կացուց
 զնա՝ ըստ նմին յօրինակին պարտիք ոչործութի
 տալ աղքատաց և կարօտելոց. տալ հաց քաղցե
 լոց. որով գովաբանիք ի գործս ձեր. և և բախա
 նան ամբլք և մարդարէք. և ամ արդարք հրեշ
 տակք և երկնաւոր զօրքն ամ. ( ) որ ինքն բա
 բերարն ամ օրհնէ և փառօք փառաւորի. զե
 աստ յամ պատահարից փրկէ. և անդ ընդ սքսն
 դասէ և պսակէ. ( ) լոց արժանացուցէ զձեզ
 նոցին փնցն և պսակցն. որէ անհաւանամէն

Ամսն ծննդեանն Աստուծոյ. (Թ)

բրև մերձեցաւ աբրահամ առ սառայ
 կին իւր. յղացաւ և ծնաւ զե Ասակ
 որդին գեղեցիկ և պատուականագոյն
 քան զամենեւին. իսկ ծնողքն սիրէին
 յոյժ. և ոչ չեջուցանէին զձերագն ի գի
 շերի. զս զե պայծառութի լուսափայլուէ երե
 սոյն. ի բրև զարգացաւ սահակ, որք տեսանէ
 ին զգեղեցիկութին և ճարտարախօս անուշ լե
 զուէին. զարմանային և ապուշ մնային. Մպա՛ ա
 ռաքեաց ամ զհրշակ իւր և ասաց աբրահամու

Թէ որդին քո խնդրէ Թժ պատրգ զի սահակ :
Վաբու լուաւ աբրահամ զբանն ի հրշիկէն. հա
մողեաց զէ շիւր և բարձեալ զհուր և զ փայտ. և
զի սահակ ի իւր երթայր ի սեղև ուխտինս Վ՛Է
ի ճաննիսն հարցանէր սահակ, Թէ հայր ահա
կրակ, և ահա փայտ. ուրի ողջակէ զ և մատաղ քո
Վ՛Է աբրահամ Թժ պատրաստէ մատաղ ողջա
կ ի զաց. քան զի այնպս խաբէր աբրահամ զի սա
հակ. բայց մարդարեանայր Թժ Վ՛Է բնիցին
ի սեղև ուխտին և կասկեաց զորդին իւր ի սահակ
և առ զսուրն զի զենցէ զորդին իւր Վ՛Է հրեշ
տակն ձայնեալ ասաց Թէ մի մերձեանայր ի պա
տանեակդ. զի առաքեաց Թժ քեզ խոյ մի ողջա
կէ զի կախեալ ի յեղջերէն ի սաբեկայ ծառէն :
Վ՛Է առեալ աբրահամու զի ոյն զենաւ, փոխա
նակ ի սահակայ. և արձակեաց զի սահակ. ձայն
եղև յերկնից և ասէ աբրահամ աբրահամ. ոմ
ոչ խնայեցեր դու զորդին քո վն իմ. նոյն և ես
ոչ խնայեցի զորդի իմ վն քու Վ՛Է ուրախուք
դ՛իձաւ աբրահամ ի սուրն իւր Վ՛Է յաւուր մի
ուր աղօթէր մինչ աբրահամ. երեւեցաւ նմա՛ հր
եշիկն և ասէ. զի հրամայեաց քեզ Թժ, զի գնաս
ցես ի կողմն եհմայ. և գտանիցես ի յանտառին

այր մի այ ծառա՛. անուն նր մեւքիսեդեկ, ըզ
գլուխն դերծեա՛ եւ զընկուռնսն հարթեա՛. ե
զգեցոյ նմա՛ հանդերձաւ զն նայ վնքո մատուս
ցէ պտորգս գինով ե հացով. ե նայ եղիցի տան
քօ քնն, ե ամ ընտանեաց քոյ քնն անակոյս
կողմանէ : Ասէ աբրահամ ուր աեղ գտանեմ
զնա՛. ասէ հրշնկն եհմ՛ ի յանտառին. իբրև գը
նայ աբրահամ ի յանտառին տեսանէր զն սիւն
լուսոյ երկնի ց իջանէր ՚ի վր անտառին. գիտաց
աբրահամ լտեղն. իբրև տիւ եղև գնացեալ
եդիտ զմեւքիսեդեկ ահեղակերպ եգոյնքն, փո
խեալ. ե գէմքն այ լակերպել. ե մազն գլխոյն մին
չև իծուռնկն իջանէր. ե զընկուռնքն թզաւ չափ
ե քամակ նր իբրև կ իրիայի : Աս զընկուռնեալ
զնա՛ աբրահամ խօսեցաւ ը նրմա՛ ե ասէ քանի
ժամանակէ որ դու աստ կաս. ե կամ ոնչ ճանա
չեցեր զան. ասէ մեւքիսեդեկ զն. Է. տարիէ որ
աստ ճգնիմ անտես իմարդկննէ. այլ ոչ ոքէ տե
սեալ զնս բաց ՚ի քէն : Ասէ աբրահամ պատմեա
ինձ զհաւատալն քո թէ ոնչ եղև. ասէ մեւքի
սեդեկ, ես եմ որդի մեւքեա՛ թագր ին որդոյ
սաղմ թագուորին. որ զքէքս շինեաց : Աս յաւ
ուր միում տօնի կառցն, աւաքեաց զնս հայրիմ

Թէ գնա՛ ինտխիրն, և բեր պարարտ երինչք. և
արջառ, զի զոհեացուք կռոցն. իբրև գնացի նա
խիրն, ջոկեցի գէր և բառուճար երինչք և արջա
ռք. և ծաղեաց զլոյս շնորհացն այ իսիրասիմ.
Քննեցի և ոչ հաւանեցայ զիւնդանիքս ըսպանա
նել վն մեռեալ պատիերի. Թողե զանասունքն
և դարձեալ հայեցայ շերկինս. և զարեգակն
և զուսինն, և զամ արարածս, արարչին շնորհօք
ըն այքննուԹՔ ծանեայ զարարինն լծ. Թողե
զանասունքն. և բնայի առ հայրնիմ և առանց
ողջակի զիս | Եւ հարց հայրնիմ Թէ ուր է եր
ինչքն. և ես ասացի հայրիմ, դժուճար Թուճեաց
ինձ զիւնդանիքն ըսպանանել վն մեռեալ և ան
շունջ և ձեռագործ պատկերին, որ ոչ են լծ.
այլ սուտ չաճք, վն այն ոչ բերի | Եւ հայրնիմ
սխացաւ ընդիս. և մտեալ ասաց մօրնիմ. զի այսօր
ք. որդոցս մինն զոհ մատուցանեմ կռոցն. և մա
յրնիմ գիտաց որ սխացաւ ընդիս հայրնիմ. ապա
ողբայր մայրնիմ, և ճանկէր զերեսն իւր, և զար
նէր գլխոյն, քան զի սիրէր զիս մայրնիմ. և հայ
րս սիրէր զեղբայրնիմ | Եւ հայրնիմ տեսեալ ըզ
տուգ մօրն իմն՝ որ լայր դառնապէս. և ասաց
հայրնիմ, մօր իմն՝ ընդէր տուք առնես և լաս.

արկ ցուք վիճակ ՚ի վր. ք. որդոցս. ում և ելցե
վիճակն զնա՛ զե՛նցուք. զի հայրն իմ այնպէս կար
ծեր, Թէ վիճակն ինձ ելցե, և մեռանիմ վե
կուոցն. ք. անգամ վիճակ արկ ին. նա՛. ք. անգա
մն այլ անկաւ եղբօրս վերա՛. պիտէր որ վե կը
ուոցն մեռանէր. Աբրե ել հայրն իմ առեալ
տանէր կապեալ զեղբայրն իմ. իսկ մայրն իմ լայր
և ասէր ընդ իս, ոչ սղորմիս եղբօրն քո. և մայրն
իմ լալով գնաց զՏեա նի. զի տեսցե զկատարու
մըն որդւոյն իւրո՛. Աբրե լսեցին ի իսանքն. և
մեծամեծքն. Թէ Թագաւորն զեւր որդին մտ
տուցանէ զո՛հ կուոցն. և բո՛ւք առեալ զդուս
տր և զորդ իս իւրոց. տարան ի զե՛նու մն. և ես յոյժ
լացի վե եղբօրն իմ. փախեայ և ելա՛ ՚ի յանտառս
և հայե ՚ի ՚ի յանտառէս. զի ձեռն արկին զեղբա
յրն իմ ըսպանանել. և ես խնդրեցի ՚ի նե և ասա
ցի. եթէ բացցի դրու՛նք անդնդոց. և կլանես
ցեն զդքա՛. Ասկոյն սատառեցաւ երկիր, և ե
կուլ զնս ընդ կուռսն, և ք. տաճարսն. զհայրն
իմ և զմայրն իմ և մամ ժողովողով. և ես միայն մը
նացի աստ. Այց ահա՛. է. տարիէ որ չէ տես
եալ զիս մարդ. իսկ աբրահամ գերծ եց զգլուխ
նի. և կարեաց զզընկու՛նս նի. լու՛այ և մաքրեց

և զգեցոյց զնա՛ և տարեալ ի սուսն իւր և պտիգ
 մատոյց գինով և հացով. և ճաշակեաց աբիհամ
 համայն ընտանեօքն, և աղակննեօքն. և եղև իհն
 տանն աբրահամու Խժակոյս կողմանն : զն այն
 եղև առ ջին պտիգ հացով և գինով. զն մեղքն
 սեթ եղև առ ջին իհն, որ յօրինակեր քնն :
 Եւ աբրահամ բարեգործուք ծերացաւ. և հին
 գեաւ խաղաղուք. և սեթող. ք. որդիս. զն սահկ
 իսառայե. և զիսմայել յագարայ. և սահակա՛
 որդիք յեսաւ և յակոբ. և յակոբա՛ ժք. նահա
 պետքն որք օրհնեցան ազգ և ազնիք իսոցանն :
 Եւ յոն օրհնութիւն ի վեթ ձեր եղեցի հանդերձ
 տամբք և տեղեօք ձերովք ամէն :

Եւ յապտիսթեան յաիբո՛ նահապետին ժ

սկ յակոբ ծնաւ. ժք. որդիս. և յետնածի
 նըն յովսէփ, որ էր յոյժ գեղեցիկ և պատ
 շական զաւակ. և սիրական ծնողայն : Եւ իսկ
 ում գիշերի տեսանէր երազմի յովսէփ. զն արե
 գակն և լուսինն. ժ Թ. աստեղօք եկին իւրն եր
 կրպագութի մատուցանել. և ելեալ պատմեաց
 եղբարցն իւրոց զերազն. իսկ նք ծաղը առնե
 ին ասելով. մեթէ դու թգր լինիցիս. որ մեք

հայր և մայր քո գամք երկիրպագանել քեզ օ
ՄԵՐ ԳՐԻՆ յաւուր միում ևս ետես երազ որ
յորայք կապէին իկայն իւրց հանդերձ եղբար
ցն, և եղբարցն կապեալ օրայքն երկիրպագին
յովսէփու օրայիցն. և զայս ևս պատմեաց նոցի
վնորոյ նախանձեալ եղբայրքն սր կամեցան ըս
պանանել ՄԵՐ յաւուր միում եղբայրքն զչնք
արածին, և հեռացեալ իտեղոյն գնացեալ ու
րիչ խոտաւէտ տեղիս. որ ոչ եկեալ իտունս, վն
որոյ հայրն յակոբ տրտմեցաւ չի գալն որդւոյն
Թէ քաղցած մնացին. վնորոյ կոչեաց յովսէփ
և ետ նմա՝ հաց և այլ ինչ կերակրոց տանել իշով
եղբարցն. և գնացեալ յովսէփ եգիտ եղբայր
քն, և տըւեալ զհացսն զի քաղցած էին նստեալ
կերին և միմեանց ակն արկին, Թէ ահա՛ ժամա
նակ ընդունելի և օր հասուցման զի տեսանեմք
սր երազն ուր գագարի. եկայք ըսպանցուք զսա
և մեծ եղբայր ուրբէն ասաց մի ըսպանցուք,
այլ ձգեսցուք ի հոր մի որ ինոյն մեռցի զայս
ասաց նց կամեր ազատել զնայ իսպանմանէն.
զոր ըմբռնեալ յովսէփ հանին զճաղկեա՛ պատ
մուճանն ի յանձնէն և ընկեցին զնա՛ ի հորն ան
ջրի. և տեսին որ ահա՛ վաճառականք գային

Իմանյեւրացիք որք գնային յեգիպտոս . և ասե-
 յուդահացեղբայրսն իւր զինչ շահե մեզ իհորոյն
 մէջն մեռանիւն . այլ հանցուք և ծախեսցուք
 վաճառականացս . և հանին իգբոյ զյովսէփ և
 ծախեցին . 7 . դահեկանի . բայց առբէն ոչէր
 անդ յերբ հանին ծախեցին զյովսէփ և առին
 իմանյեւրացիք գնացին յեգիպտոս . և գնացեալ
 մեծ եղբայրն առբէն ոչ եգիպտոս յովսէփ իհո-
 րն . նա՛ պատառեաց զհանդերձն իւր , և եկեալ
 առ եղբարսն Թէ զի արդ եղև յովսէփու . և նք
 ասացին Թէ ծախեցինք Ժե . ոսկի , և ք . եղբա-
 յոքն ծախեցին . վստոյ գողացան . Ժե . ոսկին
 և մորթեցին ուլմի , և արիւնն շողախեցին պատ-
 մուճանն յովսէփու . և բերին ցոյց տիւն հօրն
 իւրց յակոբա՛ . Թէ ասյէ պատմուճանն որդոյ
 քո յովսէփա՛ . զի իճնորհին անկեալ կայր Թա-
 Թախեսալ արեամբ , ոչ գիտեմք Թէ զինչ եղև .
 դայն եկեր , կամ այլ չար գազան եկեր չի գի-
 տեմք : Այա՛ բըմաուրք լացին ծնողքն և մեծ
 սուգ առին վստոյսէփայ , զի յոյժ սիրէին զնա՛
 Ասկ վաճառականքն առին յովսէփ գնացին մը
 սոր . և ծախեցին դահ ճապետին բըմ գանձիւք
 քան զի դահ ճապետին կինն կարի ցանկացա-

գեղեցիկութեանն որում ըստիպեաց զայր իւր.
Թէ մէք որով հետեւ որդի ոչ ունիմք. զսա՛ առ
նում մեզ որդեգիր անեմք : Քայց վաճառա
կանն ոչ կամէր ծախելու. ապա՛ ահա ցուցեալ
զինքն. մինչ որ նաչար մնաց ծախեց զյովսէփ
Եւ յովսէփ արկին իծոցս իւրց և որդի արա
բին. և հալլ քնէր իծոց նց : Ապա՛ չարն սպնայ
արկեալ զարփական ցանկուի կնոջն պետափրե՛
դահ ճապետին անկանիլ իմեզս ի նմա՛ն Եւ յով
սէփ ասէ գանձապետին, հայրիմ աուր ինձ խո
ւց մի, զի ամ երեկոյի ծառայեմ՝ ձեզ մինչ իբո
ւն լինիլն. յերբ ննջէք դուք. և ես գնամ իխու
ցնիմ ննջեմ. և հաճո՛ թուեցաւ գանձապետին
և արար այնպէ. ապա՛ կինն գանձապետին գնայր
առ յովսէփ իդիշերին. կամէր խաղալ ի նմա՛ն :
Իսկ յովսէփ ամուր փակեալ զդուռն, և ոչ թո
ղուր որ խօսէր ընդ յինքեան : Իբրև ցերեկ լի
նէր ասէ յովսէփ ա՛ թէ ես քեզ գնեցի վսիմ
զի սէրն քո իբրև զբոց վառեալէ իսիրտիմ՝ զի
պահ մի ոչ կարեմ համբերել առանց քո տեսոյն
ապա՛ դու վսէր հեռի շոջես դու յինէն : Ասէ
յովսէփ զի դու մայր ես ինձ. զի արդ այտ պէս
խօսիս վս մեղաց : Ասէ էլ ինա՛ կինն, ես ուղ լինիմ

քեզ մայր, զի ոչ ծնեալեմ, և ոչ կաթ ավեալ
ասէ յովսէփ ես քեզ իմ ծնեալ մայր գիտեմ զի
ազնն մեր սուտ ոչ գիտեն. ում, ր մայր ասեն.
Իբրև զմայր պաշտեն: Ասէ զեւայ ոչ Թողում
զկամս քո. իսկ այնու հետև պատրաստ պահեր
յովսէփ զինքնս և ետես որ ոչ կարաց շրջեցու
ցանել զմիայն յովսէփա. ասաց Թէ դեղեմ
զայնիմ որ մեռանի ապա՛ առնումք զերար. որ
դու ժառանգես հայրենեաց մերոց. ընչից և
ապրանացս և ուրախուք կատարեսցուք զկամս
մեր. ասէ յովսէփ ես ոչ կարեմ այս պիտի մեզ
աց կցորդ լինիլ այս անցաւ որ Ծիս համար. զի
նա՛ է առ զիս որդի արաւ իւրն, և ող մոռանում
զերախտիք նի. որ քան զիս մեծացոյց և բարձ
րացոյց ապա՛ բռնութք արկեալ ինա՛ ձեռն,
Թէ հէլպէթ պիտի կատարես զկամսիմ և նա՛
պատառեալ զհանդերձն իւր հազիւ զերժաւ
իձեռաց կնոջն և փախեաւ ինմանէ: Ապա՛ եկն
գանձապետն իտուն, նա՛ կինն լաղով ոսքն ան
կեալ ազի ողորմ արտասուճելով. Թէ տես սուտ
որդին քո զինչ գործեաց ինձ. կամեր բռնուք
լըլկել զես, և ես ձայն արձակեալ հասէք ինձ
կոչեցի ծիսից իմոց. նա՛ եթող զլերարկուն և

բարի լինիցի քեզ. և սրտացես ինձ ողորմութիւն
Եւ բռե ետես մատակարարն որէ սեղանապետ,
որ ուզիղ մեկնեաց. առէ ևնա՛ յովսէփու, Թէ
սեասանէի ևես երազ. որ. փ. խաննաշոյ ունէի
իգլուխ իմ. և իվե ընում սաճանի մէջն զոր ու
սէր արքայ փարաւոն. և Թռչունք ուտէ ին ըզ
նա՛ իսաճանէ անտի որ էր իվերա՛ գլխո՛ իմոյ
Պատասխանի ետ յովսէփ ևասէ յնա՛. այս է
մեկնութիւնը. երէք խանն. փ աւուրքեն. յետ
փ. աւուր բարձէ զգլուխքո, և ուտեն Թռչո
ւնք զմարմինքո : Եւ եղև յաւուրն երրորդի
որ ծնընդոցէր փարաւոնի. և առնէր ուրախու
Թի ամ ծնից իւրոց. և յիշեաց զիշխանութի տա
կառապետին. և զիշխանութի մատակարարին. և
կացոց զտակառապետն անգէն իշխանութի
բում. և ետ զբաժակն իձեռն փարաւոնի. և զ
մատակարարն կախեաց զփայտէ. ոմ և մեկնէց
երազն յովսէփ. ապա՛ ոչ յիշեաց տակառապե
տն զյովսէփ, այլ մուացաւ զնա՛ Եւ եղև յետ
երկուց ամայ, ետես փարաւոն երազ. Թո՛ւէք
Թէ կայր եզր գետոյն. է. երկնք գեղե՛ն
լեամբ. և. է. այլ ևս ելին զաշիրք Եւ ի վերայ
կերին զգէր երկնքն. զաշիթեալ ի քնոյ յայտարար

կրկին ի քուն եմուտ. և ետես երազ երկրորդ.
աճա՛. է. հասք ելանէին ի միում փնչե, ընտիր ք
և գեղեցիկ. և աճա՛. է. այլ հասք խորշակահարք
և փճունք երին և կերին ընտիրքն և գեբքն. զոր
թեաւ փարաւոն. և կոչեաց զամ երազահանան
և զմաստունան. և ոչ դբէր որ մեկնէր զերազն
փարաւոնի Վ պա՛ խօսեցաւ տակառապետն վն
յովսէփու. Թէ ոմ իւնց տեսիլքն մեկնեաց
վն որոյ հանեալ զյովսէփ ի բանդէն. և տարել
աւ ջի փարաւոնի. և ասէ փարաւոն յովսէփ եր
ազ տեսի և ոչ որ կարաց մեկնել. բայց ես լուայ
զբէն, որ մեկնես երազ. պիտիսանի ետ յովսէփ
Թէ առանց այ ոչ լինիցի պիտիսանի փրկութե
իսկ պատմեաց փարաւոն զերազն իւր. քանզմ
տեսիլն Վ ասէ յովսէփ յփարաւոն. Թէ ամ
կամեցաւ զոր ինչ առնելոցե եցոյց փարաւոնի.
է. երինջքն գեղեցիկ. է. տարիէ. է. հասքն կր
կին. է. տարիէ. զի. ք. երազն մի է խորհուրդ,
վն ճմարտուէ. քան զի. է ամ առաւել լիուէ
և աժնութի լինի. և յետ. է. ամի կարի սղութի
զայ որի սաստիկ. ապա գտանիցես իմաստուն
ճարգ սոյ ի լիուէ ժամանակին ժողովէ զամ
յորեան ամետ անցման առատուէն, երբ

գա' սօփն, նա կառավարէ որ ոչ մե'ն'ին' իսօվու
Եւ ասէ փարաւոն ցժառայս իւր մի թէ գը
տանիցիք այր այնպիսի, որ ունիցի զհօգի անյ.
ապա' հանեալ ետ զմատանին յովսէ փա' թէ
դու լեր' իվր' տան իմոյ հրամանատար. և բերա
նո' քում' հնազանդին ան ժողովուրդ իմ. և զգե
ցոյց նմա բեհեզս ծիրանիս. և էարկ մանեակ
ոսկի իպարանոց նր'. և կայոյց զնա' իվեր' երկրին
եգիպտացւոց. և էր յովսէ փ. 7. տարու. և շին
եաց ամբարանոց և ժողովեաց. է. տարուան զ
լիուր' ցորենոց. մինչև եկն սղուր'. որ եղև սօվ
ը ան' երկրին. Եւ աղաղակեաց ան' ժողովու
րդն առ փարաւոն վն' հայի. և փարաւոն ասաց
զնացէք յովսէ փու. և զոր ինչ ասիցե՞ ձեզ ար
ասցէք. և եբաց յովսէ փ զան' ըսեմարանս ցորե
նոյ. և ծախէր յան' եգիպտացւոցն. և սասակ իւ
սօփն յան' երկրին եգիպտացւոց. Եւ լուեալ
յակոբա' թէ ցորեան կա մըսը. և ասաց որդոցն
թէ գնացէք գնեցէք մեզի ցորեան. և եկին
որդիքն յակոբա' մըսը. և մտին առ յովսէ փ. և
երկր պագին նմա. և ծանեաւ յովսէ փ զեղբայ
րան իւր. և նր' ոչ ծանեան զնա. և իշեաց յով
սէ փ զերազն իւր զոր ետես. Եւ ասէ եղբայրոցն

Թէ դուք լրտեսէք. և նի՛ր ասն ոչ ար. այլ ծա
 աւայքքո՛ եկեալեմք զնել ցորեն. մէք ամենե
 քին առն միոյ որդիքեմք. Բժան եղբայրք յեր
 կրէն քանանացոց. և կրսերն առ հօր. մերու
 մէ. և ամեն չէ՛ իմիջն մերում: Եւ յովսէփ ճշ
 մարիտ ասեմ որ դուք լրտեսէք. ոչ թողում ըզ
 ձեզ. մինչ եկեսցէ այն փոքր եղբայրն ձեր աստ
 որ հաւատամ ձեզ. արդ առաքեցիք զմի ոք ի
 ձեռն և բերէ զեղբայրն ձեր. և եդ զնս ի բանդի
 զաւուրս. Գ. և ասէ յովսէփ յուուրն երրորդի
 Թէ բերէք եղբայրն ձեր ազատիք. և ձեր մէկն
 աստ թող մնայ. և դուք առէք զցորեանն և գը
 նայէք և բերէք փոքր եղբայրն ձեր, և հաւա
 աւրիմ լեցի բանք ձեր. ապա՛ Թէ ոչ մեռանիք
 Եւ ասէին եղբայրքն ը միմեանս. Թէ իրաւի
 իմեղք մտաք եղբօր մեր. յորում աւուր ազա
 չէր մեզ. և ոչ լուսք մէք. զի այնորիկ եկն իմի
 մեր այս նեղումն ի վանտիսնի ետ առ բէն մեծ
 եղբայրն և ասէ ցնս ոչ ասացի ձեզ Թէ մի մե
 զանչէք մանկանդ, և ոչ լուսք ինձ. և ահա՛ ար
 իւն նի՛ խնդրի. և նի՛ր ոչ դիտէին Թէ լսէր յով
 սէփ. և անցեալ յովսէփ մեկուսի և լայր. և եկն
 միւսանգամ առ նն և խօսեցաւ ընդ նոսա՛:

Նախ Կառ' ինոցանէ զչմաւոն և կապեաց ան չի
նց. և ետ հրաման յովսէփ ի նուլ զամանս նց ցո
րենով. և գնել զարծաթն իւրաքանչ իւր ի քրո
ծի իւրումս Նախ նց բարձեալ իւրաքանչ իւր ի
ոյ գնացին անտի. և երեկոյին արձակեալ ըզ
քուրձ իւր տալ կերակուր դրաստու իւրում ի
ջևանին. ետես զծրար արծաթոյն իւրոյ զի կայր
իբերան քրծի իւրո՝ ասէ ցեղբայր իւր թէ
գտա՛ զարծաթն իմ ի քրծի իմում, և քմքն անս
ան ինոյն զարմացան. և եկին առ յակոբ հայրն
իւրց. և պատմեցին նմա՛ զքմ ինչ. թէ խօսեցե
այրն տէր երկրին ի մեզ խստագոյնս և ետ ըզ
մեզ իբանդի թէ լրօնեաք եկեր յերկրի մերո
ւմ. և մեք երգմամբ ասացք. թէ այր խաղաղու
թէ եմք զի հայր մեր անուանի յակոբ. և մեք
քժան որդիք ի նմա՛. բայց մինն չար գազան
եկեր. և միւս փոքր եղբայր մեր ի հօր մերումէ
և նա՛ պատասխանեալ առ մեզ եթէ իրաւի այտ
ովսէփ, նա՛ զչմաւոն եղբայր մեր Կառ պահես
տի. թէ յերբ գայցեք միւսանգամ բերցեք ի
ձեզ փոքր եղբայրն ձեր, որ իմանամ իրաւի է
բանն ձերս Նախ իբրև լուաւ յակոբ ելաց ասե
լով թէ զիս անորդի թողեք. յովսէփ գազանս

կեր արարիք շնաւոն. չէ լմիջի. բենի ամին ևս
կամիք առնուլ. յիմ վերա՛ եկն այս ամս յըս
փն օր աւուր սասականայր իվր յերկրին. և եղև
հասուցին զբերեալ ցորեանն իւրց յեգ իպտո
սէ, ասէ հայրն իւրց երթայք գնեցէք սակաւ
մի ցորեանս իւրսեցաւ ի նմա՛ յուգա՛ և ասէ,
վկայուք թող ետ մեզ իշխանն այն. թէ ոչ բեր
էք ի ձեզ փոքր եղբայրն ձեր, մի տեսանիցէք
զերեսսիմ. արդ եթէ գայ բենի ամին ընդ մեզ
գնասցուք յեգ իպտոս, ապա՛ թէ ոչ. չեմ կրեր
երես ելանել յըս ասէ յակոբ զինչ չարիս հա
սուցիք իվր իմ. որ ասացիք նմա՛ թէ կայ ևս փո
քր եղբայր մի մեր. և նք ասեն հարցանելով է
հարց մեզ. թէ տակաւին կենդանիցէ հայրն
ձեր, և կայ ևս եղբայր ձեր. մի թէ դիտեաք
զայս բանս մեզ առնել. թէ բերէք եղբայր ըն
հետ ձերս. յնք ձլ ասէ յուգա՛ հօր իւրում, թէ
ինձ աուր զգա. ես լինիմ երաշխաւոր դմա, և ե
թէ ոչ բերից զքե՛ք եզ անյւր եղեց զամաւուրս
Լսէ հայրն եթէ այտպէս իցէ, առէք իպտոզոյ
երկրիս. դետին մեզր. և խուսկ ևստաշնն, և բե
եկ և ընկուզ տարէք պտիգս. և զարծաթն որ
դարձաւ յամանս ձեր. տարէք ի ձեզ. չէ լինի թէ

փորձ զձեզ. և Կ՛մ իմ տացէ՛ ձեզ շնորհս առաջի
 ի շինանին յայմիկ և համբուրեցին զհայրն իւրց
 ի ջին եգիպտոս. և կային յանդինան յովսէ փայ.
 Գ. բ. և ետես զնս յովսէ փ և զբենի ամին եզբ. յը
 իւր. ասէ ցհազարապետն իւր. տար զարտդ խո
 լն և արայ խորտիկս և պատրաստեալ կերակուրս
 զի ընդ իս ուտելոցն արքդ այդոքիկ Գ. ար
 ար պատրաստութի հազարոյն, և տարաւ զեզ
 բայրան խոլն յովսէ փու. և ասեն հազարոյն
 թէ յորում աւուր իջաք ի ջլեանս մեր. և տեսաք
 զբրձի մերում զարծաթն ամենեցունց և ահա
 բերաք զինի մեր. և այլ արծաթ բերաք, զի գը
 նեցուք ցորեան. բայց ոչ գիտեմ թէ ով եդ
 զարծաթն ի բուրձս Գ. սէ ցնս խազազութի ե
 ընդ ձեզ մի վախէք. Կ՛մն ձեր եդ զարծաթն
 ձեր ի յամանս ձեր. բայց ես առի ձեզանէ զար
 ծաթն իմ. և եհան զլմաւոն զեզբայրն և բերին
 ջուր լուանալ զոտս նց. և հտուր կերակուր գը
 աստուց նց. և նք պատրաստեցին զնձայսն մինչև
 եկեալէր յովսէ փ ի կէս աւուրն. քան զի իմացն
 որ պիտի ընդ իւրց իսեղան նստի. Գ. պա՛ եկաւ
 յովսէ փ խոլն. նայ բերին զնձայսն մատուցին
 նմա՛ ի վր երեսաց իւրց. Գ. հարց զնս և ասէ

յովսէփ, զի արդ կայք. և տակաճին կենդանի
ցէ հայրն ձեր ծերունի. և նք ասեն ողջէ ծա
ռայքո հայր մեր. և ասէ օրհնեալէ այրն այն
յայ. և խոնարհեցան երկիր պագին նմա. և ետ
ես զբենի ամին զեղբայր իւր, զի ինքն և նայ մեկ
մօրէ եղեալ էին. և ասէ այդէ փոքր եղբայրն
ձեր զորմէ բերիք առ իս. և ասէ աս յորմեացի
քեզ որդեակ. և խոսովեցաւ յովսէփ, և գալար
էին աղիք նր ի վեր եղբօրն, և խնդրիւ լալ. և
մտեալ ի սենեակն անդ ելաց. և լուսացեալ զեր
եսս իւր ելաւ ի դուռս. և ասէ արկէք հաց, և
նստոյց իւրաքանչիւր սրայով. և ետ ամբն հաց
և յաճեաւ բենի ամենի հայն. հրնդէ պատիկ.
կերին և արբին ի նմա. Եւ հրամայեաց յովսէփ
հազարապետին ընուլ ցորեան զամանս իւրց. և
դէք զարծաթն իւրաքանչիւր ի բերան ամա
նոյ իւրո. և զսկիհնիմ արծաթի դիջէք ամանի
կրսերոյն. և զգինս ցորենոյ նր. և արարին այնպիսի
Եւ իբրև առաւօտ եղև արձակեցան և ելին
ի ճաննորհ. և իբրև ելին ի քաղտքէն. ասէ յով
սէփ զհաղարապետն, և պնդեաց զհետ նց. և
ասացես ցնն. զի է զի փոխանակ բարեաց չար
հասուցիք. ընդէր գողացաք զսկիհն արծաթէ

և նր ասեն քա՛հ մի լինի այդ բան ծն յիցա. որ
 ու՛մ ամանի ելցէ նա՛ մեռցի. և փու թացան ի
 ջուցին զբեռինսն. և սկսաւ մի մի որոնել ՚ի մե
 ծէն մինչև ցկրսերն. և գտին ի բենի ամեն ի բե
 ուին մէջն արծիթէ զթասն. և պա՛ռցին զհնդեր
 ձոն իւրց. և դարձան ասքն ՚ի քաղաքն. և եմուտ
 յուգայ և եղբայր քն իւր առ յովսէ փ. և անկ
 աւ ա՛ռ ջն նր ի վէր երկրի : Ա՛յլ աւէ ջնն յով
 սէ փ զինչ գործ եցիք : Ա՛յլ յուգա՛ զինչ պատ
 ասխանեմք ասնդ. ահա՛ ասքն կամք առաջի քո,
 զինչ հանդէք բեզ զայն արա՛. և նա՛ ասէ դուք
 չէք սրարտաւորք. միայն որո՛ւմ ամանի ելաւ զս
 կեհնիմ նայ գող. և դուք գնացէք խաղաղուք
 առ հայրն ձեր : Ա՛յլ ատուցեալ առ նա՛ յուգայ
 և ասէ. աղաչեմ ասրիմ. խօսեսցի ծն յքո բանմի
 զի դու ես յետ փարաւոնի ասր. դու հարցերջը
 ծառայս քո, թէ կացցէ ձեր հայր կամ եղբայր
 և մէք պատասխանեալ տակա՛ւին կենդանի է
 հայր մեր, և կրսեր որդին չնմա՛, և եղբայր նր
 մեռաւ. և նա՛ միայն մնաց մօր իւրո՛ւ և հայր մեր
 յոյժ սիրէ զնա՛. և դու հրամայեցեր թէ բերէք
 զնա՛ առ իս. և մէք ասացաք ոչ կարէ մանուկն
 թողուլ զհայր իւր. ապա թէ թողուցու զհայր

մեր մեռնի. և դու ասացեր յ ծառայսքո թէ
ոչ գայ եղբայրն հետ ձեր մի տեսանիցէք զեր
եսս իմ. և իբրև ելաք դնացաք առ հայր մեր. և
պատմեցաք զբանս տեսաւն մերո՛. և ասէ հայր
մեր երթայք գարձեալ գնեցէք սակաւ մի մեզ
կերակուր. և մեք ասացաք ոչ կարեմք դնալ ան
դր, եթէ ոչ եղբայր կրտեր ընդ մեզ չի գայ օ
ՎԵ ասաց հայր մեր, թէ կինն իմ. քս. ծնաւ
որդ իս. մինն ասացիք թէ չար գազան եկեր զնա
և թէ սա՛ առնուցուք յինէն. պատահիցի սմա
հեւանդուի՛ ի ճանդրհին. զժերու թիս իմ արտ
մու թէ ի ջուցանէք՛ ի դժօխս ՎԵ արդ եթէ
գնալք առ հայր մեր. և ոչ լինիցի մանուկն ք
մեզ. նա՛ մեռանի հայրն մեր. զի ծնյ զո առե
ալեմ երաջխի, թէ ոչ ածից զգա՛ առքեզ ան
ցաւոր եղէց զսմ յաւուր իմ. և արդ ար իմ փո
խանակ մանկանդ ես կացից առքեզ. միայն մա
նուկդ ելցի առ հայր իւր, զի մեռնի հայր մեր
և ել յովսէ փ արտաքս, զի ոչ կարաց համբերել
և ձայն բարձեալ լալով. ետ ծանօթս եղբարցն
իւրոց թէ ես եմ յովսէ փ, և եղբայրքն զահի հա
րեալ. և ոչ կարէին տալ պիտխանի նմա. զի խռո
զեցան իահէ անտի Վ սէ յովսէ փ յեղբայրսն,

իցէ որդին իմ յովսէփ երթայց և տեսից զնայ
 մինչև մեռեալ իցեմ, և պատարդ մատոյց քոյ
 հօր իւրոյ 'խահակա'. և երևեցաւ ձեռ յակոբա՝
 'խտեպեան գիշերոյ և ասէ, յակոբ մի երկնչի
 իջանել յեգիպտոս. ես ի ջից իբեզ, և ես հանից
 զքեզ ի սպառ. և ելին յամ ընտանեօք և որդովք
 իւրից. հե. ոգի մտան ի յեգիպտոս. և կազմեաց
 յովսէփ զկտուս ել ի յառաջ հօրն յակոբայ. և
 մեծապէս փառաւորեաց զինքն, և գիրկս ածել
 համբուրեաց զյովսէփ. որով ձեռային շնորհի
 ւն աչքն բացեալ խաւարեալ. և ետես զյով
 սէփ և փառաւոր առնէր զձեռ, և գոհանայք
 'ինմանէ թէ յետ տրամութեն այսքան ուրա
 խացոյց. և երազն յովսէփու աստ կատարեցաւ
 զոր յետ փարաւոնի նա՛ եղև թագաւոր յեգիպ
 տացոց և անդ վաստանեցև յովսէփս ընդ որում
 եկն այլ թագաւոր որ ոչ նանաչեաց զազգըն
 յակոբա՝ զոր գերեցուցին ամօք բազմօք.
 ( ) որ և ինքն բարերարն ձեռ իբրև զյովսէփ
 ողջախոհ առնելով և ատր կացուցանէ զձեզ
 յանմարմին փարաւոնի. և տիրել վերինն
 արդարութի թագաւորութին

Լ մէն

Ս

20

Չամ

այս իմ պատմութիւնն էր իմ քրոջս յովսէփ
 որ իմ հայրս յովսէփի որդիսն էր իմ հայրս
 որ իմ հայրս յովսէփի որդիսն էր իմ հայրս

Ս ան գերո-նէն որդոյն խորհել է յ՝

է յետ յովսէփայ բազմացան ազգն իս
 րայելի. և յարեաւ այլ թագաւոր որ ոչ
 ճանաչէր զիսրայել. և ոչ ընդունէր զնս. մին
 չև. և տարի. և փոխեցաւ և եղև այլ չարագոյն
 քան զառաջինն. զոր տեսեալ իէլացոյն օր ա-
 ուր բազմանային, նա՛ իմիտս եկեալ թագւորն
 ասէ, լինի թէ պարզմ պատահին մեզ. և քապս
 տամբեալ ը թշնամոյն լինին և զմեզ յողթա
 հարենս ॥ Ե որոյ խորհուրդ արարեալ ընդ իշ
 խանան, թէ յոյժ բազմացան ազգն ի՛լի, և սոսա՛
 ի դործ արկ ցուք, և շինեսցուք քաղաքս. և սկո
 ան շինել. Գ. քաղաք, մեծաւ ճշգրտելով տա
 ռապեցուցանէին զնս. աղիւստօք և քարամբ
 ք իրէ՛ծով անհանգիստ աշխատեցուցնէին. իբր
 թէ ոչ բազմանան. այլ անձեցուցանէր զնս
 առաւելագոյնս ։ Ետ այնորիկ չարն սատանա՛
 այլ իմն խորհուրդ էարկ սիրտ փարաւոնի, կոչ
 եաց զիսրայելացւոց զդայեկան պատուէր ետ,
 թէ յորժամ գնաք իծնուսդս կանանց. նա՛ որ
 յարու լինի խեղդեցէք. և թէ էգ ապրեցու
 ցէք. գաղանի իծնողացն. իսկ մակաբարձքն եր
 կեան յայ, և ոչ արարին այնով և յետ յաւուրց

ՍԼ

ինչ. կոչեաց փարաւոն զդայեկան թէ ոչ ապա
քէն պատու իրեցի ձեզ. թէ մի տպրեցնէք զյա
րու մանուկն. այլ խեղճեցէք ըէր ոչ արարիք
Եւնք ասեն, ոչ են իբրև ազգն եգիպտացուոց
այլ մինչ կանգնին ի վերմեր վն որոյ ոչ կարեմք
մնասել զմանկուանն նյ. և բարկացեալ թգրն
հրամայեաց յայտնի խել զմանկուանն. և խեղ
դել իգեանն. մինչ ի. իգ. տարի այնոյ խեղճե
ին զմանկուանն: Եւ պա՛ ծնաւ մովսէս, տեսին
սիրուն և կայտաւ մանուկ. և ծնողքն պահեցին
՛իծածուկ մինչև. ք. ամիս. իբրև տեսին ծնող
քն նյ, որ այլ ոչ կարեն պահել. եգին իմէջ սըն
տուկի մի, սև ձիւթով կարեցին. և ձգեցին ՛ի
գեանն Եսկ. քոյրն փարաւոնի ելեալէր ՛ի զբօս
նուլ իգեան հայեր որ փոքր իրք մի խաղ տայր,
և հրամայեաց ծնից հանել թէ զինչ իցէ նայ
և բերեալ տեսին սնտուկ մի. որ և բացեաց հայ
եցան կայտաւ մանուկ մի գեղեցիկ, իմացան
որ իէլացոց մանկանցնէր, ուրախացեալ քոյր փա
րաւոնի. թէ առնեմ սայ որդեգիր, որով հետ
և զա՛ւակ ոչ ունիմ: կոչեաց զքոյրն մովսէսի
տես թէ ոյ կա՛ ծրծմայր ՛իմիջն ձեր, որ զայս
տղայս սնուցանէ, զինչև ից յաւուր վարձքն

տամս և նա՛ կոչեալ զմայրն, ետ պահել զողայն.
և տարեալ սնոյց զմանուկն իւր մինչև քառս
և կտրեալ իծ ըծէն, և տարեալ եգբոյր փարաւ
ոնի. և նա՛ որդէ գիր արար զնա՛. և յոյժ սիրե ր
զնայ. և իմիռւմ աւուր պատմեաց քոյր փարաւ
ոնի եգբօրն թէ որդի մի ունիմ յոյժ գեղեցիկ.
իսկ փարաւոն ասաց թէ բեր տեսանեմ. իբրև
բերին զմովսէս, տեսեալ սիրեաց զնա՛. և աւել
՛իդիրկն իւր՝ և համբուրեաց զնա՛. և մովսէս
ձեռքն ձգեաց իմօրուան փարաւոնի. և բաւկա
ցեալ փարաւոն կամէր սպանանել զմանուկն.
Ասկ իշխանքն բարեխօս եղեն ասելով. թէ ան
գլխուք արար, և ասէ թգրն ոչ. այլ կամի թա
գաւորուի իմ յափշտակել. թէ պէտ մանուկէ.
և ասէ իշխանքն փորձեսցուք զդա՛ բանիւ ինչ.
վն որո՛ բերեալ. ք. թէ պսի. մինն ոսկով և մինն
կրակով. և եդ առաջն մովսէսի. ե թէ կրակն
առցէ, ոչ գոյ նենգուի իդմայ. և թէ ոսկ ին
առցէ ճշմարիտ թգրեւս ցանկա՛. իսկ մովսէս
իսկոյն ձգեալ զձեռն իկրակն և այրեաց զմատ
ունքն և շուսով տարել զբերանն. և լեզուն և ա
լբեալ մովսէս. վն որոյ ողորմեալ փարաւոնի
և ոչ ըսպանս ՚՝ և իբրև զարգացաւ մովսէս հա

Նապաղ շրջեր ը ազգն ի լի և սիրեր զնս. և յաւ
ուր միում տեսանէր յեգիպտացի, մի որ հարկա
նէր զիւլացին. նա՛ վրէժ խնդիր եղև մովսէս.
Ե հար զեգիպտացին և սպան և Թաղեաց իմէջ
աւազին և գնաց. և յետ աւուրց ինչ տես ի իւլ
ացին այն, կու վեր ընդ այլ ընկերի իւրում. իսկ
մովսէս ասաց ը էր հարկանէք զմիմեանս. իսկ
մինն ասէ, ով կազոյց զքեզ ի շխան, և դատաւ
որ ի վիճմեր, մի Թէ կամիս ըսպանանել. ուր յե
րեկ ըսպաննեցիր զեգիպտացին : Ե բրև տես
մովսէս որ յայտնի եղև փախեալ յեգիպտոսէ.
և գնացեալ մաթիանացոց յերկիրն հանդիպել
'ի ջրհոր մի. զի հովիւքն ջուր հանելին ջրել զոչ
խարսն. եկեալ աղջ կուսք կամէին ջուր հանել
վս անասնոց իւրց. և հովիւքն ոչ տային ջուր :
Եսկ մովսէս կորզեաց զհովիւքն, և ետ ընկել
անասնոց աղջ կանցն. և նք գնացեալ պատմեցին
հօրն, Թէ այր մի յօտարական ջուր հանեալ ոչ
խարաց մերոց. ասէ նր գնացէք բերեք զայրն
այն, զի հաց կերիցէ և մեծարեցին զմովսէս, և
սեղան դրին, և լիացաւ ի կերակրոյն. և եհարց
զնա օթորն Թէ ով ունիս : Եսկ ով որ չուսմ ոչ
ազգ, և ոչ ընտանիք. ասէ օթոր յերբ չունիս զոր

առ. ք. դաստեց զմինն զորն որ կամիս. ես քոյ հայր
 և դու ինձ որդի, ունիմ բ՛շմ գանձ և ոչխար.
 և հաճանեցաւ մովսէս, ետաւ զմեծ դասերն.
 և ծնաւ. ք. որդիս Նալաւուր միում մինչ ար
 ած էր զոչխարս իւերինն. և յանկարծակի հուր
 վառեցաւ իմէջ մորենոմն, վառ էր և բոց էլա
 նէր յերկինս և ոչ այրէր մորենին. իբրև կամե
 ցաւ մերձենալ և տեսանէլ թէ զինչ իցէ այն.
 ձայն եղև հրոյն և ասէր մովսէս մովսէս հան
 զկոչիկդ ի յոտանէդ. չե տեղիդ որում դու կաս
 սքէ. Մտէ մովսէս ովես դու տնո Մտէ եսեմ
 ամ հարցն քոց. ամ աբրահամու. ամ սահվայ
 և ամ յակոբա՛. այցելով այց արարի ժողովորե
 ան իմն. կամիմ փրկել զիկէլ իձեռաց փարաւոնի
 և դու գնասցես ամ ջն փարաւոնի և աօիցես.
 Թէ այտոյ ասէ ամ հարցն մերոց. տեսանելով
 տեսի զչարչարանս ժողովորեան իմոյ. և լուայ
 ազաղակ ինչ իդործավարացն իւրոյ, զի գիտեմ
 զվեշտս նոյ. և ի ջն փրկել զնս չե նեղեն զնս եգ
 իպտացիքն. Նալաւ ասէ մովսէս ցտոր, ովեմ ես զն
 երթայցեմ առ փարաւոն արքայ եգիպտացոց
 և հանիցեմ զորդիսն իլի. և ասէ ար ես եղեց
 ընդ քեզ. և այս եղեց քեզ նշան. թէ ես առա

քէցի զբեզ հանել զԺողովուրդ իմ յեգիպտոսե
և պաշտեալիք զԹժ իլերինս յայսմիկ ՍԵ ասէ
մովսէս ցԹԺ. ահա՛ ես երթալ առ յորդիան իլի
ասիցեմ ցնս. ԹԺ հարցն ձերոց առաքեաց զիս
առ ձեզ. և հարցանիցեն զիս, ԹԺ զինչէ անո
ւն նր. զինչ ասացից ցնս. ՍԵ ասէ ԹԺ ցմով
սէս. ես եմ որ էն, և այսիմ ասէ յորդիան իլի որ
էնն առաքեաց զիս. Ստասխանի ետ մովսէս
և ասէ եթէ ոչ հաւատայցեն ինձ. ԹԺ չիք եր
և եալքեզ ԹԺ զինչ ասացից ցնս ՍԵ ցնա՛ ար
զինչէ այս որ իձեռին քումէ. և նա՛ ասէ գաւ
ազան. և ասէ ընկեայ զնա՛ իգետին. և ընկեց
զնա՛ իգետինն. և եղև զի շապ օձ. և փախեաւ ի
նմանէ մովսէս ՍԵ ասէ ար ցմովսէս ձգեա՛
զձեռն և բռռն հար զտըաանէն. և նա՛ ձգեաց
զձեռն իւր. և բռռն եհար զտտանէն. և եղև
գաւազան իձեռին նր ՍԵ ցնա՛ գր ձլ ար, արկ
զձեռն քո իծոց քո. և էարկ զձեռն իւր իծոց
իւր. և եհան զնա՛ իծոցոյ իւրմէ. և եղև ձեռն
նր բորոտ ի բրև զձիւն, և ասէ արկ զձեռն քո
իծոց քո. և արկ զձեռն իւր իծոց իւր. և եհան
զնա՛ իծոցո՛ իւրմէ. և գր ձլ անդրէն ինոյն հաս
տատեցաւ իգոյն մարմնո՛ իւրոյ. ՍԵ գարձէլ

զինչ տեսանես առաջն քո . ասէ մովսէս ջուր
տեսանես մի լ՛սէ ար առ ափով մի ջուր . և է առ
զջուրն և եղև արիւն . ասէ աստ արկ զջուրն ՚ի
տեղի իւր . է արկ զջուրն ի տեղի իւր . և եղև կր
կին ջուր . Ս՛ւր ասէ ար զ՛յս . գ . նշանդ արա՛
անջն փարաւոնի . և եթէ ոչ լսիցի քեզ . ապա՛
պատուհասի խրատեմ զնա՛ : Ս՛ւր գնաց մովսէս
իմէջ Ժողովողեանն ի լի . և աճե տեաց զփրկու
թի նց , և լուճեալն ի անէ պատմեաց նց զամ :
Ս՛ւր և ահարոն առեալ ընդ իւր և գնաց առ
փարաւոն , և խօսեցան անջն նր թէ աստ մեր
կամի զոչ մատուցանել . թոյլ տուր որ գնամք .
գ . առուր ճանաչրհ . զի անդ պաշտեցուք զամն
Սակ փարաւոն ասաց ոչ ճանաչեմ զամն ձեր . և
ոչ աղատեմ զիէլ : Ս՛ւր ասաց մովսէս եթէ ոչ
աղատես . բազում մնաս պատուհասի տեսանես
և ապա՛ արձակես : Ս՛ւր և ելին Ս՛ուր և և ահա
րոն անջն փարաւոնէ : Ս՛ուր կիբն արար աստ պա
տուհասին . խրատել զփարաւոն և զեգ . ի պատու
Ս՛ւր անջն պատուհասն որ արար Ս՛ուր շանաճա
նձեա նց , որ ոչ կարէին բանալ զաչ և զբերնա
և զերեսս իւրց խոցուէին և ուռչէին . ք . որ
տուհասն գորտիւ ապականեաց զբնակուիս նց

Գ՛. պատուհասն. ետ ժանդոյ զվաստակս նց՝
 Գ՛. պատուհասն ետ խառնիչ և մարտիս Է. պատ
 ուհասն. մուկն եռաց երկիր նց՝ Դ. պատուհասն
 եհար ջրով և կարկտով զայգիս և զթզենիս նց.
 Է. պատուհասն. եղէ մամբ չորացոյց զմնացեալ
 տունկո նց. Ը. պատուհասն դարձոյց զանձրե
 նց արիւն. զոր ոչ կարէին ըմպել ջուր. քան զի
 գետք և աղբիւրք արիւն կարեցան. իսկ իհլա
 ցիքն ըմպէին ջուրէր նց. և եգիպտացոց արիւն
 լնէր նց. այս պատուհասս կրեաց փարաւոն և
 ամ ժողովուրդք նր, և ոչ դարձան իչարեացն
 Կարձեալ ել և եցաւ ար մովսէսի և ասաց, երթ
 խրատեա՛ զժողովուրդքս, զի այս շաբաթս բա
 զարջ կերեցեն հաց խմորուն մի ուտիցեն. և
 գառնազէնս արտայեն. և արիւն դառանցն քա
 շեն խաչանման չորս կողմն սեմանց դրանց իւրց
 զի յայսմ գիշերի առաքեմ զաստակիչ հր շնկն.
 և հարկանէ զեգիպտոս. զի որ դրանց նշան տե
 սանէ, անդ ոչ մտանէ. բայց այն որ ոչ ունի ան
 ողորմ սատակէ զանդրանիկս նց. Եւ այնպէս
 արար Ե. թ որ սատակեցան եգիպտացոցն իմբում
 գիշերի զամ անդրանիկսն իմարդոց մինչև ցանա
 սունսն որ քան անդրանիկէր Թմքն սատակեցն

ՍԼ

ՄԱՐԿՈՍ ԵՎԱՆԳԵԼԻՍ ԵՎԱՆԳԵԼԻՍ ԵՎԱՆԳԵԼԻՍ ԵՎԱՆԳԵԼԻՍ ԵՎԱՆԳԵԼԻՍ

ոչ արու և ոչ եգ: յարձե՛լ երևեցաւ նր մօյ՛ւ
 սէսի թէ գնայ առ փարաւոն արձակել զժողո
 վուրդան, մինչև. ք. օր տօն կատարեսցեն ինձ.
 և զատիկ արասցեն. դի՛ժլ եկեսցեն և ծառայե-
 ցեն, քեզ ապա՛ թէ ոչ արձակես զժողովուրդ-
 իմ. այլ ևս մեծ պիտե՛սսի հանդիպիք յսկ աս
 մեծ անկեալ իլե՛ր փարաւոնի և եգիպտացոցն
 բայց ոչ կամէր փարաւոն արձակել զի՛նչ: Սկ
 նախարարքն և մեծամեծքն բ՛զում աղաչանօք
 ինդրեցին՝ որքայէ՛ն արձակել զժողովուրդն
 մինչև. ք. օր. քան զի աս պատեալէ՛ր զն. և յայն
 ժամ արձակեսց զի՛նչ համարով և գրով իձեռն
 մովսէսի. և ասաց մինչև. ք. օր ետու քեզ զի՛նչ.
 բայց յետ. ք. աւուրց համարով պարտիս բեր
 ել ինձ. ք ճե՛հե. հոգի և զնայ մովսէս և ասաց
 ժողովրդէնն թէ այլ ոչ տեսանէք զեգիպտոս
 և ոչ ազգն նց. թմբդ իւրաքանչիւր դրացեցն
 առէք զարդս ոսկեղէնս և արծաթեղէնս. և
 ասացէք նց թէ յետ. ք. աւուրց դի՛ժլ տացուք
 զձեր ինչնս յսկ առեալ մովսէս զժողովուրդն
 թմ, և ել ի քը՛քէն. և գնացին ի յեզր կարմիր ծո
 վունս անդ թիցին զձծ և գովէին և ուրախա
 նային. և մովսէս քը՛քէր իմէջ նց, և ասէր այլ ոչ

ՍԻ

տեանն էք զեգիպտոս, և ոչ ծառայէք փարաւո
նիս և միոմն ի ծածուկ լրտես եկեալէր ընդ նա.
զի գիտացէ թէ զինչ կամին առնել մովսէս
և ժողովուրդն ի Բրե լուաւ զայս խօսք ի բե
րանոյն մովսէսի, թէ ոչ ծառայէք փարաւոնի
և նա՛ գնացեալ պատմեաց փարաւոնի. իսկ փա
րաւոն բարկացաւ և հրամայեաց ժողովել զամ
զօրսն և գնացին ի վե՛ր ալգին ի Էլէ. ի բրե մօս
է հաս զօրքն. հրամայեաց մովսէս ամ ժողովրդ
եան զամ աղաչել. քան զի առջևն ծով. և յետ
ուստ սուրն ժամանեաց. **Վ** նորոյ գլուխն խո
տեալ ի ծնկանն պաղատեալ առ ամ. զօր ամ
ձայնեաց ասելով. զի՛ գոչես զես մովսէս, զինչէ
՛ի ձեռին քո. և նա՛ ասէ գաւազան. հար զնա՛ ի
ծովն. և նա՛ հարեալ զծովն. և պատառեալ և ե
զև ցամաք. և ի ստանել ընդ ծովն, առեալ էր
զմարմինն յովսէփա՛ ասելով պահեա՛ շարահա՛
աթոնիայ. արօգնեա՛. ապրեցոյ և միրկեա՛ զմեզ
Վ առ ժամայն բացաւ նանուրհ. և մտին Է
ծովն, ի բրե ցամաք անցին զիէս ծովուն. և հետ
եղեն զօրք փարաւոնի, և մտին նք՛ ի ծովն, և յոր
ժամ ելին ի Էլացիքն ի ցամաք ի միւս կողմն. նայ
փարաւոնի զօրքն համայն գամայն մտին ի մէջ

Ժողովուն, որ ոչ մնաց մէկ մի ի'ցամաքի. զոր կ բո
կին եհար մովսէս գաւազանն. նա՛ առ ժամայն
Զուր ծովուն ծածկեաց զնն. ընկղմեցան փար
աւօն և ամ զորք նր, և մի ինոցանէ ոչ ապրե
ցաւ. և ելին ի Էլացիքն ան վնաս. և բնակեցան
ի ծովեզերին. զոր ալիք ծովուն հանեալ եգիպ
տացոց զամ զգետսան և զէնան. որ նր ժողովել
առեալ ընդ յինքեանս ըստացեալ զէնս. և ան
տի ելեալ գնացին աղիմ. և անդէր. հք. ծառք
արմաւենիք. և վէմ մի կայր ինմա. ժք. աղբիւր
բղխէ զոր ինչ մարդոյ սիրան ուզէր, զայն հա
մովս ճաշակէր. Թէ մեղր Թէ կաթն. Թէ գինի
հաց երկնից ի ջուլց առ նն. Թռչունք Թեւա՛ւ
որք և կորամարդի իբրև աւազ ծովու. և մանա
նայիւ կերակրեաց զնն. խք. տարի. ոչ վարէին
և ոչ վաստակէին. միշտ ուտէին և ըմպէին. զի
յորժամ լուսինն նորէր. սց հանդերձն ևս նոր
լինէր իբրև զառաջինն. և զի ոչ ամառն իտօթ
ոյ նեղէին. և ոչ ձմեռն իցրտոյն. ցերեկն ամպ
հովանի առնէր նց. և գիշերն ի լոյս հրոյ.
Եւ մովսէս հնչ խօսէր լէ այ. և ինդրէր զամ
ինչ որ պետքէր նց. բայց ի Էլացւոց ազգն ժա
նդ. և ժպիրհք. և երախտա մոռացք. մեղադ

Բ
րէին մովսէս. Թէ ընդէր հաներ զմեզ յերկ
րէն յեգիպտոսէ. կամ Թէ ընդէր դու միայն
խօսիս ինչ. և զմեզ ոչ տանիս ի քեզ. և դադար
իմովսէսէ կուռք պաշտէին. և իմիում գիշերի
օձ Թօթափեցան երկնից. և եհար զամ ժողովո
ւրդն: Իսկ մովսէս շինեաց օձ մի պղնձի և կա
խեաց ի ձողի. և ամօքն իննս՝ հայէին և բժշկէին.
Իսկ որք կուոց երկրպագեալէին ամօքն սատա
կեցան: Եւ մովսէս դարձաւ առ աստուծոյ և խօսե
ցաւ. և ինդրեաց պատգամ. և ետ աստուծոյ ըզ
տախտակն քարեղէն, և էր գրեալ. Սի շնար.
Սի գողանար. Սի ըսպանաներ. Սի սուտ
երդնուր. և մի սուտ վկայեր, այս. Ե. խրատս,
հրատարական գրեալ մատամբն յայ. նա՛ զայս
ոչ ընդունեցին աղբն ինչի. վսի խորտակեաց
մովսէս զքարեղէն տախտակն և դարձաւ առ
աստուծոյ. և ասէր սատակել զնն. այլ մովսէս ա
զաչեաց զաստուծոյ. և անցոյց զբարկուի նիս լ. և
մովսէս իգնալն պատգամայ, ընդ աստուծոյ
Թէ. իս. օր յամեաց. զոր ժողովուրդն Թուլա
մորթ և ան հաւատ տրանջեցին ահարոնի և ասա
ցին. Թէ ուրէ մովսէս. չի գիտեմ ինչ եղև նմ
վախեաւ ստեղծի. Թէ երթամ խօսիմ ընդ յայ.

Եւ թէ խօսի, վնէր Լեզմեզ ոչ տանի ընդ իւր.
զն մէք Լա խօսիմք ի Կյ. զն մէք կուզեմք այնն
տն որ միշտ երևի մեզ. Լխօսի ի մեզ: Վճարո
նի խստացեալ թէ եղբայրքո կորեաւ. շուտով
գիտ զնա՛. կամ դու մեզ ցոյց զտնն մեր, որ
պաշտի ցուք զնա՛. իսկ ահարոն ասէ, թէ մի աս
էք այտպէս զի բարկանա՛ ձեզ տն. այլ ոչ ան
սային ահարոնի. վն որոյ անձար մնացեալ ասաց
բերէք ինձ ոսկի Լարծաթ որ չափ ունիք. զայս
ասաց թէ ինայեն Լոչ բերեն. Լնոյն ժամայն
բերեն բազում ոսկի Լարծաթ. իսկ ահարոն
անձար մնաց Լ վառեաց հուր. Լեդ ոսկի Լ
արծաթն իմէջ հրոյն, Լհալեցաւ. իսկ աստանա
եղև իբրև հորդ մի, Լեւ ի մէջ հրոյն. իսկ բա
զումք ի ժողովրդոցն հաւատացին Լեբրիք պա
գին նմա՛. Լասէին սայէ տնն մեր. որ իհրո՛ծը
նաւ Լ պաշտէին զնա՛: Վարձեալ եա տն տն
տախտակ քարեղէն. Լ գրեալ. ժ. պատգամն.
այլ Լմովսէսի զերեսն այն քան փայլէին իբրև
զարեգակն, Լեկն իբանակն. Լ ժողովուրդն
ոչ կարէր հայիլ յերեսս մովսէսի վն պայծառ
ուէ լուսոյն. աս մեծ անկաւ իվլ ժողովրդէն
Լակ մովսէս քոչ արկանէր ի վէթ երեսին. Լ

այլա՛ կարէին ժողովուրդն խօսել ընդ նմայ ։
Այլա՛ մովսէս բերեալ զհորդոյն գլուխն խար
տոցեց և ելնց իմէջ ջրոյն և ով որ որ հաւատա
ցէլէր՝ հորթոյն ըմպէր զջուրն և փորն ուսէր
և սատակէր. և այնք որ ոչ հւտցին ոչ եղև փնաս
ամենեւին. այնէր փորձուե ջուրն որում Ա՛ծ
ածնա՛ ըմպել ետուն. զի այնով փորձէին մեղա
պարտան և զանմեղան ։ Վ՛րձլ չարացան ժողո
վուրդն և ասացին ընդէր հաներ զմեղ յեգիպ
տոսէ. զի անդ ուտեաք ձրի զսոխն և զստորն
և զսլաւանն. մինչև յերբ ուտեմք զմանանայն և
այլ ոչ ինչ ունիմք ։ Վ՛րձլ մովսէս խնդրեաց ՚ի
տնէ և եկն լորամարդի. և տեղեաց ինն միս ուն
զաւազ ծովու. իբրև կերան և յագեցան, և կր
կին բարկացաւ աս՝ ի վե՛ր նց. սպտառեցաւ
երկիր, և եկաւ զդադան. և զկորխ և ծածկեց
զբանակն զբիրոնի. և բոց մաշեաց զժողովանց
և բազում ընտիր ընտիրսն սատակեց իմէջնէլէ
և այլա՛ բենէհէզ այր արդար միջնորդ եղև
աղաչեաց զմովսէս և հալտեցոյց ընդ ժողով օ
դեանն. իսկ մովսէս և փենէհէզ աղաչեցին ն
զասձ. և արգելաւ մահ. դ՛րձլ մովսէս առ տր.
իսկ մովզատ և ելդատ. և. հք. հոգիք լէ իւր

հանց գնացին հետ մովսէսի. զի տեսցեն թէ ո՞ւր
խօսի ար լէ մովսէսի. իբրև հասին ի լեառն, քօր
եփ. որոտաց և թնդաց և փայլատակեաց հուր.
Եւ մըն անկան ի վեր երեսաց. և կ ի սամեռ եղեն
իբրև զարթեան և տեսին զլեբինն մէգ և մա
ռախուղ պատեալ. այլ ոչ տեսին զմովսէս և զա
շակերտս նր. և ի մէջ ամպոյն խօսեցաւ լէ մով
սէսի զաւուրս. խ. իբրև ել մովսէս լուսափայլ
երեսք, և ուրախութի գնացին ի բանակն. և
ի մէջ բանակին կանգնեցաւ սիւն ամպեղէն.
և յետո՛ վրան սահմանեցին. զի անտեսութի
լինէր ի նմանէ. Վարձեւ զի նյ տապան ուխտի
ան փոյթ փայտէ հրամանաւն այ. և եդ ՚ ըմբ
նյ զքարեղէն տախտակն. զոսկեղէն սափորն
մանանայիւ. զոսկեղէն բուրձառն ահարոնի. և
գաւազանն որ ծաղկեցաւ. զոր ի նմանէ լինէր
անտեսութի. և այլ բն մսքանչե լի որ առնէր
որ ոչ գրեցաք զ լիակատարն. Վսկ մովսէս հան
գեաւ խաղաղութ. ճի. ամաց մինչև. լ որ սուգ
արարին ի վեր նր ժողովուրդքն, և յետո՛ հչկք
անփոփեալ զմարմին նր. զի ոչ ոք գիտէ զգերեզ
ման նր ի մարդկանէ մինչև ցայսօր. Սրոց նո
րին արժանաւոր աղօթիւքն պահեսցէ զձեզ

Handwritten marginal notes in Armenian script on the right side of the page.

177. Կոնստանդնուպոլիս

յամ փորձութեց յերևելեաց և յաներևու
թեց Լ՝մէ՛ն :

Լ՝յսէ միևն-նիւն առուխս ե-բունիս ԺԻԸ

ի փարաւոն յորինակէր սատանայի և մով
սէս յորինակէր քի. ուն ժողովուրդն ին
գերիէր ի ձեռն փարաւոնի. նոյնպէս և ադամ
ամ ծննդովքն իւրովք գերիէր ի ձեռն սատա
նայի. զի գաւազանն մովսէսի յորինակէր խաչ
ին քի. յեգիպտոս յորինակէր դժոխոց. դառն
և բաղարջն յորինակէր մարմնոյ և արեանն քի.
զի ուն արեամբ գառնն ինչի ապրեցան ժողո
վուրդն անդրան կածախ սատակմանէն. նոյն
պէս քի հաղորդուքն և պատարագաւն ապրին
ամ հաւատացեալս իմահո՛ւանէ և իտանջնայ
դժոխոց. զի ուն մովսէս հանեց զժողովուրդն
ինչի ի ձեռաց փարաւոնի և յեգիպտոսէ. նոյն
պէս և քս իջաւ ի դժոխքն, և հանեալ ազատեց
զամ ազգս մարդկան. զի ուն մովսէս գաւազան
աւն պատարեաց զժոյն կարմիր. և ճանաչէր բա
ցաւ որդոցն ինչի. նոյնն և քս աւերեաց զդր
ժոխսն, և հանեալ ազատեաց զամ գերիսն. ինչ
պէս փարաւոն և ամ զօրքն իւր ստիկեցն ի ժոյն

ԺԻԸ

նոյննայ սատանայ և ամ դեքն իւր օտտակեցան.
 և կապվեցան իխորս դժոխոց : ( ) Ի ոն մովսէս
 առաջնորդ եղև իլի. նոյննայ և արն մեր յն առ
 աջնորդ եղև ամ հաւնոցոց : ( ) Ի ոն մովսէս
 մտաւ իծոնն յամ ժողովուրդն իննա՛ և ել ի
 ցամաք. նոյննայ և քն մտեալ իգետ յորդանան
 և մկրտեցաւ, և զմեզ մկրտեաց իծոնն աւազա
 նին. և առաջնորդեաց իխաւարէ իլոյս. ( ) Ի ոն
 մովսէս և ժողովուրդն ի յերկնից իք հացէն կե
 րան և լիացան ՚՝ ոյնպէս և քն իւ մեք իսք մար
 մնոյն և արեամբն լիանամք և ճաշակելոնն անմա
 հանամք : ՚՝ ի ծ զն ոն որդոցն իլի ժ ք. աղբիւր
 ելանէր քաղցրահամ. և արբուցանէր ամ ժողո
 վրդեանն. հք. ծառ արմաւենի կայր որ ի հովա
 նեաւ նք հանգչէին. զն նք յորինակէին. ժ ք.
 առ ք լոցն. և հք. աշակերտացն, որք նք քաղցրա
 համ քարողիւ լիացուցանէր զամ ազգս քրիստո
 նէից. զն ոն նց ամպն լոյս տայր նց հրով իգ իշե
 րին. նոյնպէս ամպն օրինակէր մարիամ՝ ամ ամ
 նին, որ ինմանէ ծագեաց լոյսն քն. և լուսաւո
 րեաց զմեզ : ( ) Ի ոն նց ետ զապանով ուստին
 որ ինմանէ ելանէր ամ ատուտն ՚՝ ոյնպէս և
 մեզ ետ զեկեղեցին. յորմէ հանապազ ամ ատու

ութի լինի։ ( ) Ի ուղ նց ետ զքարեղէն տախտա
կն յորում գրեալէր զխրաան այլ՝ Վոյն յորինու
աւտրն ետ մեզ ի մէջ եկեղեցւոյն, որ լիակատ
ար գրեալէ ինմա՝ զմա պատգամսն այլ։ ( ) Ի ուղ
նց ետ զսափորն սկեղէն լի մանանայիւ որ կե
րակրէին եւ լիանային։ Վոյննք եւ ետ մեզ. սք կոյ
ան մարիամ. եւ սք մանանայն նրքն. որ հաննիղ ճա
շակեմք եւ լիանամք հոգսղք։ ( ) Ի ուղ նոյա՛ ետ
զբուրվաւն ահարոնի, որ ի պղինձ էր ի յսակի գո
խեցաւ. եւ անուշահոտուէն նր լիանային ի քիմն
նոցւն։ Վոյնպէս եւ քիղ վարդապետաց եւ քահ
նայից քաղցրացուցանեն ի քիմն եւ ճաշակելէք
մեր։ ( ) Ի ուղ ի մէջ նց որք ոչ հաւատացին մով
սէսի. տապանակին եւ քարեղէն տախտակին նա
չարաչար պատուհասիւ սատակեցան։ Վոյննքս
եւ որք ոչ հաւատան աւտրնին. եւ ոչ հնազանդին
յորինաց. նոյննք պատուհասիւ սատակին. եւ ի
հուր դժոխոցն տանջին։ Վարձէլ նք որք հա
ւատացին պատգամացն տախտակին. աստ քաղ
ցրահամաղբերացն ճաշակեցան. երկնից հաց
էն կերան եւ սկեղէն սափոր մանանայիւն լիա
ցան. անդ արքայութեւն այ ուրախացան։ Վոյն
պէս եւ մէք յերբ լսեմք զխրատ աւտրնին եւ զսք

գրոցն. աստ մխիթարիմք մարմնով. և անդ խառ
 նիմք իդասս արդարոց. և զարքայուէն քի ժա
 աանգեմք: ⁴ Վարձեալ թէ պէտ մովսէս աղա
 տեաց զնէլ և անցոյց զծովն կարմիր, և մի ի նո
 ցանէ ոչ մնասեցան. բայց յորժամ շարացան և
 երկիր պագին կռոցն. իմիռւմ գլշերի հարան օձ
 լի և աստակեցան. ձիւ. հողիս ⁵ Վարձեալ երկիր
 պագին որդոյն խօտակերի. նա՛ փորձուէ ջրովն
 մեռան. ճիւ. հողիս ⁶ Վարձեալ կորև և դադա
 նեալք որք հակառակ կացին ընդ դէմ մովսէ
 սի. նա՛ երկիր պատառեցաւ և եկուլ. ճի եռ.
 հողիս ⁷ և զաբիրոնեայքն որք զթամուզ
 քծ պաշտեցին, և ի հուր կիզելչ եղան. հէռ. հո
 գի, և բոց մաշեաց զնն ⁸ և պէտ մովսէս աղա
 տեալէր զնն ի գերու թէ փարաւոնի. բայց նք
 իւրց կանապաշտ շարուէն աստ պատուհասե
 ցան. և անդ գերի եղեն սատանայի. աստ պատ
 ուհասիւ սատակեցան. և անդ տանջելոցեն ի
 տալտարոնն դժոխոց: ⁹ Վոյնն և մէք շարագոր
 ծացս զի քն շորչարեցաւ. և խաչեցաւ, և ազատ
 եաց զմեզ ի ձեռաց սատանայի. և ջնջեաց զձե
 ռագիրն ադամայ. և ազատեաց զմեզ, քմէ:
 Վսկ որք ուղիղ հաւաստան նք աւերնին քն. և

քարողուի վարդապետ Լուսինի Զորհնքն. հանապա
խոսափանին և հաղորդին. աստ հանգչին, և
անդ մխիթարին. և որք չարանան նման զաբխո
նի. և այլք չար ընկերաց նր ոչ հաճատան սք
գրոց և աւետարանաց. և ոչ դառնան ի մեղաց
և ոչ փոշմանին ի գործոց. այլ հանապա անդարձ
մնան. հետ մեղաց աշխատին. նա՛ բարկանա՛ ան
զն աստ պէս պէս փորձանաց հանդիպին և անդ
՛իդեհեն հրոյն ժառանգին (1) և պէտքս հա
նեց զամ՛ մեղաւորսն իդժոխոց. բայց ինչ մորդ
որ չար գործէ և անդարձ մնա՛. նա՛ ինքն իւր
կամաւն գիր տա՛ սատանայի, և ծնչ լինա՛ նմա՛
(2) և ոչ որ կարէ բարեխօս լինիլ անդարձ մեղա
ւորին և կամ փրկել զնա՛. վստորոյ աղաչեմ զձեզ
ուսնն գիր լերուք խրատուց և սք աւետարնին
քի. ուսարուք զարդարուի, և գործեցէք զբա
րիս. աստ ցանեցէք, որ անդ ժողովէք. աստ աբ
վէք, որ անդ աւնուք. աստ լացէք վս մեղաց
որ անդ խնդաք. աստ աղօթեցէք. որ անդ զար
դարիք. զն այս անցաւոր աշխարհս սուտէ. և
խաբէ զմարդն, այսօր ՛ի վաղն ձգէ, և յանկար
ծակի մահն ՛ի վր հասնի. անդարձ և անզեղ ի
բուսանէ զմարդն. ջանացարուք մինչ դեռ ժա

Թեք և սքանչելեք ունի պահքն և աղօթքն . զև
առաջին պահքն այնէր որ ամ պատու իրեաց
ի դրախտին , և չուտել ի պողոյն . և թէ պահեւէր
ադամ զպահքն , այլ բարձրագոյն պատիւ բարձ
րանայր , դեռ ևս ամ ծննդովքն ի մէջ դրախ
տին լինէինք , յօրինակ ձեզ . որ ենովք և եղիայ
պահօք և աղօթիւք վերացան ի դրախտն ադա
մա' . և մարմնօք շրջին ի մէջ նրս ( ) ի ադամ ող
պաղոյն ճաշակելոյն ելաւ ի դրախտէն զի . Եւր
պահք պահելով աւետիք ընկալաւ ի հրշակէն
վն մարդեղութեքն . զի պահօք և աղօթիւք
նոյ ապրեցաւ ի ջրհեղեղէն պահօք և աղօթիւք
աբրահամ արդարոց հայր կոչեցաւ և զամ ի սե
ղանն իւր ի ջոյց , պահօք և աղօթիւք մովսէս ըզ
ծոյն պատառեաց , և իէլ ազատեաց և ընկղմեց
զիսրաւոն և զամ զօրս իւր . պահօք և աղօթիւք
երեք մանկուքն ի մէջ կրակ ին ոչ այրեցան . պա
հօք և աղօթիւք դանիէլ ապրեցաւ ի բերանոյ
առ իւծոյն . պահօք և աղօթիւք յունան ապրե
ցաւ ի փոր կ իտին . պահօք և աղօթիւք ապրեց
ան ն' նուէայիքն . պահօք և աղօթիւք դաւիթ
վերացոյց զմահն . ॥ պահօք և աղօթիւք յոբ ար
դար կոչեցաւ . ॥ պահօք և աղօթիւք յովակիմ

և աննայ ընկալան զաւետիս ծննդեան մարիա
մուս. Սթաճօք և աղօթիւք յովհանէս արժանի
եղև մկրտել զտրն մերս Սթաճօք և աղօթիւք
յաղթեայքն զսատանայ. զինչ կանէր քն զպա
հք և զաղթքն զի քն սատանայի ըստեղծ օրնէր
զի ոչ կարէր աւանց պահոց յաղթել սատանայի
վն զի զմեզ ուսուցանելոյ քն ինքն պահք պա
հէր, և աղօթք առնէր. զի քն ասէր առ ի լոցն
թէ այս ազգ դէք ոչ ելանէր, թէ ոչ պահօք
և աղօթիւք. զի բազում զօրուի ունի պահքն,
վն այն սք հայրնայքն զտարուն կէսն պահք
սահմանեցին. և զկէսն ուտիք. զի հոգին և մար
մինն եղբարքն. տարոյն կէսն պաք պահեն վն
հոգոյն. և կէսն ուտիք վն մարմնոյն, որ այս
աշխարհականացնէ. Սակ ինչն յից և կրօնաւորց
պարտէ հաննդ պահել. վն այն ամ ճշնաւորք
հատան ի կերակրոց. ոմանք սիսէւով պահէին
և ոմանք ոսպով պահէին. և ոմանք բանձարով
չտտանային. ոմանք զխոտ արածէին. ոմանք ի
ցրտոյն մաշեցան. ոմանք ի սօթոյն հալեցան. ո
մանք զքունն կտրեցին. ոմանք ի յոտն կանգնե
ին. ոմանք ի ծարաւ կենային. և այլք բազումք
պէս պէս չարչարանօք զանձինս ետուն վն սի

րոյն քի. իսկ որք կացին և պահեցին իսակաւ ժա
 մանակս արդար կոչեցան յաւիտենս յաւիտից
 և սկ որք ոչ պահեցին զպատուիրանն ասկորան
 ուր կայենի որդիքն ջրհեղեղաւ. և ուր սողունա
 եցիքն հրով աստ տանջեցան և անդ ևս տանջե
 լոցեն: Եւ որք պահեցին նման նինո՛ւհացոցն
 փրկեցան յամ պատուհասէ. զի ուր նինո՛ւհացի
 քն անդ ևս զարդարելոցեն ամային ճառ. զայ
 Թիւքն և փառքն ամենայնի:

Ուր ասէ պարտուրին Սանտէի Քաղաքին Ե ՎԻՆՈՒՄ

Թագաւորն եղեկիայ մեղաւ ինչ ՚ի ժամա
 նակս իւր. նայ ամ բարկացաւ և կամէր
 սատակել զնա՛. և մարգարէն յեսայի յայտնեաց
 զմեղքն նր. քան զի հիւանդացեալէր ասաց յե
 սայի Թէ կտակ արա՛ ընտանեաց քոց, զի իմտա
 նել արեգականն մեռանիս. Իսկ Թագաւորն
 եղեկիայ կարի դառնացեալ սրտիւ ելաց. խոս
 տացաւ պահս և աղօթս առ ասր. և այն քան ար
 տառուեաց որ աչացն արիւն կաթեցան. տպա՛
 ամ հայեցաւ ի զ զուամն նր Թէ պէտ. Թ. ժա
 մու աւուրն պիտի մեռանէր, որ. գ. ժամէր
 մարգարէն ասաց նմա՛ Թէ ՚իմտանել արեգակա
 նն հոգիդ ի բաց պահանջի ՚ի քէն, նա՛. զ ժամու

աղօթքն ընդունեց ամ, ևողորմեցաւ նմա՛. կր
 կին. ԺԷ. տարի կէանց ետուր. քան զի եկն յե
 սայի մարգարէն աւետեաց նմա, Թէ ամ դար
 ձոյց զհոգի քո. զի լուաւ աղօթից քո. ևնա՛ ոչ
 հաւատաց ասելով Թէ ահա՛ հոգիս կու քաղի
 յինէն, մի Թէ արեգակն կարէ դառնալ յետս
 որ իմ հոգիս յետս դառնա՛ւ. Նդորում մարգա
 րէն ասաց եղիցի նշան քեզ դառնալ արեգա
 կանն. զոր դարձաւ արեգակն յետնուցն՝ յետե
 գնացեալ արևելք ևդարձաւ եկն. որ եղև. Գ
 օրն մէկ օր, որ բօլանդակ աշխարհք տեսին զս
 քանչելիսն ար, որ վն եղեկիայ Թագրին եղև
 զգօրու իս այս յաղագս աղօթիցն ևաղաչանացն.
 ( ) որ և իժամ մահո՛ւն իւրո՛ խրատեաց զոր
 դին իւր զմտնասէ ասելով. Թէ կամենաս որդի
 որ մեծանաս փառօք իԹԳ րուէ քում, պահե՛
 զքեզ պահօք ևաղօթիւք զամ՝ յաւուրս կենաց
 քոց. ևմաքուր կաց իխառնակուէ այլ աղագ
 և յամ՝ մեղաց. ապա՛ եթէ պահես զխրատնիմ
 ևզպատու՛ իրանն ար, մեծանաս քան զամ՝ Թագրն
 երկրի. այլ ոչ կարէ Թշնամուէ առնել քեզ. և
 եթէ ոչ լսես զխրատնիմ. ևոչ պահես զպատու՛ ի
 րանն ար. առանց Թշնամոյ, ևառանց պատերու

Ճ.Վ.

մի իձեռն ընտանեաց քոց, և իձեռն ծանոյց
քոց անկանիս իգերուԹի. և ապա՝ փողիմանիս .
յիշես զերասնիմ. զայս ասաց և վաղջանեցաւ .
Եւ Թֆրց որդի նր մանասէ. և ժողացաւ զեր
ատ հօր նր. և ոչ պահէր զպատուիրանն իյ. և
եղև մեծ յոյժ Թֆր և ահարկու ի վեր իմ
Թֆրց. մինչ որ հնազանդ եղեն յիմ Թֆրք, և
հարկս տային նմա: Եւ ինդրեաց ի կուսապաշ
տից տղայք և աղջ կուսք իծառայուԹի իւր
Խսկ Թֆրն կուսապաշտից ընտրեաց զտղայս գե
ղեցիկ, և առաքեաց մանասէի. զոր նա՝ շնայր Է
աղջ կուսնն կուսչտից. իսկ աղջ իկ մի գեղեցիկ
որ արար զնա՝ իւր կին, իսկ կինն դեղեաց զինքն
և անկաւ հիւանդ. և Թֆրն տեսեալ հիւանդ
զինն, եհարց զնա՝ Թէ ինչեն հիւանդուիքքո
և նա՝ ասէ յաղաղս կուոց հօր իմո՝ այսպիսի հա
լիմ և մաշիմ. և Թէ կամիս որ ես առողջ լինիմ.
արա՛ վնիմ կուսք ոսկեղէնք զե պաշտեցից զնա
և առողջանամ: Խսկ Թֆրն շինեաց կուսք ոս
կեղէնք մարդայ չափս Եւ իմիում աւուր ասէ
կինն սիրես զիս Թաֆւր: Եւ Թֆրն գիտես
զե սիրեմ զքեզ: Եւ սէ կինն յերբ սիրես զիս ըն
դէր ոչ երկիր պագանես իմ կուոցն: Խսկ Թա

գաւորն անկեալ երկիր եպագ կռոցն, և թգրն
Թագ մի ունէր ի հօրէն ակն մի կայր ի լեթնր
իրբե զճրագ վառէր: Իսկ կիինն ասէր այդ Թա
գր որ դու ունիս դիր ի գլուխ կռոցն զեպաշ
տեպուք: Ի սէ թգրն Թագ սիմիմ հօրէնէ մը
նացեր ճանաչեն և գիտեն ամ իշխանքնիմ. և ես
այդ Թագ ուղղ նստիմ յաթոռ Թգրու թէ և ի
մէջ նց. և թէ դնեմ ի գլուխ կռոցն ամքն թշ
նամի լինին ինձ և սպանեն զիս: Ի սէ կիինն գի
շերն դիր ի գլուխ կռոցն. զեպաշտեպուք և ցէ
րեկն դիր ի գլուխ քո. և նիստ յաթոռ Թգրու
թէ քո: Ի սէ թգրն զե դռնասպանք իմ ամէնն
ածասպաշտքեն թէ յիմանան որ մէք զայդ առ
նեմք գնացեալ պատմեն մեծամեծացն իմոց
սպանեն զիս և զքեզ: Ի սէ կիինն և թէ այդպէ
սէ փոխէ զդռնասպանքն և մեր ազգէն դիր դռ
նասպան. զի ազգն քո ոչ իմացէ զկուռք պաշ
տելն մեր: Իսկ թգրն փոխեաց զամ դռնասպա
նն և պահասպանքն արար կռասպաշտ յազգէն:
Իսկ միաբանեաց կին թգրին լէ պահասպանն
գրեցին Թուխդ և ուղարկեցին առ կռասպաշտ
Թգրն իւրց թէ մարդ ուղարկէ մեզ. զի գող
ասցուք զԹգրն մանասէ և բեր ցուք առ սոն

քո կապանօք: Դսկ Թ՛՛՛րն կուսպաշտից առա
քեաց. ու. մարդ երկաթա զգեստ եկեալ կային
գիշերով իծորակ մի: Դսկ կինն Թ՛՛՛րին հին
գինն արբուց Թ՛՛՛րին և քննեցոյց. և իմէ ջգի
շերին գողացան զմանասէ և կապեալ գրին ի
մէջ անդկի. և կապանօք տարեալ տղին ի ձեռն
կուսպաշտ Թ՛՛՛րին: Դսկ կուսպաշտ Թ՛՛՛րն բե
րեալ տնազ արար զմանասէ Թ՛՛՛րն. և կապանօք
տարեալ ձգեալ հօր մի անջրդի. խ. կանգուն.
քար մի մեծ եղեալ ի բերան հօրուն, զի անդ
սօլամահ սատակեցի: Դսկ Թ՛՛՛րն մանասէ և
իմիտ եբեր զխրատ հօրն և ապա՛հինեցաւ ձծն
աբրահամու ասելով. լալով և արտասո՛՛՛օք:
ՏԻ՛ ամենակալ ձծ աբրահամու. սահակց և
յակոբայ, և զաւակի նց արդարոց. ամենակալ
առ Թող զմեղսիմ, և ասէր լալով մինչև. խ. օրն
ամէն օր մէկ կանգուն բարձրանայր խորն. և լո
ճաւ առ աղօթից նր, մինչև. խ. օրն բարձրցւ
խորն և լցաւ. և գնացեալ բանդապանքն պատ
մեցին Թ՛՛՛րին. Թէ մանասէ կենդանիէ և խո
րն լցեալէ. և մանասէ ի բերան հօրուն կա՛ և
զձծն իւր օրհնէ: Դսկ Թ՛՛՛րն նստեալէր ի սե
ղան և հաւ մի խօրովեալ կայր առ աջևն. ասէ

Թագաւորն թէ այս հաւնս կենդանանայ. նա՛
մանասէ ապա՛ կենդանիէ. և առ ժամայն թե
առեալ հաւն թռեալ. զարմացաւ թագ՛րն և
ա՛մ իշխանքն և ելեալ գնացին՝ իբերան հօրոյն.
Եվ երացուցին զքարն, և տեսին զմանասէ պայ
ծառ գիւմօք իբրև զառաջինն. և մանասէ ոտին
կանգնեցաւ. և բացան երկաթի կապանքն ոտի
ցն և ձեռացն. և ասէ թագ՛րն այս ինչ բարանչե
լիքէ՞ զոր տեսանեմ իբէ՛ն. ասէ մանասէ ոչ թէ
ես առնեմ ընթանչելիք. այլ ար անն մեր առնէ
որ մէք պաշտելիք. անձ աբրահամու անձ սահա
կայ և անձ յակոբայ. ասէ թագ՛րն յերբ գուք այտ
պէս զօրաւոր անձ ունիք. ընդէր ես զքեզ ի
գերու թի՛ ի ձեռն մեր. եթէ ասէ պահեալե
ք զպատուհրանն այն մերոյ. ոչ ոք կարէր հա
կառակ լինէր մեզ. զի ես մուացայ զանձնիմ, և
զխրատ հօր իմոյ, զի այն բարկացաւ անձնիմ. և
մասնեաց զիս ի ձեռն քո. յերբ անկայ իբանդ
իկոր գբոյս, դարձեալ յիշեցի զխրատ հօր իմո
և ապա՛հինեցայ անձնիմ. և ազաչեցի զնա՛. և լու
աւ ինձ, և եհան զիս ի գբոյ հօրոյս, և արձակեց
զկապանսիմ. Եւ յայժմ գու գիտես թէ անձնիմ
ինչպէս կամիս այնպէս տրայի՛ Իսկ թագ՛րն սաղ

մանասար ասաց թէ ևս թողում վն ԽՊ. Իսկ
ի շխանքն և նախարարքն խորհուրդ արարին ևս
ասցին թգրին. գիտութի լեցի քեզ սրբայ. զի
գորա՝ ի հօրէ և ի պապանց թշնամիք են մեզ
ոչ արձակես զդա՝. իսկ ի գիշերի երևեալ հրշկն
ահագին տեսեամբ և ասե, արձակեա՛ զմանա
սե. եթէ ոչ արձակես հրեղէն դաճազանաւս
սատակեմ՝ զքեզ. և քակեմ զաթաւ թգրութե
քո. և զարթեաւ թգրն ի երազէն. և ի ահան
տի իբրև զուռ գողսյր. ի մէջ գիշերին կոչեաց
և եբեր զմանասե. և պատմեաց նա՛ զտեսիլն, և
ասե մեծ է անձն քո, զի ի շխանքն իմ կամին ըսպ
նանել զքեզ. զի անձն քո՛ յայտնեաց ինձ՝ արձա
կել զքեզ. Եւ այժմ առաքեմ զքեզ ի ծածուկ
զի մի գիտացեն ի շխանքն իմ. և արձակեաց զմա
նասե ի մէջ գիշերին, և տարեալ ծնւթն հասու
ցին զմանասե ի քաղաքն իւր. Եւ առաւ օտն
տեսին զմանասե թգրն իւրց որ մտաւ ի քա
ղաքն. իբրև տեսին ի շխանքն և մեծ ամեծքն զր
մացան վն գալստեան թգրին. Իսկ թգրն մա
նասե պատմեաց նց զգործն և զսքանչեիքն,
թէ որում ժամու զ զջայեալ. նա՛ ի խորէն վեր
գալն, և զի պապանքն լուծանելն. Իբրև պատմէր

Թագաւորն զհորի լըցումն և զկապանայ արձա
 կումն. և անսին Թագրին զհիշին, որ զարհուրե
 ցուցանել զինքն. զարմանայլն մա լաշէն որ եղ
 եալ զորուքն այ, փառս տային նմա՝ Վսո՛ Թա
 գաւորն մանասէ. բազմեցուցին՝ ի յաթոս Թա
 գրուէ իւրն. և յերկարեալ կենք հասաւ ի բար
 շոր ծերուէ. և հանգեաւ խաղաղուք. և ունե
 լով իւրն յիշատակ զմոր ամենակալն : Եւ որոյ
 ազաչեմ զձեզ եղբայրք, պահել զպահսն նբուք
 և զպատու իրանն այ. զն ձեզ յօրինակ առ էք զԹ,
 գաւորն մանասէ. Թէ ույ շար գործ ելով պատ
 ուհասի գիպաւ. և յերբ զ զըացաւ և ապաշխար
 եաց պահօք և աղօթիւք նայ ի դերուէ ազատե
 ցաւ : Եւ յայն և բուք դարձեկէք ի մեղաց խոս
 տովանեցէք և ապաշխարեցէք. զն գողուէ ար
 ժանաջք, և այ տեսուն փափաքեջէք. որ և ար
 ժանասցուք իւր օրհնել տեսուն ամէ՛ն :

Պարտիւնն Տաղանայ ուխտին մն այս ԺԵ

Ե ի էլի ժողովուրդն ասացին վս մով
 սէսի, Թէ դու մծախօս մարգարե եղ
 եր վս մեր. զն հաննդ խօսխ լէ այ, որ
 և աղօթք մեր մատուցանես առ նր, և պատգա

մին այլ և զպատու՛իրանն առ մեզ բերես, և զա
 պագայն պատմես: Այլ ա՛ գա՛ ժամանակ որ ոչ
 գտանի իբրև զքեզ մարգարէ՛ . և ոչ խօսի թժ
 ընդ մարդկան. այլ ոչ պատմէ զբանն այ՛:
 Այլ եղև իբրև միւսանգամ մոլորէս խօսիլ ը
 այ՛. ինդրեաց ի՛ննէ զինդիրս ժողովողեանն:
 Այլ հրամայեաց տր մոլորէսի շինել տապանակ
 մի ան փոյտ փայտէ, և ոսկով ծեփել զերեսն .
 և քարեղէն տախտակն. և ոսկեղէն սափորն լծ
 մանանայիւ. և բուրձաւն ասարոնի, և գաւճա
 զանն որ ծաղկեցաւ. դիր իմէջ տապանակին .
 Այլ արար մոլորէս այնպէս. զի այն եղև տապա
 նակ ուխտի իմէջ իէլացւոց. զի որք ինդիրք
 օւնէին, ուխտիւ և ընծայիւք գնային երկըր
 պագութի տապանակին. և ինդիրքն իւրեանց
 կատարէին: Այլ յե՛ մոլորէսի, թժախօսութի
 լինէր ինմանէ. զի որք մարգարէ լինէին և կամ
 քահանայ. յերբ երթային խնկարկութի տապա
 նակին. նա՛ թժախօսութի լինէր ինմանէ, և
 զամ զգալոցն պատմէրնց: Իսկ մարգարէքն նօ
 վաւ մարգարէանային, և զգալոցն պատմէին.
 և թէ պատուհաս գայր վն տանջանաց. որ վն
 մեղաց մարդկան, գայր առ յոտն տապանակին

Ճ. Դ.

22 պատմութեան Բաղնիսի
 Գրքի մարգարէական խօսքի
 Գրքի մարգարէական խօսքի

և աղաչէին փրկել զնա՝ իսլառու հասէն. և թէ
 թագաւոր և կամ թշնամի գայր՝ ի վերայ ազգի
 իսրայէլն, առնէին զտապանակ ուստին, և գը
 նային ի վերայ թշնամւոյն ջարդէին զնոսա՝
 ( ) Ի կայր երիքով բերթ մի խանդամանդ քա
 ղէ, որէ մտաւ յառաջ և կանգնեցու
 ցեալ պատկեր մի կռոց վերա՝ պարսպին և զայն
 անձ պաշտէին, կայր ինմա՝ լը. մարդ. այդ պա
 տերազմօղ. ելանէին պատերազմ ընդ իսրայէլն
 և բազում մնաս առնէին. իսկ յետու որդի
 նաւեա՝ գլուխ ժողովրդեանն իելն, աւետալ
 զտապանակ ուստին քահանայիւք. և գնացին
 ի վերայ երիքովն, իբրև հասին գետն յորդա
 նանաւ. ժԷ, քահանայք կային որ ըստասաւորէ
 ին տապանակին. ապա՝ քահանայք մտին ի գե
 տն, բացաւ և գետն և ցամաքեցաւ. ճանապա
 րհ տապանակին մինչև անցին ժողովուրդն լը
 տչն կոյս գետոյն. քահանայքն կային տապանա
 կաւն իմէջ գետոյն. իբրև անցին ամենէքեն.
 ժԸ. արձան քար կանգնեցուցին ոտնատեղացն
 քահանայից. և կայ մինչև ցայսօր վկա՝ ըսքան
 չելեացն տապանակին. և արդար քահանայիցն
 և անոճանեցին զանուն տեղոյն գաղգաղա՝

ժԹ

113

որ ասի

պոյսայն իսրայէլն
 ի լուսն

որ ասի տեղ սքանչելեաց յԵրև հասին երիքով
 աղօթս առնէին քահանայքն և զհանոն գլուխ
 սողմոսն ասէին մինչ ՚դ. տունն. է. տունն որ
 բարձրացուցին. և երեք անգամ շուրջ պատե
 ցին զերեքովն բերթովն. նա՛ ինքեին հալեցաւ
 քարն և պարիսպն փլաւ հողոյն հաւասար. և
 ժողովուրդն միաբան քաղցր ձայնիւ զմոր ա
 ղաչէին, և եր ողորմեա՛ գոչէին. ընդ որում
 առ հասարակ ամենեքեան կոտորեցին, և մի՛ ի
 նոցանէ ոչ ապրեցաւ, այլ յաւարաւն ոչ մի
 առին այլ զամ՛ ոսկի և արծաթն այրեցին. բայց
 րախաբ պոռնիկն, ոչ ըսպանին զի լրտեսքն ապ
 րեցոյց. Վարձեալ միւս անգամ. Գ. Թագաւ
 որք եկին ի վերայ ի սրայէլն. նորա՛ առին զտա
 պանակն ընդ քահանայիւք գնացին ընդ դէմ
 թշնամոյն մինչ դեռ գնային ՚ի ճանապարհին
 թեքվեցաւ, և քահանայ մի դէմ՛ կացաւ տա
 պանակին զի մի անկանիցե, և եդ հուր ՚ի մէջ
 շուրջառին, և շուրջառն ոչ այրեցաւ. Վերև
 հասին ՚ի տեղն պատերազմին. յորում խմբե
 ցաւ պատերազմն, ել հողմ յուժգին և անձրև
 անման քար հոսեր իտապանակէն, և մտաւ ՚ի
 բանակս թշնամեաց. առեալ զհոտ և զմխիթ

Յիս Գրք Երեմիայի Գլ Գ
 Երեմիայի Գլ Գ
 Երեմիայի Գլ Գ

պիտի որ դուք խրատէք և վրկէք զնա՛ իրկ դուք
սունա՛կոն լինիք սատանայի. այլ ով կարէ կոխ
ել զգլուխ սատանայի: Խակ նք ոչ հաւանեցան
խրատոյ հօրն իւրց. այլ հանդիգ դործէին զւոր
ուի իւրց: Խակ բարկացաւ անձ ի վեթնց. և յար
ոյց ի վեթնց Թշնամի. և ելին ի Էլացիքն ը դէմ
նց. շրի. հեծելօք. և անպատրաստք էին ազգն
ի Էլի. իբրև պտիղմեցան անկան. գն. մարդ ազ
գէն ի Էլի. զոր առաքեցին բերել զտապան ուի
դին Թել և սյաղթեցեն զԹշնամին. ապա ոչ գի
տացին Թէ տապանակ ուխտին խռովեալէր նց
անարժան քհնյիցն. և իմիւսում աւուր մտին ի
պտրազմ նա՛ հարուճածս մեծամեծս արարին
այլ ազգիքն, քան զնք և սաղազակեցին կու
պաշտքն. Թէ անձանօթ ան մեզ և սասիր. զոր
բազումք անկան ի պատերազմի ի Էլացեոց. և ք
որդիքն հեղե քհնյի յոբնի և փեռնէ հեզ. և տա
պանակ ուխտին տարան ի գերուի. մինչ որ մա
րդ մի զերծեալ ի պտիղմէն. և եկեալ ի քաղաքն
պատառեալ հանդերձիւք. ազաղակեալ մեծա
ձայն, որբով և հող ի գլուխ արկանելով: Խակ
հեղե քհնյն նստեալէր ի վեթն և Թոռոյն, և յոր
ժամ լսեց զձայն ազաղակին, և կոչեաց զայն. և

ասաց ինչ եղև ՚իստորազմին. և նայ ասաց պարտե-
ցաւ այր իէլ ՚ի ձեռաց այլազգաց և բազումք
անկան ՚ի սուր սուսերի. և Քորդիքքո անկան
և տապանակ ուխտին տարան ՚ի գերուէ. յերբ որ
լսեց թէ տապանակ ուխտին գերի անկաւ, նա
՚ի յաթոռոյն անկաւ և մէջքն բեկաւ և իսկոյն
մեռաւ. և մէկ հարսն յղիեր, և նա ՚ի կնիծոյն
կետարոջն ցաւն բռնեց տղան եղև և մայրն
մեռաւ 120 քան փորձանքն. Քորդոցն հեղ
եայ եղև. վն չարուէ իւրց. որ քն յգէին, և պո
ռնկէին միշտ. որով ՚լ գր. մարդ մեռաւ և
տապանակ ուխտին գերի անկաւ 1 խկ տանդնկ
ուխտին ուր և տարան ՚ի մէջ այլազգաց. նա մահ
անկաւ իւրց մէջն. և այլ հարուածս, մուկն և
մարեխն, և գորդն ապականեաց զերկ իր նց. մինչ
որ սկի մկունք շինեցին և լծեցին այլ մի. ք.
եզինս, և թող ետուն թէ տեսանեմք ուր գնան
եզինքն. առանց ուրուք մարդոյ, զոր առեալ
բերին երկնքն զտապանակ ուխտին յէմ. ՚ի թա
մանակս հնծոցն. 1 բբև տեսին հնծողքն զտա
պանակ գնացին սուրախուք ի յառաջ նր. և ել
եալ տարան ՚ի տեղի իւր 1 խկ ամ յեէմ ուրախ
եղեն վն գաղսաեան տապանակին. իսկ այնու

գիտացին զի հաճեցաւ և հաշտեցաւ արքնս.
 բայց ոչ առնէր ըսքանչելիս իբրև զառաջինն.
 զի ոչ կամեցաւ բնակիլ իտեղին. և տեսիլ երևե-
 ցաւ ի հրշակց, և ինքնին գնացեալ ի սինէական
 լերինն. և է՛ անդ մինչև ցայսօր. ցերեկն ամպ
 և մէգ պատելէ զլերինն ոչ ոք կարէ գնալ անդ.
 և գիշերն լոյս ժայլէ ի վի՛ր. զի ոչ ոք կարէ գտան
 ել կամ տեսանել զնա՛ մինչև ի ժամանակս նեռ-
 ին. որ նովաւ պիտի կորնչի նեռն : Իսկ ամպն ուն
 օրինակէր եկեղեցւոյ, զի նովաւ անտեսութի
 լինէր. և նոյն օրինակ եկեղեցիս մեր որ աւարնն
 քն և այլ գրոց սքոց : Եւ ի մէջ տապանուկին
 քարեղէն տախտակն. որ խրատէր զնս. և զմանա
 նայն որ ի մէջ սկեղէն սափորին : Իսկ մէք քնի
 մարմինն ճաշակեմք. որով ջնջին մեզք մեր, և լի
 անան հողի մեր. զի ուն տապանուկն զգալոյ չարն
 և զբարին պատմէր : Իսկ եկեղեցի զհ գատաս
 տանին զտանջանքն գծոխոց, և զսէր զարքայու
 թե՛ : զի ուն ամպն կաւն զթշնամին յաղթէին իսկ
 մէք եկեղեցաւն կարեմք յաղթել և կոխել զգլ
 ուլնն սպնյի. զի ուն ամպն կաւն որ արժանաւ որք
 էին զբարիս ճաշակէին և ի մեզոց մաքրէին. և
 որ չարագործքէին պատու հասիւ սատակէին :

Եւ այլ գրոց սքոց

Երկրորդ և եկեղեցական որ խոստովանին մաքրու
թիւ, և հազորդին, աստ իբազու մ չարէ փրկին. և
անդ ամուսն փառօք զարդարին. անդադար հր
է շնկցն փառաբանողք ձայնկից լինին. իսկ որք
անդարձ մնան աստ պատու հասիւ տանջին. անդ
իհուր գեհեհին: Եւ զայն մ զձեզ ունինդ իր լե
րուք խրատոյս. և օրինակ առէք ձեզ. Թէ որ ար
դար թճյաքէին և ժողովուրդք անկնկուն զգետ
յորդանան յետ դիժուցին. և զտննին իմէջ գե
տոյն իբրև իցամաքի անցուցին. և զերիբոյն ըզ
քարէ պարիսպն իբրև զմմ հալեցին, զթշնամին
գերեցին և կոտորեցին: Եւ արհեստ յորժամ չարա
ցան թճյաքն և ժողովուրդքն. նայ ի թշնամոյն
անկան. շէր. մարդ. իսուր սուսերի մաշեցան.
և տաղանակ ուխտին իւր կամաւն. Ի. տարի գե
րի կացաւ. զի ոչ կամեցաւ լինել իմէջ մեղաւո
րաց. զինքն գերի կամեր լինել ի ձեռս անարժուն
թճյաք. և չար ժողովուրդոց. զայս ամ ձեզ օրինակ
առէք. մաքուր և սէ կցէք. պահօք և աղօթիւք
աղքատաց ողորմուի տալով. և զմիմեանս սիրելով
պառնեցէք զօտարն և զպանդուխտն. և զ թճյա
եկեղեցւոյ. զմեղս խոստովանելով արատաւօք
և ապաշխարութիւն. և զբերանս ձեր մաքուր պահե

պս

Երկրորդ և եկեղեցական որ խոստովանին մաքրու
թիւ, և հազորդին, աստ իբազու մ չարէ փրկին. և
անդ ամուսն փառօք զարդարին. անդադար հր
է շնկցն փառաբանողք ձայնկից լինին. իսկ որք
անդարձ մնան աստ պատու հասիւ տանջին. անդ
իհուր գեհեհին: Եւ զայն մ զձեզ ունինդ իր լե
րուք խրատոյս. և օրինակ առէք ձեզ. Թէ որ ար
դար թճյաքէին և ժողովուրդք անկնկուն զգետ
յորդանան յետ դիժուցին. և զտննին իմէջ գե
տոյն իբրև իցամաքի անցուցին. և զերիբոյն ըզ
քարէ պարիսպն իբրև զմմ հալեցին, զթշնամին
գերեցին և կոտորեցին: Եւ արհեստ յորժամ չարա
ցան թճյաքն և ժողովուրդքն. նայ ի թշնամոյն
անկան. շէր. մարդ. իսուր սուսերի մաշեցան.
և տաղանակ ուխտին իւր կամաւն. Ի. տարի գե
րի կացաւ. զի ոչ կամեցաւ լինել իմէջ մեղաւո
րաց. զինքն գերի կամեր լինել ի ձեռս անարժուն
թճյաք. և չար ժողովուրդոց. զայս ամ ձեզ օրինակ
առէք. մաքուր և սէ կցէք. պահօք և աղօթիւք
աղքատաց ողորմուի տալով. և զմիմեանս սիրելով
պառնեցէք զօտարն և զպանդուխտն. և զ թճյա
եկեղեցւոյ. զմեղս խոստովանելով արատաւօք
և ապաշխարութիւն. և զբերանս ձեր մաքուր պահե

Handwritten text at the top of the page, likely a title or header in an older script.

լով յամ արտեղի լսուաց, և հայհոյանաց: Որով
 մաքրեալ և արդարեալ գտանիք, և այ տեսու
 արժանի լինիք, բարեխօսու թէ ամենամաքու
 րուսին և այլ յամ սբցն լմեն:

* ԱՄԵՆ ԵՎ ԳԼԽԻՆ ԵՎ ԳՆԱՆԻՆ ԵՎ ԳՆԱՆԻՆ *
 * ԱՄԵՆ ԵՎ ԳԼԽԻՆ ԵՎ ԳՆԱՆԻՆ ԵՎ ԳՆԱՆԻՆ *

* ԱՄԵՆ ԵՎ ԳԼԽԻՆ ԵՎ ԳՆԱՆԻՆ ԵՎ ԳՆԱՆԻՆ *
 * ԱՄԵՆ ԵՎ ԳԼԽԻՆ ԵՎ ԳՆԱՆԻՆ ԵՎ ԳՆԱՆԻՆ *

Պարմենիոս Արեւմտեան Երկնայն Հոլմերմայ Եւ Լ'նայիւ
 Բ.Օ.ԻՕՆ.ՕՂ.Ք.ՍՈՒՆ

յովակիմ և աննա՝ ծերացեալէին . և
 զաւակ ոչ ունէին զի յամուլէին .
 Իսկ տօնի հին օրինացն առեալ յովակիմ զմա
 տաղն , և երթայր երկրպագել խաւճարին այ .
 և ևատուցանել զմատաղն , մինչ գեռ գնային
 'ի ճանապարհին , խաղաց մատաղն յովակիմայ .

Ս.Օ.

յառաջեաց քան զընկերացն : Իսկ նք դժուարացան և ասեն, ով այր, դու արհամարհեալ ի ասնէ, և նախատինք մարդկան. զի դու ամուլ և անզաւակես. զի հաց քո չէ ուտելոյ, և մատաղդան ընդուներն. զի դու չես հաւասար մարդկն ընդեր ընկեր ըննիս մեզ. և խառնես զմատաղն քո, ի մեր մատաղն. զոր բննախատինք տըւել նմայ : Իսկ յովակիմ կապեալ զմատաղն իւր. և որոջեալ ինոցանէ ողբալով և արտասուճօք գընայր. և նք ուրախուք և խնդալով գնային. իբրև հասին իտեղին ուխտի. յովակիմ մատոյց զմատաղն. և ծուռնին իգետինն եղեալ. և զձեռքն տարածեալ առ ասն, աղօթիւր արտասուճօք և ասէր դու ասն ըստեղծօղ, և արարիչ ասնի. զի տուեալես ասն կենդանեաց անուսն և ստղաբերուի և զաւակ որդի ծնուի. որ միշտ խնդան և սուրախանան ի վեր զաւակաց իւրց. և ես մի ինոցանէ անարգեալ անզաւակ և անստուգ. և նախատինք մարդկան. աղաչեմ զքեզ ասն, թիպէտ չեմ արժանի. այլ դու արժանի արայ զիս և մի անտես առներ, զննգրուածս իմ :

Ընդ և բարդում աղօթս և մաղթանս մատուցանէր. ապա դարձաւ ի առունն իւր, և ետես զկինն

և այլ բազում բանիւ սուք առնէր և լայր . և
 հայեցեալ իստե՛ ֆնէյի ծառն , որ ճընճղուկս
 թուուցանէր զձագս իւր և ուրախանայր , և ձե-
 ուն տարածեալ աչացն արտասուու թափէր ՚ի
 խորոց սրտե գոչէր առ տիր և ասէր . Տիր և արա-
 րիչ ամի , սրա՛ զնս ուրախ . իբրև զճընճղուկս
 զայս ձագախառն երամովինն ՚ինոյն ժամայն եր
 և եցաւ հրշնկն և ասէ աննա՛ զն լուաւ տիր աղօ
 թիցքոց , և ՚իքէն ծնցի դուսար մի երանելի .
 զի ամ ազգ և ազնիք երանեն զճնեալն ՚իքէն . և
 անուեն նք կոչեցցի մարիամ որ թարգմանի լու-
 սաւորեալ . իբրև լուսու զայս հրշնկէն գոհա-
 ցաւ ասի . և առեալ զամն ՚ի յազգաց , և երթայր
 առ այր իւր , զի աւետիս տացէ նմա՛ : Եւսկ ՚ի
 կէս ճանարհին դէմ ելաւ այրն իւր , և ասէ ան-
 նայ ընդ յովակիմայ . երանիքեզ յովակիմ զն
 լուաւ տիր աղօթիցքոց . զի տալոցէ մեզ ամ
 դուսար մի երանելի . զի հրշնկ ամ պատմեց ինձ
 Եւսկ յովակիմ ասէ , զի ոմ քեզ ասաց հրեշնկն ,
 նոյնպէս և ինձ պատմեաց . և ուրախութե դար
 ձան իտուենս իւրց . Եւ ամ ետ նց զնս դրուա
 ծս նց . և իբրև . Է . ամոյ եղև ծնաւ մարիամ .
 այլ ոչ ոքէր ծնեալ . Է . ամոյ . զի մարիամ ծը

Անճարեան Հայ :

նաւ. Է. անկան զ'ն փափաքման որդոյ ծնողցն
 շորտով եղև ծնունդն մարիամու : Այրազն տե
 սանէր յովակիմ, զի չոր գաւազանն իւր կանան
 չացաւ. և արմատացաւ, և եղև ծառ երկնաչոյ
 և պտղալի. և ամ կենդանիք ի նայ ապաւինէ ին
 և զնայ օրհնէ ին և գոզէ ին. և ինմանէ ճաշակէ
 ին յաւելնայր պտուղն նր օր ըստ օրէ, և ոչ պա
 կասէր իւրե զարթեաւ ի քնոյ. գոհացաւ ի
 անէ. և խոստացաւ զկոյսն ծնայ տաճարին Խյ.
 իսկ ամէն տարի յաւուր ծննդեան կուսին տա
 նէր զսք կոյսն երկրպագութի տաճարին Խյ. առ
 նէր մատաղ և պտիգ մեծ տօնախմբութի և ուրա
 խութի իւրե եղև մարիամ. հ. ամաց կարեցին
 ըստենէ. և տարան երկրպագութի տաճարին. և
 իսպ իսակ երինջ մի լէ նմա՛ ընծայ. իբրև քննյն
 զենեց երինջն տեսանէր իմիւս երակին կաթն
 ելանէր փոխանակ արեան : Ասկ այլ քննայ քն
 և ամ ժողովուրդքն տեսին ըզքանչելիսն և զար
 մացան : Ասկ քահանայիդան մարգարէացաւ և
 ասէ, դուք ամքն զկաւեղէք. զի իսկ մին կուսի
 ծնելոցնէ փրկիչն իէլի : Ասկ յովակիմ յանձ
 նեաց զդուստրն իւր քննայից տաճարին. և յայ
 տնեաց նց զտեսիլն իւր. և զաւետիս հրշակին.

խնջն դնաց իտուէն իւր. և յետ սակաւ ժամանա
կաց հանգեան իխողաղութէ ինքն և կին իւր.
և մարիամ մնաց իտաճարին ընդ այլ կուսանան,
մինչև. ժիւտարեկան եղև. իսկ այլ կուսանքն
տեսանէին բան զարմանալի. իբրև ելանէին
կուսանքն իտաճարէն. մարիամ միայն մընաց
անդ իտաճարին. ձայն լսէին որ խօսէին ընդ
կուսին. իբրև մտանէին միայն տեսանէին ըզ
մարիամ. յերբ հարցանէին թէ ովէր որ խօսէր
ընդ քեզ. և նայ ոչ տայր պատասխանի:
Վարձեալ երբեմն տեսանէին իյաղօթելն մա
րիամու լոյս փայլէին. այլ կուսանքն պատմէին
քահանայիցն իտեսիլն. և քահանայքն ոչ հաւա
տային. դային և աղօթել տային և ոչ ինչ տեսա
նէին. նա՛ սուտ համարէին զտեսիլն կուսանա
ցն: Իսկ տեսիլ երևեցաւ քահանային, և ասե
քննեա՛ զկուսանդ և տես. թէ որնէ. ժիւ. տա
րեկան նա՛ տուր ամուսնանալ վիճակաւ. ով
ոք իժամ աղօթիցն իտաճարս դտանի. իբրև
առաւօտուն արձակեցան աղօթից. ասէ քահա
նայապետն. ամէն մարդ մէկ նշան իտաճարս թո
ղէք. և դուք իդուրս ելէք: Իսկ ոմն զմատան
ին եթող. ոմն զտիցն, կամ այլ իրք մի. իսկ յով

սէփ զուրաքն եթ ող. զ՛ն ոչ գիտէին թէ զինչէ
 և օսք քահանային. այլ ոչէր եղեալ այնպի. իբրև
 էլին ժողովուրդքն. քահանայն ասաց զուսան
 այն. ամէն կուս մինն նշանն առնել. իսկ մարի
 ամառաւ զուրաքն յովսեփայ. «Վարձեալ կո
 չեաց զժողովուրդք, և պատմեաց նյ զտեսիլն
 հրեշտակին. և ասաց ամէն մարդ առցէ զկու
 սն ի յամուսնութիւն, որ առեալէ զնշանն. »
 իսկ յովսեփ ասէ ես ծերացեալեմ ունիմ երի
 տասարդ որդիք և դստերք, ոչէ պարտ ինձ ա
 մուսնանալ. Լսէ քահանայն ոչ թէ իմէ հրա
 մանք, այլ աստուծոյէ հրամայեալ պարտէ
 կատարել. և ասաց ամէն մարդ զիւր նշանածն
 տանել և մարուր պահել, և հարսանեաց պատ
 րաստութի տեսանել. և յովսեփ առեալ զմա
 թիամ, և տարաւ իտուն. և ուրիշ խոց մի ետ
 իւրն. և խրատեաց զմարիամ հարկևոր լինել,
 և ոչ շրջիլ վայրապար ընդ ամ տեղին. և վերա
 կացու ետ նմա՝ զմեծ դուստրն իւր սողովէ և
 ինքն ելեալ գնաց ի յօտար երկիր. մնաց
 այնպէս երեք ամիս մարիամ.

Լսյաքան առ այս. յաղաղս գաբրիէլին

Բեռիսն Գաբրիէլ. և լէ Յոհաննէս. և Օ տարեայի

ժվ.

բրև մշտաւ իտաճարն խնկարկել և ետես
 յաջմէ սեղանոյն, այր ոմն ահեղ. զոր զա
 հի հարաւ ընդ տեսիլն նրոյ լըւ ասէր զա
 բարիայ ծնցի կին քո եղիսաբեթ, յարու մանո
 ւկ և կոչեցես զանուէն նր յովաննէս նա' եղիցի
 մեծ մարգարէ իմէջ ինչի. և գնացէ առ աջի

ժ. Օ.

նն, պատրաստէ զճանապարհս նր. նա եղեցի գլ
 լուխ ամ մարգարէից. գինի և զօղև մի արբցէ,
 հոգևով եղևոյի ևաւետաւոր արքայուէ, նա՛
 եղևցի ըսկիզբն յօրինաց և հաւատոյ. նօվաւ
 եղևցի ուրախութի նահապետաց և մարգարէից.
 նա՛ եղևցի պատճառ ամ բարեգործութե. նօ
 վաւ արբին բազում մեղաւորք. նօվաւ հաստա
 տի հաւատք, ևսիւնք եկեղեցոյ. նօվաւ շինին
 տաճարք ևսիւնք և տուն ար. նօվաւ կանգնին
 սեղանք. ևխառնին մարգիկք ընդ հրէշտակս.
 նօվաւ մարգիք յերկինս ելանեն. և գեք ան
 դունդս կործանին. ևայլ բազում բանիւ աւե
 տիս տայր զաքարիայի. ևնա՛ ասէ դժոճարինէ
 ինձ աւատալ զայս զի ես ծերեմ. ևկիննիմ անց
 եալէ զաւուրքն իւր, ո՞վ կարէ ծնանել. և ա
 սէ գաբրիէլ ոչ հաւատացեր ինձ, եսեմ գաբ
 րիէլ մեծ, որ կամ միշտ առաջի ար. վս այն երև
 եցայ քեզ իկերպս մարգկային. զի կարացես դի
 մանալ. ևեթէ փառքնիմ ցուցեալէ քեզ. դու
 յայժմ մեռեալէ իր, իասէ փառաց իմոց. սպա՛
 կապեալ եղևցի լեզու քո, այլ ոչ կարացես խօ
 սել մինչև ծնանի մանուկն. նօվաւ արձակի լե
 զուքո, ևգնաց ինմանէ հրշիկն իւրեւ ել զա

Քարիայ իտաճարէն, հարցանէին ժողովուրդ
քն թէ ի՞նչ էր այդ չափ յամեցար իտաճարին. և
նա՛ նշանացի խօսէր. թէ տեսիլ տեսայ, զի կա
պեալէր լեզու նր. և մերձեցաւ առ եղիսաբեթ,
և յղացաւ. մինչ՛ զ. ամիս զանձն թագուցնէր.
և ոչ ասէր ումէք. Սէլ յետ՛ զ. ամսոյ աւետե
ացն զաքարիայի. և յղու թեանն եղիսաբեթի.
Սէլ եղև զի մարիամ դնայր ի յաղբերն ջրոյ. և ջ
գաբրիէլ հրչեակն ի կերպս մարդոյ. ետ ող ջրն
մարիամու. և ասէ ողջոյն ընդ քեզ մարիամ լի շն
որհօք ար ի քեզ. զի գտեր զչնորհս ար : Սբբև
լուաւ մարիամ երես դարձոյց ի նմանէ և փախ
եաւ ի տունն և փաքեաց զդուռն, և զարհուր
եալ դողայր և ասէ ի միտս, և քննէր թէ ո՞ր ի ինչ
իցէ աւետիքս ի յանժանօթ մարդոյ. և կամ
նա՛ ինչ գիտէր զանունիմ, մի թէ պատրօզ որ
իցէ. կամ ինսաբել զիս. մինչ դեռ նա՛ զայս ի
մտաւ ամէր յանկարծակի երևեցաւ այրն այն
իմէջ տանն և ասաց ողջոյն ի քեզ մարիամ լի շն
որհօք ար ընդ քեզ զի գտեր զչնորհս ար. զի որ
ծնանելոցէ ի քէն որդի ար կոչեսցի, տալոցէ
նմայ ար արժ զաթուռն դաւթի հօր նր. և թագ
ւորեսցէ ի լիք տանն ինչի. և թգրու թէ նր

վասնճան մի՛ լինցի : Մէ՛ս մարիամ ող լինցի ինձ
 այտ որ անփորձեմ՝ իմարդոյ . և կուսեմ մարմնով
 ուստի լինի որդի առանց մարդո՛ւ , մի թէ կամիս
 խաբել զին , ել արտաքս , զի ոչ կարեմ հաւատալ
 այտոյ սուտ բանից . զի ոչ որ գիտասցէ գալն քո
 և գնալն . և թէ ոչ ելանես իտանէս , ձայնեմ որ
 դոցն յովսեփա՛ . գան և արտաքսեն զքեզ անար
 գանօք : Մէ՛ս հրշիակն գիտեմ զի կոյս և անարա
 տես . անմեղես և իչարէ զատ իմէ՛նչ կանանց
 աղգի . զի վն իւր սատրաստեաց զքեզ ար . և լը
 քեզ հաճեցաւ , և քաղցրացաւ անձ . զի դու ես
 տանար և տեղի բնակուե՛ նք . քան զի որ ի քէն
 ծնանելոցէ՛ ի հոգւոյն սրբոյէ և ճշմարիտ անձ .
 զի առանց մեղաց՝ և առանց մերձաւորուե՛ ծը
 նանիս . զի հոգին սքեկեացէ՛ ի քեզ . և զօրու թի
 բարձրելոյն հովանի լինցի ի վր քո զի այն անձն
 բնակէ՛ ի յորովայն քո , որով արարածք ըստեղ
 ծան . զի այն անձն բնակէ՛ ի քեզ . որ ակն արկելն
 իւրում անարարածք սարսին և շողան . զի այն
 անձն բնակէ՛ ի քեզ . որ արեգակն և լուսինն և
 անաստեղք նովաւ շրջին . զի այն անձն բնակէ՛
 ի քեզ՝ որ . թ . դասք հրշիակք առաջն նք գողան
 բարեբանեն օրհնեն և գովեն . բայց ահէ փա

ուսց ամուսն ոչ կարեն հայիլ ինա՛: Եւ մարի
ամայր դու երկնչիմ իքէն, զի միաքիմ ոչ կա
րեն հաւատալքեզ. զայտ բաներդ որ դու ասա
ցեր. Թէ արարածք ամ ըստեղծուածքեն, եր
կինք և երկիր ինմանէ դողան. արեգակն և լու
սինն բանիւ նր շրջին. զի ասես Թէ դասք հրեշ
տակաց ոչ կարեն հայիլ իմեծուէ փառաց նր.
Լեզարծել ասես Թէ յորովայն քո բնակի, զայտ
ոմ կարեմ հաւել. զի արեգակն նր ըստեղծու
ածնէ ոչ դք կարե հայել և տեսանել զերեսս ա
րեգականն. զի ես ոմ կարեմ հաւել Թէ արեգա
կանն ըստեղծողն Թէ յարգանդնիմ բնկեացէ
և ոչ այրեացէ զիս. կամ այն որ դասք հրշակց զր
հուրին և ոչ կարեն հայիլ զերեսս նր. բնակեացի
յարգանդի իմ, և ոչ այրեացէ զիս. ան հարինէ
ինձ հաւելքեզ զայտ որ ասես. մի Թէ դու այն
ես որ խօսեցար ը և այի ամանալ իպտղոյն ճաշ
կելովն արտաքսեցաւ յինքն, և արտաքսեաց ըզ
մեզ իդրախտէն: Եւ Թէ մայրն մեր և այ ինս
սինն օձին. Թէ քննեալէր. փութապէս չէր հա
ւատալ. և չէր կերեալ իպտղոյն, դեռ ևս իմէջ
դրախտինէր ինքն, և մեք ամ ծնընդօքն նր. զի
ասաց օձն Թէ երբ ուտես իպտղոյդ ամ լինիս,

զիու թապէս առանց քննութեան հաւատացին և կերան. և թմ ծնընդոմն դերի եղան ի ձեռն սպայի զի այս էն է ճ. տարիէ. թմ ծնունդն ադամայ ի դժոխս տանջին, վն միո՛ բանի. վն այն ոչ կարեմ հւանլ քեզ զի այս մեծ բաներդ որ դու ա սես. մարմնեղէն բնուէ զայս ոչ կարէ տանել լսէ հրշակն գաբրիէլ. եսեմ մեծն գաբրիէլ որ կամ առաջի թծու թէն. նա՛ առաքեաց զիս առքեզ կերպիւ մարդկային. զի մի զարհուրեսցիս. եթէ ցուցանեմ փառքնիմ քեզ ոչ կարես դ իմանալ. ի եսեմ որ աւետիս տրւի զաքարիայի և ոչ հաւատաց ինձ. վն որոյ կապեցի զեզու նր զի այս. զ. ամիսէ որ յղացեալէ աղգականն քո եղևաբեթ. զի ոչ բանայ զեզուն զաքարիայի մինչև ծնցի զմանուկն վն չհաւատալոյն կապեցի զեզու նր. զի դու հաւատայ ինձ. զի ոչ եմ պատրօղ իբրև սատանայի. և դու ոչ և այի ( ) և այի պտուղ անիծից և ի քէն պտուղ օրհնութեւ. և այի դրախտն փակեցաւ. և ի քէն բացւ և այի զփուշն մեղաց. և ի քէն վարդն քն և այ և խաւարեցաւ մարդիք. և ի քէն լուսաւորին և այի անէծք. և ի քէն օրհնուին և այի ցաւք և տրտմուին. և ի քէն խնդուին և ուրախութի,

և այլ մահ, և ի քէն կեանք. և այլ դառնութի
 և ի քէն քաղցրութի, և այլ խռովութի այ ընդ
 մարդկան. և ի քէն հաշտութի այ ը մարդկան :
 Ուրախ լեր և հաւատայ հարսն այ երկնաւորին
 Ով սրբութի պանծալի և թագութի, գովելի սր
 տիրութի : ( ) Ի այսուհետև գովեն զքեզ սերով
 բէք, և քերովքէք փառաւորեն, դաբրիելեան
 քս և միջայելեանքս, և իմ դասք հրեշտակաց եր
 գաբանեն զքեզ. աղաչեն զքեզ իմ պարք մար
 գարէից և նահապետաց զքեզ գովեն և ի քէն
 խնդան իմ ազգք և աղինք զքեզ երանեն, ը զ
 քեզ աղաչեն իմ հետցլք : ( ) Եւ եթէ հետս ինձ
 Վպա՛ թէ ոչ հաւատաս պատուհաս առ նուս
 նման զաքարիայի : ( ) Երբ մարիամ զայս բանս լը
 սեց երկեալ ի հրշմկէն, և ոչ ասաց Վնսխն մի
 այլ հակառակս այլ խոնարհութի հնազանդեալ
 հրշմկին ասելով. Թէ ես չունիմ տեղ սատանա
 յական բանի : Վպա՛ թէ հրշմկ այ ես դու, քո
 աւետիքն հաստատեցի ին. եղևցի ինձ ը բանի
 քում. ահա՛ կամ աղախին ին. զն նա՛ ինքն գիտե
 որ իմ բստեղծողն ուն և կամի այնպէս արասցէ
 կամք նիս իսկ հրշմկն երկրպագեաց սր կուսին
 և ասէ զիս թայ երթալ առ ազգական քո եղի

սաբեթ, անդ տեսցես ըսքանչեղիս որդւոյն քո՝
և մի սասացես ումէք զայս բանս. մինչև ինքն
յայտնեսցէ. և գնաց ինմանն հրշնկն: Ասկ մա
րիամ գնաց առ ազգականն իւր եղիսաբեթ. եւ
ընդ յառաջ մարիամու. իբրև տեսին զմիմեանս
ողջոյն ետ մարիամ եղիսաբեթի. խաղաց մանու
կն յորովայնի մօրն. երկրպագեաց յորովոյն սք
կուսին. ինքր քուստ ձայնէր բարբառով մօր
բերանովն. ահա՛ մայր գառն այ իմոյ եկեսցէ
առ իս. օրհնեալես դու՝ իկանայս և օրհնեալէ պը
տուղ յորովայնի քո. իբրև եղիսաբեթ ասէ ուս
տիէ ինձ այս, զոր լու՛ւ՛ ձայն օղջունի քո յակա
նջոյն. խաղաց մանուկս յորովայնի իմում. երկր
պագեաց և սաց զայս բանս. Աքրանի որ հաւա
տացէ: Ասկ մարիամ ասէր մեծացուցէ անձ
նիմ զտր, և ցնծացէ հոգի իմ՝ անվ փրկչաւ իմով
և զփոխն լման ամէնն ապաց: Ալ անդ մնաց մա
րիամ ամիսս. գ: Ասկ յորժամ եղև ծնունդն
եղիսաբեթի. առաջեաց զմարիամ՝ իտունն յով
սեփայ և սաց դու գնա՛ ի քո տեղն կաց, զն
տր առաջնորդեսցէ քեզ ոմկ և կամիս. և մարի
ամ գնաց իտուն իւր: Ալ իբրև ծնաւ եղիսա
բեթ զորդին իւր. և եղև. ը. աւուր ծննդեանն՝

եկին աղաականքն նր զԹՎ փատեցեն զմանու
կն, և անուն դիցեն նմա՝ հարցին եղևաբեթի
Թէ զինչ դիցուք զանունն. առե եղևաբեթ
յովհաննէս կոչեցէք զանուն դորայ: Իսկ նոր
ասեն զի ոչ ոք կայ ազգիքում յովհաննէս. ապա
հայրն սր լեզու չունի իբր մեռած համարիմք
զաքարիայ դիցուք իւր հօր անուն: Լսե եղև
աբեթ զհայրն հարցուցէք. իբրև հարցին զա
քարիայի. խնդրեաց տախտակ. և գրեաց Թէ յով
հաննէսէ անուն դորայ: Իբրև ԹՎ փատեցին
կոչեցին յովհաննէս: Լսեալ զաքարիայ զման
ուկն իսիրկն իւր. ապա բացաւ լեզու նր մար
գարեացաւ իսր որդւոյն իւրոյ և ասեր ( ) որ
նեալ ար ար ի լե, որ այցել և արար փրկուԹի
Ժողովուրդեան իւրոյ. փոխն լման ասաց: Իբրև
տեսին այս մեծ ըրբանչելիս. ահ ար անկաւ իսր
ամենեցուն, և ասերին. Թէ կամքն նե մանուկս
և կամ մեծ մարգարե: Իբրև զ. ամսկան եղև
տղայն յովհաննէս. նա՛ ծնաւ քն իբեթ զէ հեմ.
իսք կուսէն մարիամայ: Իբրև լուաւ հերով
դէս Թգրն կամէր ըսպանանել զքն, որոալ ձե
ռամբ մոգուցն: ԻԹէ լուան որ նր երկրպա
դին քի. և գնացին լե այլ ճանպրհ: Իբրև ետես

հսկ
հսկ

հերովդէս որ խաբեցաւ իմոգուցն, առաքելոց
կոտորեաց զամ մանկունսն բեթղազէ մի: Եւսկ
եղիսաբեթ առեալ զմանուկն յովհաննէս և
փախեալ դէպ ի լեառն. հանդիպեցաւ սպա
ռած քարի մի, և դարձաւ յետս եղիսաբեթ.
ասա՛ դահի ճքն հասին. գոչեաց առ տր և ասէ
օրհնեալ տր ան ինչի. զի դու շնորհեցեր ինձ
զմանուկս այս, և ուրախացուցեր զպառաւելս
դու տր պահեա՛ զորդիս իմ, և մի գալարին աղիք
իմ կսկծանօք: Եւ յն ժամայն պատառեցաւ քա
րն, և առաւ իմէն զմայրն հանդերձ որդովն,
մինչև. Ե. ամիս Եւսկ գահի ճքն դարձան, կալն
զաքարիա՛. զոր ըսպան թիւրն փոխանակ որդւոյ
իւրոյ իմէջ տաճարին. և յետ. Ե. ամսոյն հրշակ
երևեցաւ եղիսաբեթի, և ասաց թիւղէ զմարմին
զաքարիայի, և դու մի հոգար վն մանկանն. քան
զի երկիր կըլեալէր զմարմինն զաքարիայի. բայց
թաղումն ոչէր կատարեալ. և եկեալ եղիսա
բեթ իտուն իւր, և մնաց մանուկն ի լեառն ը
հրեշտակս, մինչև. Է. տարի. զոր յետոյ եկն ի յոր
դանան գետ, և մկրտեաց զքն. զի ամենքեան
ակն ունէին նմա՛ թէ նայէ քնն. զոր յետո՛

յայտնեցաւ այսպէս:

Եւսկ

137

Եւսկ

սկ յետ. զ. ամսոյ աւետեացն դաբրիէլն.
Եկն յովսէփ և մտեալ իտունն մարիամու,
զի տեսցէ զմարիամ և մարիամ լուաց զոտս յով
սէփայ. և եդ սեղան առաջի. և հայեցաւ յով
սէփ զորովայն կուսին մեծացեալ. նա՛ տրամե
ցաւ յոյժ. ել և տխուր դնաց առ ընտանիսն իւր
կոչեաց առ ինքն զսողովմէ դուստրն իւր, և
ասաց նմա՛, Թէ մարիամ յղիէ. գնա՛ ծածկաբոր
և տես Թէ ըստոյդէ, պատմառն իմացիր. Թէ
ուստի եղև այտ, կամ ով արար: Իսկ նայ գնա
ցեալ եսես որ յղիէր: Բայց քանի որ հարցան
էր, լայր և ոչ ինչ ասէր. իսկ սողովմէ եկեալ
պատմեաց հօրն Թէ ըստոյդ յղիէ. քանի որ հար
ցանեմ լայ, և ոչ ինչ տայ պատասխանի: Եւ սէ
յովսէփ ցտղովմէ ես զքեզ պահապան եդի նք
այտ ինչէր որ դու արարեր. նախատինք և ամօթ
եզանք ամենեցուն. և ինքն տրամեալ և տարա
կուսեալ գնաց առ մարիամ և ասէ, այտ ինչէ
զոր դու գործեցեր. զմեզ ծաղր արարեր իմէջ
իէլն. զի նամ երիտասարդք և կուսանք, պահել
են զկուսուէն իւրց. և դու միայն կողոստեալ
և զրկեալ ի կուսութի. այլ ես ոմ կարեմ չր ջիլ
իմէջ մարդկաց. և այլ բն մ բանիւք նախատեր

և ահա ցուրանէր թէ ըստոյգն ասա՛ որ արար
զայս. և մարիամ լայր և արտասուճէր, և ոչ ինչ
տայր պատասխանի. և նա՛կ շտամբեր ասելով թէ
ոչ ասես ինձ ծածկաբար. ի մէջ հրապարակի
տանջանօք ասել տամքեզ. և խայտառակեմ, զի
միքն գիտեն, որ ես անմեղեմ ՚ի դամանէ. զի այն
օրն որ զքեզ իտուն բերի. թողի գնացի, ահա՛ այ
սօր եկի. ըզորդն ասէ. Վշու ասէ մարիամ թէ շի
տակն ասեմ, վախեմ թէ և ոչ հաւնիս. ասէ յով
սէ փ թէ ըստոյգն ասես հաւնիս. Վշու մարիամ իմ
վկայն ասէ, և գաբրիէլ հրշակն. զի յիս մեղաչ
գոյ. զի ես այն օրն որ դու գնացիր. ելեալ դնոյի
աղբիւրէն ջուր բերել. յանկարծակի այր մի ող
ջոյն ետ ինձ. և ասաց ուրախ լեր բերկրեալ ասր լը
քեզ. և ես փախեա՛ ինձանէ, և եկեալ մտի իտու
նս, և փակեցի զդուռն. և անցեալ ժամ մի, աստի
որ յանկարծ երևեաց իմէջ տան իմոյ կրկին այրն
այն, և ասաց ողջոյն լը քեզ մարիամ լի շնորհօք
ասր լը քեզ. զի գտեր զշնորհս աս. և ես ասացի թէ
զայր ոչ գիտեմ. ուստի լինիցի ինձ այդ. զոր դու
ասես. և նա՛ ասաց թէ որ ի քէն ծնանելոցնէ. ի
հոգւոյն սքոյէ. և որդի աս կոչեսցի. Վշու պատ
մեաց ինձ թէ ես հրշակոյն գաբրիէլ, որ կամ

առաջի աթոռո՛ւ աստուծո՛ւն : Այլ ասաց զամ զոր
ինչ ասացեալէր ելու՛եալ ի հրշիճէն . զամ մի ըստ
միողէ պատմեաց յովսէփա՛ : Իսկ յովսէփա՛ աս
աց դու գիտես . զայս քանս զոր ասացիք զ զամ
ըստոյգ իրաւապէս այսպէ՛ց եղև : Ասէ յովսէփ
թէ սէտես հա՛տմ այլ ոչ որ հա՛տայ . զի լաւն այ
նէ որ ոչ իմանա՛ որ տանիմ զքեզ ի հերուաւոր գի
ւղ մի , եանդ թողում զքեզ . զի ոչ կարեմ վսքո
նախատ կրեմ իսկ մարիամ լայր եսուգ առնէր
Այլ յովսէփ իտրտմուէն ննջէր . ե իտեսլենն
երեւցաւ հրշիպտն գաբրիէլ հրեղէն գաւազ
նաւ . զոր ի յահէն մերձէր իմեռանիլ յովսէփ .
եւ հացուցեալ հրշիպտն յովսէփա՛ ասելով . ոչ եր
կնչիս դու յինէն . ընդէր տրտմեցուցանես ըզ
մայր թգ՛րին իմոյ . քան զի որ՛նմանէ ծնելոցէ
ի հողւոյն սքե՛ . ե որդի մայ կոչեսցի Այա՛ դու
եւ զգուշուք ծնեա՛ կուսին , ե մի տրտմեցու
ցաներ : Իսկ յովսէփ զարթուցել ի քնոյ անտի .
երկիրպագանէր մարիամու եասէր , մի տրտմիր
մարիամ ծառայեմ քեզ . եպաղոյ յորովայնի քո .
զի ի քեզեմ մինչև իմահ ծնեմ քեզ . զի յայտնի
եղև ինձ . իտեսիլ հրշիպտին . զամ զոր ինչ ասացեր
վսաւեաեացն գաբրիէլ ի ճմարիտի , ե այլ ըզմ

բանիւք ուրախացոյց զմարիամ. մի ինչ երկնչեր
այսուհետեւ, զի դու ուրիցես, և ես ըքեզ լինիմ
այսքան բանիւք մտիթարեաց յովսէփ զմարիամ.
զոր յետո՛ լուան քննյալսքն զայս ան

Յաղթս Իրճո-Ռեան Արիմուհւս Սի

Բերե լսեցին քննյալսքն Թէ յովսէփ եկեա
լէ. առաքեցին առ նոյ սարկաւազմի. զի
իմաց արացէ յովսէփա՛ զն պատրաստուե

հարսանեաց և պսակ դնելոյ. Ի բերե գնաց սար
կաւազն իտուն յովսէփայ. և ասաց խօսքն և զպս
տուէրն քննյալսին. և յովսէփ մեծարեաց զսար
կաւազն իսեղան հացի. մինչ դեռ հաց ուտեր
սրկգն. հայեր և տեսանէր յորովայն կուսին մե
ծացեալ. և գնաց սրկգն պատմեաց քննյալսին.
Թէ մարիամ յղիէ. Իսկ քննյքն ոչ հւտցին ասե
լով Թէ յովսէփ այր արդարէ, ոչ առնէ այնն
չարուի. բայց պառաւմ յղեցին. զի տեսցէ զմա
րիամ. իսկ պառաւն եկեալ ասաց քննյին. Թէ
ծանրացեալ յղիէ. զոր յետո՛ մարդ յղեցին յովսէ
փա՛. և ասեն այր դու. զայտ ինչէ որ լսեմք վնքո
զի մէք զքեզ արդար գիտեմք. այդ ինչէ զոր
դու գործեալես վայ քեզ Թէ արարեալ իցես
զչարուիդ. զի ոչ ամաչեցեր իծերուիդ և ի յա

լեացդ։ Ասէ յովսէփէս ոչ գիտեմ զայտ բանդ
 զոր դուք ասէք, զի այն օրն որ ետուք ինձ զաղջի
 կդ. եւս թողն իտան իմում, և գնացի ես ի գործ
 սիմ և ոչ գիտեմ զինչ պատահեցան դմա՛ զոր յայ
 ժմ եկեալեմ աստ։ Ինդորում՝ հրաւիրեալ ըզ
 ջուրն փորձութէ ասելով կարես ըմպել զջուրն
 փորձուէ. և նա՛ ասէ դուք գիտէք. և տըւեալ
 յովսէփու զջուրն և էարբ. և ոչ ինչ վնասեաց. և
 դժ ձկ կոչեցին զմարիամ և բերին յատենն դամբ
 տանին, հարցանէին զմարիամ թէ ով արդ զայդ
 լսկ մարիամ լայր, և ոչ տայր պիտիսնի. և ահացու
 ցանէին զնայ և ասէին. մեք գիտեմք որ յով
 սէփու անմեղէ այդմ գործոյ և աայ դու ինչ կա
 սես վնքս։ Լսկ մարիամ լայր և ոչ ինչ ասէր։
 Ասենք չքն ոչ կարես զերծ անիլ իձեռնց մերոց
 մի վախեր ասէ զճմարիան. թէ ով արար զայդ,
 զիք զնք տացուք. և թէ ոչ ասես այրել տամք
 զքեզ որ այլոց խրատ լիցի. զի ոչ գործեն այսոյ
 չարիք։ Եւ մարիամ լալով ասաց, թէ ըստոյդն
 ասեմ ինձ ոչ հաւատայք։ Ասենք չքն ըզորդն
 ասա՛ որ հւտմք։ Ասէ մարիամ վկայնիմ ասեմ և
 հրչիպտն դաբրիէլ. զի անփորձեմ ի յախտից մեր
 ձաւորութէ. զի յորժամ տըւաք զիս յովսէփայ.

տարեալ զիս ջուկ տուանի եդին զիս. և խրատեալ
զիս պատրաստ կենալ. և ինքն գնացոյ ի բբե ելի
Թէ գնամ ի յագբիւրն ջուր բերից. նա տեսի այր
մի որ ասաց ինձ ողջոյն ի բբե ի բբե լտեցի զբանս
զայս. առ ի զկուժն ջրոյն և փակեա՛ն ինմանէ. և
գնացեալ մտի ի տուանիմ. և փակեցի զդուռն և
կայի դողալով վս բանին. Թէ ո՞ր ինչ իցի ողջո
յնս ան ծանօթ մարդոյս. և մինչ դեռ զայս խոր
հէի. դէ՛ ձլ յանկարծ օրէն կրկին երևեցլ այրն
այն և ասաց ողջոյն ի բբե մարիմ, զի գտեր զչնոր
հս ան. և պատմեաց նց զիմ զոր ինչ ասելեր, և ի
ասել հրշիակին, Թէ սբ հոգին եկեացի ի բբե. և
զօրուի բարձրելոյն հովանի լիցի ի վրքս. և զայս
ասել գնաց հրշիակն. և ինոյն օրէ եղև այստ. Եթէ
հւնոյ բբարի. և Թէ ոչ դուք դիտեք. իսկ ի հն
այքն բղմքննուի արարին. և ասացին Թէ պար
տե ին ծնանի ի կուսէն. բայց չի հաւնոյ Թէ
սայ իցի սբ կոյսն. և Թէ սա լինի մինչ դեռ ի
տաճարինէր. անդ լինի զիջուամ սբ հոգւոյն
բնակի ի սամ. իւեր ի տաճարէն ի դուրս և ի յօտր
տան լինի. և իմքն հաւանեցան այս խօսիցս. և
ոչ հւնոյն մարիամու. և դէ՛ ձլ ասէն մարիամու ոչ
հւնոյք զայտ բաներտ որ ասես. զի տամք զբբե

ջուրն փորձուէ. յերբ ոչ ասացեր զճշմարիան. և
 մարիամ ասէ, ասացի ըստոյքն և ոչ հաւատայք
 դուք գիտեքք. ավեք ի ջրոյն, թէ սուտեմ թող
 պատուհասէ զիս: Եւ բռե ետոյն ի ջրոյն խմեց,
 և ոչ ինչ վնասեաց նմա. զի այն ջուրն էր ինչաց
 ւոց երդումն ի սովսէսէ էր մնացեալ: Եւ ոչ ով
 ըմպէր ի ջրէն թէ սուտ լինէր ուռչէր և պատու
 ւեալ սատակէր. և թէ անմեղ լինէր ոչ ինչ վը
 նասէր: Եւ արձէլ ոչ հաւատացին մարիամու. և
 տուն ի ձեռն կանանց, զի տարեալ տեսցեն ի
 ծածուկ տեղիս զկուսութի նր. ի բռե եկին ա
 սացին թէ աղջիկս մարմնով կուսէ. և ծանրա
 ցեալ յղիէ. զի խաղա՛ մանուկն: Եւ բռե լսեցին
 ի նոցա կոչեցին զյովսէփ ետուն զմարիամ, զի
 պահեացէ զաղջիկն մինչ ի ծնունդ նր, զի տես
 ցեն թէ զինչ լինիցի: Եւ առեալ յովսէփ ըզ
 մարիամ և տարաւ ի տուն իւր: Եւ յաւուրն յա
 յնմիկ հրաման ել օգոստոս կայսերէ Ֆազիր
 առնել. և ամէն մարդ բնական ի հայրենի երկիր
 իւր: Եւ յովսէփայ հայրն ի բեթղէ հէմեր, և
 գրեցին զյովսէփ ի վր բեթղէ հէմի. և առեալ
 զմարիամ և տարաւ ընդ յինքեան, և բնակեցան
 ի բեթղա հէմ:

Ս.Բ.

Ս ան ճնընդեանն ՚Բսի՛ ՚խօք այրին. ժիծ

 լ յորժամ գաբրիէլ առաքեաց սբ կու
 սին աւետեաց վն յնի. յայնժամ աստղ
 մի ելաւ ՚ի ճնդկաց երկ իրն, մեծ և սյայծ առ .
 բայց ցած և խոնարհ. զի ՚ի ճնդ ուստանէն զատ
 այլ տեղ չերևէր. բազում իմաստասէրք ժողո

ժիծ

45

վե

վեցին վն աստեղին, և քննուի արարին և ոչ կա
 րացին իմանալ. զի որ ըստ օրէ մեծացաւ աստղն
 մինչև. խ. օր. և եղև աստղն մեծու թին լուսնի
 չափ. և երևէր իմէջ աստղին իկերպս կուսի և
 մանուկ մի իգրկին Վսկ մեծ վարդապետն նոյ. խ.
 օր պահօք և աղօթիւք աղաչէր զմծ յայտնել
 նմա՝ զքնուի աստղին. իսկ իկատարել. խ. աւու
 րն տեսիլ երևեցաւ վարդապետին և ասաց թէ նը
 շան աստղին այնէ որ ծնաւ քն ի յերկիրն եէմյ
 իբրև լուաւ մելքոն թգրն առաւել իբրև. գ
 հազարապետ և. դն. հեծելով. և ի ճանապարհ
 ընկաւ. իբրև ելին ի ճանապարհն, աստղն առաջ
 նորդ եղև նոյ. իբրև եկին և հասին պարսկաս
 տան. ել գասպար թգրն և մեծարեալ պատու
 եաց զնս և ասէ այտ ինչ բանէր քո աստ գալն.
 և կամ ուր կամիս գնալ Վսկ մելքոն թագին
 պատմեաց նմա՝ զմմ, և եցոյց զաստղն հաւնոց
 և ուրախացաւ գասպար թգրն և նմա՝ առեալ.
 դն. մարդ, և գ. հազարապետօք ելան ի ճապարհ
 իբրև հասին երկիրն յարաբացւոց. գնոց ընդ
 նս յառաջ բաղասար թգրն յարաբացւոց. և
 մեծարեաց զնս և տարեալ իտուն և պատուեաց
 զնս և ասէ, այտ ինչպէս բանէ ձեր. ք. պատո

Հական Թգրաց գալդ . և նք ասացին Թէ այս
աստղս որ շրջի ընդ մեզ և առաջ որդէ . նշան
ծնրնդեանն լի, որ ծնեալէ յեւմ, և կամիք
գնալ երկրպագութի լի : խակ նա՛ հաւատցլ
և ուրախութի նա՛ և ու առեալ . դ՛ հազարապետ
և . դի . զորականօք ելաւ ընդ նս . որ եղեն ամ
գունդք նց . դ՛ . Թգրց . ժք . հազարապետօք և
բժան հազար հեծելազօրօք . մինչև . եօթնս ա
միս ուկէս գնացեալ հատին եւմ . և անդ ծած
կեցաւ աստղն , զի դեռ չէր ծնեալ քս . վասն
այն ոչ երևեալ աստղն . իբրև լսեցին եւմացիք
և Թգրն հերովդէս զահի հարան և ասեն զինչ
իցէ այս յանկարծ ժամու հեծելի գալս . մի Թէ
Թշնամի իցէ . և խաբէութի եկեալիցէ փութա
պէս ժողովեալ զամ հեծեալսն . և կամէր ելան
ել հերովդէս , և կա վիլ ընդ նս : խակ իշխանքն
և մեծամեծքն ասեն , որ լեր Թգր , զի դոքս
մինչև աստ եկեալեն խաղաղութի . իսկ դու սա
կաւ մի համբերեաց , զի առաքեացուք առ նս
արք իմաստունք . Թէ ունին չարութիք , ել ջուք
իպատերազմ ընդ նս . և Թէ չունին չարութիք
ամ իւրց բանն առաջ նորդեացէ , զի ուր կամին
գնալ . և հաւանեալ հերովդէս . և ընտրեցին

արք իմաստունք. և բազում ընծայիւք առեալ
գնացին իմէջն՝ և ողջունեցին զմիմեանս թա
գաւորքն և իշխանքն . և հարցեալ զիրան վն
գալտեանն թէ այս. գ. օրէ որ աստ նստեալ
էք, զի անուշահոտուի՞ ձեր լցեալէ զքաղաքս
մեր. նա՛ գուք ել ևսուտ ոչ առնէք ընդ թա
գաւորին մերո՛ այտ ինչպէս բանէ. և կամ ուր
կամիք երթալ . և կամ թէ մեծ վաճառական
էք. ասացէք յիմանամք և գնացեալ պատմես
ցուք թագաւորին մերոս խնկ մեջքոն ասէ ոչ
վաճառականեմք, և ոչ այլ ինչ խնդիրք ունիմք
զի մեք. գ. թագաւորք եմք հնդկայ. պարսից
և յարաբացւոց. մեք լուծեալ եմք թէ քն ծըն
եալէ ՚ի յաշխարհս ձեր . առաջնորդութիւն աս
տեղին եկեալեմք մինչև աստ. զի այս. գ. օրէ
ծած կեցաւ աստղն. և մեք վն այն նստեալեմք
աստ, մինչև երևի աստղն և ասպա՛ գնացուք.
և նք գնացեալ պատմեցին հերովդէի. թէ. գ.
թագաւորք են, և անթիւ հեծել. մեծամեծք,
և բռնաւորք. բազում ընչիւք և ապրանօք արք
իմաստունք և կորովամիտք . բայց ոչ կարացաք
յիմանալ զմիտս նյ՝ իսկ հերովդէս ասէ չարեն
խորհուրդք դոցա՛. զի խաբէութիւն խել զթա

գաւորութիւն իմ, եւ յուր և պատերազմեացուք
ընդ նոյն խակ շխանքն ասեն թագաւոր ողջ
կաց. զի նորա՛. ք. թագաւորքեն և բազում
հեծել. թէ գուցէ նորա՛ յազթեսցեն. յայն
ժամ գերեն և աւիրեն զամ յերկիրս մեր, ո՛չ
արասցուք այտպէս այլ փորձեսցուք զնոսա՛. զի
առաքեսցուք և մեծարեսցուք զթագաւորսն
և զշխանս նոյն. իսկ հերովդէս հաւանեցաւ ի
խրատու նոյն. և գնացեալ մեծարեցին. թէ եկ
եալ մտցեն ի քաղաքս սակաւ մարդօք ան մեղ
են. եթէ ոչ եկեսցեն գիտացիք որ թշնամիք
են. իբրև գնացին մեծարեցին զթագաւորքն
թէ թագաւորն մեր կամի մեծարել. պատու
եւ և խօսել և ստանել զձեզ ի նորում ելեալ
թագաւորքն շխանօք իւրեանց. առանց հե
ծելի մտան ի քաղաքն եկմ. և տեսին զթագաւ
որն հերովդէս. իբրև տեսին ողջունեցին զմի
մեանս. նստան և խօսեցան կերան և լիացան և
լուսէ հերովդէս ինչպէս եկես շէք ի նոյն կաց
ասեն մոգքն ինչ տեղէ ծնեալ յն նորածին
արքայն. կամիմք տեսանել զնա՛ և երկիր պագա
նել նմա. իբրև լուաւ զայս հերովդէս ան մեծ
անկաւ ի վեր նոյն. և ասէ մեք զայտ ոչ գիտեմք

Խակ՝ մոզն ասեն զարմանք այսեն մեք՝ ի հեռաս
տանէ գիտեմք, և դուք ի սօտո՛ ոչ գիտեք ։
զն այս . Ը . ամիսէ որ մեք իմացեալեմք և իճա
նապարհ ելեալ կուգամք . և իճեր երկիրս
ծնեալ ոչ գիտեք ։ Խակ հերովդէս առաքեալ
առքահանայսն և եհարց ինոցանէ թէ ուր
ծնանիցի զնն . և նորա՛ ասեն ի բեթղաշէմ
հրէաստանի ի քաղաքի դաւթի ։ Խակ հերով
դէս ասէ ընդ մոջսն դուք ուստի գիտեք զնա
Լսեն մոզսն գիր ունիմք մատամբն այ, գրո
եալ և կնքեալ . նովա գիտեմք ։ Լսէ հերով
դէս բերեք զգիրս ձեր . զն բացցուք և տես
ցուք ։ Լսեն մոզն մեզ չի կա՛հրաման բանալ
և կամցուցանել այլոց ։ զն որ գրեաց՝ և կնքեաց
նոյն ինքն բացցէ ։ Եւ բարկացաւ հերովդէս
և ետ կապել զնն . և առ ժամայն շարժեցաւ
տունն, և փլաւ յապարանս թագաւորին . 5Բ .
հոգի ներքե հողի մեռան . և ելաւ որդի հե
րովդէին . և բարկացաւ հօրն, և արձակեաց ըզ
մոզսն և հաշտեցոյց զհայրն իւր ընդ նն . սի
րով և ընդուներու թէ ու զարկեաց զնն և ասե
նք առաջնորդեցէ ձեզ ուղ և կամիք ։ Խակ հե
րովդէս ասէ յորժամ գտանէք զմանուկն բե

րէք ընդ ձեզ զի ևս երկիր պագից չ՛ ձեզ . կա
մէր խաբէութիւն կորուսանել զմանուկնս և է
լին մոգն և անկան ՚ի ճանապարհ . և երևեցաւ
աստղն և առաջնորդէր նց . Եւ երևեալ հը
րեշտակն յովսեփա՛ և ասէր առ զլիցոյդ և զնա՛
իլէառնակողմն . և յովսեփ ասէ մարիամու զի
կամիմ տանել զքեզ ՚իլէառնակողմն , զի նոր
եցոյց ինձ այսպէս . Եւ հեծոյց ՚իվերա՛ իշոյ
զմարիամ . և ելաւ ՚ի ճանապարհ . տեսաւ յով
սեփ երեսն մարիամու . կապուտեալ և սևացել
և լայր դառնապէս . և ոչ ինչ ասաց նմա՛ . և
դարձեալ ետես զի ինդայր և ուրախ լինէր . և
լոյս փայլէր երեսաց նր . Եւ յովսեփ եհարց
զմարիամ և ասէ զինչէր զի երբեմն տեսանէի
զքեզ տրտում և տխուր լայիր . և երբեմն տե
սանէի զքեզ ուրախ , և լոյս փայլէին երեսաց
քոց . ասէ մարիամ տեսի զի ծնաւ մանուկս . և
առ ժամայն երեսնամեա՛ եղև , և ըսպանին զնա .
և թաղեցին , վասն այն տրտումէի և լացի .
Եւ դարձեալ տեսի զի կենդանացաւ զօրութի
և փառօք հրեշտակօք ելաւ ՚ի յերկինս , վասն
այն ուրախացայ և ինդացի . և ասկաւ յառաջ
գնացեալ ասէ մարիամ իշոյ զնա . զի յոյժ նեղիմ

ՄԱՐԿՈՍ ԵՎԱՆԳԵԼԻՍ ԵՎԱՆԳԵԼԻՍ ԵՎԱՆԳԵԼԻՍ ԵՎԱՆԳԵԼԻՍ ԵՎԱՆԳԵԼԻՍ

և իջց զնա՝ յովսէփ . այս կոչս և այն կոչս հայ
 էր զն ոչ կայր բնութի մարդկան, և անդ կայր
 քար այր մի, և իջուց զմարիամ՝ ի յայրն . և յով
 սէփ գնաց ( ) ի գոցէ մանկաբարձ և շրջեալ
 աստ և անդ և ոչ եգիտ, և դարձեալ եկաւ . և
 ետես որ մանուկն ծնեալ և ի խանձարուբո
 պատեալ լակ գիշերին յայնմիկ հովիւքն էին
 ՚իմտոտ՝ տեղին որ պահէին զոչխարսն իւրեանց
 և հրեշտակ ան երևեցաւ նոյ . և փառք ան ծա
 գեցին առ նոսա՝ . և ասէ հրեշտակն աւետարա
 նեմ՝ ձեզ ուրախութի մեծ . և ան՝ Ժողովողե
 անն . զն ծնաւ ձեզ այսօր փոկիչ որէ օծեալ
 ար ի քաղաքի դաւթի . և այս ձեզ նշանակ գը
 տանիջիք մանուկ պատեալ ի խանձարուբո :
 Լ շ յանկարծակի եղև չ հրշակին չ այնմիկ .
 և բաղմուի զօրացն երկնաւորաց , որք օրհնէին
 զանձ և ասէին Փառք ի բարձունս նոյ և երկիր
 խաղաղուի ՚իմարդիկ հաճուի . և եղև իբրև զե
 բացան հրշակքն ի յերկինս լ սեն հովիւքն եկա
 յք երթիցուք ի յայրն , և տեսցուք զինչէ բանս
 զոր ար եցոյց մեզ : Լ շ եկին փութանակ ի տե
 սին զմանուկն պատեալ ի խանձարուբո եդեալ
 ՚իմտուրն յանբանից : Լ բրև գնացին հովիւքն ,

Ս.Բ.

ՄԱՐԿՈՍ ԵՎԱՆԳԵԼԻՍ ԵՎԱՆԳԵԼԻՍ ԵՎԱՆԳԵԼԻՍ ԵՎԱՆԳԵԼԻՍ ԵՎԱՆԳԵԼԻՍ

այն աստղն որ առաջնորդէր մոգուցն. եկեալ
կանգնեցաւ ի վեր ալրին. գիտացին թագօրքն
որ անդէ ծնեալքն. դեռ սակաւ մի մուծնէր
ի ժամ առաւօտունէր. իջնէ երկաթաբացն՝ հարին
փոյս և ցնծղայս և զամ երգս քաղցրաբարբառ
եղանակէին. օրհնէին և գովէին զամ. և փառ
աւոր առնէին. հրձոճէին և ուրախանային. և
ասէին օրհնեալէ ամ որ արժանի արար զմեզ.
այս մեծ ուխտիս, և ուրախուէ. Դբբե լուան
յովսէփ և մարիամ. զձայն երգոյն և պարուցն
ի դուրս եկին, և տեսին զբազմութի զօրացն.
Թողին զմանուկն իմէջ մարուն և զփետան. իսկ
նոցայ ձայնեալ ասեն. ընդէր փախչիք ի մէջ
զի մարդիք եմք իբրև զձեզ. մեզ զայն ասացէք
Թէ ուր ծնաւ յմանուկն. Դբբե լուաւ մա
րիամ դարձաւ հառ զմանուկն ի գիրկն իւր և
նստաւ. իսկ յովսէփ մատամբ ցուցանէր նոցա
զայրն. Դբբե գտին զտեղին, խորհուրդ արա
րին, և մտին երկրպագուի մի մի. և մատուցին
զոսկին. զմուսն, և զխուսն և զկտաւն, և այլ
ծխանեղիս. մի մի մատուցին երկրպագին և ելան
Լսեն ինչ տեսար յորժամ երկրպագեցիր և ըն
ծայտ մատուցիր արքա՝ բաղտասար. և նա ասէ

մանուկ մարմնով տեսի որդի Խյ . և ի յաթոռ
հրեղինաց բազմեալ . և զօրք հրշակաց պաշտէին
զնա՛ : Եւ նք ասեն բարիօք ասացեր : Ըսեն
գասպար յորժամ մատուցեր զքնձայն քո , և եր
կրպագեցեր զինչ տեսար . և նա՛ ասէ , տեսի մար
մնով որդի Խյ զնա՛ ՚ի չարչարանս և ի մահու մե
ռաւ և կենդանացաւ . և զօրք անմարմինք ըս
պասաւ որէին նմա՛ : Եւ նք ասեն և գու բարո
ւօք ասացեր : Ըսա՛ ասեն արքա՛ մեղքոն դու
ոնք տեսար զնայ . և նա՛ ասէ այր կատարեալ մար
մնով որդի Խյ տեսի բազմեալ յաթոռ Խժուե
գատեր զկենդանիս և զմեռեալս . և զօրք հրեշ
տակաց ը մարդկան ժառաքանէին զնա՛ . և նք՛
ասեն դու ևս բարուօք ասացեր : Եւ նկ՛ միաբան
ասեն հաւատալիէ բանքս . զի ոչ են տեսիլք մեր
նման միմեանց . վաղիւն դարձեալ մտցուք և
տեսցուք թէ զինչ ըսքանչեղիք ցոյց տայ մեզ
Խժ : Եւ նկ վաղիւն դարձեալ մտին և երկրպագե
ցին . և դուրս ելին , կրկին միմեանց հարցմորձ
եղեն , արքայ մեղքոն զինչ տեսեր . ասէ ես ըզ
քո՛ յերեկի տեսիլն տեսի . արքա՛ գասպար :
Եւ գասպար ասէ ես քո՛ յերեկի տեսիլն տե
սայ արքա՛ պաղտասար : Ըսէ պաղտասար . ես

զքո՛ տեսիլն տեսի արքայ մէլքոն ։ Այա՛ հա
 ւատացին ճշմարտապէս . և հրաման տրւին Թժ
 հեծելազօրին մտանել և երկիր պագանել և
 պատմեցին ամենեցունց ըս քանչե՛լ տեսիլն ։
 Ասկ՛ Գ . առուրն մե՛րն . Գ . Թագաւորքն և եր
 կրպագեցին , և տեսին զնա՛ մանուկ ի գիրկս մօ
 րըն . և . Բ . հրեշտակ ըսպասաւորէին նմա՛ . և ա
 պա՛ կամեցան տանիլ զմանուկն հերովդէս . և
 դէմ առեալ հրեշտակն ասաց նց . Թէ մի գնաք
 առ հերովդէս , կամ չար առնել ձեզ և ման
 կանդ . և դուք գնացէք ընդ այլ ճանապարհ .
 և մէք հոգալք զն՛ մանկանդ ։ Այլ նք ելեալ
 գնացին ի այլ ճանապարհաւ աշխարհն իւրց ։
 Աբրեւուաւ հերովդէս , Թէ մոգքն երկրպա
 գեցին և գնացին , և ոչ ազդարարին . յեա . Բ .
 ամաց անցմանն յղեաց զօրականս . և կոտորեաց
 զԹժ մանկունսն բեթզասէ մի . Բ . տարէն ի վայր
 տղէկներն . մի Թէ քսն ի մէջ նցէ . ձգ գեղզէ
 չէր ճիգ . մանկունք . զն այն ասէ երկեմենից
 ի խոնարհ ։ Արոց փրկեցէ Թժ Թժ մեր , այնպի
 սի չարեաց յերևելից և յաներևութից
 փորձութեց , ազդ և իհանդերձե
 լումն Ա՛մէ՛ն ։

Ո՛ր ցորանօրէն գոլսփեանն Վի՛րոճախն ի

սկ' յառաջի ժամանակին կայր Թագաւոր
մի ստոր մէսս անուն յոյժ գրասէր. զոր
հրամայեաց յամ յերկրէ գրեանքն բերել
և Թարգմանել. ընդորում հրէից ևս խնդրել
զգիրս մարգարէից, և բերեալ ի քաղաքն աղէկ
սանդր, և սրբեալ Թարգմանչաց. Թ. Թ. հոգի
իկղզի մի. հ. հոգի նստեալ Թարգմանեսցեն

Ի հրեից ի հոռոմ լեզուս. բայց որում կը զին,
որ Թարգմանեին նստեալ. Թ. Թ. հոգի ուրիշ
ուրիշ սենեկի. և ամենեցունց յարկայ տան դո
ւուն ի ծովուն, որ ոչ կարեին գնալ. Թարգմա
նիչքն միմեանց գնալ. և հետ իրերաց զրուց ար
լ. յլ զոր ինչ տայր Թագաւորն, յաւուր Թարգ
մանեալն զայն բերեին և ընթեռնեին անջն
Թագաւորին, որ տեսանէր Թէ համանմանէ մի
մեանց Թարգմանչացն, զի մի սղալ և առա բան
մի գրեցեն: Սրոյ մինն ի սոցանէ էր սիմեոն
Ծերունին. որ էր երիտասարդ կտրիճ տղա՝ նա
Թարգմանէր զյեսայի մարգարէի. Թէ ահա՛
կոյս յղացի, և ճնցի որդի, և կոչեցի զանուն նր
է՛ մե՛ռէր. որ Թարգմանի ընդ մեզ արծ. և գը
րեաց սիմեոն և ընկերն իւր: Չէ դարձեալ իմիտ
ածեալ Թէ այս բանս ան հաւատալիէ և փոշի
ման եղեն ի գրեւն և եզժեալ զգիրն Թէ նր ոչ
հաւատան. ապա՛ կրկին տարակուսեալ Թէ միւս
քն գրեն, և մէք դատապարտիմք. Վսորո՛ առա
ւել արտմուծէն ի քուն մտեալ. և զարթեալ
ի քնուն տեսն որ լուսափայլ սկզբէր գրած.
զնջեալ գիրսն. Սնդորում մեծաւ հառաջ
մամբ ասաց, Թէ երանիէր յայնմ Ժամանակին.

տեսողաց զայն կոյսն, և զծնեալն ՚ի նմանէ ման
 ուկնո ՝ լակ սք հոգին աղղեաց նմա՝ և ասէ, ոչ
 տեսանես զմահ, մինչև տեսցես զօժեալ մանու
 կն այնս ՝ ՝ սորոյ գնացեալ անտի ՚ի տաճարն և
 անդ աղօթէր, մինչև . ք. ճկգ. տարի . և ակն
 ունէր գալստեան փրկչին, որ այն փակեալ դո
 ւռն նստէր, որով մարգարէն եղեկիէլ ՚ի բա
 բլլոնէ ասելով թէ դուռն այն փակեալ կաց
 ցի, ոչ ոք ելցի և մտցի, մինչև ամսն ին . նա՛
 վն այնորիկ հայեր և կարօտէր գալստեանն նր
 ՝ լակ ՚ի գալստեան. խ. օրեա՛ ՚ի տաճարին հանդե
 բ ձ մայրն և ամա հայր յովսէփն, ըստ հնոյն յօրի
 նացն առեալ . ք. ձագս աղաւնեաց և տասրա
 կաց տանէին ընդ յինքեան ընծայս ա՛ . տրկր
 պագանել ՚ի տաճարին . ՝ ւ եր յերեկոյին ժա
 մուռն, զի մուրթնէր բերին ՚ի տաճարն. ՝ լակ հասա
 նիլ ՚ի դուռն տաճարին գղըրդեցաւ քաղաքն
 ամ. և դուռն տաճարին ինքնին բացաւ. և ամ
 ժողովուրդն դուրս վաղեալ. թէ արնէ աստ
 ՝ մանք ջահս վառեցին. և ոմանք ճրագ. և ոմա
 նք մով, անդ և աստ շրջելով թէ արն ընդ յա
 ռաջ. վն այն ան ընդ յառաջ ասեմ. ՝ ւ ծեր
 ւոյն սիմէթի աղղ եղև ՚ի հրեշտակէն. վն որոյ

Ելեալ ընդ յառաջ յի, աւեալ ՚ի գիրիս իւր .
համբուրէր արտասուէ լով . և աղերսէր ասե-
լով . օրհնեալ է անձ զի կատարեցեր իննգիրքսիմ .
| Եւ արձակեա՛ տր զժառայսիմ մեղուցեալ .
ըստ բանի քում ՚ի խաղաղութի զի տեսին աչք
իմ զփրկութի քո, զոր պատրաստեցեր ան ջն ան
ժողովորդոց : | Եւ ի յայտնութի հեթանոսաց
և փառք ժողովորդեան քում ի էլի | Եւ օրհնեց
զնա՛ սիմէոն ետ ՚ի մայրն իւր և ասէ . և ասա՛
սայ կայ ՚ի գլորումն և ի կանգնումն իմէջ բազ-
մաց ի էլի . և շան հակառակուէ . զի յայտնես
ցեն բազում սրտից խորհուրդք : | Եւ անդէր
աննա՛ դուստր փանջէ լի յազգէ ասերա՛, սայ
անցեալէր զաւուրքն իւր անօք բազմօք . կացել
ընդ առն ամս . է . ի կուսութի իւրմէ, և էր
այրի ամաց ութսունից և չորից . և ոչ մեկնէր
իտաճարէն . սյլ պահօք և աղօթիւք պաշտէր ըզ-
ցայդ և զցերեկ շա՛ծ . և սայ ինմին ժամու յա-
րուցեալ գոհանայր ՚ի մնէ . և խօսէր զնմանէ .
Թէ սայէ փրկիչն մեր քն . որում ակն ունէաք
| Բրե լէին ժողովուրդքն, զարմանային վն
մանկանն . և իմէջ գիշերին սիմէոն արձակեաց
զհոգին . և աս Բն անկաւ ՚ի սր ան ժողովորդէն,

Եւ ձմրն հաւատացին Թէ քսնէ : Իսկ յովսէփ
Եւ մարիամ տեսին որ յայտնի եղև փառք նր. Եւ
աչէն հերովդի, առին մանուկն իդիշերին Եւ
փախտան ծածկաբար, Եւ ոչ ոք իմացաւ : Իսկ ա
ռաւօտուն եկին ձմ ժողովուրդն զի նոր ք
քանչէլիս տեսցեն. իբրև եկին Եւ ոչ գտին զյն
իտաճարին. Եւ բազում տեղեւ շրջեցին զի յօի
Եւ ոչ գտին : Իսկ հրշմկն երևեալ յովսէփայ,
Եւ ասաց, առնու զմայրն Եւ զմանուկն Եւ եր

Թեալ իյեգիպոս : ԼԷ

Եւ ին յովսէփ Եւ մարիամ, առին զմանու
կն յն, Եւ գնացին ընդ ճանապարհս իւրց
սատաբար, Եւ գիւղէ իգիւղ մուրալով Եւ գու
րալով գէտ իմրար զի մի գիտացցե որ զնոան
( ) ի այնէ որ ասացեալէր մարգրիէն. Եւ Թէ տե
ասնէի զնր նստեալ իսկի Թեթե ամայոյ, Եւ եր
թայր յեգիպոս. Եւ շարժեր զձմ պատկերս կը
ռոցն պարսպաց նց. քան զի յաւը ժամանակաց
կախարդաց ահմանեալ կայր. հք. պատկեր կը
ռոց իկերսս ազանաց առիւծոց. արջոց. Եւ ըն
ծի. գայլոց. եղանց. Եւ այլոց անասնոց. Եւ ին բը
նակեալ ինմոյ շք բառաք : Իսկ Թէ ճանա
պարհորդք կամ կարաւան կամ հեռաւոր մարդ

ԲԱՑԱ-
ԿԱՅՈՂ
ԷՁ

ԲԱՑԱ-
ԿԱՅՈՂ
ԷՁ

ԲԱՑԱ-
ԿԱՅՈՂ
ԷՁ

ԲԱՑԱ-
ԿԱՅՈՂ
ԷՁ

ԲԱՑԱ-
ԿԱՅՈՂ
ԷՁ

ԲԱՑԱ-
ԿԱՅՈՂ
ԷՉ

ԲԱՑԱ-
ԿԱՅՈՂ
ԷՉ

ԲԱՑԱ-
ԿԱՅՈՂ
ԷՁ

ԲԱՑԱ-
ԿԱՅՈՂ
ԷՉ

ԲԱՑԱ-
ԿԱՅՈՂ
ԷՉ

ԲԱՑԱ-
ԿԱՅՈՂ
ԷՁ

ԲԱՑԱ-
ԿԱՅՈՂ
ԷՁ

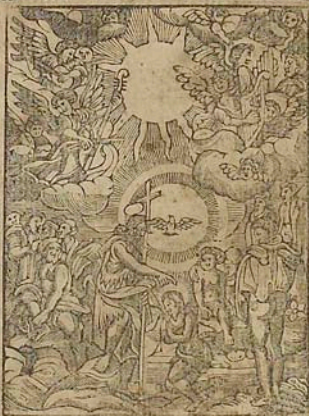
ԲԱՑԱ-
ԿԱՅՈՂ
ԷՁ

ԲԱՑԱ-
ԿԱՅՈՂ
ԷՉ

ԲԱՑԱ-
ԿԱՅՈՂ
ԷՁ

ԲԱՑԱ-
ԿԱՅՈՂ
ԷՁ

Եւ յարձու-թի յով հաննու-ն զսուրհն, որ ել ի յանապակն
 և եկն ի յորո-ւթի-նս 115

Ի յորում ժամանակի որ հերովդես
 կտորեաց զմանկունսն բեթղահէմի
 և եղիսաբեթ առեալ զմանուկն յովհաննէս և
 փախէր լաւ ջարն բացաւ կալաւ զմանուկն

և պահեաց : ապա՛ բեթղաճահացիք գիտեին
մեծ և վոքբ որ յովհաննէս այն անապատինէ,
և անտես ինսորդկանէ . զի ոմանք ասեին թէ
մարգարէ կայ յայտ անապատի . և այլք ասե-
ին թէ քսնէ . և ի կատարել . Ը . ամաց և . զ .
ամիս . Եկն յովհաննէս մկրտիչն հրամանաւն
այ՛ ի յորդանան , բարձր և ասեղ բարբառովն
քարոզէր և ասէր . Երանի ամ ժողովրդեանն
որ հաւատան . զի բացաւ ձեզ զդուռն արքայ
ուրթի . Եկայք ի խոստովանութի և ի մկրտու-
թի . և ապաշխարութի՛ ի քաւութի և ի թողու-
թի մեղաց և ամ ժողովրդեանն . գային ամ
յերկրէ , լսեին զքարոզս ինմանէ և մկրտեին
ի յորդանան գետ : Իսկ փարիսեցիքն հարցա-
նէին թէ դու ովես որ մկրտես . մարգարէն
ես , կամ քսնես . Ենա՛ ասէ ոչ մարգարէնեմ ,
և ոչ քսն . այլ ես ձայն բարբառոյ յանապա-
տի . ոմ ասէ յեսայի մարգարէ . պատրաստ արա-
րէք զճանապարհս ամն . և ուղիղ արարէք զշա-
խղս նորա . Ես մկրտեմ զձեզ ջրով . կայ իմիջի
ձերում զոր դուք ոչ գիտէք . որում չեմ ար-
ժանի բառնալ զհօշիկս ոսից նր՝ : Իրո՛վերա
տեսանիցէք զհօդին սք աղաւնակերպ նմա՛

լուծի ջըք. նայէ քան որդի քյ. զե նա՛ մկրտես
ցէ զձեզ հողւով սրբով: Այլ միշտ մկրտէր
յովհաննէս գային ան կողմանց ժողովուրդք
բազումք. և իբրև մարգարէ ընդունէին զնա:
Այլ յաւուր միում մինչ մկրտէր, եկն յս յոր
դանան գետ, և զարհուրեալ գետն յետս դար
ձաւ. իսկ յովհաննէս տեսաւ սասանեցաւ. և
երկիր եպագ. յս ի և ասէր, ան ինձ պարտէ ի
քէն մկրտիլ և դու առ իս գաս: Այտասխանի
ետ յս և ասէ թոյլ տուր յայժմ. զե այսպէս
վայելէ մեզ ընու զան զարդարութիս. և եկն
յովհաննէս դողալով և մկրտեաց զնա. և անդ
կոխեաց քս զգլուխ վեշապին. և ջախջախեաց
զնա՛ զոր յօրինակէք սատանայի. և զձեռագիր
սն ագամայ ջնջեաց. իբրև ել ի ջրոյն, լոյսն յեր
կնից իջաւ ի վերայ նորա՛ և ազաւնակերպ
սք հողին էջ ի վե՛ր. և երկինք պատառեալ,
գայր ձայն ի յերկնից որ ասէր, գայէ որդի իմ
սիրելի. դմա՛ լուարուք: Այլ յովհաննէս վը
կայեաց թէ սայէ գառն քյ, որ բառնա՛ ըզ
մեզս աշխարհի: Արձեալ ասէ թէ ես եմ աս
տղ առաւօտու. և սայէ արեգակն արդարու
թե. որ վաշխարհս լուսաւորէ. վասն որոյ պար

ԼԳ.

տէ ինձ մեղմանալ և սորա՛ անձիւ ի բրեւոտան
աշակերտքն յովհանու. Թողին զնա՛ և գնացին
զհետ քսի, և աշակերտեցան նմա՛:

Եւ յետ մկրտութեանն արար քո երկոտա
սան աշակերտս. և ըսկիզբն արար ըսքան
չելեացն. Սախ զըսւրն իգինի փոխեաց.
զհիւանդան բժշկեաց. զբորոտան սրբեաց. ըզ
կաղսն գնացոյց. զանդամալոյժն առողջացոյց
զհամբրց լեզու ետ. և խլնց լսելետուր. ըզ
պուռնկին մեղքն եթող. զմաքսաւորն արգա
րացոյց. զկոյրն լուսաւորեաց. և քանանացոյն
զդուստրն բրժըշկեաց. Է. հացիւ. զ. Է. ան
կերակրեայ. և երկոտասան զամբիւղ կոտորա
ցըն յաւելաւ. Է. հացիւ. գ. ան կերակրեց
և. Է. զամբիւղ կոտորացն յաւելաւ. ի վերայ
ծովուն գնայ. ալեացն սաստեաց և հնազան
գեցոյց. իլեառն Թափօր ելաւ զմովսէս և զե
ղիայ երեւցոյց անձային փառօքն հայրական
ձայնն լսելետ երեք առաքիւղցն. և տեռա
տես կինն բժշկեաց. հարիւրապետի մեռեալ
դուստրն կենդանացոյց. ինային քաղաքին այ
րի կնոջ զդուստրն կենդանացոյց. Գ. աւուր
մեռեալ զղաղարոս յարոյց. Ս. այս քան ըս

բանչեւ իս առնէր յս, նա՛ դեռ հրէից ազ
դըն ո՛չ հաւատային. թէ կախարդութիւն առ
նէ ասէին զայս ասն իսկ վասն մեռելոցն որ
քս կենդանացուցանէր ջը հուտ ազգն ասէին
թէ սուտէ, դեռ ոչ էր մեռեալ: նա՛ կենդա
նացնէր, վասն այն ոչ շուտով գնաց ի գերեզ
մանն զազարու. քան զի յարժամ տեսանող
քըն վկայէին թէ մէք տեսանք նա՛ քս յոր
ոյց զմեռեալն. և ջը հուտ ազգըն ասէր. թէ
ծանրացեալ էր նա՛ դեռ չէր մեռեալ. զի
ով տեսեալ և կամ ոյէ լուեալ թէ մեռեա
լն կենդանանա՛, մի թէ քան զմովսէս մե
ծէ յս. զի մովսէս ընդ այ խօսեցաւ. բայց
ոչ կարաց մեռել յարուցանել. վասն այն յս
յետ. Գ. աւուր եկն ի վերա՛ զազարու. քան
զի ուղարկեցին քոյր քն նորա և ասեն թէ եզ
բայրն մեր զազար զոր դուն սիրէիր մերձէ ի
մահ. խնդրեմք ի քէն եկեալ բժ ըլ կեցես.
զոր ասաց սշակերտացն յս թէ զազար բարե
կամ մեր ննջեաց. և աշակերտչն ասեն եթէ
նընջեաց ապա՛ ապրի. զոր ասաց յայտնապէս
թէ մեռաւ զազար. բայց այն մեռելու ին
չէ ի մահ այլ վասն փառացն, զի փառքն այ

յայտնի լինի ինձա՛: Այլ թուճամ՛ասէ եկայք
և մեք ընդ նմա՛ մեռցուք. զոր յետ երկուց
աւուրց ասէ աշակերտացն գնացուք ՚ի բե
թանիայ, զի անդ էր զազարոս մեռեալ որ և
եկն իբեթանիայ, լուաւ մարթայ քոյր զաղա
րոսի եթէ գայ յս. եւ ընդ յառաջ նորա և
անկաւ ի վեր սոսիցն և ասէ, ՚որ եթէ աստ
եկեալ է իր ոչ էր մեռեալ եղբայրն իմ. ասէ
յս յարիցէ եղբայրն քո. ասէ մարդայ ՚որ գի
տեմ որ յարիցէ յաւուրն յետնում: Ասէ յս
եսեմ յարութիւն և կեանք. յորժամ կամիմ
կենդանի առնեմ իսկ մարթայ առաքեաց առ
քոյն իւր մարիամ, թէ կամի յս երթալ ՚ի գե
րեզմանն: Աբրե լուաւ մարիամ. ելաւ գնաց.
և որք եկեալ էին միսիթարելոյ զնս. զի և նորա՛
ընդ նմա՛ եկին առ յս. համարեցան թէ գը
նա՛ գերեզմանն զի լացցէ, իբրև եկն մարիամ
լայր և ասէր, ՚որ և թէ աստի իր գիմեալ ոչ
էր մեռեալ եղբայրն իմ. ասէ յս մի երկմտի
յարիցէ եղբայրն քո: Աբրև գնացին գերեզ
մանատունն նա՛ եհարց թէ ուր եդիք զզա
զարոս. և նորա՛ ցոյց տվին գերեզմանն. իբրև
եսես աշտատունեաց յս: Ասկ հրէայքն ասէ
ին

ին տես թէ որ չափ սիրէր զնա՛ զն արասսո՛ւնէ
 և կէսքն ասէին ոչ կարէր ապրիլ զն մի մեռ
 ցիւ Սակ յս ասէ ի վեր առէք զվէմէ, և
 բացէք ը զգերեզմանն ձայնեաց յս և ասէ
 զազարէ եկ արտաքս: Այլ ասել բանին կեն
 դանացաւ ի վեր եկաց ոտիւքն և ձեռք ըն
 կապելովք և երեսօքն վարլամակապատօք և
 ասաց յս լուծէք և թողէք երթալ: Ի բրև
 տեսին իմ հրէայքն, և հաւատացին. և ոմանք
 ի նոցանէ գնացեալ ի քաղաքն պատմեցին
 քահանայիցն և ի շիտանացն, թէ ասա՛ տեսաք
 աչօք մերովք. զն. դ. աւուր մեռեալն կեն
 դանացոյց: Յիսուս. և պատմեցին յիմ յերու
 սաղէմացւոց ըսքանչելիսն զոր արար: Յս.
 Որոց և մեզ ողորմեսցի Վս Աճ յարուցա
 նել զմեռեալ հոգիս մեր մեղօք, Ի արեւօ
 սութեամբ տիրամօր մօր և կուսի. զն ըզմեզ
 վերացուսցէ ի կեանս անմահ Ամնն
 Այլ աս առաւել զտպօղ մատենիս մեղապարտ
 Սարգիսիս իւրովք նընջեցելովքն ի մի
 քանգամ գալստեան իւրում
 Ամնն

Յուդէ գալտեան «Բի երուսղէն» Ի՛յ

բրև ել իբեթ անիայ դէպ յեհմ և եր
թայր ընդ ճանապարհ առաքելովք և զա
զար ընդ նմայ. և ժողովուրդք բազումք իվեթ
ճանապարհին. ք. կայր նստեալէին մուրացիք :

Եւ բաւ լսեցին զգալուստն յն, իբարձր ձայն աղա
 զակէին, յս որդի դաւթի ողորմեա՛ մեզ Վսե
 յս զինչ կամիք զն արարիցի Վսեն կոյրքն բարու
 նի զն բացցի աչք մեզ Վսե յս եղիցի ձեզ ի
 հաւատոց ձերոց. և բացան աչքն երկոցուանցն.

Եւ բաւ հասին իտեղին ուր նստեր զաքէոս. և
 ետես զբազմուի ամբօխին, եհարց թէ զինչ
 իցե այն, ևասեն թէ յս անցանիցե. և անդ
 կայր թզենի մի իմէք ճանաչրհին. Եւ յս ետես
 որ զաքէոս ելեալ իթզենին հայեր թէ ինքն
 անցանիցե զն կարճեր հասակաւ. և ամբօխն
 բազում վս այն ելեալէր իժանդա՛ թզենին,
 զոր հայեցաւ իվեր յս և ասե, զաքէ փութա՛
 եջ այտի. զն այսօր արժանե ինձ ագանիլ իտան
 քում. և եջ ընկալաւ զնայ ուրախուք. Եւ բա
 տեսին զնա՛ տրտնջէին և ասէին. թէ առ առն
 մեղաւորի եմուտ իտուն նր. Եւ զին եկաց զաքէ
 ոս և ասե նր ահա՛ զկէս ընչից իմոց տաց աղբա
 տաց. և եթէ զոք զրկեցի մեկին. դ. յեա դար
 ձուցից. և ասե յս այսօր եղև փրկութի տանս
 յայսմիկ. քան զի և սա՛ որդի աբրահամուէր.
 զի եկն որդի մարդոյ ինդրել և կեցուցանել
 զկորուսեալն. Եւ բաւ ել անտի առաքեսց. ք.

117
118
119
120
121
122
123
124
125

աշակերտացն և ասէ դնացէք ՚ի գիւղ որ հան
դէպ ձեր կա՛. անդ գտանիցէք էշմի կապեալ
և աւանակ մի ի նմա. զի ոչ որէ նստեալ իմար
գկանէ ՚ի վրնր և բերէք զնա՛. եթէ որ հար
ցանէ թէ ընդէր լուծանէք. ասացէք ան իւ
րում պիտոյէ: Եւ դնացին գտին ուղ ասացնց
յն Եբրե լուծանէին ոմանք հարցանէին թէ
ուր լուծանէք. և նք ասացին թէ ան իւրում
պիտոյէ. լուծին և բերին զաւանակն իբեթփա
քէ. եբրե հասին լեառն ձիթենեաց արկին ա
շակերտքն զհանդերձս ի վեթ իշշ. և բազմեցու
ցին զյն ի վեթ նր, և եկին զառ ի վայր ի լեռ
նէն ձիթենեաց. դիմեցին յիմայ անժողովու
րդ. ծերքն ոստս իծառոց մատուցանէին. և
տղայքն արմաւենիս, և հանդերձս տարածանէ
ին առ ճանապարհաւն: Եւ հարցանէին թէ
զինչ առնիցեմք զյն. և ասէին թէ ոսկի և ար
ծաթ ոչ առնու և այլ ինչ. վն այն ոստս և ար
մաւենիս մատուցանէին ասելով օրհնեալ եկ
եալ իանուն ան: Եբրե եկն յն. և եմուտ իտա
ճարն. բերին առնայ կոյրս, կաղս, և զանցաւա
գարս. զհիւանդս. զանդամայրս զանն բժշ
կեաց: Եւ կ զարմանային անժողովուրդքն

ԻՊ.

ով սաննայ ասելով օրհնութի իբարձուենս, օրհ
 նութի որդոյ դաւթի օրհնեալ եկեալ ի յանուն
 տնո լակ փարիսեցիքն ասէին վարդապետ ոչ
 լետս զինչ ասեն, զի իբրև զած օրհնեն զքեզ.
 դու մարդետս եւած ասեն քեզ. սաստեա՛ գոցա
 զի ոչ գիտեն զինչ խօսին ՚՛ յէ յսի թէ գոքա
 լուեսցեն, և քարինքդ աղաղակեսցեն. և նոյն
 ժամայն քար մի բացեալ զբերանն ասելով թէ
 օրհնեալ եկեալ ի յանուն տնո. ՚՛ յոյ՞ և. խ. ա.
 ուր մանուկ մի լեզուն բացեալ նայ և օրհնէր
 ասելով օրհնեալ եկեալ յանունամբ տնո. և օրհ
 նութի որդոյ դաւթի ՚՛ ՚՛ և կենդանացելն
 զազար, և քոյրքն Շ նմայ շրջէին. ել ի տաճարէն
 զՅն և գնաց ի տունն դամազիէ լի. և անդ բեր
 ին բազում հիւանդք և ցաւադարք զամսն բը
 ժ շկեաց. ՚՛ ՚՛ և անդ ամաղուծ մի որ բարձեալ
 էին որ ոչ կարացին ի դրանէն մտանել այլ բա
 ցեալ զառաստաղն ի շուցին մահ ճօքն ան ջի յի.
 և յն ասաց լւ հաւատոց ձերոց եղև չի. և ասել
 բանին իսկոյն բժ շկեցաւ. ՚՛ ՚՛ ի յայնմ ժամ
 ան եկեալէին ունաք ի յաբկար թագաւորէն,
 և կամէին տեսանել զՅն. բայց ոչ կարէին մը
 տանել ի բազմութ ամբոխին. տեսին զառ ջ լն

ԻՂ.

փիլիսոսոս և անդրի աս. և ասացին թէ կամ մի
 զյն տեսանել. և նիք մտեալ ասացին յի. և հրամայ
 եաց յս բերել զնս իներս. իբրև եկին, և երկիր
 պագին և մատուցին զնուհրան, և զթուխթն
 աբգարու: ( ) որ գրեալ էր, թէ ես թագաւոր
 ծառայ յի. թէ պէտ իմքն տեսանեն զքեզ և
 ապա՝ հաւատան. զի ես առանց տեսանելոյ հա
 լատամքեզ. զի դուքն որդի իմ որ գալոցն է
 իր. զի ոմ խոնարհեցար երկնից և իջեր վս կոր
 ուսեալ բնուէց մարդկան: Երկրորդ և ես կորու
 սեալ և ցաւագնեալ անդամոցս, աղաչեմ զքեզ
 զի գաս և բժշկես զցաւս անձին իմոյ. զի ոչ է
 թէ թգթին ի շնանուք գրեցի ի վրքս. այլ ծա
 ռայաբար աղաչեմ գալ և լուսաւորել և փարս
 տել յինէն զցաւս անձին իմոյ: Իբրև կարդա
 ցին զթուղթն յս զի հասեալ է ժամ փա
 ռաւորեցի որդի մարդոյ, այլ ոչ կարեմ ես գը
 նալ. բայց իմի ոմն աշակերտաց իմոց յղեցից:
 Իսկ պատկերահան մի յղեալ էր թէ ոչ գայցի
 նա՛ առեալ նկարեցես զպատկերն յի, զի տանի
 ցի առ թագաւորն. իբրև ըսկսաւ գրել. հայե
 ցաւ յերեսն յի ըսկսաւ քաշել զկերպարանն նա՛
 դարձեալ կերպս ալևորի, զայն եղծեալ սկսաւ

ուրիշ կերպս քանդակել տեսեալ որ այլ կերպս
 բանս փոխեալ նա՛ ապուշ մնաց : Եւսէ յս ընդ
 էր զարմացեալ կաս. և պատկերահանն ասաց, տր
 կամէի զպատկեր քո նկարի. զի տանէի առ թա
 գաւորնիմ տեսանելոյ և ոչ կարացի : Եւսէ յս ըն
 դէր նկարես զպատկերսիմ, ասէ ծաղկարարն
 մեր թգ՛ր փափաքէ քո տեսուն. ասաց թէ յե
 բբ ժամանեցէ գալ ոչ. նա՛ զպատկերն բեր ինձ
 զի բժշկիցիմ՝ իցաւէս : Եւսէ յս առեալ զգաս
 տառակն, և արկ ը երեսոքն, և ինոյն նկարեցաւ
 իլը դաստառակին. և դաստառակն ետ ինց
 և ասէ առեալ տարէք զդաստառակդ և տուք
 առ արգար և ասացէք թէ. գ. անգամ բժշ
 կեսցիցաւն. զի յերբ զպատկերսիմ տեսցես. և
 յետ համբառնալոյն իմոյ, առաքեմ առ քեզ
 ըզ թաթէոս առաքեալն. և իտեսանել զնա՛
 ձայն քո և լեզու քո ուզ զեսցին. և իմկրակն
 քո ելցէ մորթ քո և թափեսցին նմ խոց քո.
 և եղիցիս որպէս նորածին մանուկ, անցաւ
 և անմեղ. և այլ բազում ըսքանչելիս արար
 Յս յաւուրն իւրում : Եւրում և զմեզ
 արժանացուցէ իւր օրհնեալ տեսու
 թեանն Եւմէն :

Ս ան մորն ու ի եանն Վնի Ի Ի՛

ան զև յերբ տե սին դասքն հրէ ից որ
այս ամ պանչելիս առնէ ժողովեցան
և խորհուրդ արարին ասելով վն ծու

լուծէ մերո՛ զի յառաջմանէ ոչ կորուսաք ըզ
դա՛։ Իսկ յայսնի արար զինքն որ զմեռեալն
կենդանացոյց և զկոյրսն լուսաւորեաց և զամ
զհիւանդս բժշկեաց և զժողովուրդն ամ առ
ինքն դարձոյց զի մինչև ցայսօր զգեղորայքն
չըլէր։ Իսկ այժմ իմէջ քաղաքիս և ի հրապա
րակիս առնէ ըսքանչելիս, զոր կենդանացեա
լն զազար ամ տեսողք հաւատացին նմա՛։

Իսկ սարտէ ըսպանանել զզազար և ապա՛
զյն։ Իսկ ոմանք ասեն թէ ըսպանցուք զզա
զար վախեմք թէ դարձեալ կենդանացուցի
իմէջ քաղաքիս և ամ ժողովուրդքն հաւա
տան ինա՛։ Իսկ յառաջ պիտի զյն ըսպանա
նել որ ժողովուրդքն դարձին ինմանէ մինչև
ի գ շաբթի օրն այսպէս ժողովէին, և խոր
հուրդ առնէին թէ որպէս ըսպանցեն զնա՛։

( ) Ի ամէն օր քն գայր իմէջ տամարին և քա
րողէր ապա՛ կամէին ըսպանանել բայց երկն
չէին ի ժողովուրդեանն և արձեալ խորհուրդ

Handwritten notes at the bottom of the page, partially obscured and difficult to read.

արարին և ասացին թէ ոչ կարեմք ըմբռնել
զնայ իմէջ ժողովրդեանն, զի ժողովուրդըն
քարկոծ առնէ զմեզ | Եւ թէ յերեկոյնն հայ
եսցուք թէ ուր բնակէ, նա՛ կապեալ բերի
ցուք և բան մի հայհոյանք գիցուք ի վե՛ր նր
և վկայեսցուք, թէ մահապարտէ ասացուք.
և գիցուք ի բանդս դատաւորին. յերբ ժողո
վուրդն տեսանէ որ ի բանդ և ի յատեան դա
տաւորին. այլ ոչ կարեն խօսիլ և հակառակիլ
ապա՛ դատաւորին կաշառս տացուք, և ըսպան
ցուք զնա՛. զի ամէն յերեկոյի պահապան մար
դս դնէին. զի ի դաշն և ի գնաշն գիտացեն
զի ուր բնակիցէ. բայց ոչ գիտէին թէ ուր
ելանէ կամ ուր գայ իտաճարն. զի առաւօտե
տեսանէին իմէջ տաճարին. և ոչ գիտէին թէ
ուր գնա՛. կամ ինչպէս կու գա՛. | Իսկ ամ դը
պիրքն և ի շահանքն գային իտաճարն եւ խօսե
ին ընդ յսի. Թերեւս բանիւ որսայցեն զնա՛ և
ոչ կարէին. և ի յաւուրն դ շաբթի գնաց յու
դայ իմէջ նոցա՛ և ասէ ինձ զնչ կամիք տալ.
զի մատնեցից իմ վարդապետն և ցոյց տամ
ձեզ ի գիշերի բնակութեան նորա. և նորա՛
խոստացան. | արժաթ տալ նմա՛. | Իսկ ասէ

Այլ շարունակ չի գտնուիր այստեղից ի մերձեցողիս

յուդայ վաղ գիշերն տեսից թէ ուր բնակի
ցի. ես եկից և սարայց զձեզ. և աաց ի ձեռս
ձեր. և նորա՛ խնդացին վս բանին :

Ա և մեծի եջի առաւտուն ել ճշմ և հրա
մայեաց աշակերտացն երկուց և առէ գնացէք
ի քաղաքն . յորժամ մտանէք հանդիպի ձեզ
այր մի սափոր ջրով ի յուս նր. և դուք գնա
ցէք ընդ նմա՛ իտուն որ մտանէ. և տեսանէք
այր մի մեծատուն ողջոյն տուք նմա՛ և ասա
ցէք վարդապետն մեր աստ կամի առնել զա
տիկն. և նա՛ ցուցանէ ձեզ վերնատուն մի
մեծ զարդարեալ և անդ պատրաստեալք ըզ
զատիկն : Վ բր գնացին աշակերտքն . այնպէս
գտին զոր ասաց յս . ողջոյն ետուն և ասե ն
վարդապետն մեր աստ կամի առնել զզատիկն
և ցոյց ետ նոցա՛ վերնատուն մի զարդարեալ .
և անդ պատրաստեցին զզատիկն : Վ բր և եկն
յս և բազմեցաւ ի վերնատունն առաքելով
քն. և եհաս ժամ բաղարջակերացն : Վսկ յս
ասէ եզրայրք. զի մի ոմն ի ձեռնջ մասնելոցե
ղիս. և առաքեալքն զահի հարան և ասէին, մի
թէ ես իցեմ և յուդա ասէր մի թէ ես իցեմ :
Վսկ պետրոս ակն արկէր առ յոհաննէս հար

Եւ յայնպէս ասէին իւրեանց զի յայնպէս զայն զգուցանէ
նա զի յայնպէս զայն զգուցանէ յայնպէս զայն զգուցանէ

ցանել թէ ով իցի. և նա՛ անկեալ լանջօրն
յսի և ասէ ձր ովի : Ասէ այն որում ես թա
ցից զպատառն և տաց, և սակաւ մի կեցեալ
արեալ յուդայի. և նա՛ առեալ զպատառն
և գնաց առ քահանայապետան . զի ոչ որ իմա
ցաւ աշակերտացն զի ոչէր արժան յուդա՛
ճաշակել իսք հազորդէն. վս այն դուրս ելաւ
լակ ելանել . յուդայի, առեալ յի զհացն իսք
անային ՚ի ձեռն իւր և օրհնեաց, և ետ աշա
կերտացն իւրոց և ասէ . այսէ մարմին իմ առ
էք կերայք, որ վասն ձեր բազմաց բաշխի ՚ի քո
ւուրթիւն մեղաց : Այնպէս և բաժակն առ
եալ օրհնեաց և գոհացաւ և է արբ, և ետ իւ
րոց աշակերտացն և ասէ, արեք իմանէ ամե
նեքեան այսէ արիւննիմ նորոյ ուխդի. որ վասն
ձեզ բազմաց հեղանի ՚ի քաւուրթիւն և ՚ի թո
ղուրթիւն մեղաց : զի այսուհետև զայս արա
րէք ինձ յիշատակի սք պատարագ : Աբրե ճա
շակեցին ել յս և եդ աւազան. և արկ ջուր
ի աւազանն. եդ աթոռ և առեալ զենջակ
ի ձեռն և խոնարհեցաւ ՚ի վերայ երկու ծըն
կանցն, և ասէ աշակերտացն թէ բերէք լուճ
նամ զոտս ձերս : Ասէ պետրոս դու զիմ ոտս լուճ

Ինչպէս ինչպէս հօտէ զօրոցեալ և հօշտեալ
Ինչպէս հօտէ զօրոցեալ և հօշտեալ

անաս. ոչ ար մի լուսացես յաւիտեան զուսիմ
 Լ² սէ յն Թէ ոչ լուսացից զուս քո, ոչ ունիս
 ընդիս մասնս Լ² սէ պետրոս ար ոչ միայն զուս
 իմ այլ զգլուխս և զձեռսիմ: Լ² սէ յն զի ոչէ
 պէտք լուանալ զգլուխս և զձեռս. այլ ոտի
 ցի պէտքեն լուանալ և մարբիլ ամ զգլուխս
 և զձեռսդ: Իբրև լուաց զուս աշակերտացն
 էլ յն և բազմեցաւ խտրի իւր և ասէ զինչ
 ասէք ինձ պետրոս: Լ² սէ պետրոս ար և վար
 դապետ ասեմք քեզ: Լ² սէ յն, զի ես որ ար
 և վարդապետ եմ լուացի զուս ձեր. նոյնպէս
 և դուք արասցիք մի մեանց. զի, յօրինակ մի է
 սու ձեզ և Թէ կամիք կոխել զգլուխս չար
 հպարտին սատանայի. խոնարհութիւն ունի
 ցիք և սիրեցէք զմի մեանս: Երով մաք
 ըիք ի մեզաց, և ի յաղտեղութե
 նէ աստի կենացս Լ² մէն.

Կամ ինչ որ յայնչ
 Եւսն անուանու
 Եւսն անուանու
 Եւսն անուանու
 Եւսն անուանու

Եւսն անուանու
 Եւսն անուանու

Ի. Գ.

192 Ս Ե

Եւսն անուանու
 Եւսն անուանու
 Եւսն անուանու
 Եւսն անուանու

Մ ի սաչեւ ինն և շորչումնոցն Բիւ Իւ
 սկ' յուրբաթի օրնէ ալ գիշերին մինչ
 դեռ նստեալ էին. առ յն յայսմ գիշերի
 ամենքեան փախչելոցէք յինէն, և զիս
 միայն թողուցուք. բայց չեմ միայն, և հայր ըն
 դիսէ. Ըստ պետրոս իոր, թէ պէտ իմն փախի
 Իւ

ցեն, և ես ոչ զն ոչ բաժանեցայց ՚ի քեն մին
չև ՚իմեռանիչ հասանիցի : Այլ ասե յմ ցպետ
րոս յայսմ գիշերի մինչ ՚ի հաւախօսելն . 4 . ան
գամ ուրացիս զի գիտեմ ասելով , մինչ նայ
զայս խօսէր եկն յուդա՛ , և գուենք բռնաւո
րացն ընդ նմա՛ . Չասիւք և սուսերօք , և յուդա՛
համբուրեաց զտրն : Ասե յմ ով յուդա՛ համ
բուրելով մտնես զզարգապետն քու խի յմ
ասե ց՞ք ինչսըն զով խնդրէք . և նորա՛ ասեն
զյմ . ասե եսեմ թողէք զդոսա՛ . և կալան զյմ
և կապեցին ձեռքն ՚ի յետս , և ի նոյն ժամու
հանեալ պետոս զսուրն և եհար զականջն
աջոյ քահանայապետին ծառայ . և տրն մեր
յանդիմանեաց զպետրոս ասելով ոչ գիտես որ
յայժմ երկոտասան բիւրս հրեշտակաց կարօ
ղեմ իջուցանել և կորուսանել զտքա՛ . բայց
պարտէ գրելոցն կատարել , և առողջացոյց
ծառայի զականջն և ի նոյն ժամայն աշակեր
տքն ամենեքեան փախեանս : Այց պետրոս և
յոհաննէս մնային զհետ յմի . զի տեսցեն ըզ
կատարածն . և տարեալ զյմ ՚ի տուն քահանայ
ապետին , և անդ բազում վկայս բերին , հարցա
քննեալ մինչ որ պատառեալ քահանայապետն

զհանդերձան, թէ ինչեն վկա՛ սորա՛, որ ինքն
մարդէ և որդի իյ առնէ զինքն: Որ ինոյն
տեղե երեք անգամ ուրացաւ պետրոս թէ ոչ
գիտեմ զնայ, մինչ որ հաճն խօսեցաւ: Իսկ
պետրոս յիշեաց զբանն Յի. և ելաց դառնա
պէս. և հրէայքն բազում բանիւ նախատեց
ին զնորն, և սուտ վկայս կացուցին. թէ հայ
հոյե զամ. յերբ լուսացաւ տարան առ պիղա
տոս. և ամ հրէայքն եկմի ժողովեան իշրե
ժիւ. մարդ. եղեն կամակից ըսպանմանն քի
Իբրև նստաւ պիղատոս առ դատաստան առ
նելոյս: Եւ հարց թէ զինչ շար արար սա՛. իսկ
հրէայքն ասէին թէ չէր շարագործ ոչ մատ
նէաք զդա՛ քեզ: Եւ ասեն ինչեն մարդ որ
հայհոյե զամ. և զժողովուրդան մոլորեցուցա
նէ: Եւսկ պիղատոս ես բազում հարձափորձ
առ անձին, ամենեին ոչ ինչ խօսեցաւ բանս
ինչ հայհոյութե. ոչ կարեմ մահասպարտ առ
նել զդա՛: Եւ ինոյն ժամն կոչեաց կինն նր
զպիղատոս իներս և ասաց թէ դու չունիս
բան ինչ ընդ դմա՛, այրդ այտ արդարե՛: քան
զն այսօր տեսիլս տեսի բազում ինչս, զի շարչա
րեցին զդա՛ հրէայքն և մեռաւ. և դարձեալ

կենդանացաւ և նստաւ 'ի վերա' հրեզէն յաթո
ռոյն. և շարձարէր զամ' Թշնամիս իւր. Իւբր
լուաւ պիղատոս ել արտաքս և ասէ չար ինչ
ոչ գտանեմ իսայ. խրատեցից և արձակեցից
զդա': Իսկ հրէայքն միաբան ասացին Թէ ար
ձակես զդա' չես բարեկամ Թագաւորին. զի
սա' Թագաւոր կոչէ անձն իւր. և բազում ա
շակերտս ունի. և բազում հեծելազօր ժողով
եալ և կամի Թագաւորել: Իւբր լուաւ պիղա
տոս կոչեաց զյն և ասէ Թագաւոր ոմնես դու
Ի՞նչ ասէ յն Թագաւորութի իմ' չէ աստի.
Թէ Թագաւորութի իմ' աստի լինէր մարտնչե
ին աշակերտք իմ', որ ոչ կապեալ մնայի առ ջիբք
Լ'սկա' գալոցէ որդի մարդոյ փառօք հօր և ամ'
հրեշտակօք դատել զկենդանիս և զմեռեալս
Իւբր և լուաւ բանս այս պիղատոս ել արտաքս
և ասէր ցնոսա'. զի սահմանք է ձեր որ ամէն
տօնի մահապարտ մի արձակել. ահա' զայս արձա
կեցէք: Ի՞նչ նորա' աղաղակեալ Թէ զբարբա
այն արձակել, և զյն խաչ հանել: Իսկ պիղա
տոս առեալ զքուրն, և լուաց զձեռն ասելով
Թէ ես անպարտեմ ես յարենէ դորին. արիւն
դորա' 'ի վերա' ձեր եղկցի Ի՞նչ նորա' ասեն.

արիւն ի վեր մեր, և ի վերա՛ որդոց մերոց. և հա
 նեալ զ յս ետ ՚ի ձեռս նց. և հրէ այքն բարձ
 րաձայն գողէ ին ՚ի խաչ հան ՚ի խաչ զԿայօ
 Լ, և առեալ դասքն հրէից զ յս, և եդեալ
 զխաչափայտն ՚ի յուսն. և փուշ պսակն ի գլու
 խն և շրջեցուցանէ ին զերուսաղէմ և ասէ ին.
 եկայք և տեսէք զմահ սուտ մարգարէ ին. և
 այլ բազում նախատանօք տանէ ին զ յս. Գ.
 Ժամոյն ՚ի խաչ հանին. և. Բ. աւազակն. մէկն
 յաջ կողմն խաչեցին. և միւսն ՚ի ձախակողմն.
 Խակ. Դ. Ժամուսն երկիր շարժեցաւ. վէմք պա
 տաւեցան. և գերեզմանք բացան. արեգակն
 և լուսինն խաւարեցաւ, և աստեղք երևեցան.
 և վարագոյր տաճարին պատառեցաւ, մինչև.
 Թ. Ժամն խաւար մնաց. իսկ. Թ. Ժամոյն պայ
 ծառացաւ. զոր և յովսէփ յարեմաթացին գը
 նաց առ պիղատոս, և խնդրեաց զմարմինն յի
 Խակ պիղատոս ոչ հաւատաց թէ մեռեալ լիցէ
 առաքեաց զգուսնկիանոս հարիւրապետն. զի
 երթեալ տեսանիցէ մեռածէ թէ կենդանի.
 Իբրև գնաց, ետես անշնչացեալ և գեղարդն
 արձակեալ. խոցեալ զկողն յի, զի տեսցէ մեռա
 ծէ թէ կենդանի. իբրև խոցեալ ցոլացաւ

Ի կողէն արիւն և ջուր. և կաթ մի անտի թըռ
 եալ ի յաչքն հարիւրապետին. և լուսաւորեաց
 զաչս նր. քան զի մի ականիէր. և գնացեալ զուն
 կիւանոս ցոյց ետ զաչքն իւր պիղատոսի. և
 պատմեաց զամ ըսքանչելին և զարիւն և ջու
 րն բղխելն, զհուրն ցօլանալն : Եւ բռն լուսա
 պիղատոս զսքանչելիս, շնորհեաց յովսեփա՛ ըզ
 մարմինն նա. յետ այնորիկ գնացեալ ի ջուցա
 նել ի խաչէն մինչ կամէր բեւեռն քել փե
 թինով հանել. նա՛ հուր ցողացեալ ի տեղացն.
 վասն որոյ իհասէ անտի ծուռկ իջեալ և ամէն
 մին բեւեռացն Եւ Եւ Եւ և հզօր ատելով
 քակեցան բեւեռքն. և էր յերեկոյ փութա
 պէս պատեցին կտաւօք, և էր ի պարտիզն
 անդ քարէ փորեալ. որ ոմն սոմնաս անուն հա
 զարապետ նայ փորել ետ վասն իւր, զոր նա՛
 գնացեալ ի յօտար երկիր մեռեալ. և մնա
 ցեալ գերեզմանն ամայի. վասն որոյ բերեալ
 եգին զմարմինն զՅի. և վէմ մի մեծ արկին
 ի դուռն գերեզմանին և գնացին : Եւսկ իւզա
 բեր կանայքն ի հեռաստանէ հայէին. և տե
 սին թէ որպէս եղաւ մարմին նորա՛. և ի շա
 բաթ օրն նոցա՛ կիրակիէր ո՛չ գընացին :

Իսկ ՚ի շաբաթ օրն քահանայապետքն գնացին
 առ պիղատոս և ասացին թէ մինչ դեռ կեն
 դանիէր նա՛, ասէր թէ. Գ. աւուրն յետ կեն
 դանանամ. չի յէ աշակերտքն նոր գողացեն
 և ասացեն, թէ յարեաւ. և մտորեցուցանեն
 զժողովուրդանս Լսէ պիղատոս զամ զոր ինչ
 կամեցաք արարիք առանց կամաց իմաց և այժմ
 Գ. զօրական տամ ձեզ. առէք գնացէք և ըզ
 դու շացուցէք: Եւ թէ կենդանանա՛ գրեմ
 ձեզ առ կայսր մեր, որ ամենեքեանդ գերի
 վարեացեն: և պիղատոս զամենայն հրաշքն
 գրեալէր որ ինչ ՚իժամ խաչելու թէ նորա՛.
 Իսկ քահանայապետքն փակեցին մեծ վիմօք
 զգերեզմանն զբնուեցին և մօհրեցին. Գ. զի
 նո՛ւոր և. Ճ. հրէայ պահապան եդին շուրջ
 զգերեզմանաւն պահել զմարմինն ան ՚ի
 Ըրով պահեսցէ զմեզ Ը խաչուն
 Իւրով յամէ Լ մէն.

Յարեալ իմէւելոց ՏՐՆ մէր
 Բրիտանու. էլոյծ զզօրութի մա
 հաւ և գժոխոց:

սով. խնայեալք . վասն զի երկրացի բնութիւն
Լ'նչն շորեքեանքն անտանօր կատարեց գնաց
Լ'նչ կայ և փայտեղէն պատկեր փրկ չին զոր
առաքեաց արգարու . որ յառաջ քան զամե
նայն թագաւորս նա՛ հաւատաց ՚ի բրիտանիան
Լ'նչ կայ և փայտեղէն պատկեր արբուհոյ ան
անին . զոր տէրն տեառնագրեաց յաւուր
զերափոխմանն նորայ . Լ'նչ կայ և խաչանման
պատրոնիկէ որէր ՚ի պարանոցի արբուհոյ կու
սին հրուիփսիմէի օգիորդի . և զմանս հեղինեի
և կոստանդիանոսի . զոր մէք պարգևեցինք
տրորատայ . Լ'նչ կայ և գեղարդն զունկիս
նոսի հարիւրապետի . որով խոցեցաւ կող փրկ
չին . և բղսեաց ջուր և սրբան . ջուրն նշանակ
մարմնով մեռելութեանն . և արբանն կենդա
նի անութեանն . Լ'նչէ և աջն յսլսեփայ յա
րևմտեացւոյն որ պատեաց և թաղեաց զտրն .
Լ'նչէ և շիլիւզոյն . զոր օրհնեաց տէրն , և
ետ ՚ի ձեռն առաքելոցն . որով հիւանդք առ
ողջացան . և մեղաւորք արդարացան . որպէս
պատմէ սուրբն մարկոս թափիչ և աւերտարանիչ
Լ'նչէ և բօլանդակ նշխարք մկրտչին , զոր յո
հաննէս աւերտարանիչն է հան ՚ի հրեաստանե ,

ԲՐԻՏԱՆՈՍ . ԵՎ ԵՐՄԵՆՈՍ ԵՄ
Ի ԿԵՆԱՐԻՅԱՅ . Ե ԱՍՒՐԲՆ ՂԵՌՆՂԷՍ
ԲՈՅՆ ՉՐԻԳՈՐԻ ԵՄ ՎԱՐԳԵ :

ԷՍ Ե ՀԱՐԲՈՅՆ ԱԹՄԱՆԱԳԻՆՆԷԻ . ՈՐ
Ե ՂԵՄՅՐ ՄԱՅՐԻՄԱՄ՝ ՄՈՐ ՎՈԹՄԱՆԷՍԻ Ե ԱՐԻՍՏՈՐ ԻՍԷ
ԼՆՍՄԱՆՈՐ ՄՐԼԱՔ Ղ ՏՐԱՄԱՆ . ՂԵ ԱՄԷՆՅԱՅՆ ՉՐՆ
ԱՅՍ ՆԱՆԱՎԱՐՏԱԳ ԻԵՐԿ . ՈՒՐ Ե ՀԱՆԴԻՎԻԳԻՆ
ՆՀԼԱՐՔ ԱՐԵՈՍ . ԱՌԱՆԳ ՀԱԿԱՌԱԿՈՒԹԵԱՆ
ԱՄԷՆՅԱՅՆ ՈՐՂՄԱՆՆ ՎԱՐԳԵԵՍԿԷՆՈՅՆ՝ ՈՐՈՒԷՍ
ՄԷՔ ՂԲԱՂՈՒԿԱ ԵՐԿՈՒԿ ԱՌԱՔԵԼՈՅՆ ՎԱՐԳԵՔ
ՀԻՊՏԵՑՈՒՔ ՆՈՅՄԱՅ . Ե ԱՅՂԲԱՂՈՒՄԱՆԹԻԼ ՄԱՍՈՒՆՍ
ԼՂԵՅԵՍ ԱՅՆՈՒԻԿ ՀՐԱՄԱՆ ԱՌԱՔԷ ՀԱՅՐԱՎԵ
ՄՐՆ ՀԱՅՈՅ . Ի ՀՈՒՍՆ . Ի ՎԵՐՍ Ե ԱՊՈՇՄԱՆՍ . Ե
ԵՍՍՈՐԻՍ , Ե Ի ՎԱՐՍ . Ե Ի ՀԱՅՍ . Ի ԾՈՒԷՄԻՆԶԵ
Ի ԾՈՒՎ . Ի ՉԵՄՈՅ ՄԻՆԶԵ Ի ԾԱՂԱ ԱՀԼԱՐՏԻ . Ե Ի
ԴՐՈՒՆՍ ԴՐԱՆՍՈՒՆ :

ԼՂՅԱ ԴԻՐԷ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ Ե ԱՐԻՈ՛ Ե ՀԱՍ
ՍԱՍ ՀԱՅՐԵՆՈՒԹԵԱՆ Ե ԱՐԻՈՅ ՉՏԵՍ ՀԱՅՈՅ :
ՂՐԵՑԱԼ ՀՐԱՄԱՆՆԱԼ ՄԵՐՈՎ ԿՍՏԱՆԴՒՄԱՆՍ
ԿԱՅՈՒՐ . Ե ՍԷՂՐԵՍՏՐՈՍԻ ՎԱՎԻ ՄԷԾԻ Ս՛ԸՆՏՑ
ԴՕՍԻ . Ի ՍՈՆԻ ՍՐԲՈՅ ԱՌԱՔԵԼՈՅՍ . ԼՍԹԻՆԱԿԱ
ՆԱԼ ԼԵՂՈՇԱԼ ԿՆՔԵՑԵՎԱԼ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆՆԱԼ ՄԱ
ՍԱՆԵՍԱԼ ՄԵՐՈՎ . Ե ՀԱՄԱՀԱԼԱՍՍԱՐ ԵՄՍԻԹՐԵ

սոյ. խնկօք և մոմեղինօք ըստ կանայցի բնութի
Խբրև մարիամ մագդաղենացին յառաջ գնաց
և տեսաւ զգերեզմանն դատարկ լալով դժաւ
ի առաքեալսն ասաց նոյ թէ գնացի ի գերեզ
մանն տեսի դատարկ զնա. սպա՛մբւս կանայքն
երկու դաս գնացին, և ոչ հանդիպեցան մարիա
մու մագդաղենացոյն: Իսկ մարիամ քծած ինն
և միւս մարիամն, և սողովմէ մօտն զգերեզմանն
և լացին. և տեսին հրեշտակ մի նստեալէր ի վեր
զմին, և ասէր կանանցն ընդէր լայք զկենդա
նին զմեւեալս խնդրէք չէ աստ քան զի յար
եաւ ուղ ասաց ձեզ յառաջագոյն. եկայք տե
սէք զտեղին ուր կայր մարմինն յի Խբրև դօր
ձան նորա՛ գնալ առաքելոցն. և պատմել զյա
րութիւ Իսկ ի պատմէն մարիամ յովսեա և այլ
կանայք ընդ նս լսեցին զտեսիլ զհրեշտակին.
և նք և ս գնացին ի տեսանել զգերեզմանն. և
տեսին. ք. հրեշտակ մին սնարից կոյս, և միւսն
յանտից. նոյ և ս ասին հրեշտակ քն զի խնդրէք
զկենդանին ք մեւեալս յարեաւ քն, և գնցէք
ի գալիլեայ և անդ տեսէք զնա. իբրև դժաւ
յառաքեալսն մարիամ մագդաղենացին ասէր
թէ դատարկ տեսի զգերեզմանն. և մարիամ

սողովմէ ասէր Թէ մեք հրեշնկ տեսաք, և այլ
կանայք ասէին Թէ մեք ևս հրշնկ տեսաք. վն
այն աշակրտքն տակաւին իմէջ նյ շաղ փաղքու
Թէք լինէին. զի ոչ միաբանեցան խօսք նյ ընդ
որում ելին պետրոս և յովհաննէս գնացին իգե
րեզմանն ատեսանել. և յառաջեալ յոհան գնաց
և տեսաւ զգերեզմանն դատարկ. բայց ոչ հայ
եցաւ իներս. իբրև եկն պետրոս, և մտաւ իգե
րեզմանն և տեսաւ զվարչամակն որ երեսին եդ
եալէր նա՛ իգլխոյ կողմն ծալեալ և եդեալ, և
նոյնպէս զպատանսն իմիւս կողմն եդեալ. վն
որոյ ասէին Թէ ճշմարիտե յարուինք ի. Թէ
գողացեալէին, պատանոյն տանէին. ընդէր
հանէին զպատանն և զվարչամակն. Իսկ մարի
ամ մագթաղենացին գնացեալէր և շրջէր ընդ
պարտիզներոյն, մի Թէ գտցէ զմարմինն յի, և
լով շրջէր և ասէր ով ար յն այտ ինչէր զոր դու
արարեր ընդ մեզ. զի հաւտցեալէաք որ դու
որդի արես. և այս քան ըսքանչե լիս առնէիր, և
զմեռեալսն յարուցանէիր. զքեզ ընդէր դո
զայնել տըւիր. զայլոց մեռեալսն կենդանա
ցուցիր. և դու ընդէր ոչ կենդանացար և ըզ
մեզ ուրախացուցանէիր. զի իժամ խաչելու
204 ԹԷՆ

Թէն քո լաւէր մեզ, քանց այսօր. Թէ պէտ
լաց և իսորքէինք, բայց ակն ունէինք Թէ ըզ
քեզ կենդանի կու տեսանեմք. խնդայինք և
պարծենայինք, ապա՛ յայժմ ամօթ և նախատի
նք և ծաղր արարեր զմեզ. մինչ դեռ այսպէս
լայր, և բազում ողբս ասէր, նա՛ դարձաւ յետ
ոյս, և ետես մարդ մի, գիտաց Թէ պարտիզպն
նէ, և ի հարցանելն ասաց յն ով մարիամ զո՛
խնդրես. և ի ձայնէն գիտացեալ անկաւ յոտն
բազմամբ սիրով ասէր ըստ ինչի Վսկ ձորնմեր
ասաց մի մերձենար յիս. այլ երթ դու եղբար
սնիմ և ասաց նո՞ գնալ ի դալիլեա՛ և անդ տեսա
նել զիս. և նա՛ գնացեալ պատմեաց աշակերտա
ցն եթէ տեսի զձորն, և ասաց ձեզ գնալ ի գա
լիլեա՛ և անդ տեսանել զձորն. Վնացեալ զատ
մեաց աշակերտացն եթէ տեսի զձորն. և ասաց
ձեզ գնալ ի դալիլեա՛ և անդ տեսանել զձորն. Վ
նդորում գնացին առաքեալքն, և այլ աշա
կերտեալքն, և իւզաբեր կանայքն. և այլ հաւա
տացեալքն ընդ նո՞ գնային. Ճի. հոգի, և անդ
տեսին զձորն. խօսեցեալ ընդ առաքելոցն և ա
սաց, տվաւ ինձ Խմ ի շնանուի յերկինս և երկ
րի, ոմ յառաքեաց զիս հայրնիմ. նոյնպէս և ես

առաքել զձեզ. գնացէք և այսուհետև աշակեր
 տեցէք զիմ հեթանոսս մկրտեցէք զնս անու
 հօր և որդւոյ և հոգւոյն սրբոյ. ուսուցէք նց
 պահել զիմ զօր ինչ պատուիրեցի ձեզ. և ահա
 և ասի ընդ ձեզեմ զիմ աւուրս մինչև կատա
 բաժ աշխարհի:

Եւ այլ պարտութիւն չարութեան մարտի Ի Եւ
 սկ ընդ առաւօտն եկին իւղարեր կան
 այքն իգերեզմանն. դեռ պահապանքն
 կիսամեռ անկեալ կային. իբրև լսեցին
 զձայն դալոյ նց որք լային. զոր և պահապանքն
 ելեալ գնացին քահանայապետիցն և ի շանուցն
 պատմեցին զյարուին քի ի Սակ. դ. զինուորք
 կամէին գնալ պատմել պիղատոսի. բայց ասե
 ին դեռ ևս ննջեալէ դատաւորն. յերբ զարթ
 նու ապա՛ գնամք պատմելք. Սբրև լո՛ւան քա
 հանայապետքն փութապէս ժողովեցին զմեծա
 մեծան խաբէութե տարան. դ զինուորսն իներք
 նատուան իծածուկ, և կոչեցին. ճի. պահապան
 քն, ևահացուցին զնս, թէ մեք ոչ գիտեմք զի
 մինչ մեք իքուսէսք իգիշերին, եկեալ աշակեր
 տքն նր գողացան զնա՛: այսո՞ւսուցին ասել
 պահապանացն Սակ. դ. զինուորքն ասացին թէ

մէք յայտնի տեսաք, և ոչ կարեմք ծածկել. և
քննյքն գնացին բերին զուշայի արծաթն և ե
տուն զօրականացն, թէ մի ասէք այնպէս. նք
ասեն մէք զշխական կոսեմք. սուտ ոչ կարեմք
ասել. և ճիւղայքն ասեն. եթէ ոչ ասէք այտոյ
ըսպանանեմք զձեզ. և զմարինն ձեր տանիմք ձը
գեմք ի դուռն գերեզմանին, և ասեմք թէ ա
շակերաքն ի ըսպանանեցին. և զարծաթն տամք
զգինս արեանց ձերոց. իսկ ասէ նոյ առին զար
ծաթն և հաւանեցան ասելն այնպէս. X
Եւ ի գիշերին յորում յարեաւ նորն. և բազում
մարմինք սքց յարեան. ուոյ ասէ աւանդն, և մըտ
ան ի բաղաքն եմ և համբաւեցին զյարուէ
թի. և որք հին մեռեալքէին իբրև զարիպ շք
ջէին ի մէջ բաղաքին իսկ նոր մեռեալքն. Ժ.
տարէն. Ի. տարէն, գնացին ի տունս իւրեանց
և պատմեցին զյարուէն թի. իսկ ուրախացեալ
ընտանիք նոյ, կերակուր պատրաստեցին. ապա
ան յայտ եղեն. մտորոյ քշն օրն մեռելոց կար
գեցին. զի այն կերակուրն մեռելոց տան. Գ.
Վարձեալ յերբ յայտնի եղև նմ բաղաքի ըզ
յարուէն թի. և համբաւ նոյ գնացեալ ասացին
պիղատոսի զոր և կոչեաց պիղատոս դասքն հը

բից և ասաց, այս ինչէ որ լսեմ զՍ. Յ., Թէ կեն
դանայեալէ ասեն. և հրէայքն պատասխանել
Թէ սուտ ասեն. բեր զպահանջսն և հարցուր նոյն
Սակ պիղատոս հրամայեաց բերին զպահանջսն
և ուրիշ ուրիշ տեղ կացուցին. և մինն եբեր է
հարց Թէ ինչպէս տեսաք զՍ. և նա՛ ասէ մինչ
մէք ի քունէաք աշակերտքն նոյն եկեալ ի գիշե
րի գողացան զնա՛. և բերին զմիւսն. և նա՛ նոյն
պէս ասաց. Սակ պիղատոս յայտնապէս ասաց
Թէ սուտ էք. զի գուք. Ճ. հոգի էիք, ինչպէս
եկին գողացան. և գուք ոչ իմացաք. ամբնդ
ինչպէս քունէիք. Եթէ քունէիք որպիսի իմա
ցաք Թէ գողացան. կամ ինչի Թողիք որ գողա
ցան. յէր սուտ ասէք Թէ գողացան. և յետ այ
նորիկ կոչեաց այն. Դ. պահանջն եհարց զնոս
պիղատոս. Թէ գուք ինչոյ տեսաք. և նոյն ասեն
յայտնի յարեալ քն, մէք ոչ կարեմք ծածկել
Սակ պիղատոս ընդէր ոչ եկիք յառաջագոյն
ասել ինձ. ասեն պահանջն մէք եկայք Թէ
պատմեմք, դեռ մուծնէր, դու ննջեալ էիր.
ասացաք Թէ յերբ լուսանայ դամք ասեմք քեզ
և հրէայքն խաբէուք կոչեցին զմեզ ծածուկ
ներքնա՛ տուն մի, և ուսուցին մեզ Թէ անպէք

մինչ մեք ի դուռնեացք աշակերտքն նր եկեալ
 գողացան զնա՛. և մեք ասացաք թէ ոչ կարեմք
 ծածկել զյարուխն յի և նր ասացին թէ ոչ ա
 սեք այնպէս զձեզ կսպանանեմք. և զմարմինս
 ձեր տարեալ ձգեմք ի դուռն գերեզմանին. և
 ասեմք թէ աշակերտքն սպանին. և եթէ գիտ
 ապցի դատաւորն, արժաթս զայս տամք նր, վն
 արեան գինն ձերոյ: վն որոյ վախեցաք զայն կա
 շառն առաք. և ասացաք թէ աշակերտքն նր գո
 ղացան. այս այնպէս եղաւ և դու ողջ լեր դա
 տաւոր: Արդ կամիս գնամք ի գերեզմանն, տես
 տեղէնն թէ ուի ըսքանչելեօք յարեաւ պատ
 մեսցուք քեզ: Այլ գնաց պիղատոս ի գերեզ
 մանն քի. իսկ պահապանքն ցոյց տուին զկու
 ծու զգերեզմանն քարով և քրոզով քնեալ ամ
 րագոյն. և պիղատոս ասաց ձյմարիտէ, յարուխն
 մեք հաւատամք. բայց դուք պատմեցէք թէ
 ուի տեսաք զյարութի նր. ասեն պահապանքն.
 թէ դուռն գերեզմանին մեծ քարմի եդեալ
 էին և կնքեալ էին շուրջապատն քահանայապե
 տքն. և մեք. Դ. զինուորս պահէինք զդուռն
 գերեզմանին. և ճի. ջհուտ շուրջ զնօվաւ պա
 հէին, և ծաղր առնէին. թքանէին և ոչ պանե

ինն թէ պիտի յայժմ՝ կենդանանայ անասն մը
թէ ողի յարուի առնէ ծիծաղելին հետ միմե-
անց իսկ յանկարծակի անցեալ մէջ գիշերին,
տեսաք հնգւմն եղև և զորք հրեղէնք իջան յեր-
կնից, և լոյս մեծ ծագեայ. և մէք իյահէ ան-
տի հրչնկացն կիսամեռ եղաք. և տեսաք զյն
լուսափայլ կերպարանօք, կենդանի յարեալ ի գե-
րեզմանէն. ապա՛ մէք այնպէս կիսամեռ մնա-
ցինք մին և առաւօտն. իբրև առաւօտ եղև.
Եկին ամանք կանայք անուշահաս խնկօք լալով
ողբողով իբրև լուսք զձայն նր. զգաստայաք.
Եւ լեալ եկայք թէ պատմեմք քեզ հրեայքս,
բերեալ ահացուցին զմեզ. և այս չափ արծաթս
կաշառ տվին մեզ. թէ ասացէք մինչ մէք իբու-
նէաք աշակերտքն՝ յի եկեալ ի գիշերի գողացն
զնա՛. և ահա՛ զոր ինչ տեսաց ասացաք քեզ իսկ
այժմ դու գիտես. և պիղատոս ըսպանանել ետ
սուտ պահապանն. և առեալ զարծաթն ետ այ-
նոցիկ որ զճշմարիտն ասացին ի շուքտայնորիկ
գլխաւոր հրեից մէկ մէկ ծողովեալ և ետ՛ ի-
պահեօտի իբրև իդրաւի ասելով. թէ ով դա-
սք հրեից, յայտնի լինի մեզ. ահա՛ զոր ինչ հրա-
շք պարեակեր յի մին ի խաչ լուին և յարուի ն

0221904, 0201022, 020 0202

զամենն ի գիր առի, և գուք զոր ինչ հատուցիք
 նմա՝ զչարչարանս և զհայհոյանս մինչ ի սաչ դա
 տապարտեալ հանեցիք բռնութիւնս զամենն
 դենմա՞ն զի մեծ ի կայսերն. և զձեզ իմաս և ի գե
 րու ի տամ առելով մնաց այնո՞ւ : Այա՛ այս քան
 բանս որ եղև առ քլքն ոչ գիտե ին. գնացեալ է
 ին ի դալիլեայ տեսանել զյս յարուցեալն. ի բրև
 տեսին յարուցեալ անքն երկրպագին և ուրա
 խութի գործան եկին եմ կոչեայ պիզատոս ըզ
 պեսորոս. և գրեաց զօրինակ գրոյն չարչարնացն
 և խաչելու են. թաղմանն և յարու. և առաց առ
 այս գիրս ուր և գնայք քարոզիք նա՛ գիրն իմ
 վկա՛ լիցի ձեզ. բայց պատրաստ կացեք ի հրէից
 ազգէ յայսմանէ. ի բրև տարաւ պետրոս զսիրն,
 և կարգաց իմէջ առ քլոցն, ուրախացան և գնա
 ցին ի վերնատունն : Սրով նոցունց շնորհացն
 առ քլոցն արժանացուք՝ տեսունք ի աստ և ի
 հանդերձելու մն ամէն :

Սորձեալն յորտե որ եղև ի դեպոս : Սր
 ինչ գեռ գնայր կղեուպաս ոմն ընդ իւր
 էմաւուսայ ճանապարհին, որում խօսակ
 ցիին զս չարչարանացն և խաչելու թեն
 թի : և այն տեսին զի ոմն հասեալ յետուս ըն

կեր եղև նց, և հարցանէր զնս թէ զինչ վիճիք
և խօսիք. և նք ասէն վն յի խօսակցիմք, զն այր
արգար և իկուսէ ծնեալ այս քան հրաշս գոր
ծեալ իմէջ ի լի. զոր ինտխանձու հրէից մատ
նեցին զնա՛ առ քննյալետան և առ դատաւորսն
զոր չարչարեալ խաչեցին և թաղեցին ահա՛ այս
գ. օրէ յորմէ հետէ եղև. բայց ոմանց կանոնց
և աշակերտացն զարմացուցին զմեզ թէ տեսաք
կենդանի զնա՛ մէք ևս յոյս ունեաք որ փրկու
թիէր հրէից, ոչ գիտեմք թէ ինչ եղև : յւ յս
ասէ ոչ գիտեմ զայրն այն զինչ խօսիք. և նոքա
ասին թէ դու միայն կաս եմ որ ինչ գործե
ցաւ : յւ յետ նք իբրև անծանօթ լինելոյն ըս
կաւ պատմել իմովսիսէ և յամ մարգարէից
թէ պարտէր ի չարչարիլ և յերիւ աւուր յառ
նել վն որոյ պարտէ հաւատալ ամ գրոցն որ գը
րեցան վն յարուեն ին : յւ յիբրև մերձեցան
իգիւզն յոր երթալին, և յս պատճառէր թէ
հեռագոյն, ևս ուրէք երթալ. և բռնադատել
զնա՛ ասելով առ մեզ եղիր զն յերեկսէ և տա
րաժամեալէ յօրս վն որոյ խոյս ետ յս եմուտ ա
գանիլ ընդ նս. և եղև իբազմին յի լն նս. առ
եալ զհացն եբել և ետ մց. և նց բացան աչքն

առ ի ճանաչելոյ զնա՝ և նայ եղև աներևոյթ,
և այլ ոչ տեսին, զարմացան և ասէին թէ յիմար
եալէին միտք մեր, այն չափ պատմել մեզ վն
յարուէ իւրոյ և մէք ոչ իմացաք: և յետ այնոր
իկ շուտով դարձան եէմ և գնայն ի վերնս
տունն. և գտին զառքըքն նստելով ուրախուէ
Խսկ կրէոպանք աւետարս ետուն առ ի լոցն թէ
մինչ մէք գնայաք ի ճանապարհին եմաւուսայ.
և ե, և եցաւ մեզ և բացեալ մեզ զբան մարգա
րէիցն յաղագս իւր, և գնացել ի յ թեանս մեր
առեալ հաց և օրհնեայ, և եբեկ և ինոյն ժա
մայն ծանեայք զնա և նայ ան յայտ եղև առ ժա
մայն. վն որոյ ճշեցան սիրայք մեր և եկաք առ
ձեզ: Եւ նր և ս նց պատմեցին թէ տեսաք ըզ
նորն ի գալիլէա և այս չափ խօսեցաւ ըդ մեզ:
Եւ մինչ դեռ զայս խօսէին եկն եկայ իմիմէջ
նց և ասաց ողջոյն ընդ ձեզ. եսեմ մի երկն լիք:
Խսկ նր զարհուրեցան. զի դուռն փակեալ էր,
և համարէին ոգի ինչ տեսանել. զի հոգի և մար
մինն ոսկր ոչ ունին. և բերէք զմատունս ձեր
ը շափեցեք և ասեէք, թէ օղ հոգի և մարմին
ունի, և փշեաց ինն և ասէ առ էք հոգի սէ, ա
հա՛ ետու ձեզ ի շնանուի կապելո՛ և արձակելոյ

17. Եւ այս ամոր ինչ եղև նա՛ որչէր անդ թու մա՛
 զոր յետո՛ եկեալ թու մա՛ ասացին զ՛ս յարու էն
 թի՛, եւնա՛ ասէ ցնս՛ եթէ ոչ տեսից զձեռս նր. 10
 զնշան բեւեռացն. եւարկ ից զմատու նսիմ՛ իտե
 զիս բեւեռացն. եւ մտեցից զձեռս սիմ՛ իկողս նոր
 ոչ հաւատամ. եւ յետ ութ աւուրն դարձեալ է
 ին՛ ինեբքս աշակերտքն եւ թու մաս չնս՛, դա՛յն
 դրօքն փակելով եւ եկաց իմէջ նոց՛ եւ ասէ ողջոյն
 ընդ ձեզ. ապա՛ ասէ ցթու մաս բեր զմատու նս
 քս եւարկ այոր ետես զձեռս սիմ եւ զկողս սիմ. եւ մի
 լինիր ան հաւատ, այլ հաւատացեալ. պատասխա
 նի ետ թու մաս եւ ասէ ցնս՛ ճիմ եւ լ՛ ճիմ.

18. Եւ յետ յարութե՛ մինչև. իս. օրն բազում տե
 զիս ելեալ. նախ մարիամ՛ մագդաղենացւ
 ոյն. առաքել լցն իգաղիւնա՛. կողսանցն ի նանա
 պարհին. 19. Եւ երկու անգամ դրօքն փակե
 լովք ելեալ 20. Եւարձեալ իծովեղերն. այսպէս
 շրջեաց բազում տեղիս. եւ երևեցաւ հաւանց լցն
 զոր ոչ կա՛ դրեալ ի յաւմորնն միայն հաւատա
 ցելոցն բաւականեն. 21. Եւ յետ. իս. աւուրն է
 րևեցաւ աշակերտացն իւրոց, եւ ասէ ողջոյն չ
 ձեզ. 22. Բրև տեսին աշակերտքն ինդացին եւ
 րախ եղեն, եւ ասէ ցնս՛ մանկունք ունիք էլ

ուտելոյ. և նոյ բերն խորիս մեղու, և մասն ննչ
ձկան խորովելոյ. և եկեր առաջն նոյ. և քնդեաց
աշակերտացն իւրոց, պարտէ այսեր չարչարիլ.
խաչիլ և թաղիլ. և յարուի առնել. և զամ գրք
եպոն մարգարէից կատարել. վն որոյ մեկնէր
նոյ զամ գրեպոն մարգարէից. Եւ ի վերնայտ
ւնն գրոքն փակելովք ելանելն իմ և իմտանելն
իմ յայտնեալ ձեզ զկուսածին ծնունդն իմ. զի
մի՛ երկբայիք վն ծնունդեան իմն. զի ուր զփակ
եալ դուռն ոչ բացեալ. նոյնոյ մտեալ յորովա
յն մօր իմն որ ոչ խախտեցան կուսուիք մօր իմոյ
Եւ այնորիկ առեալ զաշակերտան իւր. և գր
նաց իլեառն համբարձման խրատեաց զնս կրք
կին ասելով. Թե ուր առաքեաց զիս հայր և ես
առաքել զձեզ գնայեք այսուհետև քարոզե
ցեք և ուսուցեք նոյ զոր ննչ պատու իրեցի ձեզ
և ահա ահիկ ես ին ձեզ եմ զամ աւուրս մինչև
իկատարած Եի Եւ առ յիլքն ասն Եի եթե
գնամք ի քարոզուի ի յօտարամետ Եւ մեք զնոյ
լեզուն ոչ գիտեմք. և ոչ նոյ զմերն. և ուր ընդու
նրն զմեզ և զկրտան մեր Եւ Եի յն և դուք նոյ
սարուք ի քաղաքիդ եմն, մինչև ես ելեմն,
և առաքելմ հոգին քե. նա սացե ձեզ խոսե

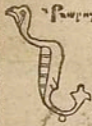
իմաստուէի. և. հէ. ազգաց լեզուս իմանաք և խօ
 սիք, և քարոզէք ուր և կամիք. զայս ասաց և օրհ
 նեաց զնս և մեկնեցաւ ինցէ և վերանայր յեր
 կինս. և այն տեսին բազմուի զօրաց հրէկց վերա
 ցուցեալ տանէին լուսեղէն աթոռով և փառ
 օք, որք երգէին հրշակք և ասէին. համբարձէք
 ի շնանք զգրուենս ձեր ի վեր. և մինչ դեռ աշա
 կերտքն պշուցեալ հայէին. եկն առ նս. ք. հը
 ըեշտակք և ասեն արդ գալի լեւացիք զի հայիք,
 այս յնն որ վերացաւ յերկինս. նոյնի զալոցէ
 մարմնով փառօք հօր դատել զկենդանիս և զմե
 ռեալսս ը վերացաւ նորն յերկինս. իսկ առա
 քեալքն դարձան եհմ, և եին հաննիզ ի սաւորին
 քարոզէին և օրհնէին. և գուցէին. և գիշերն գնա
 յին լսէ վերնատունն և աղօթէին. մինչև ժ. օր
 և ի կիրակի առաւօտու երեք ժամուն մինչ
 դեռ նստէին ի սէ վերնատունն. յուժգին հըն
 չումնեղև. և այն տեսին լուսով լցուաւ վեր
 նատունն, և սէ հոգին իբրև հրեղէն լեզուս իջ
 ալ ի գլխոց առ ը լոցն. որով լցեալ հոգոյն սր
 բոյ շնորհքն. ըսկսան այլ և այլ լեզուս խօսիլ.

Եւ յետ նր վիճակաւ գնացել իւրաքանչ իւր
երկիր. հաստատեցին զհաւատսն քրիստոնէութե
ութեզ զաւանուք եւ նշմարիտ խոստովան
ութե զհայր եզորդի եզոք զհոգին. հայր ծնող .
եորդին ծնունդ, եհոգին սբ բղխեալ ի հօրե .
անձամբ յատկացեալ եբնութի միացեալ զմտոյ
տն՝ անքննելի է եանհետազօտելի . ոչէ պարտ
քննել եզննել եիմանալ . անիմանալին տն՝ զի
միայն սբ առք լքն իմացան որ ըսպասաւորեալ
բանին որդւոյն միածնի . եհոգւոյն սրբոյ շնոր
հիւն այս քան հաւնեցելոցս ծանուցին : Երով
եւսք հայրնաքն ժողովեցան ինիկիայ եառաքե
լադիր կանոնք կրկին եւ լերատին հաստատեցին
գ՛ճ՛ք . հայրնաք եդեալ կարգ եսահմանք . որ
ոչ այլ այլեն, եոչ գոգոխեն այլ եայլ խօսիւք զե
բազումք հերձոճած զք եզեն յաղագս քննելոյ
պատճառաւն կորեան եդժոխոց բաժին եզեն
ոնց արիոս . նեոտոր . մակեդոն . սաբէլ . ապողինի
եւտիքէս եայլ բազումք . ընդ նմին կորին զոր
յայժ մ կամին իխորս եաւելի քննութի մտանեն,
իւրեանց մտացածին բանիւ այլ եայլ հերձածս
խօսին . յատակս դժոխոց իջանեն : Եղաչեմ ըզ
ձեզ եզբայրք հաստատուն կացեք ի վեք առա

ԻՎ

քելապիր և հայրապետադիր հաճատոյ և կանոնաց որով արժանասցիք թի տեսուն որի օրհնեալ յաւիտեանս Ամէն :

Բարոյսբոյն եփեփեսոցեալն հասար: Ի իմ

Ան Գ. Ուիւ ԱՄՆՆԱՅՆ
առաքինութե հաճատնէ քան զի
հաճատոյ հայրն ձծ, և իլուսոյ ծը
նեալ իսէ կուսէն քս որդի իյ. և ի

նոյն իյ սէ հոգին. որ է ջ ի վերնատունն որ լուսաւորեաց դասս առ ի լոյն. և ետ շնորհս սէ առ ի լոյն որ յիմացան. հէ. լեզուս. և գիրս. նոյն պէս և ս յիմացան զխորհուրդն ձծալին քննեցին և յիմայան զճարտար հաճատ. և ճանապարհս արքայուէ. այլ ոչ թողին տեղ քննութե, որ մեք քննեմք. ապա մերն այնէ որ հաւտովք ի քարոզուի սէ առ ի լոյն և աւետարանին քի Աս և իսէ հայրնոցն և կանոնաց նոյ. դաւանել զհայր և զորդի և զսէ զհոգին. անբաժանելի սբ երրորդուի և մի ձծութի. զի այսէ հաւատ քրիստոնէից և գլուխ ձմ առաքինութեց: Աջ թե հոգւոյն աղօթքնէ. ուր ասէ արն մեք քս թէ արթուն կայէք յամժամ աղօթս արարէք զի արժանի լն յէք զերժանիլ յայնմ անէ

Handwritten mark or initial in the top left corner.

որ գաղտնի է ( ) Ի Գ. չար կա' գաղո' Թմ մարդոյ
 այլ աղօթքն փրկէ զմարդն. մէկն այս կեանքս
 որ բազում չար փորձանք և պատուհաս գայ մար
 դոյս. որո' աղօթքն փրկէ. Բ. չար օրն հոգեւարի
 օրնէ. մահուն, և ի ճանաչրհին. բազում փորձու
 թի և նեղութի տեսանէ. բայց աղօթքն փրկէ.
 Գ. չար օրն դատաստանինէ. և թէ ունի հաւ
 ատ և բարեգործութի նք բարութի և հանգստու
 թիէ. իսկ որ չունի հաւատ աղօթք և պահքնը
 մա' բարկութի, դժոխք և տանջանք. Սարձեալ
 ասէ Թորն մեր, թէ արթուն կացէք. թէ յերբ
 ոչ գիտէք գա' Թոր տանն, և գտանէ զձեզ արթ
 ունս. զի Թոր տանն մահնէ. որ յանկարծակի հա
 սանէ ի վեթ մեր. ոչ գիտեմք, թէ յերեկոյին,
 կամ իմէջ գիշերուն կամ առաւօտուն, և կամ
 հաւախօսին, գա' ծառային, յայն մկ որ եկեալ
 Թորն գտանիցէ իքուն և ան պատրաստ. զի առ
 ջն պահ գիշերուն տղայութիէ որ Թմ մարդն ի
 չարինէ. զոր վաճաք ունի մեղաց ան ջն քուն
 նէ ծանրացեալ. իսկ իմէջ գիշերն. վն. Լ. տա
 բուն տարուան մարդոյն ասէ. որ վառեալ է
 հրով իմէջ մեղաց. իսկ որ. խ. տարուն հաւախօ
 սն ասէ որ երբեմն արթուն և երբեմն մարդն

Ինչպէս թի Դրոս Կարգաւոր

Ինչպէս թի Դ. Ե. Կ. տարուէն. Յիմ մարմինն թու
 լանայ իմեղաց. զղջա՛ւ և փոշմանի, և այնէ առաւ
 օտ որ զարթնի ի քնոյ մեղաց. բայց թէ ծեր. և
 թէ տղայ իմնցունց մահն հաննող ի վեր շրջի.
 ոչ ծեր ասի. և ոչ տղայ. զի մարդ ոչ կարէ գիտ
 ել թէ իւր մահն յերբ լինցի. վն այն ասէ քն թէ
 արթուն կացէք յիմ ժամ աղօթս արարէք.
 Ինչպց պարտէ տղան առաւել պատրաստ լինիլ
 քան զծերն. զի ծերն գիտէ որ մահն մօտեցելէ
 բայց տղան հանց գիտէ. թէ կու ծերանա՛ւ և
 ապա՛ կու մեռանի. յանկարծակի մահն ի վեր
 հասանի և կորուսանէ. վն այն ասէ արն. թէ
 արթուն կացէք յիմ ժամ. Իսկ այն մարդն որ
 Ծ. տարու լինի, որ հրաժարի իմեղաց, ոչէ գո
 վելի. զի մարդոյն հանց պիտի գառնալ իմեղց
 որ գեռ կարողութի ունի մեղք գործելոյ. իսկ
 յերբ յոյժ որ ծերանայ ոչ կարէ գործել մեղք
 իսկ նա՛ ինչ վարձք ունի իմեղաց հրաժարին
 զի մեղքն իւրեան հրաժարեալ. Եթ ձեալ ասէ
 ար մեր, գանձեցէք ձեզ գանձ ի յերկ ինս, ուր
 ոչ գող մերձենա՛ւ, և աչ ցեց և պակասէ. զի ուր
 գանձ ձերէ. և անդ սիրտ ձեր եղինցի. զի գանձ
 օխս անցաւ որէ նա՛ գող կու գողանայ. և ցեց

կու ապականէ ջուրն կու փթտի. և հողն կու մա
շէ, զի մեր հողու բերթն յերկինքնէ. մեր գան
ձն աղօթքնէ, և պաքն ողորմուին որ հրշիջ կու
ցանեն և ամպարեն, յերկինս. նա՛ գնամք գտա
նեմք և լիանամք ինչ մարդ որ այս նշանս ունի,
գանձե ամպարեալ յերկինքն. զի արն քն ամէն
գիշեր աղօթս առնէր մինչև լուսանայր. ինչ
պէտքէր նմա՛ աղօթք առնել Վարձել աղօթ
քն փառքէ հրշիջ պլ աւելի փառք չունին.
քան զի հրշիկայն ո՛չ պաք կա՛ և ոչ ողորմուի ոչ
հուր ընկալուի. և ոչ ապաշխարուի. այլ միայն
աղօթս առնեն, որէ օրհնեն և գովեն զմծ և փա
ռաւորեն. զի միայն բարձրեն քան զմմ ինչ.
ապա՛ մարդ որ աղօթիւք ժիրէ. ի հրշիկս դասի
և ի նոսին օրհնաբանի. և զփառքն ի հրշիկաց
առնու. զի սպնայ մեծ հրշիկէր հպարտացաւ.
և ոչ աղօթեաց. և ոչ մատոյց ար օրհնուի. նա փա
ռացն զրկվեցաւ. ի լուսոյն խաւարեցաւ. յեր
կինքնէր յանգունդս իջաւ. Վոյնպէս և որ ա
ղօթք չունի զրկի ի մկրտութենէն լուսոյն և ի
սպնայի ի խորս անգնդոց. նոյնն և աղօթքն հա
մէ արեգործուեց. թէ պաք թէ ողորմու
ի. թէ մատաղ. թէ եկեղեցի շնել. և թէ խաչ

որհնել. և թէ այլ բարեգործութի առնել. մինչ
որ բարեգործութի չլինի և ոչ աղօթք նա չի
կատարեալ. Վարձել աբելի գառն աղօթիւք
հաճոյ եղև յոյ. ենովք աղօթիւք և պահօք վե
րացաւ յերկինս. նոյ ապրեցաւ ջոհեղեղէն. աբ
րահամ աղօթիւք և հիւր ընկալուք արդիցաւ.
մեւքիսեթ եկ աղօթիւք և հաւատով քահա
նայսպետ եղև. յակոբ աղօթիւք իէւկոչեցաւ
յովսէ փ աղօթիւք և պահօք յաղթեց զբան պո
ռնկուէ. Սովսէ ս աղօթիւք և պահօք խօսեցև
ք յոյ. և ազատեաց զիւ. և պատառեաց զծովս
և անցոյց զծողովուրդն. և խեղդեաց զ փառա
ւոն և զամ զօրքն լինմա՛ս. Սղևայ աղօթիւք և
պահօք վերացաւ յերկինս. Վաւթ աղօթիւք
և պահօք վերացոյց զմահն Սրեք մանկունքն աղօ
թիւք և պահօք ապրեցան իմեջ հրոյս. Մաբե
ալքն քրդէին ցերեկն, և գիշերն աղօթէին. նա
ևսք հայրաքն, աղօթէին և քրդէին ժողովրդե
անն. և ճգնաւորքն հրշնկաց նման անդադար
աղօթէին. և մարտիրոսքն թէպէտ զարիւնս հեղին
վնքի. բայց յառաջքան զկատարումն յաղօթս
առնէին. քան զի ամ հրշնկց մեզ նման լիզու
և միտքէ տվեր նմանապէս և մարդոյս տվեր հը
222 րեշ

րէշնկց նման բերան ելեզու . վն որոյ աղօթք
կու խնդրէ . զի որք լեզուով աղօթեն և խրատ
են . օրհնեն և ուսուցանեն . նոյնոյ և ինն դասք
հրշնկց դասին : Խսկ այն մարդն որ փխանակ
աղօթիցն չարաիօս լինի , և մարդ բանկատ . մատ
նէ և նախատէ . մարդոյ չար ուսուցինէ և սուտ
խօսի և հայհոյի լեզուով . այնպիսին բերանն
սատանայի կոչի՝ և սոյնի տանջիս « Եթէ իժամ
առաւօտուն ամթռչունք ելեալ օրհնեն զամծ
և քաղցրաբարբառ եղանակեն , ոչ հոգի ունին
և ոչ տանջանք դժոխոց . զի նոցանէ աղօթք խն
դրէ ամ . ապա՛ որ չափի մեզանէ աղօթք խնդ
րէ որ այս ամբարիքս տվեալէ մեզ կիրակուր .
և անդ պատրաստեալ յարքայուին . զի թռչու
նքն մեզ յօրինակէ տվեր . զի զնք տեսցուք և
մեք աղօթեսցուք : » Եթէ ամ կենդանիք իժամ
առաւօտուն , աղօթիւք օրհնեն և փառաբանեն
Խսկ գազանն և շունն . գիշերն ամ արթուն կե
նայ և չարագործէ . և իժամ օրհնաբանութեն
մրափած լինի , անամօթ քնի : Խսկ այն մարդն որ
գիշերն ուտէ և խմէ , և մեզք գործէ . և իժամ
առաւօտու աղօթիցն ծաւանա՛ և քուն լինի .
և ոչ աղօթէ այնպէս մարդն չար գազանայ և

շան նմանէ։ Վիճել աղօթ արարն խօսակիցէ ար
 ղի յորժամ աւարն կամ գիրք կարդաննա՛ ար
 խօսի ի մեզ. և յորժամ մէք աղօթեմք մէք խօս
 իմք ի ար. ղի սուտ Եիս, թէ մէկն խօսակից լի
 նի թգրին հետն, ամէն մարդ երանեն զնայ. ղի
 թէ ի թգրի խօսիլն երանելի լինի. ապա՛ քանի
 հազար երանի այն մարդոյն, որ խօսի ընդ ար.
 Վիճել թէ մէկ մարդ առու տուր անէ, մէկ
 քանի դրամ շահի որ քան ուրախանայ. իսկ որ
 քան մեծ շահէ որ ար հետ առ և տուր անես.
 դու նր համար աղօթես, և նայ օրհնէ զքեզ. զն
 որ հո և ողորմուիս պարգևէ քեզ։ Վարձել ար
 լնչ ըստացուածք ոսկով և արծաթով լինի թէ
 կերակուր և թէ ըմպելիք, և թէ հագանելիք.
 ապա՛ աղօթքն ոչ ոսկով և ոչ արծաթով. ար մա
 րդ կարէ առնել. թէ աղքատ, և թէ մեծատո
 լն. ող ասէ արն մեր. խնդրեցէք և տացի ձեզ։
 Վիճել ար բան և գործ ժամանակաւ լինի. իսկ
 աղօթքն յարժամ լինի. թէ ամառն և թէ ձմե
 ռն. թէ իտան և թէ զարիպուէ. թէ գիշերն
 և թէ ցերեկն. թէ հիւանդուիս և թէ առող
 ջուի. թէ աղքատուիս և հարստուիս. ոչ կա
 ղի մէկ պատճառ բերել լի աղօթիցն. զի ար

Ժամ ան որդրմուէ դուռն բացէ: Վարձեալ
 աղօթքն. ք. կենօք զարդարէ զմարդն. քան զե
 աստ յամ չարէ վրկէ զնա՛. և անդ իւր յարքայ
 ութ է արժանացուցէ, և ի դժոխոց սատան, յի
 ազատէ: Վարձել թէ թագաւոր կամ իչխան
 յերբ ոչ գտանի ի ժամ պատերազմի, նա՛ բարկա
 նա՛ ծառային իւրոյ, զտունն յաւար հարկանէ
 և զինքն ըսպանանէ: զի յորժամ քննյն աղօթք
 կանգնի. կուլի ի սատանայի. ինչ քրիստոնեա՛
 որ ոչ գտանի ի կախն, բարկանայ ի նմա՛ ան
 աստ բազում վորձանաց հանդիպի և ի դատաս
 տանի ի հուրն դժոխոց տանջի. զի ճշմարտն այ
 նէ. զի ան ինչ մարդոյ որ լեզուէ արւեր. ինչ
 մանէ աղօթք ինդրէ օրն. ի գ. ծունկ աղօթք.
 և ի կին մարդէ. կի՛: Վի՛ ձլ աղօթքն առանց
 գնո՛ և առանց արժաթի զարդարանքէ: Վի՛ ձլ
 ասէ ան մեր մեւտ ի տուն քո, և փակեա՛ զդու
 նա քո, և կաց յաղօթ. և յատուցէ քեզ յայտնա
 պէս. զի տուն արտին, դուռն. բերանէ և աչք
 նէ. ականջնէ. զի յորժամ աղօթք կանգնիս, մուտ
 ի սորհուրդ սրտի քո. և փիէ զաչդ և ականջդ.
 և միտ ան զօր մահուն քո, և զդատաստանն. զահ
 դժոխոցն և զհուր գեհենուն. լալով և արտաս

Ի ԲԸ

ուր Գոչէ առ ձձ ի խորոց սրտէ. նա լսէ ձձ
 աղօթից քոց. և մաքրէ զքեզ յամ յաղտի մեղց
 և լուսաւորէ: Վարձ էլ պարտէ աղօթ օղին. խո
 նարհ և անոխակալ լինիլ. և զբերանն մաքրէ ՚ի
 չար խօսից և ի հայհոյութի. և ամ պիղծ բանէ
 ապա՛ աղօթէլ. և այնպիսի աղօթքն հասանէ
 յականջս ան և փակեալ դուռն արքայութե բա
 նայ: Վարձեալ ոմանք գնան ի սեղի աղօթից.
 զբուց տան, և քանսեն, զի այնպիսի աղօթքն ոչ
 բնդունի ձձ. զի ինքն ոչ աղօթէ, և այլքն ևս
 հանէ աղօթից. զի այնպիսի բերանն կոչի սա
 տանայի և թշնամի ան: Ո՛վ ձձասէր ժողովո
 ւորք հաստատուն կացէք ի վերայ աղօթից. զի
 աղօթքն փառք և պարծանքէ հրեշտակաց և
 մարդկան. նահապետաց և մարգարէից պատիւ
 առաքելոց ինդութի. մարտիրոսաց պսակ. և
 զորդ կուսանաց. քահանայից կարգ և փառք
 ժողովրդոց: յոյս և ապաւէն մեղաւորաց. զի
 ով կամի արժանի լինի տեսուն Վ՛սի. հանա
 պազ պատրաստ լիցի յաղօթից. զի որով
 արժանացուցէ զձեզ և ըզմեզ
 էւք օրհնեալ տեսուն.

Ը մէ ն օ

ուսացարուք սրբեցարուք ընկեցէք զբարիս
անձանց ձերոց. դադարեցէք իչարեց
և գործեցէք զարդարութի. և թէ իցեն
մեզք ձեր իբրև զձանձախարիթ սև. իսպիտակ
արարից իբրև զձիւն. և եթէ իցեն որդան կար
մի. իբրև զսարսք արարից. և եթէ լուծիջէք
բանից իմոց. և դադարեք իչարեաց ձերոց. և
գործեցէք զարդարութի. զբարութիս երկրի կե
րիջնք. Եւս թէ ոչ լսէք ինձ և ոչ դառնայք
իմեղաց նա՛ սուր կերիցէ զձեզ. զի բերան տն
ամենակալի խօսեցաւ զայս ( ) ի այսէ մեկնու
թի բանիս. զի մեծ պահոց առաջի քնն. նախ
պարտէ լուացվել սրբիլ և մաքրիլ այլ և զառնս
և զամ ամանսն կերակրոց. իսկ նոյնպէս պար
տէ սրբել զհոգին և զմարմինն. խօստովանիլ. և
հեռանալ իմեղաց և իցանկութի. զի ո՞չ ամ
ինչ ջրով մաքրին. նոյնպէս և մեղքն խօստովա
նուք և արաստուօք մաքրին. և ապա՛ մտանեն
իպաս և ապա խարութի. նոյնպէս և պարտէ բե
րանն մաքրել իչարախօսութի և իբանբանսան
այ. իքուֆր ասելու, իստախօսութի, և իստ

Վարձարկէս խնայ 1525

ներլուծի. և ամ դատարկ բանից, և ամ չար խո
 սից. նոյնպէս և մաքրել զսիրտն ՚ի խռովութի
 և ՚ի նենդութի. իօխակալութի և ամ չար խորհր
 դոց. նոյնպէ խփել զաչն և զականջն ի յարատ
 հայելոյ. և ևս յամ զգայարանքն մաքրել ի մեղոց
 և ապա՝ մաքուր հոգով և մարմնով մտանել ի պաս
 և ապա շխարուի. և հեռանալ յամ մեղաց. զի
 այս. Ծ. աւուր պահօք. ջնջի. Ծ. շաբաթու տա
 րոյ մեղքն. նոյնպէ հեռանալ ամ մերձաւորու
 թի և յամ ցանկութի չարեաց. և ՚ի պոռնկական
 խորհրդոց՝ Վարձել պարտէ աղուհացից պահո
 ցս. հեռանալ արբեցութի, և ամ պարարտ կերա
 կրոց ՚ի գինուոյ և ՚ի ձիթոյ, և այլ անուշահամ
 կերակրոց՝ Վարձել պարտէ աղուհացիցն աղօ
 թիւք և պահօք պահել զի այնպիսի պահքն ըն
 դունի ամ. իսկ որ առանց աղօթիւք պահէ չե
 ընդունելի. քան զի ևսատանայ. Է. Ը. տարի ե
 որ պաքէ. յերբ միտքն չարէ. նայ զրկեալ է յայ
 լուսոյն. նոյնպէ և մարդն յերբ միտքն չարէ. չե
 ընդունելի պահքն առանց աղօթից և առանց
 արբութի. իսկ որ հրատարի և դիժն սատանայի
 կամքն կատարէ այնպիսին ամ խափօղէ զի ան
 դարձ մեղաւորին պիղծեն պահքն և աղօթքն

նոր. Թէ խուսնկ ծխէ. նա՛ իբրև աղբէ Թէ դա
 ւն մատաղ անէ ոմ շուն համարն ան. Թէ ա
 ղօթք անէ իբրև զձայն շան և գաղանաց համա
 թի լսել ով կամի պահքն և աղօթքն ընդունել
 ըննի ան. դառնայ և ապաշխարէ մեղա՛ ասէ. և
 այլ ոչ գործէ. և զսէ պահէ բերանն. զի որ պա
 քն սբ պահեն աղօթիւք և մաքուր սրտիւ և կոյս
 լեզուաւ. զի բերանոյ կուսուԹի՛ն առաւելէ
 քան զմտմնոյ կուսուԹի՛ն. իսկ այսոյ սրբուք և
 մաքրուք պահեն զպաքն, նա ան ընդունի այս
 պիտի պաքն. զի այն որ ասէ դառնայք իմեղաց
 և գործէք զարգարուիս ՝ ս այն ասէ Թէ իցեն
 մեղքն ձեր իբրև զձանձախարիդ, իբրև զճրագի
 մուկս նա՛ իբրև զձիւն իսպիտակ արարից. զի այն
 ասէ ան, Թէ լսէք ինձ. պահեցէք զձանդհսլմ,
 նա՛ սեւացեալ մեղքն ջնջէ, և զնոքն իւր անայ
 ին լուսովն պայծառացնէ. քան զի հոգին և մար
 մինն եղբայր բն. զի մէկ տարի. ծբ. շաբաթէ.
 անյագ ուտէք և ըմպէք, և մեղանչէք վն մար
 մինն դարմանէք. քան զի առաջաւորի պատմն
 այս մեծ պատս. ծբ. օրէ. այս. ծբ. օրս սրբուք
 պահէք. նա՛ ջնջն մէկ տարուան մեղքն ծօնով
 և աղօթիւք. վն այս սահմանեցին սբ հայրնայրն

պահել սրբութիւն պաքս այս ամբարտնեայք. զի
խմաք ըրի իմեղաց. խոստովանիլ և հաղորդել ի սբ
մարմնոյն և արեամբն քի. ջնջել զգիր մեղացն
ամ մեղութեանց. որոյ և մերն ջնջեսցէ և մաք
րեսցէ լ' մէն :

Քարոյ վան խոստովանութեան 'Իմէնութեան Սոբ
լ' երորանիս 'Ինոր ոսէ. Լ'.

Կայք առ իս ամ վաստակեալք և բեռ
նաւորք և ես հանգուցից զձեզ առ էք
զլուծիմ 'ի ձեզ և ուսարուք յիննն զի հեղեմ
և խոնարհ սրտիւ. և գտնիք հանգիստ անձնց ձե
րոց. զի լուծիմ քաղցրէ և բեռնիմ փոքր ոգի.
զի ծանրաբեռն մեղաւոր մարդնէ որ մեղօք
ծանրացեալէ և աշխատեալ. իսկ քի սիրով առ
ինքն կոչէ և առ է կայք առ իս ամ աշխատելք
և ծանրաբեռնեալք և ես հանգուցից զձեզ զձ
քն այնպէս ողորմած և մարդասէրէ, որ ով որ
դառնայ առ ինքն բժշկէ զամենեւին. և իտո
ւն իւր մեծարէ. զի քի տուանն եկեղեցին մօտ
ի ք'հոյն մեղա' տայ. և խոստովանի. նա' ծանր
բեռն 'ի վերա' դնէ. յերբ աղաչէ զամ. հեշտա
նայ և դիւրանա' յերբ սակաւ մի ապաշխարէ,
այն թեթև և բեռն, որ ծանրացեալէր շարեօք

և է տանջք դժոխացն. ոչ ինչ օւռնէ. և այն որ
ասէ լուծիմ քաղցրէ. քաղցր լուծն սք յօրինա
ցն ասէ. և յետ այնորիկ իսք սեղանն մեծարէ
քն. և կերակրէ սք հաղորդութն. զի այնմ քաղ
ցր և մարդասերի է ձ. զի ոչ որ զարէոս գնաց
առ քն. այլ քն ինքն ձայնեաց ներքև թզենոյն
և ասէ, զարէ փութա՛ եջ այտի. զի տան քում
արժանէ ինձ ազանել. փութաւ էջ. և ընկլաւ
զնա՛ ուրախութ. իբրև գնաց իտուն նք ուտի
ք նն. տրանջէին փարիսեցիքն և ասէին ընդ մի
մեանս. Թէ ի էր ուտի սա՛ ընդ մաքսաւորս
և ի մեղաւորս. իբրև գիտաց յս. ասէ ոչէ պիտ
ոյ բժիշք տղաց. այլ հիւանդաց. ոչ եկի կոչել
զարդարս. այլ զմեղաւորս՝ յոյնպէս և պոռն
կին զմեղքն եթող. մաթէոս մաքսաւորն աւեր
տարանիչ արար. զիբևս մաքսաւորն սորդարցոյց
զանառակ որդին ընկալաւ. քանանացի կնոջքն
ստղազանն ընկալաւ. աւաղակին դրախտին դու
ւրն բացաւ. զուսկ իանոսի որ արգաւ խոցեց
վազն կենարարին նք աչքն լուսաւորեաց. զպե
տոսի ուրացուէ մեղքն եթող յըւսաց ս
աքելոյն Թողուլ զմեղս մարդկանս զոր հարց
ալ պետրոսի Թէ մեղեցի եղբայր, քանիցս

անգամ Թողից նմա՛. ասէ ւորն. զ՝ անգամ
դ՛րձլ ասէ. Թէ. է. անգամ մեղիցէ. դարձէլ
Թողուի խնդրէ Թողից նմա՛. Լ՛սէ ւորն ոչ Թէ
է. անգամ, այլ Թէ եօթանասնեկի եօթն հեղ
մեղիցէ Թող նմա. Թէ որ չափ գլորի մարդն, նա
այն քան կանգնիլ պարտէ. զի որ չափ մեղիցէ.
նորն չափ խոստովանիլ պիտի. զի կան ոմանք որ
ասեն Թէ մէկ մարդ մեղա՛ տայ. և դարձէլ գոր
ծէ ոչ գտանէ Թողուի. ոչ այնպէս հրամայեց
Թողուլ. ապա՛ ինչ մարդ որ դարձ գայ. այլ ոչ
դորձ մեղք. այնպիսիքն առ քլոց և սքոց դա
սունեն, որ յերբ հրաժարեցան այլ ոչ գործե
ցին: Դսկ որ խոստովանին և դ՛րձլ գործեն. կըր
կին խոստովանին նա Թողուի գտանեն. բայց
ժառայն խոնարհին, ոչ հասանին առաջին խոս
տովանուէ փեցն: Դարձէլ կան ոմանք որ աս
են. Թէ կենամք որ ծերանամք և ապա՛ խոստո
վանիմք. զի այնպիսիքն կորնջին. յանկարծակի
մահն ի վ՛հ հասանի. այլ ոչ կարէ խոստովանիլ
և ապաշխարել և այնպիսիքն կորնջին ի վաւա
տանայի. զի անդարձ և անզեջ սատակին. ոչ որ
կարէ փրկիլ. կամ բարեխօսել նմա. ոչ որդի և ոչ
եղբայր. ոչ տուրք և ոչ ողորմութիք, ոչ կարեն

Ֆրկել անդարձ մեղաւորն: Իսկ ամէն քրիստոն
է ից պարտէ ամէն կիրակի մեղա՛ տալ. և իս. օրն
մէկ հեղ խոստովանիլ. և տարին. ք. հեզ հազոր
դիլ. իսկ այնքիկ որ ք ծերքեն. իս. օրն մէկ հե-
ճաշակել իսք կենարար մարմնոյն ք ի: Բայց ըս
տոյգ խոստովանանքն այնէ որ դարձ գան ի մե-
ղաց, և այլ ոչ գործեն. Թէ. Յ. անգամ. կամ. ք
անգամ խոստովանի, և դարձ եկողի մէծ փն քէ
Իսկ որք բազում անգամ խոստովանի. և բզւմ
անգամ գործեն, այլ յետին ժամանակին խոստո-
վանուք մեռանին մեծաց ոչ հասանին. բայց
փրկին ի դժոխոց: Իսկ արն մեր սիրով մեծ արեց
զմեղաւորն. ի դարձ և ապաշխարուի. և ի շխանու-
թի ետ աւրաց. հայրոցաց. վարդապետաց և քհն. ից
սիրով կոչել զմեղաւորն. խրատել և քշել և թո-
ղուի տալ. և հազորդել. որ փրկէ նա՛ դժոխոց:
Լ՛ պա՛ ան ջն յօրէնքն ոչ այսոյ. զի բզւմ նա հա-
մեծաք և մեծախօս մարգ. քէք. և քհն. ք. և սք թա-
գաւորք ոչ ունէ ին | շխանուի թողուլ զմեղա-
սարդկան. զի ի ժամանակս ադամա՛ ետ քհն. իս
հրշիկաց, որ ադամայ և այլի՛ աբելի թաղու մն ՚ը
րեշտակ կսքցին. բայց նք ոչ կարային օանել
զուծ քհն. և ոչ ունէ ին ի շխանուի թողուլ

զմեզս մարդկանս Եւ յետ այնորիկեա քննյու
թիւն մեզբխսեղեկի. բայց ոչ ունիւր զմեզս թո
ղուլ ի շխանուի. վն այն ոչ եա քծ զքննյուիւն
իձեռս հրշակց. թի քննյուիւն մեր իձեռս
հրշակց լինիւր. հազար վայեր մեզ. զի նք սբեն.
ևանմարմին. և ոչ տեղիք մեղաց. և ոչ են գիտկ
բնուի մարդոյ. և եթի խոստովանէք հրշակց
նա՛ մեզ բարկանային, և ոչ տային թողուի:
Այլ մարդասերն քծ վն այն եա ի շխանուի
իձեռն մարդկան. զի մարմին ունին իբրև զմեզ
և գիտակեն բնուեց մեղաց մարդկան. յերբ մե
զա՛ ասեն. և լալով խոստովանին, նա՛ ողորմի քա
հանայն և թողուի շնորհե մեզ: Եւսկ արն մեր քծ
զի մարդասերիւր փուլթապէս թողուի եա. զոր
քաղցր լուծն, և զթեթև բեռն ի վր դնել մե
զուցելոց. զի այնի թեթև բեռն սակաւ ապշ
խարանքնի. որ ազատե ծանր բեռն մեղաց և ի
դառն տանջանացն. և զքաղցր լուծն սբ ոյատո
Շիրանքնի. զհաւատսն. զյոյսն. և զսերն. պատն
և շաղթան և զբերանո՛ կուսուիւն. զի այսե քա
ղցր լուծքն: Եւարձեալ քննյին կարգն մեծէ.
զի երեց փոխանէ և վէքել քի. ունի ի շխանուի
կապելոյ և արձակելոյ զի ոչէ այս մեծ ի շխանու

Թի վն քննյին որ ետ . այլ վն ժողովութեան ետ
այս մեծ ունի . զինովաւ ազատեցին ժողովուր
դքն իտանջանաց դժոխոցն : Վրձլ քննյքն հո
գեոր բժշկեն . զին փութով փարատեն զցաւս հո
գոցն . զի այս Ես բլմ ցաւոտ կայ . կամին երթալ
առ հէքիմն . վն ֆ . պատճառ ի սակաւք գնան .
մէկն այնէ որ դեզն արծաթով ծախեն . հարու
ստն կարէ գնալ . եւաղքատն ոչ : ք . այնէ որ դե
զն դառնէ եւչարահոա . ամէն մարդ ոչ կարէ խը
մել եւճաշակել . ֆ . այնէ որ բլմ գրնան օսկի ե
արծաթ տան եւ սակաւ բժշկին . վն այն սակաւ
գնան Վսկ արն մեր ճարտար հէքիմէ տվեր մեզ
քննյն . փութապէս կոչէ առ ինքն . եւ բժշկուի
տա՛ աւանց արծաթի զի դեզն քաղցրէ հազոր
դուէ . եորք հաւատով ճաշակեն ուղիղ խոստո
վանուք փութով բժշկին . վն այն ասէ քն եկա
լք առ իս , եւես հանգուցից զձեզ : Ս՛վ քն ար
եամբ գնեալ ժողովուրդք . ունին դիր լերուք
քիլն , լացէք , եւարտասուեցէք խոստովանուք
զձեր անցանքն ասացէք ճշմարտապէս քննյին . ե
պահօք ապաշխարուք սրեցէք զմեզն ձեր , ե
սպա՛ ճաշակեցէք զդեր հազորդուէ քն . որով
արժանացուք իւր օրհնեալ տեսուն ամէն :

Երես խոստովանելոյ շէշ ուռաջի քհնդի Լ Լ
 այց պարտէ խոստովանանքն խոնարհա
 բար զգլուխն բանալ առաջն քհնդին
 խփել զաչքն և զականջն և մտանել խփր
 տն իւր, և քննել զմեղս իւր զամ և գնել զինքն
 սոյ մահապարտ, և չար ծնոյ, ույ թէ տկար հիւ
 անդացեալ լս սաղմոսին որ ասէ . խոնարհեցւոյ
 Թր զունկն քո, և լուր ինձ զի աղքատ և տնանկե
 մես . զի ոչ եթէ հիւանդէր դաւթի կամ աղ
 քատ այլ վն մեղացն ասէր թէ հիւանդեմես .
 և վն գործոյն ասէր թէ աղքատեմես Լ Ե որք
 խոստովանին առջի քո և առջն քհնդին պարտէ
 զինքն դաւթի նման հիւանդացնել և աղքատի
 նման աղաչել . քննել զանցանքն, և լալով ասել
 և աղաղակելով խնդրել զգործն . Լ Ե թէ յոր
 ժամ գործէ մարդ մեղքն . լինի ույ սև գործե
 լի, և թաղի իխորս դժոխոց . զի յաւուր դատաս
 տանին հրով վառի, և այրի զգործողն ահա՛ քո
 յարինակ . թէ ճ . տարի գործելին ներքև հողո
 յն մնայ, ոչ փթտի և ոչ մայի . նմանապէս թէ է
 րեօ հողոյն կենա՛ ռտնակոխ առնեն նա՛ ոչ ինչա
 նայ Լ Ե ոյ և մեղքն քանի որ չես խոստովաներ
 գործելոյ նման ծաղկեալէ հողոյն ներքև ոչ

ժիթ տի և ոչ կորնչի. յերբ խոստովանիս ձեռս ըզ
նայ ներքև ոտից քննյին. ոտնակոխ առնե զնա
և ոչ ընչանա՛ս: Երբ ձևարդն ուղ պղինձ դառնե
և ժանդահոտ. յորժամ խոստովանի և հաղորդի
ըսպիտականա՛ն ուղ զարծաթ. զի ուղ պղինձն որ
քանի սևանայ նա՛կ ըլայելեն. նոյն որ սևանա՛
մեղք մարդն. դի՛նչ պարտե՛ նոր խոստովանիլ
և հաղորդիլ. և իսպիտակել հաղորդութեամբն:
Երբ թէ պղինձն յն ջ ձեռք և ոտք չի շքի
են և զկեղան չի հանեն, ոչ առնու կլայելն և
պայծառանայ. յերբ կեղան հանեն և վլանան
ապա՛ առնու զկլայելն և իսպիտակի ուղ արծաթ
նոյնն խոստովանուք շքիել լպիտի և հարել և ար
տասուճօք լոճանալ զմեղս. և ապա հաղորդվի՛
զոր մաքրե զնա՛ս: Երբ ձեղ հանդերձն քանի որ
կեղտանայ. տաք ջրով լոճանան. և սապոնով ա
ճրուեն. նա՛ պայծառանա՛ն ուղ զառաջինն: Երբ
պէս շնորհքն աւազանին, նոր հանդերձիւ զար
դարե զհոգին. բայց յերբ մեղք գործեն կեղ
տանայ. պարտի խոստովանուք. տաք ջրով արտա
սուճօք լոճանալ. աղօթիւք սապոնիւն հարել ա
պաշխարուք մաքրիլ և արբիլ իբլ և զառաջին մը
կրտուին: Վն այն դաւիթ մարդարէն քննե՛ր

զմեզ քն իւր, և գիշերն քուն ոչ լինէր, լայր վն
 մեղացն. ուր գրեալէ թէ լուսնից զամ գիշեր
 զմահի ճակմ, և արտասու՞օք իմովք զանկողինսսիմ
 թացի. նա՛ մարգարէ էր, սաղմոսն լման նա անց
 և անճայր անո՞ւնեցաւ. և իսհէն գժոխոց
 գիշերն իբուն արտասու՞էր և լայր լակ ինձ նը
 ման մեղաւորիս որ քան պիտի արտասուք և լաց
 որ մեր սարերու և լեռներու չաք մեղքերնիս
 քա՛ւի զի յորժում խոստովանիմք իմիտ ածեմք զօր
 հոգեւարին մերո՛ւ. թէ որ քան հեծեծ ալով և տը
 դալով հոգի պիտի տամք. և մերկ ելանեմք Եւս
 լ՝ յը և զհասաւոր դատասանն քի. զահն և զտանջա
 նք գժոխոց և զհանգստուինն արդից, և փառքն
 արքայուէ. վն որոյ արտասու՞օք և լալով խոստ
 վանիլ, և դատանել թողուլն ( ) ի տուտե Ես ամ
 և անցաւոր. և թէ կամիք փրկիլ իտանջանիյ դը
 ժոխոցն միշտ աղօթեցէք պահօք և ողորմուք. և
 ի չարեացն հեռանալով. խոնարհուք և հնսզն
 դուք և ընկեր սիրուք կեալ. զմեզս խստիւնելով
 մի՛ան յոյս լինիք վն մեղաց. թէ մեր մեղքն բա
 զումեն, ոչ լինի թողուլ մեղ. ապա՛ ոչ լսէք այ
 ողորմուինն որ անչափէ զի ույ լոյս արեգականն
 ծագէ. նա՛ փախչի խաւարն. նոյնմ յերբ ծագէ

12
27

Եւ որովհետեւ զի աստի տարն մեր թի ջնջեմ էք և
 զամս զանօրէնութիւնքս և իբրև զմէզ զմեզօքս
 Եւ յիձլ աստի տարն թի գարձարուք ապիս և պատ
 մեցեք զան ջնիմ զմեզս ձեր և ես քաճեցից զա
 նօրէնութիւն ձեր ։ Բան զի բազմաց թողէլէ և
 մեծամեծ փնց արժանացելի Խ զաւթն մար
 գիէին զուրիս սպան և զկինն բերաբէ էառ
 նա՛ և մովսէս մարդորէն զեգիպտացին ըսպան և
 ի այ խօսեցաւ պետրոս ուրացօղէր գլուխ առ
 այլ ջն կոչեցաւ պօղոս քարկոծեց զստեփաննոս
 ի բերան կոչեցաւ մաթէոս մարքաւորէր առ
 ետրնիչ եղև աւազակն գողէր և հարամի նա
 դրախալին արժանցև պռունիկ և շնացօլ մարիմն
 ի հետ խօսակցեցաւ և այլ բն մեզաւորք թ
 զուրէ արժանաւորեցան նոյնպէ և մեք տեսեալ
 զնս յուսացուք ի նոր և զզայեալ խոստովա
 նեցուք զմեզս մեր որով արժանացուք որոր
 մուկն այ և հասանիլ մասին ժառանգուկ սր
 բոցն իրոյս Լ մէն ։

Բարու լի անջեղևնս ունցլ իրի թորի որսեացոյն ։ Լ Գ

յապէս աստ երանելին յոք ի բերանո՛նրն
 ջնջելոցն թի որորմեցարուք ինձ ոչ
 բարեկամք զի ոչ ունիմ որջ անդամ

գործելոյ. քան զի, յօտարացան բարեկամք իմ. և
 հեռի եղևն սիրելիքիմ, և մերձաւորքիմ. զի ոչ
 կարեմ գործել և ոչ մուրանալ. ոչ տեղէ՛ ի տեղ
 շրջել. || Գ Ժ առայք Թ, ողորմեցարուք ինձ. զի
 ոչ եթէ յոք վսիւր ասէ. այլ ի բերանո՛ւն ջեցե
 լոցն ասէ ողորմեցարուք ինձ. ուղ ասէ Թրն մեր
 քն. զի յորժամ առնես ճաշ և կամ ընթրիս. մի՛
 կոչեր զբարեկամն քո և զդրացիս, և զմե՛ծ, մե՛ծս
 զի նք փոխարէնն հատուցանէ քեզ. || Ե Կոչէ՛
 զաղքատս. զխեղս. զկաղս. և զխուրս. նա՛ Երանե
 լի լինիցիս | Խակ ով աղքատ, եթէ ոչ մեռեալն
 կամ ովէ կաղն կամ կոյրն, թէ ոչ ննջեցեալքն
 կամ ովէ յօտարն. եթէ ոչ մեռեալքն. ( ) ի յոր
 ժամ մեռաւ մարդն և փոխեցաւ Թէս. գնաց
 յերկինքն հեռաւոր. յօտարացաւ և հեռացել
 ի ծնողաց. ազգականաց և ընտանեաց, ազգաց որ
 դոց և դատերաց, և Թմ մերձաւորց յերբ մեռա
 մարդն աղքատացաւ թէ թգր և թէ ի շխան.
 զի Թմ մարդ աղքատանա՛ և ապա՛ մեռանի. զի
 մեծ ուէ. Ե. ՚ շան կայ, որ այն նշանաւն մեծ անայ
 մարդն. զի օր մահուն այն. Ե. ՚ շանն խափանի.
 Թ. նշանն գեղեցկութիւննէ. Բ. ՚ շանն զօրեզու
 թիւննէ որ յուժ ով լինի. Գ. այնէ որ իմաստուն

||

և ճարտարաբան լինի. Գ. այն է որ շատ գանձ ու
 նենայ. Ե. այն է որ ազգ է լինի մեծ Թագից և
 իշխանաց, նա՛նքուա մեծանայ. ապայ՛ իժամ
 մահոճանն այս ամ խափանի, Թ է գեղեցիկ է
 գեղնի և գիշանայ. Թ է ուժեղ և զորաւոր է, Թ ա
 փի ուժն ոչ կարէ շարժիլ. Թ է իմաստուն և խե
 լօք է նա՛ գնա՛ խելքն և շքանայ իմաստուէն. Թ է
 հարուստ է աղքատանայ. ոչ կարենա՛ ձեռք ա
 ծել ընչիցն. կամ Թ գրէ. ննկանի՛ իրիա՛նցն. ամէ
 աղքատանա՛ ապա՛ մեռանի. Ժ այնորիկ սքար
 ամ զի ամ մարդ խրատ առցէ. և յլէ՛ որ մահո
 ճն և հոգ է վարին. Ժ այն ասէ. Թ է Թ գ ր մի
 կայր. որ ի շնէր. Ժ. Թ գ րաց, և ունէր. Ծ. քաղաք
 ի յգր մահոճան իւրո՛ կապել է ա զգատանն իւր
 ի վի՛ր, յերկան ձողոյն. և տէլլալ ձգեց ի մէջ քաղա
 քին Թ է այս մեծ Թ գ րն. ահա՛ մահոճան օրն հա
 սաւ. և յափշտակեաց զամ մեծ ուլի Թ գ րին մե
 րոյ. միայն Թ է այս պատանս տանի ի յաջնարհէ
 բայց ի գործ ոցն. զի ուղ մերկ գայ ի յձն այլ նոյն
 պէս գնա՛ ի յձն հետ. զի ոչ բերաք ինչ. և ոչ տա
 նիլ կարեմք. Խ այն ասէ սիրաք իմաստունն. ով հոդ
 և մոխիր, զի սրգ հպարտանա և խնդաւ. զի մէջ ք
 յղացար. մերկ և աղտեղի ծնաք և լալով մեռ

ԼԼ

ներոցեաւ և ցաւօք կրես զձս. և դեռ գառնտնի
անն, և դժոխոցն սարսափն. ապա՛ ընդէր հպար
տանաս. քան զի իմաստունն սիրաք իւր մահուն
օրն կոչեաց զձմբարեկամս և մերձաւորս և զ
գրացիս իւր խրատէր զնս և ասէր. եղբայրք զնս
տեսէք. և ձեր ճարն իմացէք. զի ո՞յ ես հեծեծա
նօք և դառն մահունամբ կու մեռանիմ, նոյնն
և դուք մեռանելոցէք. զի ո՞յ ես հեռանամ ի
տանց և ընտանեաց. որդոց և դասերաց. նոյնն
և դուք զրկիք յձմէ ընչից և ապրանաց որդոց
և զաւակաց. մերկ և դատարք ելանէք. յճես. զի
ոչ բերաք ինչ. և ոչ տանիմք ինչ. զի գնամք յեր
կիր հեռաւոր. նա՛ շատ պաշար պիտի մեզ. քան
զի ով որ բարեգործուի ունի. երանելիէ, և չէ
յօտար. ձմսքք և հրէշտակք սիրելի են նմայ և
բարեկամք. բայց մեղաւորին, ծնողքն հետ և
բարեկամքն. Թշնամի դառնան իւրն. վնայն ա
սէ ննջեցեալքն Թէ ողորմեցարուք ինձ, զի ան
ճառէ աղքատ ննջեցեալն. զի այս կեանքս բա
զու՛մ ճարունի աղքատն. վարեն և հնձեն. գո
ղանան և յափշտակեն. մուրանան և առնուն. գը
նեն և վաճառեն. խափեն և խլեն. զի անդ ոչ
վարել կայ և վաստակ առնել. ոչ հնձել և ոչ ժո

զովել. ոչ մուրալ և ոչ դոճել. այլ ամ դիմաց փա
կեպէ արքայուէն Կյախ Թէ բարի յիշատակ
ունին ննջեցեալքն աչքն միշտ յետ մնաց քըն
հային. և ողորմութի խնդրեն յիշատակաց իւրոց
վն զի ամ ինչն յետ Թողին և գնացին. Թէ տուն
և Թէ այգի. վն այն մեռելի աչքն յետևնէ. X
Ղարձել Թէ որ ծնողքնեն մեռած և ոչ ունե
լին ինչս Եի. ապա պարտին նք միշտ ողորմութի
խնդրեն ի զաւակաց իւրեանց քան զի բազում
աշխատանք ունին ի վն զաւակացն զի. Թ. ամիս
յարգանդի պահեցին. կաթամբ դիեցուցին. գի
շերն իբուն արթուն կացին. ի հրոյն փախուցին
և ի ցրտոյն ծածկեցին. ի բարձր տեղաց և ի գաղա
նաց պահեցին. ի յայլոց գողացան. խաբեցին և
յափշտակեցին. սառւի բն մինչս կողոպտեցին,
վն զաւակացն կերակրելոյ և հագուցանելոյ.
մինչև իչափ հասակի բերելով. գարմանելով.
խրատելով. առ վարպետի տալով. հետն դեգե
րելով. խանդաղատելով մինչև ի կարգ Եի ածե
լով. բն մ նեղուիս վիշտս և զտառ ապանս կրե
լով վն զաւակաց իւրց, ամենևին զհողիս իւրց
կորուսին. Թէ ինչէ մ եր ճիկերնէ զոր որդիքն
Թողեալ զգութ ծնողացն ամ ենևին ոչ ողորմին

Տոգոց նճ. ապա՛ այն ասէ թէ ողորմ եցարու ք
ինձ: Վորոյ պարտէ որդոցն թէ . բ. հաց ունի
մէկն տայ ծնողաց հոգւոյն: իսկ թէ չունի դա
ռն աղքատէ. նա՛ աղօթս առնէ. զի մօր կաթն
և գիշերն ան հանգիստ մնալով : Վրձլ զաւ
կն ըզորդ սիրելի պիտի ծնողացն, և ոչ սուտ սի
րելի. զի սուտ սիրելին, և շիտակ սիրելին. գ. ցե
ղէն ճանաչի. զի սուտ սիրելին յորժամ հարուս
տէ սիրէ զնա՛. յերբ աղքատէ ոչ սիրէ. միւս ևս
յորժամ մօտէ սիրէ. յերբ հեռանայ մոռանայ
քանի ողջէ և ժիր, սիրէ զնայ . յերբ հիւանդա
նա՛ և դեղնանա՛ ատէ զնա՛ : Վսկ հաւատար իմ
սիրելին, հայրն և մայրնէ. քանի մօտէ որդին յան
դիմանէ և ատէ. յերբ հեռանա՛ որդին, սիրտն
գալարի, և աղիքն մորմոգի : Վրձլ քանի ժիրէ
որդին. և առողջ. սակաւ սիրէ. յերբ հիւանդա
նա՛, ծնողացն սրտին արիւն կաթէ : Վրձլ քանի
հարուստէ որդին, ոչ հոգան Վն նճ. բայց յոր
ժամ աղքատանայ. նա՛ հոգս և տրտմուիս անկա
նի Վն զաւակին. Վն այն ծնողքն ճշմարիտ սիրե
լի են, զի Վն ծնողացն սօլած մնան, և զաւակն
կերակրեն իւրեանք մերկ մնան. և զաւակն
զարդարեն : || Վորոյ ըստ դարձ փոխարին, և որ

գիքն պարտականեն սիրել զծնողսն իւրց. և հո
 գալ զհոգիս նց պաշտմամբ և պարգօք. զի մեծ
 վարձքէ յիշել զննջեցեալսն. զի ի դժոխոց ազա
 տի. ք. վարձք այնէ որ ինքն ևս ազատի ի պար
 տուց. և ամ քաղցրանայ նմա՛, որդրմուք շնորհէ
 գ. վարձքն այնէ որ իւր որդիքն տեսանեն և
 ուսանին. նք ևս յիշեն զննջեցեալսն իւրց. գ.
 այնէ որ ննջեցեալքն զիւրեանք առնեն. որոյ
 հրշնկն ասաց լուսաւորչին. Թէ ննջեցելոց բնն
 և գործն այնէ որ յիշատակ բարի ունենան, նա
 օրհնեն զյիշատակս իւրց. և խնդրեն յայ բ՛շւմ
 պարգևս և զողորմութիս իսկ որ չար յիշատակ ու
 նի. նա՛ ազադակեն առ ամ ջիջել զյիշատակս
 նց. և նք ընդ այն հաւան, և ան յիշատակս համա
 բեցին: || Վ ամ ասէր ժողովուրդք մի մոռանա
 յ. զյիշատակս ձեր, այլ հաննող յիշեցէք պաշտ
 մամբ և պատարագօք զի քաղցրանայ ամ. այն
 պէս յիշատակին և մէկին. ու. կու տայ ամ տը
 ւօղացն. զի որ ողորմի ննջեցելոցն տայ յիշման
 և քաղցրանայ ամ այնպիսի յիշատակին. բա
 զում փորձանայ ազատի. վ ամ որոյ յիշատակ լե
 բուք ծնողաց ձերոց ազօթս ձեր յիշեցէք. զոր
 և դուք յիշեալ լիջէք առաջի ամ:

Տարու վն յիշոյնս որովորոյց սուսցեալս 1 Վն

րկերուք երկերուք և զարհուրեցեք
 գողացարուք և սարսափեցեք զս ան
 լոս մեզացն. որում վայ ասաց արն մեր քս. ուր
 ասե աւարնն մեր ամ մեզք և հայհոյուիք մար
 գկան Թողցի. բայց որ հոգոյն հայհոյե մի Թող
 ցինմա՛, ոչ աստ, և ոչ ի հանդերձելումն. Վս
 ոմանք ասեն Թե քնի ամ քարոզն քաղցրե Թե
 Թե և սիրով. այս մէկ քարոզս ընդէր բարկուք
 դառն և ծանր կապանօք: Իսկ վրդաւոր ասեն
 Թե քն ամ մեզաւորաց քաղցր բարբառե. ոչ
 ըով մեծարե և առ ինքն կոչե ասելով. եկայք
 առ իս ամ աշխատեալք և ծանրաբեռնեալք. ա
 պա՛ աստ ասե Թե Թողցի մարգկան մեզք. բոյց
 հոգոյն հայհոյուին մի Թողցի ոչ աստ, և ոչ ի
 դատաստանին: Վատմառ բարկուեն քի այսե
 որ ամ միտքե տըւեր և իմաստուի մարդոյս, և
 լեզու նման հրշակց. իբրև հրշակց նման օրհնե
 մք. գովեմք և փառաւորեմք զամ: Իսկ յիշոյ
 նատուն փոխանակ օրհնելոյն և գովելոյն զամ,
 յիշուց տան և հայհոյեն զս այն բարկանայ ամ
 յիշուցնա տըւողաց. քան զի յորժամ բանա՛ զբե
 բանն քիւ՛ ֆր ասողն. Թ. դասք հրշակքն զարհու

րին և զարմանան ը համբրուին այ . քան զի սա
տանայ Թշնամիէր այ բայց ոչ կարաց հայհոյել .
այլ հպարտութեն վայր Թամիեցան . զի յիշուցնա
տուն քան սատանայ այլ վատթար մեղաւորէ .
վն այն բարկանայ ամ , առաւել ի վր յիշուցնա
տու՛ողին . **Վ**րձլ ամ Թռչունք և կենդանիք , ոչ
հոգ ունին , և ոչ դատաստան . և ոչ ան գժոխաց
և տանջանաց . նք քաղցրաճայն օրհնեն զամ իսկ
մարդոյն որ ամ շնորհքէ տվեր խելք և իմաս
տուի , և լեզու որ հրշիկց նման օրհնեն զամ . զի
գիտեն որ գժոխք և տանջանք կայ . և այ դատա
տան կայ . զայս ամ գիտեն նայ մոռանան և յի
շոց տան **Վ**րձլ բերան մարդոյն տունէ այ . զի
որժամ այ անունն յիշեմք . ամ մտանէ բերա
նս մեր և ելանէ . ոչէ պարտ պիղծ բերն բանովք
Վրձլ բերան քրիստոնէին գերեզմանէ քսի .
որ քսի մարմին և արիւն ճաշակէ . զի մէկ գու
ուն որ մեծ մարդ մտանէ և ելանէ . նա մաքուր
պահեն . իսկ այն դուռն որ ամ մտանէ և ելա
նէ . կամ քի հաղորդութիւն ճաշակէ , որ չափ մա
քուր և աք պիտի պահեն . նայ փոխանակ և աք պա
հելուն . հայհոյեն և ք ըֆրեն . վն այն բարկանայ
ամ . **Վ**րձլ բ՛լ մ պէս պէս մեղք գործեն մար

դիք. գողուիք պռոնկուիք. շնուիք. ազահու
թիք. և այլ բազում մեղք. թէպէտ հոգոյն վը
նասէ. բայց մարմնոյն փափաքն անցնի վն պատ
ճառ ունի: Իսկ յիշոց տալն հոգի այրէ. և մար
մնոյն իսկի շահ չունի. վն այն բարկանայ Թժ.
Պ. Թժ թէ Թժ մարմնն մեղք գործէ. գողուի
շնուի. պռոնկուի. ըսպանութի. ցանկուի. գիճ
ուի. ռեակալուի. այս Թժ մեղացն. լեզուսէ բա
բեխօս, որ աղաչէ զԹժ վն մարմնոյն մեղացն.
Երբ լեզուն կոյս և մաքուր լինի. բայց որ լե
զուն յիշուցնատու և հայհոյող լինի. ոն որ ինքն
կոյր լինի և այլոց կուրաց ոն առաջնորդէ և բա
բեխօսէ. վն այն բարկանայ Թժ. Պ. Թժ թէ Թժ
մարմնն մեղք գործէ. բերանն խտովանի վն Թժ
իսկ թէ բերանն մեղք գործէ. այլ որ մարմնն
կարէ խոստովանիլ. կամ բարեխօսել վն բերան
ուն զի քիւժր աօղն յառաջ իւր բերանն կու
ապականէ. ապա թէ այլոց. վն այն ասէ դաւ
թի թէ եկեղեցիս օրհնեցէք զԹժ. վն Թժ մեղա
ւորոց ասաց դաւթի եկեղեցին մտանեն օրհնեն
զԹժ. զի եկեղեցին վն մեղաւորացէ սահմանած
թէ նօվաւ արդարանան. բայց քուժր անօղն
և յիշոց տըւօղն ասէ թէ. ընարեցի ես ընդ

ԼԼ

աղբ կալ ի տան ւոյ . քան զբնականալ ի յարկսն
մեղաւորաց . քան զի քիւֆր ասողին բերանն
գուռնէ դժոխաց . ետուռն սատանայի . զն այն
բարկանայ ամ ի զքրուֆր ասողին . զի ոմ գարչ
հոտ գայ լէշէ և նեխած բանեն . նոյնն քուֆր
ասողին հոտ չար գայ ի բերանոյն . զնորոյ ոչէ
արժան քուֆր ասողին եկեղեցի մասնել . կամ
այ անուռն յիշել . ոչ յերկենք նայել . և թէ գա
ռն մատաղ անէ . նա՛ շուն համարի ամ . թէ խու
նկ ծխէ . աղբ համարի . թէ աղօթք անէ . իբրև
չուն առ արհալէ . նա՛ պաքն պիղծ համարի .
քան զի պիղծ են պագն . աղբէ խուռնկն . շունէ
մատաղն . հարամէ հացն . մուրտառէ մորթածն
զի թշնամիէ ւոյ . և ընկեր սատանայի . եղբայր յու
դայի . հայհոյիչ մակեգոնի . չէ պարտ ընդ նմա՛
ասել և լսել . կամ բարև տալ և առնուլ . կամ հաց
ուտել և ոչ հաց մեծարել . և ոչ ի շէնս թողուլ
չի բժմ պատու հոտ գայ յայ . զն յիշոցնա տըւօ
զաց . թէ սօզ . թէ սուր . թէ մահ . թէ գերուի
թէ կարկուտ . թէ կայծակ . թէ մորեխ թէ մո
ւն . թէ դալուկ կամ ջորեակ . ժանգ և կամ ե
րաշտուի այս ամ քուֆր ասողաց լինի . զի որոյ
ասաց թէ ամ մեղք թող յինմա . բայց որ հոգի

Լ Բ

246

սք հայհոյէ, ոչ ունի թողուի յայսմ Յիս. և ոչ
ի հանդերձելու մնա: Վ Յորոյ թէ դուք մատու
և աղօթք առնել կամիք. թէ այսպիսի պատու
հասն դառնայ. նայ այնպիսի հայհոյիչ և քու
Ֆր առջն նա՛ քաղաքէն վարէք, և քարկոծ առ
նէք. առաւելէ քան զձեր մատաղն և զողջակէ
զնն զի ով բերան հայհոյէ քն գերեզմանն հայ
հոյէ. և այ դուռն. քան զի Թժ փչեաց յերես
ադամա. և ետ ի բերանն հոգի բանաւոր. նոյնն
Թժ մարդոյ ետ նոյն հոգի որ ի բերանն մտանէ
և կենդանանայ. և ի բերանոյն ելանէ հոգին յե
րբ մեռանի. վս այն ասէ Թժ, թէ Թժ մեղք
թողցին. և որ հոգին սք հայհոյէ մի թողցի. և
որ ասէ թողուի կա՛ սուտէ նա՛ ինքն նոյն մեղաց
կցորդի զի ով բերանն հայհոյէ. հոգին հայհոյ
է. զի հոգին ի բերանոյն մտանէ նոյն որ մտանէ
և ելանէ ի բերանոյն: Վ Ե որ գերեզման հայհոյ
է, զհայր և զորդին, և զսք զհոգին. զխաչն և զա
ւետարանն որ նօժաւէ կնքած. և մօհրած գե
րեզման. նոյնպէս և զոսկերտ քրիստոսն ից. զմկր
տուի ն կամ զհաղորդուի. այս Թժ հայհոյօղն,
զհոգին սք հայհոյէ. վս այն քս բարկացեալ ա
սէ. թէ որ հոգին հայհոյէ ոչ ունի թողուի.

զի ասաւ մի տայ ք զսրբուի շանց . վն այնորիկ .
գ՛ճճԷ . հայրնիտք . ոչ նզովեցին զԶԵՏուտն . ըզ
կուսայաշան , ոչ զմարդասպան . ոչ զգողն . և ոչ
զպուռնիկն . և ոչ այլ մեղաւորսն . այլ նզովեցին
զարիոս . զնեատոր . և զմակեդոն և զամ հերձոճա
ծօղսն . որ զհողին սք հայհոյեցին . ինչ մարդ որ
հայհոյիչէ ընկեր արիասի . նեատորի և մակեդոնի
զի ընդ նս անեծք առնու . գ՛ճճԷ . հայրնիտցն .
Վ՛ն զի ասացին հայրնիտք և վրդնիտք . Թէ ոչ
որ չունի ի շխանուի Թողու Թի տալ քու Ֆր ասո
ղին . և ոչ հաղորդու Թի . յերբ քս ոչ տըւաւ Թո
ղուի այլ ոզ կարի տալ Թողուի Վայց վարդ .
պեաք եկեղեցո՛ սահմանեցին , Թէ մէկ մարդ
անգիտութե հայհոյեալ լինի . յերբ դարձ գանա
սպաշխարանքն այնե . որ քնյն մէկ քար դնե՛ ի
բերանն . որ քանի զրուց տայ ի միան անկանի . այլ
և . գ՛ . տարի պաք պահե , և քու Ֆր չանե . սպա
Թե Թողուի գտանե . սպա Թե կրկին մեղան
չէ . նա՛ ոչ լինի Թողուի . և ոչ տալ հաղորդուի .
և ոչ Թաղել զմարմինն , յերբ սագոսկի . այլ պա
տըն ծակել և դուրս հանել . և ոսքն չոճան ձը
գել այնպիսի երեօի քարշ տանլ և ձգել . ուր
և սատկած շուն և գաղն և գէ շնանդ հաւաքին

Մ Ի որոյ սիրելիք մեր խտր պատրաստ կացիք
 յամ մեզայ. ևս առաւել յիջց տալոյ ևքու՛ր
 ասելոյ, ևբերան ձեր մաքուր պահեցիք յամ
 աղտօղ խօսոց. ևուսուցիք որդոց ձերոց որ
 բու՛ք պահել զբերանս իւրց. որոց արքայուեն
 այ ժառանգ լինի՞լէք հանդերձ ծնողօք և նրձ
 ջեցելովք լ՛ մէն.

Յոհաննու սիրբերանին ասացեսը 1. 1.

ան զի հրամայէ Խորն մեր ևասէ՛ վաճա
 ւեցիք զինչս ձեր ևտուք սղորմու ի.
 և արարիք ձեզ քրսակ առանց հստնա

լոյ գանձ անպակաս յերկ ինս ուր ոչ գող մերձե
 նայ ևոչ ցեց ապականի: լ՛ պա՛ ով ոք խնդրի
 զարքայու ին նա՛ ձեռն իւր արձակի իտուրս
 սղորմուէ աղքատաց. զի որ սղորմի աղքատին
 փոխ տա՛ այ. ոնկ ասէ, Թէ տուք, և տացի ձեզ.
 որ փոխ տայ մարդոյ. այլ նոյն չափովն առնու.
 բայց ով փոխ տայ այ. Թէ կէս սրտով տայ նայ
 մէկին. ճ. առնու. Թէ բոլոր սրտով տայ. նա՛
 մէկին. ռ. առնու: Ս՛ի ասէ Խորն մեր. Թէ նը
 մանեցաւ արքայու ի այ. հատն մանանխոյ. որ
 փոքրէ քան զբանջար. յորժամ բուսանի արձա
 կէ ոտս մեծամեծս. նոյնով և սղորմու ի աղքա

այլ
 Կէ

տաց, սերմէ արքայուէ . ուղ ասէ Թին, որ աստ
սերմանէ . նա՛ անդ հնձէ . նոյնն լեաստի սակաւ
ողորմուի սերմ լինի, մեզ արքայուէ պաղաղից
ծառ դառնայ իտանն ար զի որ աղքատն սիրէ
զի՞ծ սիրէ . Թէ որ աղքատին շոր մի ասյ հազնե
լու . նա՛ ար կու տա՛ զի Թէ աղքատն կամ օտարն
տուն տանի . նա՛ զի՞ծ տուն տանի : ( ) ի ուղ ԹԺ
ամէն մարդոյ . ականջ եաչքէ տրւեր . բերան ե
ձեռն ոտքէ տվեր . նա՛ կարէր որ ԹԺ ամէն մար
դոյ ապրանք տար միապէս ինչպէ՞օ ամ ԹԺ չու
նք եանատունք միապէ՞օ արարած են . կարէր ԹԺ
զմարդն նոյնն լուսեղծել . վս այն արար ԹԺ ըզ
մարդն մեծ եւ փոքր, աղքատ ե հարուստ . Թէ
ամ մարդ միապէս լինէր . ոչ Տս շինուի լինէր .
ոչ կարէին մտանել յարքայուի՛ն ար . վս այն ար
ար ԹԺ մեծ եւ փոքր . զի աղքատք վարեն եւ լաս
տակեն . շինեն ետակեն . զի նօվաւ ապրին ամ
մեծատունքն եւ տանին արքայուի՛ն . զի ուղ աղ
քատք աստ առնեն մեծատանցն եւ նօվաւ ապ
րին . նն լեյաւուրն դատաստանին աղքատքն
փրկէ զմեղաւորն, Թէ տուրք առեալ իցեն ի
նմանէ : յ՝ Թձ յերբ աղքատ գնան ի դուռն
ողորմածաց, եասեն ար համար արրէք ինձ ողոր

Ինչպէս զայնպէս

մուրհի. իսկ ով սիրէ աս ինչ տայ. և որ ունի և ոչ
տայ. նա՛ աս արքայի և փորձէ զիւր սիրելին, և
զնձնամին. զի աս մարդ գիտէ որ մեծուր և ար
քատուր տրւողն աս է. զի մարդիք վարեն թէ
աս ոչ տայ ուստի կարէ ժողովել. թէ գնա՛ ճա
նապարհ աս ոչ տա՛ ուստի կարէ շահել. ի ծով
նստի. թէ աս չպահէ ոմ կարէ ելանել ի ծով
էն. յերբ գիտէք որ ձեր հարստուրն և արքա
տուրն ի ձեռնն յայտ. ապա՛ սարտէ այ սիրուն
համար տալ արքայաց ողորմուր. եկեղեցոյ որ
յաջողումն ինի ընչից քոց. իսկ ով ունի, ոչ տայ
արքային և եկեղեցոյ. ոչ քննից. և ոչ յօտա
բայ. և ոչ իւր ննջեցելոցն. յերբ մեռանի մար
դն այն. և հեռանայ ընչիցն. յորժամ փոշիմանի
այլ ոչ հասանի իւր ձեռքն, ի ինչքն. նա՛ ինքն
աշխատեր և վաստակերէ. այլքն ուտեն և ծուր
առնեն, ապա՛ ինքն վրձարէ ժողոված մեղքն.
այլքն ուտեն, և հագանին, բեզի ասի շահ չիկա.
տեա որ քանի ժամանակն ի ձեռքդ բեզ ճար
տեա զի յետոյ ճար չի կա. քան զի բազում մեծ
տուրք ագահք անկան ի դժոխս. ոմ արքատ
ղազարն խոցուած և ցաւալից անկեալ կայր ա
գրան մեծատանն. և կարօտեր փշրանաց հացին

նա՛ ոչ տայր. զի փշրանաց անտի շուք կերակրե-
ին և լեզուէն զվերս նր. և եղև աղքատին մե-
ռանիլ և տանիլ զնայ՝ ի գոգն արասամու. նոյ
յորժամ մեռաւ մեծատունն անկաւ ՚ի դժո-
խս և պապանձեր իմէջ հրոյն. զոր ազաղակեր-
առ արասամ և ասեր. հայր արասամ առաք-
եա՛ զղազար զի իծագ մատիւն ջուր բերցի և
զօլացուցի զբերանիս. զի այրիմ և պապակիմ.
Լսէ արասամ յիշեա՛ զփառս քո առաջնն որ
մխիթարէիր. այժմ սայ աստ ուրախանա՛ և գու-
այդր տանջիս. քան զի որում դու ուտէիր և ըմ-
պէիր. ագանէիր զբեհեզս և զծիրանիս. և սա՛
կարօտէր ՚ի փշրանաց հացին, և ոչ տայիր սմա՛. ե-
թէ անդ տըւեալէիր. և աստ առնէիր. դու
անդ ոչ տըւիր, և աստ ոչ առնուս. դու այդր
տանջիս. սա՛ աստ մխիթարի. թէ պէտ գանձ շա-
ռունէիր չի տըւիր զսորոյ կաթ մի ջուր ոչ տայ
բեզ՝ Երոյն պէս և ան ողորմից լինի. Եւսկ մարդ
որ ողորմութի ունի մեծ փառքի տիրանայ ոնց
արասամ. յոր. և դաւիթ. թգրն կոստանդիա
նոս. և այլ բնմ մեծատունք կերան և կերակրե-
ցին. զգեցան և զգեցուցին. լիացան և լիացու-
ցին. աստ մխիթարեցան և անդ գլուխ արդբց

կոչեցան. նմի և ամ ողորմածք ասա մխիթարին
 և ամ չարի փրկին. և անդ արքայուհին ժառան
 գին. ինչ տան աղքատաց վժ սիրուն Իի. մեկին
 ճ. առնեն. և մեկին. Ե. առնեն . իսկ այնոք իկ
 որ ունին և ոչ ողորմին աղքատին. յանկարծ ակի
 մահն հասանի. և իսկ զմեծուհի ինմանե. փոշին
 նի այլ ոչ հասանի. նման չար մեծատանն արի
 իհուրն գժոխոցն. ինչ մարդ որ նշան ողորմուհի
 չունի. և ոչ գտանի ողորմուհի մյ. Ե. Ի՞ճկ ան
 ամի խնդրե ամեն մարդու ինչ ողորմուհի. իսկ թե
 ոմանք ասեն. չունիմք ուստի տամք. նա՛ աղքա
 տաց ուրիշ ողորմուհի խնդրե ան. զի ջուր ցուրտ
 տալն ողորմուհի. ճաննիրհ ցոյց տալն ողորմու
 թի. օտարաց տեղ տալն ողորմուհի. զանգե տ
 ան խրատել ողորմուհի. կուրի առաջնորդելն
 ողորմուհի. վժ այն ասե, երանի ողորմածաց. զի
 նք ողորմուհի գացենու իսկ որ ողորմուհի չունի, կա
 սեն զան կու սիրեմք. սուտե և ողալ. ( ) Ի յո
 ժամ նստի քծ յաթոս գատաստանին. քաղցրա
 գոյն հայի յաջակողմեանն և ասե եկայք սիրե
 լիքիմ. զի քաղցրայ և ետուք ինձ ուտել. ծարա
 ւիտի արբուցիք զես. մերկեի և զգեցուցիք զիս
 յօտարեի և ժողովեցիք զես. իբանդիտի և եկիք

Ի Բ

Handwritten signature or scribble at the bottom of the page.

առ իս. յայնժամ պանսխանի տան, և տսեն յերբ
տեսաք զքեզ քաղցեալ և ծարաւի. կամ մերկ.
կամ հիւանդ. կամ իբանդի. և զայտ արարաք
քեզ: յայնժամ ասէ տրն. Թէ որ իփոքրկանցս
արարիք ինձ արարիք. եկայք օրհնեալք հօրեմոյ
ժառանգեցէք զարքայութիւն որ պատրաստե-
լէ սիրողաց իւրոց: յայնժամ զարդարեալ լու-
սով, փառաւորեալ խնդուք և ուրախուք, մը
տաննն յարքայութիւն: Վարձէլ հայի ի դասս
ձախակողմեան. ի ցամամբ և բարկուք. և ասէ
ժառայք չարք. քաղցեա՛ և ոչ ետուք ինձ ու-
սել. ծարաւի էի և ոչ արբուցիք զիս. հիւանդ
և իբանդի էի, և ոչ եկիք առ իս: յայնժամ տմ
մեղաւորքն ասեն. տր յերբ տեսաք զքեզ քաղ-
ցեալ. ծարաւի հիւանդ և իբանդի, և ոչ պաշ-
տեցաք զքեզ նա՛ տրն բարկուք ասէ. յերբ ոչ
արարիք իմ անձանն իփոքրկանցս յայսցանէ.
Եւ ոչ ինձ արարիք. երթայք յինէն անիծեալք
ի հօւրն յաւտնից զոր պատրաստեալէ ստնայի
և կամ արարաց նմ. յայնժամ պատառին անդո-
ւրդք և կլանեն զնս. և տանջին ի հօւրն յաւտնին
մն այն ասէ տրն մեր. յորժամ առնեա ճաշ. և
կամ ընթրիս. մի կոչեր զբարեկամս և մի զդրացիս

բո. մի զազգականս քո և զմեծամեծս քո. զի և
նք փոխարենն հատուցանեն քեզ. այլ կոչեա՛
զաղքատս. զխեղս. զկաղս. զկուրս . զի ոչ կարեն
հատուցանել նք. այլ հատուցե՛ք թեզ. զի ո՞վ է
հարց մեծատունն . թե զինչ գործեցից որ ար
քայուին ժառանգեմ. Լսե՛ տրն մի՛ շար. մի՛
գողանար. մի՛ ըսպանաներ. մի՛ սոււա վկայեր. և
մի՛ երգուի՛ր սոււա. ասե՛ մեծատունն այդ ամ
պահեալեմ իմանկուէ՛ իմ մէ. այլ ինչ գործեցից
զի կատարեալ լինիցիմ. Լսե՛ տրն երթ վանա
ռեա՛ զամ ինչս քո. և սուր աղքատաց. այս խոս
քս գիժար թըլեցաւ մեծատանն ելաւ և գնաց
Յայնժամ ասաց տրն դիւրագոյն լիցի մտանել
ընդ ծակ ասղանն. քան մտանել մեծատանն ար
քայուէ տյ. գիտացէք ամ մեծատունք զի աղ
քատաց սուրս շորւօղն բարկանայ նմա՛ ամ. զի
տանջանս դժոխոց մատնեաց զնա, և իհուր գե
հենին խակ զաբէոս որ մաքաւորեր և չար մե
զաւոր. յերբ ասաց թե՛ կէս ընչից իմոց տաց աղ
քատաց. նոյն ժամայն քաղ ջրացաւ տրն և անց,
այսօր եղև փրկուի տանս յայսմիկ. զի ան չափ
սիրե՛ տր զաղքատն. որ ասե՛ երանի աղքատաց
զի նոցայե՛ ար քայուէ յերկնից. վս սիրոյ աղքա

տին ծնաւ աղքատ, և ի յորք կուսէ. զի քսինքն
աղքատօրէն չըջէր և աշակերացն ասաց աղքա
տաբար չըջել ի վեր երկրի և քարոզել ընդ ամ
երկիր: | Եւ հրամայեաց ամ կարգաւորաց և
քահանայից սև ազգեաց մազեղինեալ և աղքա
տօրէն կենալ. վն այն ասեն վարդապետք. Թէ որ
զաղքատն սիրէ զամ սիրէ. վն ողորմուէ ասէ
դաւիթ: | Երանի որ խորհի զաղքատն և զտնան
կն յաւուր չարի փրկէ զնա՛մար. զի աղքատի տո
ւրս յայսմ Եիս շատ չարի փրկէ զնա՛մար. և յայն
կեանքն ի դժոխոց ազատէ և արքայութե դա
սաւորէ: | Եւ այն ասէ արն վաճառեցէք զին
չս ձեր և տուք աղքատաց. գանձեցէք ձեզ ըս
գանձս յերկինս. որ ոչ դող մերձենա՛. և ոչ յեց
ապականէ. Թէ մարդ մէկ հաց տայ. կամ մէկ
փող. հրշնկն տանի և ամբարի. և դատաստանի
յաւուրն բերի և կշիւն դնէ. զմեղքն որպէս
ծուխ դարձուցանէ. ինչպէս մէկ կտոր հացիւ
պետրոսի մեղքն ջրնջեցաւ. նոյնպէ և ամ մարդն
օգնականն յաւուրն դատաստանին ողորմուէ
տալն. զի յօհան ոսկի բերանն ասէ. Թէ ողոր
մութի դժոխոց հուրն կու շի ջուցանէ. և զան
քուն որթն ըսպանանն զմարդոյ մեղքն ջրջէ.

Եւ զգժօխքն աւերէ զմարդն հաւասար հրշիկց
առնի. զի ողորմութիւն պէտքէ ասի. ով գանձ
ունի, գանձէն տայ, ով հաց ունի հացէն տայ,
ով այգի ունի, կամ կլթան ունի, անդեայց ան
դաստանաց. իհնձանէ և իմառանէ և ամ ընչից
թէ որ գտանի, քան զի աս կարողացն խնդրէ.
Վն որոյ պարտէ աղքատին ողորմիլ. և զգերիս ա
զատել. քաղցեալն կերակրել. զօտարն ընդու
նել. արտմեալն ուրախացուցանել. հիւանդն
տեսանել. սքաւորն մխիթարել. նեղեալսն ըս
փոփել. ծարաւն արբուցանել. զանգետն խրա
տել. մոլորելոց ճանապարհ ցուցանել. զեկեղե
ցիս զարդարել. քահանայսն պատուել. զորբս
և զայրիս պահել. այս քան առաք ինութիւս մօտ
առ աս աս, հաճոյ ե՛ն գերի վերոյ և ընդուսնելի.
Իսկ ովոք լսէ, պահէ և առնէ, և լիալիր սրտեւ
գործով կատարէ. նա՛ քս գովէ. ընդ արգար
սն գասէ. և ի հրշիկց պատուի. || նրյ աղա
չեմ զձեզ պահել խրատս զայս. և յիշել զաղքա
տըս ողորմութիւն. որով ինքն ողորմի ձեզ. այս
կեանքս բիւրապատիկ պարդեւ. և իհանդերձե
լումն իւր օրհնեալ տեսուն արժանացուցի.
որ անղրաւ յաւիտեանս || Դէն :

Լճի բնի ոստյեալ, յազովս մէկն ինէ առաջինքի. Բէ բանից
չոյ որդաւայնս. եւ բանից չոյ որդաւորեայնս Լճ.

Լի ճշմարիտ մարդոյ լեզունէ արքայու
Թեւ եւ բարուէ ժառանգորդ առնել
Վառք եւ մեծ ունի. հարկինք եւ սիրելու
Թիք. հեշտութիք եւ յանդորրուիք. հարստու
Թիք եւ փարթամութիք. բարեհամ ազբիւրք քաղց
րալից բարի. անուշահամ կերակուր, եւ զօւջացու
ցիչ սրտի. անի լեզունէ մարդոյ. առաջնորդ
նաւելոց. գտող կորուսելոց. ըստփիչ փտացել
լոց. ուրախութի տրամեցելոց. ազատիչ գերելոց.
մխիթարիչ սգաւորաց. ակն լուսոյ եւ մարդորիտ
անդին. մարմնոյն վառք. եւ հեշտութի հողւոյն.
բերթ ամուր եւ աշտարակ բարձր. խոստովանողոց
մեղաց շնչոյ. միջնորդ եւ բարեխօս առ թծէ.
աղօթող եւ ազաջողէ. օրհնող եւ փառաբանող է.
հրշիմկաց ձայնակից եւ խոստովանակից է. բարի
լեզուն հաշտութի թագաւորաց, եւ նազաղուէ
է Ծաց. զի քն ինքն ասէ. երանի խաղաղարարաց
զի նք որդի այ կօչեացին, զի որ լեզու բարի ու
նի. ինքն փառաւորի եւ այլք փառաւորեն ինքն
մխիթարի, եւ այլք մխիթարեն. ինքն քաղցրանայ
եւ այլք քաղցրացուցանէ. ինքն լիանայ. եւ այլք լի
ացուցնէ. զն այն ասէ դաւիթ 261 կար

կարդացից առնայ բերանով իմով, և բարձր ա
 բարից զնա՛ լեզուաւ իմով: Վերձլ ասէ բացից
 զբերննիմ և առնից զհոգիօրհնեցից զնոր յամժ մ
 յամժամ, օրհնուի նր՛ ի բերանիմ: Վերձլ ասին մեր
 ոչ իմիք զարդարեաց զառք լն. զի յորժամ էջ
 սք հոգին. հրեղէն լեզուաւ զարդարեաց զա
 ռք լն. քորում առք լքն բարի և անուշ լեզո
 լաւ քարոզեցին. և զարդարեցին զՅս եմ: զնն
 այն ասէ քն. Թէ՛ ի բանից քոց արդարայիս. և ի
 բանից քոց պարտաւորեցիս զի անուշ լեզուն
 տաճար նյ, և օթ և ան հոգւոյն սք: Վերձլ զնն
 անդարձ մեղաւորաց, և չար ամբար շտացն ասէ
 քն. զի չար լեզուն. դժոխոց դուռնէ, և կոչնակ
 սատանայի. չար լեզուն, օձ Թիւնաւորէ. և գա
 զան պատառօղ: Չար լեզուն օձ Թիւնաւորէ,
 և շուր մահու. և ան դատաստան փշափեր: չար
 լեզուն աւերիչ օրի. խռովուի Թագւոց. չար
 լեզուն մատնօղէ մեղաց և բանբասող արդրոց
 չար լեզուն քակօղէ յօրինաց. և հայհոյիչ նյ.
 չար լեզուն կողպտիչէ մեծատանց, և տանջող
 աղքատաց. չար լեզուն խաբանօղէ բարեաց, և
 յորդարիչ չարեաց. չար լեզուն ապրիւրէ դիւ
 աց. և բնկեր սպնի. չար լեզուն մատնակիցէ յու

Դայի և Դասակից յարիոսի. նե ստորի և մակեդոնիս
նիս Վրճ շար լեզուաւ խափեաց զօնն զեայ
և զադամ և հանեաց ի Դրախտէն. շար լեզուաւ
խափեց կայեն զեղբայրն իւր և ըսպան. շար լե
զուն կայենի դասերքն խափեցան. որդիքն սե
թա՛մեղք անկան ջրով լցին զձս. շար լեզուն
յուգա՛ մասնեց զտրն. շար լեզուօք ի խաչ
հանին զտրն հոկայք. շար լեզուօք յովհաննէս
գլխատեցին. շար լեզուօք ըստեփաննոս քար կո
ծեցին. շար լեզուօք գրիգոր արկին ի խոր վերա
պլն. շար լեզուօք հերձո՛ւածօղք զձս ապակա
նեցին. զոր յինքեանք շարաշար մահումբ սատա
կեցան. և ալ բ՛ղմ շարիս ներ գործել անիծիւք
լեզուաւ զի ոչ կարեմք գրով արկանել. զի ահա՛
միշտ աչօք մերովք տեսանեմք. զի ստուբ խափ
են և առնեն. Թէ գողուի. Թէ շնուի. Թէ պո
ռնկուի. Թէ ըսպաննուի. Թէ մատնուի. բամբա
սանք և հայհոյեանք. սուտ երդմունք. սուք վը
կայուիք. և ամ մեղք և շարագործուիք որդնա
լից լեզուաւ լինի. վնայն ասէ դաւիթ. դիր տր
դահասպան բերանո՛ իսն՝ և զդուռն ամուր շըր
թանց իմոց. զի մի՛ խոստորեցի սիրտիմ բանիւ չա
րուէ: Իսկ տրն մեր ասէ. Թէ ամ դատարկ բա

նի համարս տալոցէք . յաւուրս դատաստանին
 լ'պա' ինչպէս լինի այն մարդն որ հաննիզ չար
 կու խորհի և չար կու խօսի . զի այնպիսի չարախօ
 սին ասէ Կորն ի բերանոյ քում մէ դատեցայց .
 զի սրդարքն Թմքն լեզուով արդարացան . Թէ
 առ ի լք Թէ հայրնաք . Թէ վարդնաք . Թէ մար
 տիրոսք . Թէ ճգնաւորք . Թէ կուսանք Թմքն .
 Թէ պէտ մարմնով ճգնեցան և ապա շխարեցան .
 Բայց լեզուաւ արդիցն . լեզուաւ քրթեցին . լե
 զուաւ դաւանեցին . լեզուաւ աղօթեցին . լե
 զուաւ վկայեցին . լեզուաւ մարտիրոսացան . լե
 զուաւ խոստովանեցան . և' իմեզաց մաքրեցան
 զի Թմ վարդնաք գովեն ոսկի բերանն . և գլուխ
 վարդնաք նայի . վն այն լեզուաւ մաքուրէր
 քան զԹմ մարդիքս . Վարձել անտոն ճգնաւորն
 և՛ ճգնաւորաց գլուխէր . քրթելն ասէր , մի ա
 սէք , Թէ կոյսեմք . զի ով որ բերանով կոյսէ , նա
 յէ կոյս . վն այն ասէ Կորն մեր , Թէ երանի իւ
 զաղարարաց զի նք որդիք քյ կոչեցինս . Վիճել
 ասէ Թէ Թմ դպիր աշակերտեալ . նմանէ տան
 ու Թն , որ հանէ գանձէ իւրմէ , զնոր և զհին . զի
 դպիր այնոցիկ ասէ . որ ուսանի սէց գրաց և իւր
 բատէ այլոց , այնպիսին արդարանայ լեզուաւ .

և աշակերտ լինի քի . Թէ կարգացող և Թէ աշ
 խարհական հին և նոր կտակարանքն պարակե ամ
 քրիստոնէից ուսանիլ . և ուսուցանել զաղան .
 զանս որոյ այնպիսի քրիստոնէից ասէ արն . եկ
 այք օրհնեալք հօր իմոյ, Ժառանգեցէք զարքյ
 և Թիւն ար . որ և զձեզ արժանացուցէ նորին
 ձայնին ասելով **Լ՝ մէ ն** :

Բարոյ գրիգորի որսեւոյցն ստացեալ Տիկո-թի ա-էորո
 հին . զան սխալալ-թեան որ ասէ : **Լ. Լ.**

Ի ոմ հրամայէ ար մեր ասելով Թէ բա
 թի արարէք ատելեաց ձերոց, և օրհնե
 ցէք զանիծից ձեր . զի ար քն ամի ձգ
 նութիա ինքն առնէր և ապա՛ ուսուցանէր :

( ) Ի յորժամ արն մեր կամէին ըմբռնել . պետ
 ըոս եհար զականջն մաղքոսի . որով իսկ արն առ
 եալ զականջն, և եգ՛ իտեղին և բժ՛ շիւտաց : **Լ. Եյն**
 պէս և զուսկիսանոս որ գնաց խոցեաց զկողն քի
 նա՛ արիւն և ջուր բզկեաց, և կուրացեալ զաշ
 սրն լուսաւորեաց զի մթ ականիէր . և յորժամ
 բւեռեցին զարն՛ իխաչին . յերբ հարկանէին ըզ
 բւեռն . նա՛ ասէր հայր Թող մյ զմեզս . զի ոչ
 գիտեն զինչ գործեն . զի զի զմեզ ուսուցանե
 լոյ ասէր . որ արացէ և ուսուցէ նա՛ մեծ կո

Լ. Դ

չեացի: Վրձկ ասէ քն զոր ինչ հայր գործէ, և
որդին նմին նման գործէ, զի նմ քրիստոնեայք
քի որդիեն. ինչ մարդ որ ասէ քրիստոնեայ եմ.
պիտի որ քի նման . իւր շար կամին բարի խնդ
րէ. իսկ որ աւազաննէ մկրտեայ. քի որդիէ. պար
տէ նման հօրն առնել. ապա Թէ ասեմք քի որ
դիեմք. և ոչ լսեմք զխրատ նր. և ոչ կարեմք լի
նիլ որդի նր: || Ե ռխակալուէ ասէ. զի քի անո
ւնն անռխակալէ. ինչ մարդ որ ռխս պահէ, և
քէն անէ նա՛ ստնյի որդիէ . և չէ քի որդի : զի
ան ջինն մեզքն ռխակալուէ ե որ ստնյ ռխացաւ
լէ ադամայ. և արտաքտեաց զադամ իդրիստէն.
և կատարեաց զռխակալուէ. Վոյնդ որ կային ռխա
ցաւ լէ աբելի. և ըսպան զնա՛ . նոյնդ և յուդա՛
ռխացաւ լէ յի, և մատնեայ զնա՛ զն արծաթոյ.
զի ուղ. ժ Թ. առ ք լքն որդի քէին քի . նւղ և յու
դա՛ որդիէր. յերբ ռխացաւ և մատնեաց զնրն.
և յորժամ յարեաւ քն. և իջաւ իդժ ռխս, և ազա
տեաց զմեղաւորս . բայց կրկին կապանօք կա
պեաց զստնյ. կային և զուգայ. զն այն երեքն
ռխակալքեն, և լէ ստնյի կապեալքեն և տանջին.
|| Ե այնդ և որք ռխ պահեն հեռանան իքէ, և ըն
կէր լինին ստնյի. և լէ նս տանջին. զն այն ասէ

տրն. երանի այնքիկ որ սքեն պատւք . զի նոք
զամ տեսցեն. զոր պարտե մեզ յօրինակ առնու
իքե որ վսխաչողայն թողուի խնդրէր. և զու
կիանոսի մեզքն եթող. և աչքն եբաց. յւր
հաննէս մարտիչն զիւր գլխատողին մեզքն ե
թող. նոյ ըստեփաննոս նախավկայն վսխաչ
կոծողացն խնդրէր զթողուի. իսկ առքլքն իւ
րեանց տանջողացն և չարչարողացն ազաչէին ա
մծ գառնալ իկապաշտուէ. և որդիք արքայ
ուէ առնէին. ( ) ի լուսաւորիչն մեր գրիգոր
ժէ. տարի իկոր վերապին չարչարեցաւ. և ոչ ա
նէծք ետուր արդատայ. յերբ խոզացաւ փոխա
նակ չարուէ նոյ, մարտեաց և լուսաւորեաց. և որ
դի նոյ արար զնա՛, և զամ հայազունս. նոյս և որ
անուանն քրիստոնեայէ. պարտե քն հազանդ լի
նի. և լուսաւորչի խրատն լսել. և նորին համբ
բուին իմիտ ածել. և չար կամին քո բարի առ
նէլ. և անոխակալ լինիր. ( ) ի սքք և ընտրեալք
և ամ առքլք բարի առնէին ասելեաց իւրոց
Վայց փիլիպպոս ամքլն ոչ համբերեաց չարչ
արողաց իւրոց որ զինք գլխիվայր խաչեպէին. անի
ծեաց զնն. որ գեաինն անցան. նա ամ բարի է
ամքլն փիլիպպոսի ասելով. Թէ ես ի զոյսին

զինչ խօսեցայ. վնորոյ. խ. օր ՚ի գրուես դժոխոց
 հրակ ի զեալ այրեցաւ. և ապա՛ ազատեցաւ. զի
 այն օրինակ ետ մեզ քն. զի երկիցուք, և ոչ չա
 րին չար հատուցանեմք. վն այն ասէ, Թէ մի
 կալ հակուկ չարին. զի Թէ դու չարին չար հա
 տուցանես. նա՛ հոգիդ և զմարմինդ կորուսնես
 զքոյն և զնորայն. վն այն ասէ նորն մեր. Թէ յե
 րբ կուր կուրի առաջնորդէ. երկօքին անկա
 նին իխորխորատ. դու ոխ պահես, և չար առնես
 նմա՛ և հոգով կուրանաս. նո՛ղ և նա՛ չար գործ է
 քեզ. և հոգով կուրանա՛ և. Էդ այլ անկանիք ՚ի
 խորս դժոխոց և տանջիք. Թէ որ չար կամիք է
 և դու բարի կամենաս նմա՛ ան՝ ՚ի քո կողմն լինի
 և քո բանիդ յաջողուի լինի հաննդ. պատուես
 զնա՛. և նա՛ ՚ի քե՛նէ անաչէ. ապա՛ ըսկանի քեզ
 բարեկամ լինիլ. յայնժամ դու որդի չի լինիս
 լակ Թէ դու բարի կամենաս նմայ. և նա՛ չար կա
 մենայ քեզ. նա՛ ան՝ քո չարն նի վրան Թափե. ու՛ղ
 ասէ դաւիթ, դարձցին ցաւք ՚ի գլուխ նորա՛.
 Վի՛ճլ ասէ գուբն զոր փորեաց և պեղեաց, ՚ի
 նոյն անկ ջին իխորխորատ զոր և գործց. Վի՛ճլ
 ասէ նորն մեր. յորժամ բարի առնես ասելեաց
 քոց. նա՛ կու տեսցես զկայծակունս ՚ի վի՛ գլխոյ

նիւ. զի սյնսպիտեացն ասէ քն. թէ չարն չարեա
կորիցէ նա՛ զայդին տա՛ այլոց. այդին արքայու
թէ ասէ. որ խլէ՛ ինմանէ զարքայուին, զմկրտ
ուին. զհաղորդուին ասա՛ մերկացեալ թագուոր
առաքի իհուրն դժոխոց. զի օն մեղապարտն
աստ մերկացուցանէ. և ասա՛ ըսպանանէ. նոյնն
իգաաաստանին առնեն զմկրտուին և զհաղոր
դուին, և ասա՛ առաքեն իդժոխս զի մեր մեծ
արթթն հայր մերնէ զի գլուխէ ամ աղօթից.
յէրբ ասեմք հայր մեր որ յերկինսես. որ օվ հայր
կոչեմք զամ, և լինիմք որդի նիւ. ասա՛ պարտե
մեզ առնել զկամս նիւ. զխոնարհուին. զհամբե
րուին. զտէր և զամբարեգործուին. և ասա՛ կա
րեմք ասել հայր մեր որ յերկինս դես. և ասա՛ թէ
զգործս սպնի ունիմք. որդի սպնի լինիմք. ինչ
պէս կարեմք ասել հայր մեր որ յերկինս. յիմ
ասեմք հայր մեր որ յերկինս դես սքեղեցի. և
կամք քո օն յերկինս և երկրի. զի չեմք հայր աս
եմք. թաբեմք զամ. զի ինչպէս հրշնկք յերկինքն
քո կամքն կատարեն ասեմք. նա՛ սպնի գործն
գործեմք. այլ ինչպէս կարեմք մյ հայր ասել
կամ որդի մյ լինիլ. զի սպնի կամքն կատարեմք
հայր մեր սպնի. այլ որնք հայր մեր ասեմք.

Եւ ասեմք հաց մեր հաննդ տուր. հացն հաղար
 դին ասե, որ աս, հացն է: Եւ թէ դորժքն սպնյի
 կատարեմք. ուն կարեմք խնդրել հացն աս. և կամ
 ճաշակել խեղանոյ նրն: Եւ թէ ասեմք թող զպր
 ախս մեր, ուն և մեք թողումք մերոց պարտմնաց
 զն մեք մեր բերանովն ասեմք. թէ դու մեր պար
 տքն թող. ինչն մերնք մեր պարտապանին պարտ
 քն թողումք. ոչ թէ արժաթի պարտքին ասե.
 վն մեղաց պարտքին ասե. ինչ մարդ որ քեզ զուր
 ասե. կամ մատնե, կամ ծեծե. նախատե. հայհո
 յե. բլմ վելուս հասուցանե. և դու նր ոչ բան
 մի չասես համբերես, չար ոչ առնես նմա. նաքզ
 պարտաւորեցաւ. յերբ դա՛ մեղա՛ տա՛ քեզ թող
 նմա՛, որ լինիս ճշմարիտ որդի աս. և կոխես զգլու
 իքն սպնյի. և ապա՛ կարես ասել հայր մեր և ծա շա
 կել զհացն, և ասել թողուլ զպարտս մեր. յորժմ
 քո մեկ աղօթքն մեծ լինի աս մօտն քանց այլոց. Եւ
 կանոն ողման. յայնժամ ինչ խնդրես, աս առնե.
 Իսկ թէ չարին ընկեր լինիս. ինչպէս նա չար առ
 նե. նն և դու առնես երկուքդ և ս լինիք սպնի
 յայնժամ ձեր հայր մեղան մնասե. քան զն քո բե
 րանովն չար կու խնդրես. վն այն ասե արն. իբե
 բանոյ քում մէ դատեցայց քեզ. ծառայ չար:

ԼՅՂԲԱՅՐԻ Բ ՂԱՅՍ յՅՐԻՆԱԿ ԿԱԵՒՔ յԱՌՈՂՆՈՐԴԱՅ
 ՄԵՐՈՅ. յՈՎՏԱՆՆԷՆԱ ՄԻՐՈՒԻՆ. ստեփաննոս նախա
 վկայն. առ ք լ քն. մարգրէքն. մրտրաքն. ճգնաւ
 որքն. և ամբքն. չար առնողին իւրց. բարի առնե
 ին. և համբերեիին ամ ներդուէցո զնրոյ արդարա
 ցան և ընտիր գտան. ըստ նմին յՅՐԻՆԱԿ Ի ԹԵԿԱ
 ՄԻՔ ԽՅ ՈՐԴԻ ԼԻՆԻԼ ՏԵՌԱՅԵՔ ՈՒՍԱԿԱՂՈՒԹԷՒ. զի
 ՈՒՍԱԿԱՂՈՒԹԷՒ ԲՆՄ Վ ՇԱՐՈՒԹ Ի յԱՌԱՅՂ ԳԱ՛. մաս
 նուի ըսպանուի. շնուի պոռնկուի. և աղ բնմ
 չարիք իսմանե ծնանինն ॥ Խ այն ասե արն. մի
 կալ հակեկ չարին. և դաւախթ ասե մի նախանձր
 լէ չարս. Դ ի ծլ ասե, լուեա՛ ի բարկուէ և հան
 գիր ի սրամասուէ. Ե յ և խոտորեա ի չարէն. և ա
 բայ զբարիս ॥ Խ որոյ պարտիք բարուէ հեաւել
 և հեաւանալ ի չարէն, և լերուք անոխակալ զի ար
 ժանի լինիցիք արքայութե նր, և ուրախասցիք
 ի փառս յաւիտենականս :

ԸՆՏԵՆ ԵՒՐԻՒՄ ԵՒՄ ԵՒՄ ԵՒՄ ԵՒՄ ԵՒՄ ԵՒՄ ԵՒՄ ԵՒՄ ԵՒՄ ԵՒՄ
 Ի զար ինչ արար ամ լամ էակս որ ըս
 աեզծ զերկինս և զերկիրս. Ը լոյս և ըս
 խաւար. զգ ունդս հրշիկց. զարեգակն
 և զլուսին, աստեղք և ամ լուսաւորք. գալան
 և անասուն. ոտղունք ի թռչունք. զծառս և զ

Բայս. և զձամ ինչ. առայ և եղեն. հրամայեաց և հաս
 տատեցան: Վայց պատկերն ադամա՛ իւր ձեռ
 քըն ըստեղծ, և փչեաց ինա՛ շունչ կենդանի և
 հոգի բանաւոր. և ապա՛ բերել հնազանդ արար
 նմա՛ զձամ անասունս. և յետ նր ըստեղծ զկինն
 իկողէն, ընկեր և կենաց կցորդ. և սիրէր ձծ զա
 դամ և զկայ, որ միշտ գնայր իտեսուի, և քաղց
 բուլ չհայեր ի նս. վն այն ասէ դաւ իթ. Թէ փա
 ռօք և պատուօք պատկեաց զնս, և կացոյց զնս
 ի վր ձամ ձեռակերտաց քոց. և զձամ ինչ հնազանդ
 արար ի ներքոյ ստից նր: Վրձլ ասէ. մարդ ի
 պատուի և ոչ ի մայր հաւասարեցաւ անանոց
 յորում աւուր կերան զպտուղն. նա՛ հրէշնկք
 դուքս արին ադամ ի դրախտէն. բայց ոչ հե
 ռացաւ սերն ձոյ. այլ առաքեաց հրէշնկ և բեր
 եալ կենդանիս հնազանդեցոյց նմա՛. զի ախտա
 ել և կերակրել զադամ և զձամ որդիս իւր սոյ որ
 հրէշնկ պահանքն ի վր մարդոյ. յերկնք ցողէ վն
 մարդկան, արեգակն և լուսինն լուսաւորե զազ
 դա մարդկան, ձամ անասունք ծնանին վարին և
 վատասկին վն մարդկան. Թոչնոց միան և գազա
 նաց մորթն և մազն ձմի ուտեն և ազանին. ցա
 մաք ի որդն, և ծովու ձուկն. զհոզն և զքուրն. ձամ

Ժառք և ծաղիլունք պտուղ տան վն մարդկան.
զայս ամ սրար ի մեզ վն առաւել սիրուն, կա
մէր խօսել ընդ մեզ և կերակրել. բայց ան հաս
րինէ մարդկան խօսել և կերակրել ընդ այ.
Իմէ պէտ մովսէս խօսէր ընդ այ. Բայց ոչ
կարէր հայել փառք նք. զի ամպով խօսէր ընդ
նոսա՝ զի սիրուն բաժանեալ ի լուսոյն լոյսն ան
բաժանելի. ոմ նը շոյլ արեգական. նոյնն շոյն
այ ի ջաւ ի յարգանդ կուսին. մարմին զգեցաւ.
ինոյն մարմնովն խօսակից եղև մարդկան. եղ
բայր և որդի ասեր. ուտէր և ըմպէր հետ մե
ղաւորաց խօսեր. և ըսքանչելես առնէր ամա
պէս. ապա այն քան մեծ ութէ խոնարհեայ. նա
զաշակերտաց զոտն լուացս վն այլ առաւել սիր
ուն խաչեցաւ և թաղեցաւ. և յարեաւ. քակելոց
զդժոխս և գերեաց զսայ. և խ. զր շրջեալ ի վթ
երկրի. և համբարձաւ փառօք յերկինս ընդ հօր
լուսոյն բազմեցաւ. ( ) ի ամ ինչ յայտնի արար
ամ մարդկան. բայց. դ. բանք ծածուկ արար
բերանով մարդք եից և առք լց յայտնի արար.
քան զի. դ. բանին մէկն ամ ութիէ. որ անսե
սէ հրշակց. զի հրշակ կան հանող շուրջ զաթո
ռովն այ. օրհնեն և գովեն և փառաբանեն.

1. 1

բայց ոչ կարեն տեսանել զերեսս ԹՅ՝ զի թէ մար
դիք տեսանեն. հուր ԹՅ՝ ոչ կարեն գիտա
նալ ամենեքեան մեռանին. ոչ լինի շինուի
Յիս. թէ պետ ԹՅ՝ ծածուկ արար. դործ
քնն կարանչելի քն յայտնի արար. յերկինք եեր
կիր. արեգակն ելուսին. զծով եղցամաք եղ. Գ
ասարերքս. զի ԹՅ՝ արարած ովքս ճանաչի. ուր արար
համ. ե. մեղքիս թ. վսայն ասե գաւիթ երկինք
պատմեն զ փառս ԹՅ՝. եղարարած սպատմէ զոր
դարուի իսկ թէ տեսանէ զԹՅ՝. ապա՛ հւնիին
այնպիսի հւնիցողքն անփառք լինէր. իսկ թէ
զարարածն տեսանեն. եւ ովաւ քրննեն ե. լան
նա՛ ճանաչեն զԹՅ՝. այնպիսին մեծ փառքին
տիրանան. ք. գրաստին պայծառութիւն. լոյսն.
պտուղն. ծաղիկն. անուշահոտութիւն. զարդա
րանքն ծածուկէ. թէ ԹՅ՝ մարդ տեսանէր զնա՛
հրատարեր Յես. ե. ոչ լինէր շինուի. ե. ոչ անու
մն մարդկան. այլ ԹՅ՝ մարդ միտպէս լինէր. ոչ
փառք. ե. ոչ տանջանք. իջրէք. դժոխքն. որ
ծածուկէ. թէ ԹՅ՝ մարդ որ տեսանէր զտան
ջանս դժոխոց. ոչ մերձաւորութի լինէր. ոչ ան
ումն ե. ոչ շինուի Յի. ե. թէ տեսանէր զ փառք
արքայու են. եղտանջանք դժոխոցն. ե. ապա՛

Տաւատար նր. ինչ փառք լինէր մարդոյն. Վսկ
որ առանց անսանելոյ Տաւատան ինք գրոց
առաքելոցն . մարդարեւից աւտորնին քի . այն
պիսի քն արդար քեն. Եւեծ փառօք զարդարին
'իմէջ լուսոյ և արքայուէն. Եորք ոչ Տաւտան
աւտորնին . տանջին ի հուրն յաւիտենից . Վսկ
.դ. Տաճուկ բանն քի. մարդեզուէի. որ Տաճ
կեայէ զտճուէն մարմնով մարդկան. բայց ի յա
ռաքելոցն եւմ մարդ զնա մարդ գիտեին . Վսկ
Թէ իւր փառքն ցոյց տար եւմ մարդ միապէս
Տաւատար. Եոչ լինէր փառք Տաւատացողայ.
+ - զի քն տարաւ ընդ յինքեանս. գ. առք լին
պետրոս. յոհաննէս և զակոբոս. ցոյց եւտ նոցա .
զմովսէս և զեղիայ. Ետակաւ մի իւր փառացն
ցոյց եւտ. անկան առք լին 'ի վր' յերեսայ իւրոյ
Թմրեցան. Եոչ գիտեին զինչ խօսեին. յորժամ
'իջանէին ի լեռնէն ասաց. մի տսիցէք զտեօլլէ
տինչե որդի մարդոյ չարչարեսցի. խաչեսցի և յա
րիցե յերրորդ աւուր. ապա՛ Թէ ասիցէք. Թէ
յայտնիէր փառքն իւր. Եւեւմ մարդ տեսանէր
զնա. ԵՏաւատային նմա. ոչ լինէր փառք Տաւա
տացողացն այնպէս. Եոչ տանջանք. Վարձեալ
Թէ քն յայտնէր զփառս իւր . ոչ ոք խաչէր

զնա՛. և մահն ոչ կարէր հոգի աւնուլ ՚ինմանէ
և թէ քնի մարմինն անմահ մնայ. ամ գիրք և
սաղմոսս մարդարեիցն սուտ լինէր. զի ամ գիրք
վկայեն. վն չարչարանացն քնի. մատնուէ և խա
չելուէ. և թաղեանն և յարուէ և համբարձմանն
Վարձեալ թէ քն ոչ չարչարէր և ոչ խաչուէր
և ոչ լինէր յարութի և կենդանուի. յւ թէ քն
ոչ տեսանէին մեռեալ և թաղեալ. և դարձեալ
կենդանացեալ ոչ հաւատային մարդիք. Թե
մեռանիմք և կենդանանամք. զի սիդ որդին հօր
պարտքն վճարէ. նոյնպէս քն ադամայ և այի
սարտքն վճարեաց. զի այն փայտն որ նորա՛ն ճա
շակեցին. քն ՚ի վր նորա խաչեցաւ. զի յորժամ
որ նորա՛ն ոտիւք և ձեռքք կարեցին զպտուղն. ՚ի
նոյն ժամուն բեւեռեցին զոտքն և զձեռքն ՚ի
վերա՛ն խաչադիպտին. զի այն ժամուն որ ճաշակ
եաց զպտուղն. ՚ինոյն ժամուն սրբուցին ըզ
լէղին քն ՚ինոյն ժամուն որ ադամ ՚ի դրախտէն
հանին. ՚ի նոյն ժամուն եդ զաւաղակն ՚ի դրախ
տին. յորժամու որ ադամ անկաւ ՚ի մեծն. նայ
այն ժամուն եդին ՚ի գերեզմանի զքն. յորում
ժամու որ իմրթոյն լային ադամ և այ. ՚ինոյն ժա
մուն յարուցեալ կենդանացաւ. և եմուտ ՚ի դր

Ժողովն. քակեաց ևաւերեաց. ևազատեաց զամ
 ծնունդս նր. զի որպէս աղամաւ ամենեքեան
 մեռան. ևքնիւ ամենեքեան կենդանացան.
 վասն այն ասէ պողոս մարդով եղև մահ. ևմար
 դով յարուի մեռելոց. Իսկ թէ քն մեռաւ
 ևկենդանացաւ ևանմահացաւ. ևանմահացոյց
 զաղամս վասն որոյ ևմէք հաւատովք որ թէ մե
 ռանիմք. ևդարձեալ կենդանանամք. գալստե
 ամբնքն այլ ոչ մեռանիմք. Իարձեալ վասն
 սէր ցուցանելոյ մեզ. վասն մէք չարչարեցաւ
 խաչեցու. նոյնպէս ևմէք պարտիմք չարչարիլ
 վասն անուան նորայ. ևվասն ճբ. հաւատոյս.
 Իսկ թէ մեզ չարչարող չլինի նա՛ մեզ պարտե
 որ մեր կամաւն չարչարիմք. այսինքն պահօք և
 աղօթիւք. ծօնով ևծնկադրու թեամբ. ևհարկս
 այլազգաց անտրտուեջ տալով վասն սուրբ հա
 ւատոյս մերում. զոր ևկցող լինիմք չարչարա
 նաց նորա՛. վասնորոյ ուլ Թժասէր քահանայք
 ևժողովուրդք ունկնդիր լերուք դրոց սբոց.
 աւարելոց ևմարգարէից. ևհաստատուն կա
 ցիք իվերայ քարոզուե՛ աւետարանին. որով
 վառաւորիք այս կեանքս և՛իշայն կեանքն.
 Լ՛մէն.

Արդարև զի զիստիս Կրիստոսի և ինչիս քա
նութանս ինչս : Լ Թ

Առաջին Լ Թողոց դասքն փառաբանու
թիւնսն Լ Թողոց քո Լ Թ յաւիտենս
յաւիտենից . գաւազանս զ զուէ . գաւազանս
Լ յոկորդ . Բերովելից դասքն փառաբանու
թիւնսն նոցա : ( ) Բնեալեն փառք տեառն ՚ի
տեղուցի իւրմէ :

Լ յորդ Բերովելից դասքն . փառաբանու
թիւնսն նոցա Լ Թ սք . սք տր զօրութեց լինն եր
կինց և երկիր փառօքքո :

Լ յորդ դասքն տրուեց . փառաբանութիւնսն նոց
Լ Թ քայուութի քո յաք քայուութի յաւիտենից . և
տրուութի քո յազքէ մինչև յազք :

Լ ինդ երրորդ ( ) օրուեց դասքն . փառաբա
նութիւնսն նոցա Լ Թ զօր զօրութիւնսն . տր կա
րող իստեբազ մի :

Լ եց երրորդ Լ շխանուեց դասքն . փառաբա
նութիւնսն նոցա Լ Թ զօր զօրութիւնսն իժառան
դութի և ի շխանութի քեզ ընդ մամ ծագս երկրի :

Լ յօթն երրորդ պետուեց դասքն . փառաբանու
թիւնսն նոցա Լ Թ յաւեաքս զանայապէտ յաւիտենս յա
ւիտենից և տր ընդ աջ մէ քումմէ :

Աթ երրորդ հրեշտակաց դասքն . փառաբա
նուի է նց . Աղորմեա՛ դու ըստեզձեր . Էմի կո
րուսաներ . զգործս ձեռաց :

Ինն երրորդ հրեշտակաց դասքն . փառաբանու
թի է նց . Փառք իբարձունս Թյ . Էերկիր խա
ղաղութի իմարդիք հանութի :

Արդեաւորութի ինն աստի ճանաց էլեղ իցոյ :

Ընաջն կարգ . Պունապանութի ն :

Երկրորդ կարգ . Բնթերցողութիւնն :

Երրորդ կարգ . Երդմեցուցիչն :

Չորրորդ կարգ . Չահա վառքն :

Հինգ երրորդ կարգ . Ախա՛ սարկաւազն :

Վեց երրորդ կարգ . Վազ սարկաւազն :

Եօթն երրորդ կարգ . Բահանայութիւնն :

Աթ երրորդ կարգ . Ապիսկոպոսութիւնն :

Ինն երրորդ կարգ . Աթուղիկոսութիւնն :

Բանի անգամեւոյ Բն Պատարանի :

Ընունդ սք . Երկու ինչ փատութիւնն :

Երեք իզն երուսաղէմի Չորս զ զաղարու :

Հինգ յորժամ իչարչարանս երթայր . Է իմօրէն

ողջ մնա՛ հառ և գնաց իլեառն ձիթենեաց :

Բանի բն իուեցո՛ ի եաշին :

Չայր թող սոցա զի ոչ գիտեն զինչ գործ են :

Մայր ահա որդին քո : Աւազակին այսօր
ընդիս է յետ 'ի դռակտին : Այլ էլ լամբ
սափաք տանի : Հայր 'ի ձեռք քո աւանդեմ
զհողի իմ : Օարաւի եմ : Ամենայն ինչ կա
տարեալէ : Է. բան :

Բանի մեզմ ճանապարհո : Բերխոս յոյժ դա
րողարդեցին :

Այն իբեթանիայ . և գայր կամաւ 'ի չարչարանս
Այն 'ի էառն ձիթենեաց յորժամ առողջ
մնա' աշակերտաց :

Յորժամ տարան առ աննայ և օւրացան զնա'
և դատապարտեցին :

Յորժամ տարան առ կայիափա' և վկայեցին և
դատապարտեցին թէ արժանիէ մահու :

Յորժամ տարան առ պիղատոս և հառին զճիռ
ծեծեցին . թք ին . և փուշ սրակ եղին :

Յորժամ տարան 'ի դողդոդայ խաչեցին :

Յորժամ մեռաւ և եղաւ 'ի գերեզման .
եղ 'ի դժոխս . և Սատերազմեցաւ
ընդ սատանայի :

Պարտութի յաղաքս գնալոյն՝ է հոռմ լախարին Բերոյ Տրդատի Կրիգորին Բերոյ շուսուորչի առ Սարգսնդէնու լախարին. Խսել է Բերոյ հայրադէրն և Խ

Ետ հաւատալոյն Տրդատայ Թագաւա
րին անցեալ անս հաւատացեալ է հոռմ
Թագաւորն կոստանդիանոս Սնդորում
ուրախացեալ սքն գրիգոր լուսաւորչիչ զհաւա
տալն կոստանդիանոսի. Ս անս որոյ խորհուրդ
առեալ հետ Տրդատ Թագաւորին Թէ գնալք
հոռմ վն շնաւորուէ հաւատալոյն կոստանդէա
նոսի. Օ որ ելեալ. հոռ. հեծելօք. և բաղում
ընծայիւք. և յօղով ոռոճ կօք գնացեալ հասեալ
է հոռոս Ս լուեալ կոստանդիանոսի. զգալ
Թագաւորին տրդատայ ելեալ ընդ յառաջնք
Թմ կօք և տաւ զօք. և երգեհենեօք. է պատիւ
Թագաւորին մերոյ. և սքոյն գրիգորի լուսա
ւորչի. ուրախաւիս և ցնծութիս անստելի և ան
պատմելի արարեալ իտեսանելն զմիմեանս. և
է բաղաքն գրիգեալ ելեալ սիրով ընդ ունեց
եալ հարկօք և մեծարանօք. համայն գամայն օրհ
նէին զարարիչն անծ. և փառաւորելով զքն. ըզ
պսակիչն սքոցս Ս ր և տարեալ զմեզ ի պալատն
պանծալի. Բազմեցայք արքայքս իմիռմ բարձ

Ս Օ

բարեբաժի բազմահանի : Եւ յԵւսայրապետքս 'ի
 միում գերասրաշի գահաւորակի . եւ բազումս
 յաւուրս անցուցինք ի հոգեւոր եւ իմարմնաւոր
 ուրախութիս : Եւ յհրաման հանինք ընդ ամ տիե
 ղերական ի շնանութիս մեր զի ամքն ուրախա
 ցին . ի կերակուրս եւ ըմպելիս ընդ ամ : Եւ
 գելցեն հարկահանդն ի ամ տեղիս . ի յայտ ամի
 յըգսցն՝ ուր արախց մերոց : Եւ ի հրամանէ ար
 լուսաւորչիս ազատեցին գերեւալքն . արձակեց
 զին կապեցեալքն . զերձցին բանդարդիլեցեալ
 քն . ստատուեցին մուրհակք պարտականացն .
 դատ եւ իրաւունք ելցեն 'ի յարքունուստ ամե
 նից որոց եւ այրեաց . եւ հայրենազրկեցելոց : Եւ
 ի հրամանէ քաջ արանց եղբորս մերոյ արդատոյ
 դարձցին ամքն դատապարտեցեալք որք 'ի բր
 եան մետաղս իցեն . եւ թողցին ամ պարտք արք
 ունականք : Եւ որս եւ աղօրհնութի հրամանաւ
 լուսաւորչիս առաքելցինք ի ամ Ես ի շնանութի
 մերո 'ի սպանդանոցս . եւ առ տնին զենէնս . զի մի
 հեթանոսաբար լիցի խրախութիս մերո : Եւ երջ
 դաւանութիս հորս մերո 'ն էլ լուսաւորչիս ար
 ձանգրոջ հաստատեցինք . եւ քիլեցինք յամ եկե
 ղեցիս յուղ զամբաւաց :

Իսկ յորժամ հանդերձեալքին հրածարիլ 'ի
մէնջ հոգե զարդ հայրսմեր. և եղբայրս մեր տր
դատ ժողով մեծ եղև առաջի սրբոց առքլցա.
ի՛ճի. սինկղի տոսօքս և ի՛դ Թագաւորօքս. և
բազմաբիւրօք իշխանօքս դազմատականօք հնա
զանդեցելօքս. իներքոյ բարձու բազկի մերոյ.
ալ յօժանդակելոյ՝ Վայ և զբազկակից եղբայր
մեր արդատ արքայ իւրովք դաս իրիցօք մե
ծամեծօք. նախարարօքն եօթանասուն հազար
օքն իսկ երկոքին հայրսն արքս իւրց արք եպիս
կոպոսիւք. և քհնյիւք. կամօքն. այ և միջնորդու
Թբ տիրածին կուսին. Սնդ յայսմ կխորհրդոյ
և մէք զհրով արտաքս հանինք ի ամ տեղիս իշ
խանութե մերում. որեք ի յարևելս յայն կոյս
ադրիականի ծովուն. և ի միջոցս սոնտականի. և
կասբիականի սիզագոսացն. Վիտուհ լիցի ձեզ
ամենեցուն ազգաց և ազանց և լեզուաց Թա
գաւորաց Յակալաց. և իշխանաց ազգաց. և գլլ
խաւորայ դաւաւաց. որք եք ի յափրիկեցւոյ
Յիդ. և ի յասիացւոց. և ի միջագետաց Յիդ մեծ
ատրոց. ի փիւնիկեցւոց Յիդ. և ի իրիկեցւոց.
ի փիւռիգացոց Յիդ. ուր մեծն նոյ կազմեաց
զապանն. ի պամփիւլացւոցն. ի կապագովկա

ցոցն. իբիւթանացոցն. և իգաղատացոցն. և իպոն
տացոցն. ասիացւոց թիգ. և ռոմանացւոց թիգ. ի
դրանէ պիղատոց մինչև իգրուես հոնաց: Եւ
հաւատարիմ սահմանապահ քիմ մեծամիհրան.
Թգր վրաց և քաղա ուռնայր. արքայդ ազու
վանից. և այլ խառնի ճաղանջ բազմութիքդ.
առ հասարակ որք իսադաստիմն. և իգեւմաստան
որք էք հաստատեցեալք ի հաստատայոյս. դա
ւազանս երկաթիս. իկրոնդ և անխանարհելի իշ
խանութիս հասմայեցւոց: Եւ դհ հրաման ելի
հզոր կամաց իմոց կայսերս կոստանդիայ. զի իվթ
ամենեցուն կացուցի Թգր և իշխան միահեծան
զմեծ և զհզոր արքայն տրդատես. զհամամիտ
և զհամակարի եզբայրնիմ. և զբաղմակից բարե
կամն. զի հրամանաւ իմով տիրեսցէ տիեզերաց
իշխան թակալ. և հրամանահան հզոր. առ հաս
րակ ծովու և ցամաքի. և մի ոք իշխեսցէ ի ձէնջ
դիմադարձ լինիլ հոյակապ հրամանաց հզորին հա
ոյ կայսերակերպին տրդատա՛: Եւ յաղթեաց
հրաչի բանամարտի ի բարբարոսի առաջն դիո
կիւտանու Թգրի Եւ ի հասանիլ հզորի հրա
մանացս ինքնակալի և անձապակի թգրիս Թա
դաւորաց. ամենեքեան ի յառաջ ելէք դմար

քունականօք ընծայիւք. և ամենայիւ պատուան
միրուք. երկրորդի թգրուծես իմոյ տրդատան
յարեւելեան ասեզանչանի թգրի. զի ույ մեք ՚ի
յարեւելեան տիրեմք բոլոր Յիւսիսիս և զտր
գատ յարեւել կացուցինք ի շնել տիրաբար բոլո
րի Յիդու ॥ Իսնգամայն կազմք և պատրաստ լեր
ուք. ի զէն զնուորուեց արեաց արանց. և առ
մամուտ երիվարաց. զինեցեալք և զօրացեալք
հզօրիւ զօրուքս մերով. և գումարի ջիք առաջն
անպատմելայ և անպարտելոյ քաջիդ տրդա
տայ ՚ի գործ պատերազ մի լն դեմատելոյն քի
և թշնամոյն իմոյ շապուհոյ մոխրապաշտի և անձա
մարտի յանօրինի. վանելով և հալածելով զչօրս
նր անդր քան զմազանդարան. և զտասպրաստան
այ և զամենայն զէնսն պատերազմականս. և
լչհոք հեծեցիդ. և զանպատրաստութիւն երկ
տասարդաց. և երիվարաց հրամանաւ տրդատան
տարեք ի զոզմանս ատրապատականի. և ի մարա
զայ Եւ ժողովեցարուք անհուն բազմութիւք
ի բրե զաւազաւ ամին ծովու. յաղագս պահա
կին հոնաց դարբանդայ. և դարբայլայ. զի և լչ
նս ՚ի մեծն տրդատ վստահացայ ॥ զը լերուք մե
րովք ողջունելովս ॥ սրյ և մեք պսակեցինք

զմեծ արքայս արդատկայսերականաւ թագիւս
մերով լուսատուօք ակամբք յօրինեալ, և մեծա
մեծօք մարդարտօք շրջադատեցեալ, և զարդա
րեցինք զսկահանդոյն զհասակսրայ ծովածնիւ
ծիրանօք, և օքսունականօք մեռաքսօք մարդար
տամալ ճովք, և զանգին գօտի հօր իմոյ հըօրի
ածի լէ մեծ արդատայ քաջն, և չորք հարիւր
կրրկին օժտեցինք զսն կայսերականօք և զինուո
րականօք զարդուք և զինուք մերովք արքունա
դրոշմ նշանաւորօք կառօք, նօվային ծովայնօք
օդաթռիչք երկնալօք, ոսկեսար սուսերօք հա
ւահայէնք և նիզակօք վիշապամիսօք գուճարտա
կօք անգին գոհարօք, և գունագեղեւք գնդօք
տպազինօք յորդայնիւք, և միայնգամայն իսկ
ամենայնիւք զարդիւք, և ամիւս պատրաստուք
պալատան իմոյ պատուհաներեցի զսիրեցեալսիմ
Վնդորս և մեծափառս իմ գշտոյս մեր մաքսէն
ահա, և քոյրս ըսքանչեւագեղ կոստասիայ պար
առտեցին ընծայս զարմանազանս, որովք պակեւ
ցի բամբիշն արևելային վայելչաճայլ թագու
հին մեծն աշխէն, և չքնաղազարդ օրինորդն հա
յոց մեծաց խօսրօճի գուլսա գաւսի ճայն, որոց
առաքեցան թագս և պոակս յակունդեայ, և

յառաջ լիտ ամբաստանաւ տեսիլս. և ադամանտէս
բաղնաքանդարս. և բաստանդոս բիւրակունս.
և վարսակալս վայելչաւառս. և զարդոս բազումս
յականց. և ազրիշն զինաց դործ ճարտարաց. ան
դիւտք և անդինք. դուզնս դաղմատականս.
Ճիւ բարձեալ ջորոց վայնից սրքայականից
Վոյնպէս պսակեցի զորդիացեալնիմ զխօսրով
գրամիկիմ. իմով զաւակաւս կոստանդինաւ. և
որ ինչ մանկան հասակինէ ցանկաղի. և յարեւ
լից ան ընտել և անտեսանելիս Վսկ հզորաց հա
զարապետացս հայոց. պարգևեցաւ իմերմէ թա
գաւորուէս. նշանակս և գրօշս դաղմատացիս.
և վիշապագլուխ փողս և փանդիւնս բարձրա
բառ բառս. և զէնս. և զարդոս պատերազմականս
արեւած արանց. և երիվարաց. նժոյք ծագալինք.
և սրունք պատենազէնք. անգծելոյ երկաթոյ.
և այլ անթիւ. և ան համար օժիտս. սկոյ և սրճա
թոյ. և ականց պատուականաց. սլեհից ըսպայից
կազմածոյ. կանաց ջոկոց ձիոց. և բեռանց թա
գաւորական հանդերձանաց. որով յզ փացուցաք
զեօթանասուն հազարմն հայաստանեաց. Վար
ք և եցի և սիրեցելոյ եզբօրս իմում տրդատան.
ըզ սիրեցեալնիմ զբեթզէ հէմքէք մեծին դաւ

Թի. զտեղի ծննդեանն քի. ինքն կուսին մարի
ամայ: Այլ սեփական ռասահանեցի նմա զպուտ
քն արմէնիանն, զկապադովկիա զոր հանեալ
էր ի հայոց պուպի ի կեսարիայ. և այսէ բուն հայ
բենիքն տրդատայ, ի կեռնէ արճոյ մինչև ի կե
սուն արտրատոյ. ի գալլ գետոյն ելես պոնդա
ցոյ մինչև ի հզոր գետն տիգրիս մեծ: Ասկ ի կող
մանց քոհատանայ որ չափ բազուկն իւր բաւես
ցէ, և թուրն թափիցէ. նմա եղիցիս Աւնդրե
ցի ես ի յարքայէն տրդատայ արս. գ՛ծ. հաս
կօք և արիութի հոյակապ ք, զորս և արմէնք ան
ուանեցի և կարգեցի. ի ըսպասաւորութիւն աշ
քունականի գահոյից իմաց հզորիչ ք լտոյ իմոյ
և թիկնապահ ք իմ իտուէ և ի գիշերի. և առաջա
պահետք իմ ի պատերազմի. ժամէ ինձ այսու հե
տև գալ ի տեսութիւն և յայտնութիւն զորեցոյց
ինձ տի. զի յետ ամաց բազմաց ի շխանքն հայոց
աւարեն զուունն տրդատայ. և ինքեանք տարագ
րին ի հայրենեայ իւրեանց. և անկանին Քլծով
ժառայութիւն այլաղգաց զամս բազումս. եզուկ
որք գիպիցին ի յայնմ ժամանակին. զի տառա
պանօք տառապիցի ազգն և ճն հայոց. մինչև ի
յետ հոգոց իւրեանց. որոց ի փրկութեանէ եզի

ցի, և յօգնուի ի յազգատոհմէ իմմէ: Վայց այս
 եղև ցի ի Ժամանակս յեաինս. զի յորժամ յայտնես
 ցին նշարք սբց սուքիասանցն քօչից. զորս ես
 դնացեալ ամփոփեցի առաջնորդութի հրեշտա
 կի նն. ի բազբեանդայ գաւառի. երևեցան
 յերկրի մերում հրաշք զարմանալիք ի հայրապե
 տես հայոց լուսաւորչէն և ի Թագաւորէն տրո
 դատայ. քան զի գալն նց առ մեզ. և անցան ին
 չէ ծովն ունական. առաքեցի ես. և ժողովեցի
 զամ խեղս. զկաղս. զկոյրս. զմիակողմանիս. և զան
 դամալոյժս. և զայլս ամ. որք նեղեցեալք էին
 ի սպէս պէս ցաւս. և ի տանջանս. և զամենեւեան
 ժողովեալ հանի ընդ դէմ սբոյ լուսաւորչին.
 զոր և միանգամայն բժշկեաց աղօթիւք. և զու
 ըրս ցանելով մինչև զարմանալ ամէնեցունցս ի
 վրամենայնի. զոր արար տի՛ն նովաւ, և փառա
 ւորեցինք զքի՛զ փառաւորին նբց իւրոց:

Վարձեալ էր վիշապ մի մեծ մնասակար. իկամ
 փափս. օլին որ Թարգմաննի դաշտ ձիթոյ. զոր հայք
 կապետօլին Թարգմանեցին զոր խորտակեաց Նշա
 նաւ խաչին քի նբն սեղբեստրոս և արքել զնա՛
 յորչէ իւր: Յետ այսորիկ երևեցաւ այլ վիշապ
 մի մեծ և ահագին ի սահմանս մեր. և զբժմ վր

I I

նասս առնէր մարդոյ ևանանոյ . Եւր ինոյն
սահմանարն մի եղջերու մի մեծ ևահագիննոյն
ևնա՛ զնասս առնէր մերձակայիցն, մարտնչէ
ին ի միմեանս հանապազ միեղջերուն ևզիշապն
ևոչ որ իշխէր անցանել առ նօքօք. զոր լուեալ
սիրելինիմ իմանկուծէ զինեալ զինքն, ևամրա
ցուցեալ նշանաւ խաչին քն. ևաղօթիւք սրբոյ
լուսաւորչին. ևբաս յաջողմանն ան, եհար ևբս
պան զվիշապն. ևզմիեղջերուն, ևառեալ ըզ
գլուխս նոյ բերէր, ևելեալք ի յառաջ նոմեք
անքն . ևզարմացաք զն քառատուն եղինս բեր
եալք լծեցինք. ևուժգին. ևհագիւ մուծինք
իհռոմքնքի . ևկտրեալ զհասակեղջիւրն միեղ
ջերունին պարգևեաց ինձ թիւնահալածս. իսկ
ես զիսաչաման քն զոր մայրնիմ բերեալէր ինձ
նշան եկմյ . զայն ետու տրդատայ դեղաթափ
ևկենաց պի՛ն ճու՛ննին. ազգաց յազգս ինիւս ան
Պատմեաց մեզ փառաւոր Ֆրէրս մեր տրդա
տիոս զ՛ն ամենից անցելոց, թէ որքան ի տան
Չանօք էարկ զմքն գրիգոր յ՛ղգս ի քն հաւատո
ցըն . բօվանդակ զերկուս ամն չորեք տասան
չարչրնօք ան ողորմ ևանխնայ հարկանելով զնա՛
ևկամ թէ ոն զերեք տասան ամ էարկ զնա կե

րակուր օձից ինոր վերապին որ իդղէկին արտա
շատու. և կամ թէ ուր պատերազմեցաւ պոռ ըն
կահանաւ պագշտու թէ ընդ դատեր քվեր մօր
ինոյ. ընդ համանուն դնիմ հռիփսիմէ. ի վազար
շապատի քաղաքի ։ Եւ ևս զպարտութիւնն որ
յազ թեցաւ ի կուսէն զօրութեն քի. և կամ թէ
ոն զանազանօք տանջանօք ըսպան զնա. և զնկեր
ւրն նի զանկայնն նքուք իօքս սանթէնէս. և
կամ թէ ուր յետ եօթնից յաւուրց ըսպանմանն
հռիփսիմէի. և հաս ի վիք բարկութիւնն այ. և այ
սահարեալ փոխեցաւ ի կերպարանս վայրենոյ
վարուղի. և թէ ուր տեսլեամբն խօսօղի դիտոյ հա
նաւ նքն գրիգոր ի ձեռն օտայի և հաւատար
մի արքայի. և թէ ուր նքն լուսաւորիչ աղօթիւք
էամ ի զգաստութի մարդկան զտրդատ. և յեր
րորդում աւուր ամ փոփեաց զնքն հռիփսիմէ և
զգայիանէ. և լէ. զընկերո նոյ. և յերրորդում աւ
ուրն բժշկեաց զամ հայաստանեայն. և յետ
վաթսուն աւուրց ետես աջօք իւրով քսուրբն
գրիգոր զիջումն միածնի. և զսիւնն չորեալին.
և զսորանն երկնանման. զձե և զօրինուածն գրմ
բէթէկերայ կաթօղիկէին. և զայլ խորհրդական
տեօիլն. զոր եցոյց նմա՝ հրեշտակն աննայ և ըջ

դառնալն իւր 'խմարդ-կային կերպարանս յեւ.
.կ. աւուրն զի յառաջ քան զայս զուտքն և զձեռ
սըն միայն բժշկեաց նբն գրիգոր. վն զի զդեր
սըն հա-լիսիմեանցն փորելոյ. Սատմեաց և վն
քակման մեհենեացն յերկրին հայոց. և խորտակ
ման բագնեացն համաջինջ առնելն. ուն և դե
քըն մարմնավորիւ տեսլեամբ հակառակելին. և
պատերազմս յարուցանելին պաշտօնէ իւքն իւր
եանց. որք էին 'խտարօն 'խտեղին գիսանայ զո
րբս զման հալածեաց 'ի հայոց. նբն գրիգորիոս.
'ի ծն մարաց. որէ հարաւակողմն կասեիականի
ժողուն, անդ գադարեցան ամ դեքն, հալած
եալք 'ի հայոց. յիշեցուցաներ մեզ. և վն սրբու
հոյն նուանելին մերոյ վրաց վրդապի. Թէ ուն իմ ծ
խիթայ քաղաքի բժշկեաց անբուժականէ ախ
տէն զսօզումէ դուստր, որ էր կին միբանայ աղ
ախնորդոյն արտաշէրի պարսկի. և Թէ ուն հրաշ
իւք քարոզեցաւ անուան քն, 'իլեառնամէջն
կողիասայ 'իմիջի վայրենամտաց բարբարոսացն.
Վ, ա' և զմենամարտիկն իւր լէ քօթացւոյն դե
դաէ հոնի. և լէ ճոպանաձիգ ճորաց, ( ) այս ամ
լուեալ մեր փառաւորեցիկնք զքն ամ. որ զլոյս
փառաց ծագեաց ընդ հանուր կողմանս հիւսի

տոյ յարեւելս և յարեւմուտս, և բոլիկան Յիս. աբե-
թական բաժնիս Սոյնպէս և մեք պատմեցինք
արդատայ փեսա՛ եղբօրս իմում. զպատերազ մի
նիմ ի յանկոյս դանուբայ գետոյն հզօրի. և զեբ
և ումն ինձ ի յերկնից աստեղա նշանի խաչին,
և վերագիրն լուսեղէն, թէ այսու յաղ թեցես
որոյ զօրինակն ետու դնել ի դրօշին իմոյ նկար
եալ ի վառս սանձախացն, և ըւրմայացն. նա՛ և ի
նշան պատերազմականացն զինուց և ի կուռտա
կըս վէնէնդ ի արանցն. որով զօրացեալք զօրա
ցան իմոց հարին զհոյսն հեթանոսական հիւսի
սաբնակացն, և զդառնալն իմ յաղթու թէ՛ ի հա-
ում. բայց ի ճննելն զիս երնջիս իմոյ ստեցի ճշմար
տուէն, և դարձայ ի թշուառութիմ. զի հա
բան իսիրտիմ տուրն փակուել որ ըստանանէ. և
ոչ տայ զգալ. դիմադարձեղէ քրիստոնէականի
հաւատոյս. և զմոլեկան պատերազմ յարուցի. զի
զօրսիմ կոտորեցի, որք հաւատացելք էին ի քս
( ) որ ոչ արար անտես սո՛ք, այլ էտրկ զանձամբ
իմով զեզամանդական բորստութիւն, զոր ոչ կա
րացին բժշկել ճարտարքն ճեմարանիս իմոյ սօփ
էստեքն սակրատեան. և գովեցեալ գուճարքն
գալիստեան. մինչև ի յայցել մեզ արեգակն ի

բարձանց . Լուսաւորեալ բժշկեաց զմեզ սբն
սեղբեսարոս , և հաստատեաց զմեզ ՚ի հաւատս
ճշմարիտս Ըրդ յայսմ հետե հնազանդիմք հօ
րըս մերոյ հագեորի . Լեզնեմք զթագ թագաւո
րական մեր ընդ ոսիւք հայրապետացս սբոց , և
մեք կամք ՚իներքոյ ձեռնն սոցայ կամակար ծա
ռայ ան և անծարեալ սրբոցս . զի հաւատամ ճրչ
մարտուք եթէ է . սիւնքեն Յիս ՚իմերում ժա
մանակիս . սբս սեղբեսարոս յարեմուտս . Լսբն
դրիդոր յարեւել . Լսբն անտոն ՚ի հարաւ . Լսբն
ճիկողայոս ՚ի հիւսիս . Լսբն մակար յէմ . Լսբն յա
կոբ ՚իմ ճբին . Լսբն եփրեմ ՚ի յուբհայ . յեշա
տակ նոցա՝ օրհնութիւն եղևցի . և աղօթիւք սո
ցինն տիմեզ ողորմեսցի , և ան ՚ի . և խալայազատ
պաշտոս մեր ամէն Ըրդ եկեղեցիք Լեկեղե
ցականք . վանականք և վանորայք ան գոյիւք
իւրեանց , ազատք և անհարկք լեցին ամենից
դիմոսականաց հարկաց արքունեաց . նայ Լորք
ունին զնշան կուսուէ . արք Լեկանայք չուխա
զգեստք և պարեգօտք ամենեքեան ազատք լե
ցին . Լեկերակրեսցին ՚ի յարքունուսա և զգեց
ցինն իսկ որք անհնազանդք լեցին հրամանաց
իմոց . և ընդ հարկաւ արկանեն զեկեղեցի . և ըզ

բա՛հ իայ կրօնաւոր. կամ հաւատաւոր հարեալք
և հալածեցեալք ընցին յերեսացն ԹՅ, և որոշէց
եալք ՚ի հաղորդութի մբ, հաւատոյս. և զսլա
իժս պատուհասի կրեցեն ՚ի մերմէ Թագաւո
րութիս. և յամենից աթառակալաց մերոց օ
Խսկ համօրեն մարդիք սեփական ազգացս
դաղմատացւոց և հայոց ամենեկն անդլսահար
կըք ընցին. բայց յամ վաստակոց իւրեանց ՚ի հըն
գէն զմինն տացեն ՚ի տունս արքունի. և այլ
հարկահանք ՚ի դրունս նոցա՝ մի երթիցեն օ
Խսկ այլ ազգք և լեզուք զոր մեծաւ պատերազ
մաւ հնազանդեցուցինք մեք, և հայք, նոքայ
պարտին մեզ տալ զգինս գլխոց իւրեանց. բաց
՚ի հնգեկէն. և տայեն մեզ սսկ իս և արծաթս
ըսա կարի ընտարոջն. գ. անգան. գարունն ՚ի
գլխէ. ամառն յանասնէ. աշունն յարդեանց
մտէ. Խսկ աղքատք և օտարք ընդ այսոսիկ մի
իշխեցին. Խայց վաճառականք որք շրջին ան
ահ, և շահին թիս և իշխանութս մերում. և սսկե
հանք և արծաթահանք բաժին հանցեն մեզ օ
Խսկ ՚ի հանդիլ հրամանաց հզորիս մերոյ. ՚ի հնա
զանդեալսիմ. և ՚ի մերձակայ ազգսիմ. Յս իտա
լացւոց. և աղամանացւոց և իսպանիացւոց. և

Ժողովի յիշամարքեայիսկոպոսունս և զս...
դրս եկեղեցւոյ իդրունս պետրոսի և պողոսի .
Նպատուել զմբս արք և հաւաքելով առ մեզ
զբաղմուծի մբցս որք կան իմերուս օրս ի հե-
րակլեան արձանէն . մինչև ի յարձանն մերիտ
եան և ի սեփոտէ կղզոյն , որ հայի հանդէպ այս
լաս լերինն , մինչև ի սիկիլեայ կղզին յորում կայ
հրակատարն բուկանիայ . սօքօք ամենեքումք ,
և հզօրիւ աջով մբց առաքելոցս և նշանաւ մբյ
խաչին . ձեռնադրեցինք հայոց զկաթօղիկոս .
պապ և Սյատիրարք և հրամահան տիեզերականի
Ժողովոյս համապատիւ մերոյ հզօրի աթոռոյս ,
երուսաղէմացոցն և անտիրքացոցն և աղէկան
գրացոցն . և օրհնեցինք զսա՛ ահաւոր զբահակից
սիմ զգրիգրիոս միջնորդ օրդորում և վկայեաց
հոգին մբ տբուծք և արժանաւորումք մբյն
գրիգորի . զն մինչ գեւ կայաք իխորանին մբ .
և զնուիրական աղօթան կատարեաք . ահա՛ յան
կարծակի , լոյսան ճառելի , և անընդելիմարդ
կանէ . էջ ի յերկնից ի վերայ մբյ սեղանոյս . և
աղեղանման օրօք . եօթն կրկին կամար կապե
ցաւ ի վր մբյն . և սեղանոյս . և արգիհահրաչիւ
միայլմամբ ճառագայթեաց զլոյս երեսաց մբյն

||

դրինդորի. ուր զդէմն ըսի ի թափօր : Եւսկ մէք
 ամենքեան ակնեցաք. ոչ ի շնեաք հայիլ ինա
 մինչև կատարեաց զսք պատարագն, և փոքր մի
 ի փարատիլ շամանդաղ ամպոյն. ապա՛ ի շնեցաք
 մատչիլ և տալ նմա՛ զհամբոյր իսէր սրբութե
 ըստ յօրինացս քրիստոնէիցս Ըստորում խոնար
 հեցեալ անձկարդ կայորս սք ըսպասաւորեց
 եալս ի սրբութից. եկն ահիւ մեծաւ առաջի սք
 լուսաւորչին և ի ծուռնկս ի շեալ և համբուրեալ
 զբարձս սորայ ըստ օրինի օֆրանդի. և ապա՛ հա
 մարձակեալ համբուրեաց զաչն և զխաչն, և ապա՛
 զդէմնն. իբրև ինոյն ինքն. ի ըս միանալով համ
 բուրիւ շրթանցն Ըսպա՛ ասէ կայսրն և սեղբեո
 տոս : Ով երանելիդ ի հարս Թք հայրապետոր
 Լանքուն և անհանգիստ կալովդ քո. նրմանիս
 զուարթնոց երկնից. և անկերակուր կալովդ դե
 թի վերո՛ գտանիս ամենից իմասանոց վարդա
 պետաց. արդ ազաչեմք զքեզ սիւնդ անսասա
 նելի անձի և սառաւել վասն մերո՛ թագաւո
 րութեանի խաղաղութիւ և հանդարտութի վար
 եցուք զսիեզերական ի շխանութի. և այսու կե
 նօքս վերնոյ կենացն արժանացուք Ըսմին նմ
 ան և տրդատ կայսերակերպ. և ան թագաւորքն

Ը

և ի վանքն. և եկեղեցականքն. հայք և հռոմայե-
ցիք անկանելին առ յոտս բազմաչաչար սրբոյն
գրիգորի, և ինդրելին զթողութի մեղաց. և
զօրնութի ի պատերազմի: Եւ անորոյ և ես սեզ
բեսարոսս որ ա՛նատես եղէ այսպիսեոյ զար
մանալեացս. որով պատուեաց ան զպարթևն
զայն մեծ սրեցի: և ես զնա՛ ըստ իմում կարի. տա
լով նմայ զվականիմ պատուական. որ լեալէր
սքի յակոբայ ան եղբորն առաջնոյն եպիսկոպո
սին եէմի: Եւ զամ զարդս հայրապետակա
նի անձին իմոյ ձեռնադրութե. և մատանին իմ
իտալաձև. և զգաւազաննիմ գեղեցիկ ի գեղյա
ղեղականաց և միք թոց մարդարաց. յօրինեցեալ
և զամ ըսպասս պատարագի սք. սեզանոյս. զոս
կեղենս և զսկիհս և զմաղղմանս միափերթից ա
կանց տպազինաց բաշմակչաց, և զմիթրնիմ
իսպիտակ, որէ փակեղն յի՛ս Եւ զբժ շիւբաշն
ձեռան բաշխօքն հանդերձ երկուց առաքել
ցըս պտարոսի և սողոսի, և լուսատու ակունս
պսիծառ. և պատուական մարդարիտս, և ձո
հար ակունս. և այս բազումս զարդս անդինս
և սնդիւտս ամենից ձաց. զորս առաքեցի սքց
խոտանացն. որք ի խորին հայսեն. յորում էջ

այսնապէս միածին որդին ասի. և ոսկով աւա-
սմբ բախեաց զսանդարամետս անդրնդոց. նայ
և սրբութեան սենեկին սանոյն իմոյ սրբուհ
ոյն հախփսիմէի. և ամենայն ջահազգեստից
կուսանացն, տամուժէլ որիորդացն, դասերաց
համայեցւոց, և ամարցն հայոց և վրաց. պայծառ
և պանծարի պատրաստութիւն պարգևեցի պա-
տրշգանաց կուսաստանից նոցա. ըստ արժանոյ
սրբութեան նոցայ. Վայ և վկայարանի սրբոյ
կարապետին յոհաննու. և Թանագինէի առա-
քեցի զոսկի ծածկոց ծալովի, և ասարոշ սրբոյն
սեղանոյն. և զբազում ըսպասս ի պէտս եկեղե-
ցւոյն և եղբարցն, որոց միաբանեցեալք և մէջ
կայսրս և հայրապետս մասնաւորեցինք ի սեղանն
հայոց իտարին. ք. տաղանդս ոսկի ի հարկացն
միջագետաց տացեն վանորեիցն:

Վայ և սառաւել առաքեցինք ընծայս բազու-
մը ընծանեաց Ծածնին, և վարագա՛ կրօնա-
ւորացն և եղբարցն. և սուրբ հօն զեռնդեա-
նայ և ամենայն եպիսկոպոսաց, քահանայից.
կրօնաւորաց և կղերիկոսաց եկեղեցւոյ. որք եկ-
եալէին զՏեալուսաւորին հայոց. սբա ըշ-
տուրս մեծամեծս և պատրաստեցա՛ զամենայն

պիտոյս նոցա՛ . ընդ ծով և ընդ ցամաք ճանա
պարհին որ յարևելս . նաւս նորս արքունակա
նըս, և դիոսկորայ նշանս, և հրոսակս պատրաս
տականս մինչև ի սահմանս հայոց . պարգևե
ցի . և նորագասկ պարթևիս մերոյ յիշատակ
յաւիտենական յազգաց յազգս յերուսաղէմքա
ղաքի իջեան հայոց ուխդաւորացն զվկարան
որբոյն յակօբայ եղբօրն յոհաննու . զի յարքու
նականաց գանձուցն շինեացեն զեկեղեցի . և
ածցեն պարխս շուրջանակի . և իներսս սրահս
ևսենեակս . աւանձնականս արանց եկանանց
հայոց եկելոց . և կերակուրք նոցա՛, և ամե
նայն պիտոյք, ՚ի գալն և ՚ի գնալն յարքուն
ուստ լինցի . Սարգևեցի երգ տեղի պատարա
գի յարութեանն մեծի եկեղեցւոյն . և ՚ի գող
դողա՛ զխաչելութիւնն . և սնարից զուպայն
և զմիջն կանթեղն մշտավառ, որք են . Գ . կան
թեղք ՚ի վերա՛ գերեզմանին քրիստոսի յիշա
տակ լատինացւոց, և հայոց . և հելլենացոյ .
դրեցի եւ զհովարտաքս ընդ հանրականս, առ
աւետարանչաց աթոռակալաց . Սատրիարքու
նըս որք յարևելս . զհայոց հայրապետն համա
պատիւ տեսցեն ինքեանց . մանաւանդ եթե

նախադասիսկք . վասն զի երկոտասան առա
քելոցն չորեքեանքն անտանօր կատարեցան :
Լ՛նդ կայ և փայտեղէն պատկեր փրկչին զոր
առաքեաց արգարու . որ յառաջ քան զամե
նայն Թագաւորս նա՛ հաւատաց ի բրիտոս Թժ
Լ՛նդ կայ և փայտեղէն պատկեր սրբուհոյ Թժ
ածնին . զոր տէրն տեառնագրեաց յաւուր
վերափոխմանն նորայ : Լ՛նդ կայ և խաչամանն
պատրոնիկէ օրեր ի պարանոցի սրբուհոյ կու
սին հրուիփսիմէի օրիորդի . և զմանս հեղինէի
և կոստանդիանոսի . զոր մեք պարզեւեցինք
տրդատայ : Լ՛նդ կայ և գեղարդն զունկիա
նասի հարկւրապետի . որով խոցեցաւ կող վրկ
չին . և բղխեաց ջուր և արիւն . ջուրն Նշանակ
մարմնով մեռելու թեանն . և արիւնն կենդա
նի Թժու թեանն : Լ՛նդ է և աջն յովսեփայ յա
րեմիաթացւոյն որ պատեաց և Թաղեաց զԹրն :
Լ՛նդ է և շիշ իւղոյն . զոր օրհնեաց տէրն , և
ետ ի ձեռս առաքելոցն . որով հիւանդք առ
ողջացան . և մեղաւորք արդարացան . որպէս
պատմէ սուրբն մարկոս Թափիչ և աւետարանիչ
Լ՛նդ է և բօլանդակ նշխարք մկրտչին , զոր յո
հաննէս աւետարանիչն է հան ի հրէաստանէ ,

և տարաւ յեփեսոսս . և փերմիանոս եպիսկոպոսն
երեր ՚ի կէտարխայ . և սուրբն զԼոնգէս սր
բոյն գրիգորի ետ պարզեւ .

Պոյնպէս և զսրբոյն աթանազինէի . որ եր
եղբայր մայրիամա՛ մօր զԹանէ սիւարիսաք իսի
Մտանօր տըւաք զհրաման . զի ամենայն գըն
ացս ճանապարհաց իւրց . ուր և հանդիպիցին
նշխարք սբոցս . առանց հակառակութեան
ամենայն որ զմտան պարզեւեցէ նոցա՛ . որպէս
մեք զբազուկս երկուց առաքելոցն պարզեք
ջորհեցաք նոցայ . և այլ բազումանթիւ մասունս
Եւ յետ այնորիկ հրաման առաքէ հայրապե
տըն հարոց . ՚ի հռոմս . ՚ի փրս և աղուանս . և
յասորիս , և ՚ի պարս . և ՚ի հայս . ՚ի ծովէ մինչև
՚ի ծով . ՚ի գետոց մինչև ՚ի ծագս աշխարհի . և ՚ի
գրունս գրախաին :

Եւ յս գիրէ միաբանութեան և սիրո՛ և հաս
տատ հայրենութեան և սիրոյ զհետ հայոց :

Պարեցաւ հրամանաւ մերով կոստանդիանոսի
կայսեր . և սեղբէտարոսի պապի մեծի սիւնօհ
գօսի . ՚ի տօնի սրբոց առաքելոցս . յաթինակա
նաւ լեզուաւ կնքեցեալ արքունականաւ մա
տանեաւ մերով . և համահաւասար յայսմ թըն

Թոյ . և զին միաբանութիւնս զհետ արդատայ
և որոշյն գրեգորին . եղինք ՚ի պահարան արք
ունի : Իսկ զմեւս գիրն փոխադրեալ ատենա
դպրին հայոց Թագաւորին արդատայ մեծի
ագաթանգեղոսի քաջի ճարտարագրի . և տար
եալ ՚ի հայս . ՚ի փառս Վ. Բ. Լ. Ե. մերոյ որի
օրհնեալ յաւիտեանս Լ. մէն :

Յիշատարան նորարից գրգէն :

Մեծահաւ խորհուրդ անօրհնութեան
մերոյ . կանխաճառեալ մարգարէքն ընդ
արեւոյք նախահարցն դուշակեցին , տեսեալք
և ցուցակօք . և այս վն փրկութե մարդկայնա
նոյ ազգի տայր նշան ամենակայն ան . առ որս
դուշակումն այն եղև նշմարիտ օրինակեալ
Տին մեր Յ. Վ. Ե. Լցեալ զան սասցունւած
սըն արեւց նահապետաց և մարգարէից . զանօ
րինական խորհուրդ կատարեալ վերացաւ առ
հայր՝ ուստի եջնս Որ և շնորհին նք առարեւ
առ . նք առարեալն , և Լցոյց ընտ պէս պէս
չորհօք . որք սիւտեալք ընդ ոլորսս փիւղերաց
քարոզեցին զփրկութի մարդկայնոյ սեռի . որք
և հետեւեալք նոցին հայրապետքն նք հաստա

տեղին քարոզութիւնն որովհետեւ օրինաց և մարգարեից, որք որ ըստ իր անեալ և բարգաւաճեալ կարգաւորութիւնք ընթանան բարւոք ընթացիւք: Ինչ որս և այս գիրքս որ կոչի ժողովածու պատմութիւն, սահմանեալ ենթագրեցաւ որով ուղղեալ կառավարի եկեղեցի այ կենդանւոյ իմաստ իւրոյ: Եւստի այս տպագրութիւնը բազում աշխատանք. քան զի օրինակն մի միայն գոյր, զի զայլս ոչ կարացար գտանել. վստայ իզերայ նոյն օրինակի շարաբարթեալ տպեցաւ այս քան:

Ինչ որս խնդրեմք բաւականաւ այտու՝ ելիշել աղօթս զնոճատ սարգիսս, որեմ՝ ձեր անցան ծառայ, որ այս չափ հարեւ կարացի զանդրարնս առաջածել աղօթիւք ձերովք, որ և ընկալեալ զայս գուցնաքեայ գործս գոհալիք զանե և աղօթեցեք վասն իմ որք լերուք:

Եւստի և յիշել մտթեմ շարքս զմարտիրոսսն և գեորքն. և աշխատողն ձեր զպետրոսն. և գուք յիշեալ լեջեք ի քնե:

Եղև զբաւ սորին. և Տ. Թ. վին փրկչին և հայոց ռճ թ. յունիսի. Ի. Իմայրա քաղաքս ըստանալոյ. ընդ հովանեաւ նր անձանի:

Մ. Ե. Թ.

Լ. Ե. Թ.

